

Εθνικό & Καποδιστριακό πανεπιστήμιο Αθηνών
Τμήμα Ε.Μ.Μ.Ε - Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΝΕΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ
ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΤΑ Μ.Μ.Ε.

Φειδίας Κωνσταντόπουλος

Wikileaks: Το ποτάμι της πληροφορίας που δεν γυρίζει πίσω

Διπλωματική εργασία

Επιβλέπων καθηγητής: Δημήτρης Γκούσκος
Αθήνα 2011

“

If the freedom of speech is taken away then dumb and silent we may be led, like

sheep to the slaughter.”

George Washington

Επιτελική σύνοψη

Στην παρούσα μελέτη επιχειρείται η διερεύνηση του φαινομένου της ανώνυμης διαρροής απορρήτων πληροφοριών και κρατικών μυστικών η οποία πραγματοποιείται με την βοήθεια της σύγχρονης τεχνολογίας στο υπερμέσο του διαδικτύου και συναντάται στην βιβλιογραφία με τον όρο «whistleblowing». Το φαινόμενο μελετάται μέσα από ανάλυση του ιστοτόπου του wikileaks που αποτελεί τον πλέον διαδεδομένο «whistleblowing» ιστότοπο αυτήν την στιγμή στο διαδίκτυο. Μέσω της παρούσας μελέτης επιχειρείται να εξετασθεί το θεωρητικό πλαίσιο σχετικά με την ελευθερία της έκφρασης, την ελευθερία του Τύπου, την διαφάνεια στην πολιτική ζωή και εν γένει στη δημόσια σφαίρα, την ελεύθερη διακίνηση της πληροφορίας και τα προσωπικά δεδομένα σε συνάρτηση με το φαινόμενο του «whistleblowing» που πραγματοποιείται στο διαδίκτυο από τον ιστοτόπο του wikileaks και τους μιμητές αυτού. Στο πρώτο μέρος της μελέτης παρουσιάζεται και αναλύεται το νομικό πλαίσιο γύρω από την ελευθερία της έκφρασης και τα μέσα ενημέρωσης με βάση το Διεθνές Σύμφωνο Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών(CCPR) και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου(ΕΣΔΑ) και παρατίθεται μια σειρά από περιπτωσιολογικές μελέτες διαρροής πληροφορίας στον τύπο στην Ευρώπη και τις Η.Π.Α. Στο δεύτερο μέρος επιχειρείται η ανάλυση του φαινομένου του wikileaks και των διαρροών που πραγματοποιήθηκαν μέσω αυτού στο διαδίκτυο. Εξετάζεται η θεωρία των wikis στην οποία στηρίζει την λειτουργία του ο ιστότοπος του wikileaks και επιχειρείται συγκριτική ανάλυση με την Wikipedia. Εξετάζεται επίσης το ιστορικό των δημοσιεύσεων του ιστοτόπου, ο τρόπος λειτουργίας του wikileaks και των ανώνυμων δημοσιεύσεων στο διαδίκτυο, το νομικό πλαίσιο της δημοσίευσης υποκλαπείσας πληροφορίας, η νομιμότητα της δημοσίευσης των ευαίσθητων κρατικών μυστικών, των διαβαθμισμένων και των απόρρητων πληροφοριών και το αν θα πρέπει κάποιες πληροφορίες ζωτικής σημασίας να λογοκρίνονται ώστε να μπορεί να λειτουργήσει εύρυθμα ένα κράτος καθώς και τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα των δημοσιεύσεων απορρήτων εγγράφων και κρατικών μυστικών. Ακόμη παρουσιάζονται και αναλύονται έρευνες σχετικά με τις διαρροές πληροφορίας που πραγματοποίησε ο ιστοτόπος του wikileaks και εξετάζονται παρόμοιες περιπτώσεις «whistleblowing» ιστοτόπων που ακολουθούν το παράδειγμα του. Στο τρίτο μέρος γίνεται συνολική αποτίμηση του φαινομένου «whistleblowing» στο διαδίκτυο σε συνάρτηση με τη εποχή των δικτύων, της συνεργατικότητας και της συνδεσιμότητας που διανύουμε. Αναλύεται η διαφάνεια στην δημόσια σφαίρα μέσω της διαρροής πληροφορίας στο διαδίκτυο καθώς και τα θετικά και αρνητικά στοιχεία της διαφάνειας αυτής για ένα δημοκρατικό πολίτευμα αναφορικά με την λογοκρισία και τους περιορισμούς στην ελευθερία της έκφρασης και της διακίνησης της πληροφορίας. Τέλος παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της μελέτης καθώς και κάποια ανοικτά ζητήματα και ερωτήματα που ανακύπτουν μέσα από αυτήν.

Πίνακας Περιεχομένων

Εισαγωγή.....σελ 1

Μέρος Α: Η Ελευθερία της έκφρασης και διαρροές πληροφορίας στον τύπο νομοθεσία-case studies

Ι. Κεφάλαιο 1

Ελευθερία της έκφρασης, προσωπικά δεδομένα, τύπος και νομοθεσία.....σελ 3

- 1.1 Η ελευθερία της έκφρασης στο Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα.....σελ 3
 - 1.1.1 Το δικαίωμα στο σεβασμό της ιδιωτικής ζωής, της αλληλογραφία, της προστασίας της τιμής και της υπόληψης στο Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα.....σελ 6
- 1.2 Η ελευθερία της έκφρασης και της διακίνησης της πληροφορίας στην ΕΣΔΑ.....σελ 7
- 1.3 Περιορισμοί στην ελευθερία της έκφρασης στην ΕΣΔΑ.....σελ 9
- 1.4 Η νομοθεσία και ελευθερία της έκφρασης στο διαδίκτυο.....σελ 10
- 1.5 Προσωπικά δεδομένα στο παράγωγο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....σελ 13
- 1.6 Σύγκρουση ατομικών δικαιωμάτων στο πεδίο αρχής της νομιμότητας της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων.....σελ 16
 - 1.6.1 Σύγκρουση στην περίπτωση προστασίας ατομικών δικαιωμάτων όσον αφορά παράνομο τρόπο συλλογής της πληροφορίας και την χρησιμοποίησή της.....σελ 16
- 1.7 Προσωπικά δεδομένα και ηλεκτρονική αλληλογραφία.....σελ 18
- 1.8 Η ελευθερία της έκφρασης και του τύπου στο Σύνταγμα των ΗΠΑ.....σελ 19
- 1.9 Ελευθερία έκφρασης και ελευθερία τύπου στο Σύνταγμα της Σουηδίας.....σελ 21
- 1.10 Η Παγκόσμια εικόνα της ελευθερίας του τύπου.....σελ 22

ΙΙ. Κεφάλαιο 2

Μελέτη περιπτώσεων(case studies) διαρροής πληροφορίας στον τύπο και τα ΜΜΕ.....σελ 26

- 2.1 Υπόθεση Radio twist κατά Σλοβακίαςσελ 26
- 2.2 Υπόθεση Stoll κατά Ελβετίας (Case of Stoll v. Switzerland).....σελ 32
- 2.3 Η Συνταγματική πράξη περί κατασκοπείας των Η.Π.Α. (espionage act of 1917) και η περίπτωση United states v. Morison.....σελ 35
 - 2.3.1 Η περίπτωση United states v. Morison.....σελ 36
- 2.4 Η υπόθεση Pentagon Papers Η.Π.Α. 1971.....σελ 39
 - 2.4.1 Ομοιότητες και διαφορές Pentagon Papers και wikileaks.....σελ 42

Μέρος Β: Το φαινόμενο Wikileaks στο μικροσκόπιο

III. Κεφάλαιο 3

Wikis και wikileaks.....σελ	43
• 3.1 Θεωρητικό πλαίσιο.....σελ	43
• 3.2 Η λειτουργική πολιτική του wikileaks.....σελ	45
• 3.3 Συγκριτική ανάλυση wikileaks και Wikipedia.....σελ	47

IV. Κεφάλαιο 4

Η ιστορία του Τζούλιαν Ασάνζ και του wikileaks.....σελ	50
• 4.1 Υπόθεση wikileaks.....σελ	50
-4.1.1 Διακρίσεις του wikileaks.....σελ	57
• 4.2 Η μέθοδος των διαρροών.....σελ	58
-4.2.1 Το δίκτυο του TORσελ	59
-4.2.1.1 Ο τρόπος λειτουργίας του δικτύου TOR.....σελ	60
-4.2.2 Πως πραγματοποιούνται οι διαρροές στον ιστότοπο wikileaks.....σελ	63
• 4.3 Το σήριαλ της σύλληψης και έκδοσης του Τζούλιαν Ασάνζ.....σελ	66
• 4.4 Συνέπειες των διαρροών του wikileaks σε παγκόσμιο επίπεδο.....σελ	69
-4.4.1 Ο ρόλος του wikileaks στις πρόσφατες εξεγέρσεις στον Αραβικό.....σελ	71
-4.4.2 Αποκαλύψεις του wikileaks για την Ελλάδα.....σελ	74

V. Κεφάλαιο 5

Στα άδυστα του wikileaks.....σελ	76
• 5.1 Αναλύοντας το wikileaks.....σελ	76
• 5.2 Ανάλυση νομικού πλαισίου σχετικά με το wikileaks.....σελ	81
• 5.3 Πως επικυρώνει το wikileaks τα έγγραφα που δημοσιεύει.....σελ	86

VI. Κεφάλαιο 6

Wikileaks και διαφάνεια.....σελ	89
• 6.1 Το φαινόμενο wikileaks και η επερχόμενη εποχή της διαφάνειας.....σελ	89
• 6.2 Napster-Wikileaks Συγκριτική ανάλυση.....σελ	95

VII. Κεφάλαιο 7

Η σκοτεινή πλευρά του wikileaks.....σελ 99

- **7.1 wikileaks η άλλη όψη του νομίσματος.....σελ 99**

VII. Κεφάλαιο 8

Το wikileaks και οι μιμητές τουσελ102

- **8.1 Έρευνες γνώμης για το wikileaksσελ102**
- **8.2 Παρουσία του wikileaks στον διεθνή τύπο και τα ΜΜΕ.....σελ111**
- **8.3 Παρόμοιες προσπάθειες με το wikileaks και λοιπά «whistle blowing» sites.....σελ113**

Μέρος Γ: Συνολική Αποτίμηση περιορισμοί ανοικτά ζητήματα και ερωτήματα

VIII. Συμπεράσματα-Σχόλια.....σελ116

IX. Περιορισμοί και ανοικτά ζητήματα.....σελ121

X. Βιβλιογραφία.....σελ123

Κατάλογος εικόνων

Εικόνα 1.10.1 : Χάρτης της ελευθερίας του τύπου 2010.....σελ 24	σελ 24
Εικόνα 1.10.2 : Διαγράμματα πίττας για την ελευθερίας του τύπου το 2010.....σελ 25	σελ 25
Εικόνα 2.4.1 : Ο Daniel Ellsberg πρώην «Πιο επικίνδυνος άνθρωπος στην Αμερική» με τον Τζούλιαν Ασάντζ ίσως τον σύγχρονο πιο επικίνδυνο άνθρωπο της Αμερικής.....σελ 39	σελ 39
Εικόνα 2.4.2 : Στην υπόθεση Pentagon Papers Η.Π.Α. 1971 το ανώτατο δικαστήριο αποφάσισε υπέρ του τύπου και της ελευθερίας έκφρασης επιτρέποντας στις εφημερίδες την έκδοση απόρρητων κρατικών εγγράφων που είχαν διαρρεύσει από τον Daniel Ellsberg πηγή New York Times.....σελ 41	σελ 41
Εικόνα 3.1.1 : Το λεωφορείο wiki wiki στη Χαβάη.....σελ 43	σελ 43
Εικόνα 3.3.1 : wikileaks logo.....σελ 48	σελ 48
Εικόνα 4.1.1 : wikileaks στο μικροσκόπιο.....σελ 50	σελ 50
Εικόνα 4.1.1.1 : Ο Τζούλιαν Ασάντζ με το βραβείο του Sydney Peace Foundation.....σελ 58	σελ 58
Εικόνα 4.2.1.1 : Ο τρόπος λειτουργίας του δικτύου TOR.....σελ 60	σελ 60
Εικόνα 4.3.1 : Ο Τζούλιαν Ασάντζ.....σελ 66	σελ 66
Εικόνα 4.4.1 : Καρέ από το collateral murder video.....σελ 69	σελ 69
Εικόνα 5.1.1 : Σατιρική αφίσα για την λογοκρισία.....σελ 77	σελ 77
Εικόνα 5.2.1 : Γελοιογραφία διαρροής απόρρητης πληροφορίας από το wikileaks.....σελ 82	σελ 82
Εικόνα 5.2.2 : Αντιδράσεις στις διαρροές του wikileaks.....σελ 84	σελ 84
Εικόνα 5.2.3 : Διαρροές κυβερνητικών εγγράφων(γελοιογραφία).....σελ 86	σελ 86
Εικόνα 6.1.1 : Συνεργασία του wikileaks με την εφημερίδα Guardian.....σελ 89	σελ 89
Εικόνα 6.1.2 : wikileaks και διαφάνεια.....σελ 90	σελ 90
Εικόνα 6.1.3 : Αφίσα πολιτών υπέρμαχων του wikileaks.....σελ 93	σελ 93
Εικόνα 8.1.1 : Γράφημα για τα Afghan war logs.....σελ 103	σελ 103
Εικόνα 8.1.2 : Έρευνα για τα Afghan war documents.....σελ 104	σελ 104
Εικόνα 8.1.3 : Δημοσκόπηση του δικτύου CBS.....σελ 104	σελ 104
Εικόνα 8.1.4 : Δημοσκόπηση Pew research center.....σελ 110	σελ 110
Εικόνα 8.3.1.: Whistleblowing sites παρόμοια με το wikileaks.....σελ 115	σελ 115

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1.10.1 : Η ελευθερία του τύπου στον κόσμο τα τελευταία 30 χρόνια.....σελ 25	σελ 25
Πίνακας 4.2.2.1 : Λίστα με τους κυριότερους καθρέπτες(mirror sites) του wikileaks στην Ευρώπη και τους βασικούς στην Αμερική και τον Καναδά.....σελ 65	σελ 65
Πίνακας 6.2.1 : Συγκριτική ανάλυση Napster-wikileaks.....σελ 97	σελ 97
Πίνακας 8.1.1A : Γνώμη για το wikileaks.....σελ108	σελ108
Πίνακας 8.1.1B : Γνώμη για το wikileaks.....σελ108	σελ108
Πίνακας 8.1.2 : wikileaks και ερευνητική δημοσιογραφία.....σελ109	σελ109
Πίνακας 8.1.3 : Μυστικά στην κυβέρνηση.....σελ109	σελ109
Πίνακας 8.1.4 : Διαχείριση πληροφοριών.....σελ110	σελ110

Εισαγωγή

Το διαδίκτυο έχει καταστεί σήμερα ένα παντοδύναμο υπερμέσο το οποίο συνδυάζει όλα τα στοιχεία των παραδοσιακών μέσων ενημέρωσης και διακίνησης της πληροφορίας. Μέσω του διαδικτύου η παραγωγή αλλά και η διακίνηση γνώσης και πληροφορίας καθίσταται πλέον μια εύκολη και ανοικτή διαδικασία για τον κάθε άνθρωπο. «Τα πλήθη είναι εξυπνότερα από τους λίγους»¹ ενώ η συγκεντρωτική γνώση που παράγεται μπορεί να φτάσει στο σημείο να διαμορφώσει ακόμη και την λειτουργία της ίδιας της κοινωνικοπολιτικής ζωής ενός τόπου. Ο όγκος και η έκταση της πληροφορίας που βρίσκεται αποθηκευμένη στο διαδίκτυο αυξάνει καθημερινά με ραγδαίους ρυθμούς. Εκατομμύρια χρήστες σε όλο τον πλανήτη αναρτούν πληροφορία και ανταλλάζουν γνώση επί 24 ώρου βάσεως σε διαδικτυακούς τόπους, προσωπικά ιστολόγια(blogs), fora κτλ δημιουργώντας με τον τρόπο αυτόν έναν ποταμό πληροφορίας. Εδώ λοιπόν γεννιέται εύλογα ένα πολύ βασικό ερώτημα. Υπάρχουν περιορισμοί στο διαδίκτυο σήμερα; Ποία είναι τα όρια για την ελεύθερη διακίνηση της πληροφορίας; Υπάρχει σχετική νομοθεσία σχετικά με την ελεύθερη διακίνηση της πληροφορίας;

Πρόσφατα η ανθρωπότητα έγινε μάρτυρας του φαινομένου wikileaks μίας πρωτοφανούς υπόθεσης διαρροής απόρρητων πληροφοριών, κρατικών και εταιρικών μυστικών μέσα από έναν ιστότοπο στο διαδίκτυο η οποία έχει προκαλέσει διεθνώς θύελλα αντιδράσεων. Αφορμή για την δημιουργία του wikileaks αποτέλεσε η δεδομένη αδυναμία των κλασσικών μέσων ενημέρωσης να αποκτήσουν πρόσβαση σε πληροφορία η οποία φέρει τον χαρακτηρισμό της απόρρητης και αφορά υψίστης σημασίας θέματα όπως πολιτικά, στρατιωτικά και εταιρικά μυστικά, καθώς και η προστασία των πηγών πληροφόρησης από τα μέσα αλλά και η περιορισμένη δυνατότητα δημοσιοποίησης της πληροφορίας με τρόπο αμερόληπτο και συνάμα αποτελεσματικό. Το wikileaks αποτελεί μία «ανοικτή» διαδικτυακή κοινότητα η δύναμη της οποίας πηγάζει από τον μεγάλο αριθμό των χρηστών της² και την δυνατότητα της διατήρησης της ανωνυμίας αυτών η οποία διασφαλίζεται από τον ειδικό κώδικα που έχει αναπτυχθεί για την υποστήριξη του ιστοτόπου του wikileaks και φέρει ως βασικό χαρακτηριστικό την διατήρηση της πλήρους ανωνυμίας των πληροφοριοδοτών του.

Ο κυρίαρχος στόχος του wikileaks είναι η απελευθέρωση των πληροφοριών στο διαδίκτυο και η διαμαρτυρία ενάντια σε όσους προσπαθούν να λογοκρίνουν, να θέσουν όρια και να περιορίσουν την ελευθερία του τύπου, του λόγου και εν γένει της πληροφόρησης. Ο ίδιος ο ιδρυτής του wikileaks Τζούλιαν Ασάντζ δηλώνει « Στόχος μας είναι να μην καταστρέφουμε τα ηλεκτρονικά συστήματα στα οποία διεισδύουμε, να μην αλλάζουμε τις υπάρχουσες πληροφορίες και να τις μοιραζόμαστε ελεύθερα με

¹ James Surowiecki: The wisdom of Crowds 2004

² The Network effect: Με τον όρο network effect ή φαινόμενο δικτύου ορίζεται το χαρακτηριστικό γνώρισμα σύμφωνα με το οποίο η αξία υπηρεσίας εξαρτάται από τον αριθμό των χρηστών που την χρησιμοποιούν την δεδομένη χρονική στιγμή. Όσο αυξάνεται ο αριθμός των χρηστών τόσο αυξάνει και η αξία της υπηρεσίας και τούμπαλι

τον κόσμο»³, δεν διστάζει μάλιστα να συγκρίνει τον εαυτό του με τον Μάρτιν Λούθερ Κίνγκ παραλληλίζοντας τους αγώνες του wikileaks για την ελευθερία στην διακίνηση της πληροφορίας με αυτούς των αφροαμερικανών για ίσα δικαιώματα με τους λευκούς την δεκαετία του 50⁴.

Οι επικριτές του wikileaks μεταξύ των οποίων και η κυβέρνηση των Η.Π.Α. η οποία αποτελεί και έναν από τους σκληρότερους πολέμιους του διαδικτυακού τόπου υποστηρίζουν ότι η δημοσιοποίηση απόρρητων κρατικών εγγράφων και φακέλων υποθέσεων, χωρίς να έχουν υποστεί επεξεργασία, μπορεί να δημιουργήσει ύψιστο θέμα εθνικής ασφαλείας θέτοντας σε κίνδυνο τους πολίτες της χώρας. Χαρακτηριστικά οι Ηνωμένες Πολιτείες αναφέρουν ότι μέσω της δημοσίευσης απόρρητων εγγράφων του στρατού των Η.Π.Α. στο διαδίκτυο ακόμα και οι εχθροί της χώρας όπως οι Ταλιμπάν και οι τρομοκράτες, αποκτούν πρόσβαση στα αρχεία του στρατού με λεπτομερή μάλιστα δεδομένα και στοιχεία σχετικά με την δράση των Ηνωμένων Πολιτειών στο Ιράκ και το Αφγανιστάν. Μεταξύ των βαριών κατηγοριών που αποδίδονται στον Ασάντζ είναι και αυτή της ηλεκτρονικής κατασκοπίας η οποία με βάση την υπάρχουσα νομοθεσία τιμωρείται με φυλάκιση, μέχρι και εκτέλεση.

Στόχος λοιπόν της παρούσας διπλωματικής είναι να αναλυθεί το θεωρητικό πλαίσιο σχετικά με την ελευθερία του τύπου, την πολυφωνία και τον πλουραλισμό, την διαφάνεια στην πολιτική ζωή και εν γένει στη δημόσια σφαίρα και τα προσωπικά δεδομένα στην σύγχρονη εποχή της διαφάνειας της πληροφορίας που διανύουμε σε συνάρτηση με το φαινόμενο του wikileaks του οποίου γινόμαστε όλοι μάρτυρες. Το φαινόμενο wikileaks έχει λάβει τεράστια έκταση τον τελευταίο καιρό επειδή ακριβώς αποτελεί μια δημοσίευση απορρήτων κειμένων, εγγράφων και πληροφοριών με ανώνυμη μορφή τα οποία υπό κανονικές συνθήκες δεν θα έβλεπαν ποτέ το φως της δημοσιότητας. Το γεγονός αυτό παρατηρείται για πρώτη φορά στα παγκόσμια χρονικά και δεν θα ήταν υπερβολή να μιλήσουμε για ένα σύγχρονο σκάνδαλο «Water gate» το οποίο όμως διαδραματίζεται αποκλειστικά στο διαδίκτυο.

Κρίνεται συνεπώς σημαντική η πραγματοποίηση μιας μελέτης επί του συγκεκριμένου θέματος με την έννοια ότι αποτελεί ένα πολύ πρόσφατο γεγονός για το οποίο δεν έχει μέχρι σήμερα πραγματοποιηθεί ενδελεχής έρευνα ενώ και η βιβλιογραφία περιορίζεται αυτή τη στιγμή κυρίως σε άρθρα και αναλύσεις στο διεθνή τύπο. Επίσης ιδιαίτερα σημαντικό είναι το γεγονός ότι η υπόθεση βρίσκεται την παρούσα χρονική στιγμή σε εξέλιξη ενώ παραμένει άγνωστο το που θα οδηγήσει το φαινόμενο των διαρροών του wikileaks το οποίο συνεχίζει την δημοσιοποίηση περίπου 250.000 εμπιστευτικών Αμερικανικών εγγράφων με τον Τζούλιαν Ασάντζ να βρίσκεται προ των πυλών της δικαιοσύνης. Αξίζει να σημειωθεί μάλιστα το γεγονός ότι ο ιστότοπος του Wikileaks προτάθηκε στις αρχές Μαρτίου του 2011 από το Νορβηγό βουλευτή Σνόρε Βάλεν για Νόμπελ Ειρήνης επειδή έδωσε την δυνατότητα

³ Εφημερίδα Free Sunday εβδομάδα 126 27/2/2011 τεχνολογία «Ανώνυμος» κυβερνοπόλεμος Ο Τζούλιαν Ασάντζ και οι διαδικτυακοί απόστολοι του

⁴ Εφημερίδα Η καθημερινή αρ. φύλου 27.703 27/2/2011-Κρίσιμη καμπή στην υπόθεση Τζούλιαν Ασάντζ

να γίνουν αποκαλύψεις σχετικά με «εγκλήματα πολέμου, διαφθορά και βασανιστήρια»⁵.

Οι δικαστικές εξελίξεις επί του θέματος μένει να αποδείξουν αν τελικά η υπόθεση wikileaks η οποία ορίζει μια νέα εποχή στην διακίνηση της πληροφορίας και την διαφάνεια αποδειχθεί ένα σύγχρονο ηλεκτρονικό έγκλημα ή μια νέα διαδικτυακή επανάσταση με πρωταγωνιστές τους απλούς ανώνυμους χρήστες του διαδικτύου.

Μέρος Α: Η Ελευθερία της έκφρασης και διαρροές πληροφορίας στον τύπο νομοθεσία-case studies

Κεφάλαιο 1: Ελευθερία της έκφρασης, προσωπικά δεδομένα, τύπος και νομοθεσία

1.1 Η ελευθερία της έκφρασης στο Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα

Το δικαίωμα της ελεύθερης σκέψης, της ελεύθερης άποψης και της ελευθερίας της έκφρασης αποτελούν αναπόσπαστα δικαιώματα του ανθρώπου σύμφωνα με την Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών του 1948. Κατοχυρώθηκαν μάλιστα νομικά από το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, η εφαρμογή του οποίου ξεκίνησε το 1976 (167 συμβαλλόμενα μέρη, 74 από τα οποία την έχουν υπογράψει μέχρι σήμερα)⁶. Η ελευθερία της έκφρασης αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα σε μια δημοκρατική κοινωνία και κατοχυρώνεται από το άρθρο 19 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα του Ο.Η.Ε. το οποίο αναφέρει:

«1. Κανείς δεν πρέπει να υπόκειται σε διακριτική μεταχείριση και να παρενοχλείται για τις απόψεις του. 2. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία της αναζήτησης, της λήψης και της μετάδοσης πληροφοριών και απόψεων κάθε είδους, ανεξαρτήτως συνόρων, προφορικά, γραπτά, σε έντυπα, σε κάθε μορφή τέχνης ή με κάθε άλλα μέσο της επιλογής του. 3. Η άσκηση των δικαιωμάτων, που προβλέπονται στην παράγραφο 2 του άρθρου αυτού, συνεπάγεται ειδικά καθήκοντα και ευθύνες. Μπορεί, επομένως, να υπόκειται σε

⁵ Το wikileaks πάει για Νόμπελ Ειρήνης-πηγή ΑΠΕ-ΜΠΕ

⁶ United Nations treaty collection data base διαθέσιμο στο http://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-4&chapter=4&lang=en last visited 21/11/2011

ορισμένους περιορισμούς, οι οποίοι όμως πρέπει να προβλέπονται με σαφήνεια από το νόμο και να είναι απαραίτητοι: α. για το σεβασμό των δικαιωμάτων ή της υπόληψης των άλλων, β. για την προστασία της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας ή των χρηστών ηθών.»⁷

Σύμφωνα με το άρθρο 19 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα του Ο.Η.Ε. η ελευθερία της άποψης και η ελευθερία της έκφρασης αποτελούν απαραίτητες προϋποθέσεις για την πλήρη ανάπτυξη του ατόμου. Είναι απαραίτητα στοιχεία για την κοινωνία αποτελώντας θεμέλιο λίθο για κάθε ελεύθερη και δημοκρατική κοινωνία. Οι δύο αυτές ελευθερίες συνδέονται στενά μεταξύ τους, με την ελευθερία της έκφρασης να αποτελεί το μέσο για την ελεύθερη ανταλλαγή και ανάπτυξη των απόψεων. Η ελευθερία της έκφρασης αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την υλοποίηση των αρχών της διαφάνειας και της πολιτικής λογοδοσίας που είναι, με τη σειρά τους, απαραίτητες για την προώθηση και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων⁸.

Η παράγραφος 2 του άρθρου 19 του Συμφώνου ορίζει ότι τα κράτη που έχουν υπογράψει το Σύμφωνο (States Parties) οφείλουν να εγγυηθούν το δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος της αναζήτησης, της λήψης και της μετάδοσης πληροφοριών και ιδεών οποιουδήποτε είδους, ανεξαρτήτως συνόρων. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την έκφραση και την αποδοχή επικοινωνίας κάθε μορφής ιδέας και γνώμης που μπορεί να μεταδοθεί σε άλλους, με την επιφύλαξη των περιοριστικών διατάξεων του άρθρου 19, παράγραφος 3, και του άρθρου 20. Περιλαμβάνει μεταξύ άλλων τον πολιτικό διάλογο και την αντιπαράθεση πολιτικών απόψεων, την δυνατότητα σχολιασμού για προσωπικές και δημόσιες υποθέσεις, τη συζήτηση περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την δημοσιογραφία, κάθε μορφής πολιτιστική και καλλιτεχνική έκφραση, την διδασκαλία κ.α. Η παράγραφος 2 προστατεύει όλες τις μορφές έκφρασης και τα μέσα διάδοσής αυτών. Αυτές οι μορφές έκφρασης περιλαμβάνουν τον προφορικό λόγο, τον γραπτό λόγο, τη νοηματική γλώσσα και τις μη λεκτικές εκφράσεις, όπως εικόνες και αντικείμενα. Τα μέσα έκφρασης περιλαμβάνουν βιβλία, εφημερίδες, φυλλάδια, αφίσες, πανό, και κάθε είδους νόμιμη συνδρομητική υπηρεσία. Επίσης περιλαμβάνουν όλες τις μορφές των οπτικοακουστικών καθώς και των ηλεκτρονικών και με βάση το Διαδίκτυο μέσων έκφρασης⁹.

Η ελευθερία της έκφρασης των μέσων ενημέρωσης και ο ελεύθερος, χωρίς λογοκρισία απρόσκοπτος τύπος είναι απαραίτητο στοιχείο σε οποιαδήποτε κοινωνία που έχει σκοπό να διασφαλίσει την ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης καθώς και των λοιπών δικαιωμάτων του Συμφώνου αποτελώντας έναν από τους ακρογωνιαίους λίθους μιας δημοκρατικής κοινωνίας. Με βάση το Σύμφωνο τα μέσα

⁷ ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΜΦΩΝΟ ΓΙΑ ΤΑ ΑΤΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ (ΟΗΕ) διαθέσιμο στο <http://www.nis.gr/npimages/docs/2462-97.pdf> last visited 13/11/2011

⁸ Human Rights Committee General comment No. 34 Article 19: Freedoms of opinion and expression διαθέσιμο στο <http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/gc34.pdf> last visited 19/11/2011

⁹ Human Rights Committee General comment No. 34 Article 19: Freedoms of opinion and expression διαθέσιμο στο <http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/gc34.pdf> last visited 19/11/2011

ενημέρωσης έχουν το δικαίωμα να λαμβάνουν πληροφορίες βάσει των οποίων να μπορούν να διεκπεραιώνουν την λειτουργία τους. Η ελεύθερη διάδοση των πληροφοριών και των ιδεών για δημόσια και πολιτικά θέματα μεταξύ των πολιτών, των υποψηφίων και των εκλεγμένων αντιπρόσωπων είναι απαραίτητη. Το γεγονός αυτό συνεπάγεται έναν ελεύθερο Τύπο καθώς και άλλα μέσα ενημέρωσης που να είναι σε θέση να σχολιάζουν δημόσια θέματα, χωρίς λογοκρισία ή αυτοσυγκράτηση και να ενημερώνουν την κοινή γνώμη. Το κοινό έχει επίσης ένα αντίστοιχο δικαίωμα για τη λήψη πληροφοριών από τα μέσα ενημέρωσης. Τα κράτη που έχουν υπογράψει το Σύμφωνο θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη το βαθμό στον οποίο η εξέλιξη των τεχνολογιών της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών, όπως το διαδίκτυο και τα φορητά συστήματα που βασίζονται στην ηλεκτρονική διάδοση των πληροφοριών, έχουν αλλάξει ουσιαστικά τις πρακτικές της επικοινωνίας σε όλο τον κόσμο. Υπάρχει πλέον ένα παγκόσμιο δίκτυο για την ανταλλαγή ιδεών και απόψεων που δεν βασίζεται κατά ανάγκη στην παραδοσιακή διαμεσολάβηση των μέσων μαζικής ενημέρωσης.

Το δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης είναι δυνατόν να υπαχθεί σε ορισμένους περιορισμούς όπως ορίζεται από το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα. Η παράγραφος 3 του άρθρου 19 αναφέρει ρητά ότι η άσκηση του δικαιώματος της ελευθερίας της έκφρασης εμπεριέχει ειδικά καθήκοντα και υποχρεώσεις. Για το λόγο αυτό το Σύμφωνο προβλέπει δυο περιοριστικά σημεία τα οποία είναι δυνατόν να εφαρμοστούν και τα οποία αφορούν το σεβασμό των δικαιωμάτων και της υπόληψης των άλλων, καθώς και την προστασία της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας και των ηθών. Ωστόσο, όταν κάποιο από τα κράτη που έχει υπογράψει το Σύμφωνο επιθυμεί να επιβάλλει περιορισμούς στην άσκηση της ελευθερίας της έκφρασης, οι περιορισμοί αυτοί δεν θα πρέπει σε καμία περίπτωση να θέτουν σε κίνδυνο το ίδιο το δικαίωμα. Οι περιορισμοί στην ελευθερία της έκφρασης θα πρέπει να είναι «απαραίτητοι» για το νόμιμο σκοπό που επιδιώκουν. Έτσι, για παράδειγμα, η απαγόρευση των διαφημιστικών μηνυμάτων σε μία γλώσσα, με σκοπό την προστασία της γλώσσας μιας συγκεκριμένης κοινότητας, παραβιάζει το κριτήριο της αναγκαιότητας, εάν η προστασία αυτή θα μπορούσε να επιτευχθεί με άλλους τρόπους που δεν θα περιορίζουν την ελευθερία της έκφρασης¹⁰. Οι περιορισμοί στην ελευθερία της έκφρασης δεν θα πρέπει να είναι ευρέως φάσματος. Η Επιτροπή των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων αναφέρει στο γενικό Σχόλιο 27, ότι : *«Τα περιοριστικά μέτρα πρέπει να συνάδουν με την αρχή της αναλογικότητας. Πρέπει να είναι κατάλληλα για να επιτευχθεί η προστατευτική λειτουργία τους. Πρέπει να είναι τα λιγότερο παρεμβατικά μέσα μεταξύ εκείνων που θα μπορούσαν να επιτύχουν την προστατευτική τους λειτουργία. Πρέπει να είναι ανάλογα με το συμφέρον το οποίο προστατεύουν ... η αρχή της αναλογικότητας πρέπει να γίνεται σεβαστή όχι μόνο στο νόμο που καθορίζει τα*

¹⁰ βλέπε Ballantyne et al. v. Canada, No. 359, 385/89

πλαίσια των περιορισμών, αλλά και από τις διοικητικές και δικαστικές αρχές στην εφαρμογή του νόμου»¹¹.

Οι περιορισμοί στη λειτουργία των ιστοσελίδων, ιστολογίων (blogs) ή οποιουδήποτε άλλου βασιζόμενου στο διαδίκτυο, ηλεκτρονικού ή άλλου τέτοιου είδους συστήματος διάδοσης της πληροφορίας συμπεριλαμβανομένων συστημάτων για την υποστήριξη αυτής της επικοινωνίας, όπως οι πάροχοι υπηρεσιών διαδικτύου ή οι μηχανές αναζήτησης, επιτρέπονται υπό την προϋπόθεση ότι είναι συμβατές με την παράγραφο 3. Οι επιτρεπτοί περιορισμοί στην ελευθερία της έκφρασης γενικά θα πρέπει να έχουν συγκεκριμένο περιεχόμενο. Γενικές απαγορεύσεις σχετικά με τη λειτουργία ορισμένων ιστοχώρων και συστημάτων δεν είναι συμβατές με την παράγραφο 3. Είναι επίσης ασυμβίβαστο με την παράγραφο 3 το να απαγορευτεί σε έναν ιστότοπο ή σε ένα ηλεκτρονικό σύστημα διάδοσης πληροφοριών η δημοσίευση υλικού με την έννοια ότι η δημοσίευση μπορεί να είναι επικριτική για την κυβέρνηση ή το πολιτικό κοινωνικό σύστημα που υιοθετήθηκε από την κυβέρνηση¹².

1.1.1 Το δικαίωμα στο σεβασμό της ιδιωτικής ζωής, της αλληλογραφίας, της προστασίας της τιμής και της υπόληψης

Σύμφωνα με το άρθρο 17 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα: «1. Κανείς δεν υπόκειται σε αυθαίρετες ή παράνομες παρενοχλήσεις της ιδιωτικής του ζωής, της οικογένειας, της κατοικίας ή της αλληλογραφίας του, ούτε σε παράνομες προσβολές της τιμής και της υπόληψής του. 2. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα προστασίας από το νόμο έναντι τέτοιων παρενοχλήσεων ή προσβολών.»¹³. Το άρθρο 17 προβλέπει το δικαίωμα κάθε ατόμου να προστατεύεται από τις αυθαίρετες ή παράνομες επεμβάσεις στην ιδιωτική του ζωή, την οικογένεια, την κατοικία ή την αλληλογραφία, καθώς και ενάντια στις παράνομες προσβολές της τιμής και της υπόληψης του. Το δικαίωμα αυτό πρέπει να είναι εγγυημένο ενάντια σε όλες τις παρεμβάσεις και τις επιθέσεις, είτε αυτές προέρχονται από κρατικές αρχές είτε από φυσικά ή νομικά πρόσωπα. Οι υποχρεώσεις που επιβάλλονται από το άρθρο 17 του Συμφώνου απαιτούν από το κράτος να υιοθετήσει νομοθετικά και άλλα μέτρα για να τεθεί σε ισχύ η απαγόρευση των εν λόγω παρεμβάσεων και επιθέσεων καθώς και να εξασφαλιστεί η προστασία του δικαιώματος αυτού¹⁴. Επειδή κάθε άτομο ζει στην κοινωνία, η προστασία της ιδιωτικής ζωής είναι κατά ανάγκη σχετική. Ωστόσο, οι αρμόδιες δημόσιες αρχές θα πρέπει να έχουν το δικαίωμα να απαιτούν πληροφορίες

¹¹ CCPR General comment No.27 παρ 14. διαθέσιμο στο

[http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/6c76e1b8ee1710e380256824005a10a9](http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/6c76e1b8ee1710e380256824005a10a9) last visited 20/11/2011

¹² concluding observation on the Syrian Arab Republic (CCPR/co/84/SYR)

¹³ ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΜΦΩΝΟ ΓΙΑ ΤΑ ΑΤΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ (ΟΗΕ) διαθέσιμο στο

<http://www.nis.gr/npimages/docs/2462-97.pdf> last visited 13/11/2011

¹⁴ Human Rights Committee General comment No. 16 Article 17(right to privacy) διαθέσιμο στο <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?docid=453883f922> last visited 20/11/2011

που αφορούν την ιδιωτική ζωή ενός ατόμου μόνον όταν κάτι τέτοιο κρίνεται απαραίτητο για το συμφέρον της κοινωνίας, όπως αυτό νοείται στο πλαίσιο του Συμφώνου.

Επίσης σε ότι αφορά τα προσωπικά δεδομένα θα πρέπει η συλλογή και η διατήρηση των προσωπικών δεδομένων σε υπολογιστές, βάσεις δεδομένων και άλλες συσκευές, είτε αυτή πραγματοποιείται από δημόσιες αρχές είτε από ιδιωτικούς φορείς ή άτομα, να ρυθμίζεται από το νόμο. Αποτελεσματικά μέτρα πρέπει να ληφθούν από τα κράτη ώστε να διασφαλίζεται ότι οι πληροφορίες σχετικά με την ιδιωτική ζωή ενός ατόμου δεν φτάνουν στα χέρια ατόμων που δεν επιτρέπεται με βάση το νόμο να τις λαμβάνουν, να τις επεξεργάζονται και να τις χρησιμοποιούν, ενώ ποτέ δεν θα πρέπει τέτοιες πληροφορίες να χρησιμοποιούνται για σκοπούς ασυμβίβαστους με το Σύμφωνο. Για να έχει πιο αποτελεσματική προστασία της ιδιωτικής ζωής του, κάθε άτομο πρέπει να έχει το δικαίωμα να ελέγξει, με εύληπτο τρόπο, κατά πόσον, και εάν τα δεδομένα του προσωπικού χαρακτήρα του είναι αποθηκευμένα σε βάσεις δεδομένων, και για ποιούς σκοπούς. Κάθε άτομο θα πρέπει επίσης να είναι σε θέση να εξακριβώσει ποιές δημόσιες αρχές ή ιδιώτες ή φορείς ελέγχου μπορούν να ελέγξουν τα προσωπικά δεδομένα τους. Εάν αυτά τα αρχεία περιέχουν λανθασμένα προσωπικά δεδομένα ή έχουν συλλεχθεί ή υποβάλλονται σε επεξεργασία κατά παράβαση των διατάξεων του νόμου, το κάθε άτομο πρέπει να έχει το δικαίωμα να ζητήσει διόρθωση ή εξάλειψη των προσωπικών του δεδομένων.

1.2 Η ελευθερία της έκφρασης και της διακίνησης της πληροφορίας στην ΕΣΔΑ

Η ελευθερία της έκφρασης είναι ένα από τα θεμελιώδη και βασικά δικαιώματα του ανθρώπου όπως και αυτό της ελεύθερης πληροφόρησης που περιλαμβάνει καταρχήν το δικαίωμα του πληροφορείν καθώς και του πληροφορείσθαι. Στην Ευρώπη η ελευθερία της πληροφορίας, της έκφρασης καθώς και οι ελευθερίες των μέσων μαζικής ενημέρωσης¹⁵ κατοχυρώνονται με νομικό πλαίσιο μέσω της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) σε 47 χώρες που την έχουν υπογράψει και επικυρώσει καθώς και με τον χάρτη θεμελιωδών δικαιωμάτων, άρθρο 11, στα οποία περιλαμβάνονται και η ελευθερία του τύπου και της ραδιοτηλεόρασης.

Μία δημοκρατική κοινωνία προϋποθέτει τον πλουραλισμό, το ανοικτό πνεύμα και την ανεκτικότητα, όπως προβλέπεται μέσω της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ). Όπως ορίζεται στο άρθρο 11 του χάρτη θεμελιωδών δικαιωμάτων βασικό στοιχείο μίας δημοκρατικής κοινωνίας αποτελεί η ελευθερία της έκφρασης. «1. Κάθε άτομο έχει δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης το δικαίωμα περιλαμβάνει την ελευθερία γνώμης και την ελευθερία λήψης ή μετάδοσης πληροφοριών ή ιδεών χωρίς την ανάμειξη δημοσίων αρχών και

¹⁵ Άρθρο 10 Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου(ΕΣΔΑ) και άρθρο 11 Χάρτη Θεμελιωδών δικαιωμάτων

αδιακρίτως συνόρων», «2. Η ελευθερία των μέσων μαζικής ενημέρωσης και η πολυφωνία τους είναι σεβαστές».

Οι βασικές ελευθερίες των μέσων μαζικής επικοινωνίας όπως η ελευθερία στο περιεχόμενο και το δημοσιογραφικό απόρρητο¹⁶ εντάσσονται στο ευρύτερο προστατευτικό πεδίο της ελευθερίας της έκφρασης. Η δημοσίευση της πληροφορίας σύμφωνα με το άρθρο 10 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου εντάσσεται και αυτή στο προστατευτικό πεδίο της ελευθερίας της έκφρασης. Η προστασία του πεδίου της ελευθερίας της έκφρασης επεκτείνεται ακόμα και στην περίπτωση που η πληροφορία έχει αποκτηθεί μέσω παράνομων ή αθέμιτων μέσων, όπως πχ κοριοί σε τηλεφωνικές συσκευές για την υποκλοπή συνομιλίας, με την προϋπόθεση ότι η παρανομία για την απόκτηση της πληροφορίας δεν πραγματοποιήθηκε από τον δημοσιογράφο ο οποίος την δημοσιοποίησε μετέπειτα¹⁷. Η δημοσίευση της παράνομα αποκτηθείσας πληροφορίας βρίσκεται εντός του προστατευτικού πεδίου της ελευθερίας της έκφρασης σύμφωνα με την ΕΣΔΑ ακόμη και αν κατά το εθνικό δίκαιο της εκάστοτε χώρας μία τέτοια δημοσίευση αποτελεί ποινικό αδίκημα λόγω παραβίασης του απορρήτου.

Από την άλλη πλευρά σε περίπτωση που ο δημοσιογράφος συμμετέχει ευθέως ή εμμέσως στην απόκτηση της πληροφορίας σε οποιαδήποτε μορφή χρησιμοποιώντας παράνομα μέσα, ιδιαίτερα μάλιστα στις περιπτώσεις που η συμμετοχή του αυτή αποτελεί παραβίαση επαγγελματικού ή υπηρεσιακού απορρήτου μια τέτοιου είδους ενέργεια δεν εντάσσεται στο προστατευτικό πεδίο της ελευθερίας της έκφρασης και η πράξη διώκεται ποινικά ως συμμετοχή στην παραβίαση του επαγγελματικού ή υπηρεσιακού απορρήτου.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να τονισθεί ότι η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων ανθρώπου προσδίδει ιδιαίτερη βαρύτητα στην ελευθερία της έκφρασης των μέσων μαζικής ενημέρωσης λόγω της ελεγκτικής λειτουργίας που αυτά ασκούν στην κοινωνία θεωρώντας τα ως «δημόσιο φρουρό» (public watchdog), και για τον λόγο αυτό εξαιτίας της μεγάλης και ιδιαίτερης σημασίας που έχει η άσκηση του ελέγχου στην εξουσία υπάρχει δυνατότητα στο προστατευτικό πεδίο της ελευθερίας της έκφρασης να ενταχθούν κατά συνθήκη και υποθέσεις όπου η πληροφορία αποκτήθηκε παρανόμως με την χρήση αθέμιτων μέσων από τον ίδιο τον δημοσιογράφο. Το ΕΔΔΑ τονίζει ρητά βέβαια στη νομολογία του ότι « Η ελευθερία της έκφρασης δεν απαλλάσσει εν γένει τα μέσα ενημέρωσης από την υποχρέωση τήρησης των νόμων του κράτους», πχ η υπόθεση Stoll κατά της Ελβετίας¹⁸.

Ωστόσο είναι σημαντικό να αναφερθεί σε αυτό το σημείο ότι μέχρι στιγμής το ΕΔΔΑ δεν έχει έρθει αντιμέτωπο με οριακές περιπτώσεις αποκάλυψης στοιχείων τα

¹⁶ Απόφαση Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων ανθρώπου(ΕΔΔΑ) 27/3.1996 στην υπόθεση Goodwin κατά του Ηνωμένου βασιλείου

¹⁷ Απόφαση ΕΔΔΑ 19/12/2006 στην υπόθεση RADIO TWIST κατά της Σλοβακίας

¹⁸ Μία ανώνυμη πηγή προμήθευσε Ελβετό δημοσιογράφο με απόρρητα δεδομένα σχετικά με το πως έπρεπε να γίνει διαπραγμάτευση με το Παγκόσμιο Εβραϊκό κογκρέσο, από πλευράς τραπεζών περιουσιακών στοιχείων Εβραίων που έπεσαν θύματα κατά την περίοδο του Ολοκαυτώματος. Το ελβετικό υπουργείο τύπου καταδίκασε και επέβαλε ποινή στον δημοσιογράφο επειδή τα δεδομένα θεωρούνταν απόρρητα. Στην συνέχεια ακολούθησε προσφυγή στο ΕΔΔΑ

οποία έχουν αποκτηθεί με παράνομο τρόπο ή αποτελούν προϊόντα υποκλοπής, όπως για παράδειγμα στην περίπτωση του wikileaks, είτε προέκυψαν μετά από παράνομη δημοσιογραφική έρευνα και μπορεί να αποτελέσουν απειλή για το δημόσιο συμφέρον.

1.3 Περιορισμοί στην ελευθερία της έκφρασης

Η ελευθερία της έκφρασης δεν είναι απόλυτη και είναι δυνατόν να υπαχθεί σε ορισμένες περιπτώσεις σε περιορισμούς. Σύμφωνα λοιπόν με την παράγραφο 2 του άρθρου 10 της ΕΣΔΑ η ελευθερία της έκφρασης μπορεί να υπαχθεί σε όρους, περιορισμούς ή και κυρώσεις που προβλέπονται από το νόμο προκειμένου να διασφαλιστεί και να προφυλαχθεί α) Η εθνική ασφάλεια ενός κράτους β) Η εδαφική ακεραιότητα ή/και η δημόσια ασφάλεια αυτού γ) Η προάσπιση της τάξεως και η πρόληψη του εγκλήματος, δ) Η προστασία της δημόσιας υγείας ή της ηθικής, ε) Η προστασία της υπόληψης και των δικαιωμάτων τρίτων στ) Η παρεμπόδιση της δημοσιοποίησης εμπιστευτικών πληροφοριών ζ) Η διασφάλιση του κύρους της δικαιοσύνης¹⁹. Στον περιορισμό της ελευθερίας της έκφρασης υπεισέρχονται δύο παράγοντες από την μία πλευρά για τα εθνικά περιοριστικά μέτρα, όπου υπεύθυνες για την υποβολή περιορισμών είναι οι αρμόδιες εθνικές αρχές του κάθε κράτους και από την άλλη πλευρά το ΕΔΔΑ το οποίο δεν υποκαθιστά τις αρχές στον περιορισμό αλλά εξετάζει υπό το πρίσμα του άρθρου 10 της ΕΣΔΑ τις αποφάσεις που αυτές έλαβαν.

Το δικαστήριο στις περιπτώσεις που καλείται να εξετάσει δεν κάνει μια απλή διαπίστωση του κατά πόσον το κράτος άσκησε προσεκτικά την αρμοδιότητα του αλλά είναι αυτό το οποίο σε τελική ανάλυση αποφασίζει αν ο περιορισμός της ελευθερίας της έκφρασης είναι ανάλογος προς το θεμιτό σκοπό που επιδιώκεται και αν οι λόγοι που επικαλούνται οι εκάστοτε εθνικές αρχές είναι κρίσιμοι και επαρκείς για να θεμελιώσουν πειστικά την άρση της ελευθερίας έκφρασης του τύπου.

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του ανθρώπου κρίνει κατά κανόνα αυστηρά την εθνική εισήγηση εξετάζοντας διεξοδικά και ενδελεχώς τις περιπτώσεις που φτάνουν σε αυτό δεδομένου ότι ο τύπος επιτελεί σε μια δημοκρατική κοινωνία μια εξαιρετικά σημαντική λειτουργία, αυτή του «Δημόσιου φύλακα»(Public Watchdog), επιφορτισμένη με την ενημέρωση της κοινής γνώμης σχετικά με παραλήψεις, σφάλματα και παράνομες μεθοδεύσεις στους χώρους της πολιτικής σκηνής της κοινωνίας. Παρόλο που ο τύπος δεν πρέπει να υπερβαίνει ορισμένα όρια σχετικά με τα δικαιώματα άλλων, για την αποκάλυψη απορρήτων πληροφοριών δεν παύει να έχει την υποχρέωση και την ευθύνη να δημοσιεύει πληροφορίες και ιδέες για

¹⁹ Προσωπικά δεδομένα και ΜΜΕ-Τσεβας Αθανάσιος 2010

όλα τα θέματα δημοσίου ενδιαφέροντος ώστε να ασκεί το λειτούργημα του που δεν είναι άλλο από το να ενημερώνει το κοινό.

Η ελευθερία του τύπου μπορεί να επεκτείνεται σε ένα βαθμό υπερβολής ακόμη και πρόκλησης. Το σημείο στο οποίο περιορίζεται η ελευθερία του τύπου από τις εθνικές αρχές είναι όταν αυτές αποφασίζουν κατά πόσον υπάρχει «επιτακτική κοινωνική ανάγκη»²⁰.

1.4 Η νομοθεσία και ελευθερία της έκφρασης στο διαδίκτυο

Η ψηφιακή εποχή των ηλεκτρονικών υπολογιστών και το διαδίκτυο έχουν οδηγήσει σήμερα σε μια πληροφοριακή επανάσταση. Λίγο μετά το 1990, που πρωτοεμφανίστηκε το διαδίκτυο, η ανθρωπότητα έγινε μάρτυρας της σύγκλισης των τηλεπικοινωνιών, της ραδιοτηλεόρασης και της πληροφορικής στο νέο αυτό μέσο του διαδικτύου²¹. Η ψηφιακή τεχνολογία που αποτελεί χαρακτηριστικό στοιχείο του μέσου του διαδικτύου επιτρέπει την μετάδοση πληροφορίας με ευκολία σε οποιαδήποτε μορφή γραπτή, οπτική, ηχητική ή και με την μορφή συνδυασμού των ανωτέρω. Η ταχύτητα δε της μετάδοσης της πληροφορίας πολλαπλασιάζεται κατά πολύ θέτοντας με τον τρόπο αυτόν τέλος στους χωροχρονικούς περιορισμούς που παραδοσιακά υφίσταντο για την μετάδοση της πληροφορίας.

Όσον αφορά το διαδίκτυο και τα ΜΜΕ η τεχνολογική σύγκλιση ολοένα και αυξάνει βασιζόμενη στην επιστήμη της πληροφορικής. Το μέσο του διαδικτύου περιέχει τεράστια ποσότητα πληροφορίας η οποία μάλιστα αυξάνει σε καθημερινή βάση. Η μεγάλη ποικιλία της πληροφορίας που υπάρχει διαθέσιμη στο διαδίκτυο (εικόνα, ήχος, κείμενο κτλ) αλλά και η αλληλεπιδραστική του φύση το καθιστούν ένα *διαδραστικό μέσο επικοινωνίας*. Η ισχύς αυτού του υπερμέσου επικοινωνίας πηγάζει από τον αριθμό των χρηστών του και από τον όγκο της πληροφορίας που βρίσκεται αποθηκευμένη σε αυτό. Στο αλληλεπιδραστικό περιβάλλον του διαδικτύου παράγεται συνεχώς νέα πληροφορία συνεπώς μπορούμε να κάνουμε λόγο για ένα παγκόσμιο κοινωνικό οικονομικό φαινόμενο²².

Όπως είναι λογικό στο νέο αυτό ψηφιακό κόσμο θα πρέπει να υπάρχουν νόμοι και κανόνες για την αποτροπή κινδύνων και την ομαλή λειτουργία του. Ωστόσο το δίκαιο στην περίπτωση του διαδικτύου βρίσκεται πρακτικά αντιμέτωπο με έναν εικονικό

²⁰ ΕΔΔΑ απόφαση 10/12/07 υπόθεση Stoll κατά Ελβετίας. Το Ευρωπαϊκό δικαστήριο επικύρωσε την καταδικαστική για τον δημοσιογράφο απόφαση του δικαστηρίου της Ελβετίας επειδή έκρινε ότι η πληροφορία που εκδόθηκε ήταν απόρρητη και η έκδοση της έβλαψε το κράτος της Ελβετίας άρα δεν υπήρχε παραβίαση του άρθρου 10 της ΕΣΔΑ καθώς επίσης και ότι οι δημοσιογράφοι παρά το δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης δεν δικαιολογείται να παραβαίνουν τους νόμους του κράτους.

²¹ Η επικράτεια των πληροφοριών-Σοφία Καϊτατζή Γουιτλόκ

²² Το δίκαιο στην κοινωνία της πληροφορίας-Σάκκουλα 2002

χώρο ο οποίος ουσιαστικά δεν έχει όρια²³ και υλική υπόσταση. Ως συνέπεια αυτού τα νομικά συστήματα των χωρών δεν έχουν την δυνατότητα να ασκήσουν κάποιου είδους έλεγχο στο διαδίκτυο επειδή αυτό δεν περιορίζεται απλά εντός των συνόρων τους αλλά εκτείνεται σε ολόκληρο τον πλανήτη. Επίσης η τεχνολογία του νέου αυτού υπερμέσου προχωράει με τόσο γρήγορο ρυθμό ώστε οι κανόνες που θεσπίζονται, τόσο σε εθνικό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο, ξεπερνιούνται πολύ γρήγορα από την τεχνολογία και χάνουν την όποια ρυθμιστική τους ικανότητα. Έτσι λοιπόν θα πρέπει να γίνεται αναθεώρηση τους ανά τακτά χρονικά διαστήματα και να αναπροσαρμόζεται το περιεχόμενο τους κάθε φορά που εμφανίζονται νέα τεχνολογικά επιτεύγματα²⁴. Λόγω της ύπαρξης αυτής της απροσδιοριστίας σχετικά με την ισχύ και την δυνατότητα εφαρμογής του δικαίου του εκάστοτε κράτους αλλά και επειδή εμφανίζεται μια αδυναμία επιβολής κυρώσεων το κρατικό δίκαιο καθίσταται σε πολλές περιπτώσεις αδύναμο μπροστά στο διαδίκτυο.

Οι κυριότερες παραβάσεις στο ίντερνετ σήμερα αφορούν τα προσωπικά δεδομένα, την παιδική πορνογραφία, την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας, τις ρατσιστικού περιεχομένου αντιλήψεις και εσχάτως την παραβίαση του απορρήτου της πληροφορίας. Τα θέματα αυτά εμπλέκουν επιμέρους κλάδους δικαίου και το γεγονός αυτό περιπλέκει ακόμα περισσότερο την κατάσταση. Στις ΗΠΑ το 1996 η νομοθεσία παρενέβη θέτοντας σε πολλές περιπτώσεις όρια στις ελευθερίες των χρηστών του διαδικτύου²⁵.

Είναι γενικά αποδεκτό σήμερα ότι κάθε τι που είναι παράνομο στον πραγματικό κόσμο αποτελεί παρανομία και στον ψηφιακό²⁶. Παρόλα αυτά θα πρέπει κάθε περίπτωση να εξετάζεται με προσοχή και μεμονωμένα αφού πρώτα γίνει στάθμιση του «ειδικού βάρους» των δικαιωμάτων που έρχονται σε σύγκρουση σύμφωνα με τις κλασσικές μεθόδους που εφαρμόζονται στα διεθνή και τα εθνικά δικαστήρια με την προϋπόθεση ότι θα συνυπολογιστούν και οι ιδιαιτερότητες του διαδικτύου που είναι:

- Η μη καθορισμένη χωρική και χρονική του υπόσταση σε παγκόσμιο επίπεδο που εμποδίζει τις κρατικές νομοθεσίες να ασκήσουν έλεγχο στο διαδίκτυο.
- Η ιδιαίτερη δομή του μέσου του διαδικτύου η οποία ευνοεί από την φύση της την ανωνυμία και τη μυστικότητα στην επικοινωνία(περίπτωση wikileaks) γεγονός που μπορεί να ευνοήσει πολλές φορές την παρανομία.
- Η εμπλοκή πολλών και διαφορετικών δικαιοδοσιών τα όρια των οποίων δεν είναι πάντοτε εύκολο να καθοριστούν και να ξεχωρίσουν.

²³ Η ύπαρξη ορίων χώρου είναι απαραίτητο στοιχείο για τις νομικές ρυθμίσεις Α.Γραμματικάκη-Αλεξίου Internet και ιδιωτικό διεθνές δίκαιο-Συμβατικές και αδικοπρακτικές ενοχές στον κυβερνοχώρο, 1998

²⁴ Η πολιτική της ΕΕ είναι να αναθεωρεί οδηγίες σχετικά με την τεχνολογία στο διαδίκτυο ανά 18 μήνες αντί για το σύνθημα των τριών ετών που συμβαίνει σε άλλες περιπτώσεις

²⁵ Communication Decency Act 1996

²⁶ Ελευθερία έκφρασης και διαδίκτυο-Παναγιώτης Μαντζούφας Επ.καθ Νομικής ΑΠΘ διαθέσιμο στο www.constitutionalism.gr last visited 13/4/2011

Κατά αναλογία με τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης οι περιορισμοί στην ελευθερία της έκφρασης στο διαδίκτυο διαφέρουν στις διάφορες χώρες του κόσμου. Η υπέρτατη αρχή της ελευθερίας της έκφρασης που ισχύει και στο διαδίκτυο, αποτελεί και περιλαμβάνει την ελευθερία του πληροφορείν και του πληροφορείσθαι²⁷. Το δικαίωμα αυτό ωστόσο, όπως συμβαίνει και στον έντυπο τύπο και τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης, δεν ισχύει σε όλες της περιπτώσεις. Κατά συνέπεια και για το μέσο του διαδικτύου είναι δυνατόν να υπάρξουν περιορισμοί ιδιαίτερα μάλιστα όταν η πληροφορία αφορά δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, ιατρικά ή δικηγορικά απόρρητα, κρατικά απόρρητα αρχεία σχετιζόμενα με την δημόσια ασφάλεια και τάξη. Ιδιαίτερα για το μέσο του διαδικτύου η διείσδυση με αθέμιτο τρόπο σε αρχεία ή βάσεις δεδομένων και η απόσπαση πληροφορίας από αυτά, ενέργεια γνωστή ως *hacking*, αποτελεί κλασσική περίπτωση παραβίασης του δικαιώματος του πληροφορείσθαι.

Σε χώρες με προηγμένα δημοκρατικά πολιτεύματα που κατοχυρώνουν τις θεμελιώδεις ελευθερίες η ελευθερία της έκφρασης ισχύει για τους πολίτες ανεξάρτητα από το μέσο. Όμως ακόμα και στις χώρες αυτές ενέργειες όπως η εξύβριση μέσω διαδικτύου ή η προσβολή της προσωπικότητας του ανθρώπου, η εξαπάτηση, η παραβίαση των πνευματικών δικαιωμάτων, των προσωπικών δεδομένων, η παιδική πορνογραφία, οι ηλεκτρονικές επιθέσεις σε βάσεις δεδομένων με εμπιστευτική πληροφορία που αφορά θέματα εθνικής ασφάλειας κτλ δεν θεωρείται ότι εμπίπτουν στην προστασία της ελευθερίας της έκφρασης.

Στην Αμερική που θεωρείται μια από τις πλέον προηγμένες δημοκρατικά χώρες η παράδοση για την ελευθερία του λόγου είναι αρκετά δυνατή. Με απόφαση ορόσημο σχετικά με τους περιορισμούς της ελευθερίας έκφρασης στο διαδίκτυο το ανώτατο δικαστήριο των ΗΠΑ²⁸ τονίζει ότι το διαδίκτυο αποτελεί ένα πολύ ιδιαίτερο μέσο και κατά συνέπεια είναι επιβεβλημένο να αίρονται ως προς αυτό πιθανοί περιορισμοί έκφρασης που επιβάλλονται στα κλασσικά μέσα ενημέρωσης όπως πχ την τηλεόραση. Αυτή η φιλελεύθερη απόφαση του ανωτάτου αμερικανικού δικαστηρίου ενίσχυσε το μέσο του διαδικτύου διότι έκρινε ότι η πράξη *Communication Decency Act*²⁹ παραβιάζει την ελευθερία της έκφρασης που κατοχυρώνεται στην πρώτη τροπολογία του Αμερικανικού Συντάγματος διότι η κρατική ρύθμιση του περιεχομένου του λόγου ενδέχεται να περιορίσει την ελεύθερη ανταλλαγή ιδεών στο διαδίκτυο.

Υπάρχουν βέβαια παγκοσμίως και ακραίες περιπτώσεις χωρών όπως η Βόρειος Κορέα όπου απαγορεύεται καθολικά από τον νόμο η πρόσβαση στο διαδίκτυο ή σε περίπτωση που επιτρέπεται απαιτείται ειδική άδεια από τις αρχές αλλά και

²⁷ άρθρο 10 παράγραφος 1 της ΕΣΔΑ

²⁸ απόφαση *Reno v. ACLU* (27/6/1997) δημοσιεύτηκε στον ιστότοπο Supreme Court

²⁹ Νομική πράξη του προέδρου Bill Clinton που θεσπίστηκε το Φεβρουάριο του 1996 και αποτελούσε την πρώτη αξιολογη προσπάθεια του Αμερικανικού Κογκρέσου να περιορίσει το διαδίκτυο αποσκοπούσε στην απαγόρευση δημοσίευσης άσεων ή αισχρών μηνυμάτων και πορνογραφικού υλικού στο διαδίκτυο

περιπτώσεις όπως της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας όπου επιβάλλεται από το καθεστώς αυστηρή λογοκρισία και έλεγχος στη διακίνηση της πληροφορίας³⁰.

1.5 Προσωπικά δεδομένα στο παράγωγο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ως δεδομένο προσωπικού χαρακτήρα θεωρείται κάθε είδους πληροφορία η οποία αναφέρεται σε φυσικό πρόσωπο του οποίου η ταυτότητα είναι γνωστή ή μέσω της χρήσης αυτής μπορεί να ταυτοποιηθεί το πρόσωπο στο οποίο αφορούν τα δεδομένα, ιδιαίτερα με βάση τον αριθμό ταυτότητας, ή ενός ή και περισσότερων ακόμη στοιχείων τα οποία μπορούν να χαρακτηρίσουν την υπόσταση του ατόμου από φυσική, βιολογική, ψυχολογική και κοινωνικοπολιτιστική πλευρά³¹.

Η γενική οδηγία 95/46 αφορά την προστασία των φυσικών προσώπων ενάντια στην επεξεργασία των προσωπικών τους δεδομένων και την ελεύθερη κυκλοφορία αυτών³². Η οδηγία επιδιώκει επίσης την διασφάλιση της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσωπικών δεδομένων παρέχοντας την ίδια στιγμή προστασία στα δικαιώματα και τα συμφέροντα των ατόμων που αυτά αφορούν. Ο κύριος στόχος της οδηγίας είναι να καταστεί ισοδύναμο στα κράτη μέλη της ΕΕ το επίπεδο προστασίας των δικαιωμάτων καθώς και των ελευθεριών των ανθρώπων ενάντια στην επεξεργασία των του προσωπικού χαρακτήρα δεδομένων τους.

Η οδηγία περιέχει σε επτά κεφάλαια τον στόχο για την εφαρμογή της. Στο πρώτο κεφάλαιο αναφέρονται οι γενικές προϋποθέσεις για την νόμιμη επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, στο δεύτερο κεφάλαιο αναφέρεται η νομική προστασία του υποκειμένου καθώς και οι κυρώσεις που αφορούν τον υπεύθυνο της επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων, στο τρίτο κεφάλαιο αναφέρονται οι κανόνες διαβίβασης των προσωπικών δεδομένων προς άλλες χώρες, στο τέταρτο κεφάλαιο αναφέρεται η υποχρέωση τήρησης του κώδικα δεοντολογίας, στο πέμπτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην πρόβλεψη για εθνική αρχή ελέγχου, στο έκτο κεφάλαιο προβλέπεται ομάδα για προστασία των προσώπων ενάντια στην επεξεργασία των ευαίσθητων δεδομένων αυτών σε κοινοτικό επίπεδο, και στο έβδομο κεφάλαιο αναφέρονται τα μέτρα για την εκτέλεση της οδηγίας 95/46 σε κοινοτικό επίπεδο³³.

Σύμφωνα με το άρθρο 2 στοιχείο δ της οδηγίας σαν επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ορίζεται: « Κάθε εργασία ή σειρά εργασιών που πραγματοποιούνται με ή χωρίς την βοήθεια αυτοματοποιημένων μεθόδων και

³⁰ Η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας είχε έρθει πρόσφατα σε διαμάχη με την εταιρεία Google επειδή το κράτος απαγόρευε την ελεύθερη παροχή πληροφορίας χωρίς οποιαδήποτε μορφή λογοκρισίας στους πολίτες από την μηχανή αναζήτησης

³¹ Προσωπικά δεδομένα και ΜΜΕ- Αθανάσιος Δ. Τσεβιάς 2010- κεφάλαιο Β Η προστασία των προσωπικών δεδομένων

³² βλ. η οδηγία 95/46 της ΕΕ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31995L0046:el:HTML> last visited 13/3/2011

³³ Οδηγία 95/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Οκτωβρίου 1995 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών. Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 281 της 23/11/1995 σ. 0031 - 0050

εφαρμόζονται σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα όπως η συλλογή, η καταχώριση, η οργάνωση, η αποθήκευση, η προσαρμογή ή η τροποποίηση, η ανάκτηση, η αναζήτηση πληροφοριών, η χρήση, η ανακοίνωση με διαβίβαση, η διάθεση ή κάθε άλλη μορφή διάθεσης(περίπτωση wikileaks), η εναρμόνιση ή ο συνδυασμός καθώς και το κλείδωμα, η διαγραφή ή η καταστροφή» Οι ενέργειες αναφέρονται κατά τέτοιο τρόπο στην οδηγία ώστε να μην αποκλείονται ενέργειες που πιθανόν να προκύψουν μέσω της εξέλιξης της τεχνολογίας.

Οι κανόνες της οδηγίας 95/46 αφορούν κάθε φυσικό η νομικό πρόσωπο, δημόσια αρχή ή υπηρεσία ή ανεξάρτητο φορέα που εμπλέκεται στην επεξεργασία³⁴. Από την οδηγία εξαιρείται η επεξεργασία η οποία γίνεται για δραστηριότητες εκτός του πεδίου εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου, όπως είναι οι διατάξεις της ΕΕ που αναφέρονται σε θέματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας, αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας για ποινικές υποθέσεις, όπως επίσης και ζητήματα που αφορούν την δημόσια τάξη και την ασφάλεια, την εθνική άμυνα και την οικονομική ευημερία ενός κράτους³⁵. Επίσης από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας εξαιρείται η επεξεργασία η οποία γίνεται από φυσικό πρόσωπο σχετικά με προσωπικές ή οικιακές δραστηριότητες του³⁶. Πρέπει να τονίσουμε όμως ότι στις προηγούμενες δραστηριότητες δεν περιλαμβάνεται η αναγραφή σε σελίδα στο διαδίκτυο στοιχείων σχετικών με την εργασία, τον ελεύθερο χρόνο και την προσωπική ζωή συναδέλφων από το χώρο εργασίας ακόμη και αν η σελίδα είναι ιδιωτική, μη κερδοσκοπική είτε εθελοντική. Η δημοσίευση τέτοιων στοιχείων στο διαδίκτυο έχει ως αποτέλεσμα να αποκτά πρόσβαση στα δεδομένα αυτά απροσδιόριστος αριθμός προσώπων και έτσι δεν εμπίπτει στο πεδίο των προσωπικών ή οικιακών δραστηριοτήτων.

Η οδηγία 95/46 καθορίζει επίσης τις γενικές προϋποθέσεις σχετικά με την θεμιτή επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων. Τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα δηλαδή, σύμφωνα με την οδηγία, πρέπει να υφίστανται νόμιμη και θεμιτή επεξεργασία. Έτσι λοιπόν τα κράτη μέλη έχουν την υποχρέωση να καθορίζουν ποιοί είναι οι νόμιμοι όροι για την επεξεργασία. Η εφαρμογή αθέμιτων παράνομων τακτικών όπως για παράδειγμα η χρήση κρυφών συσκευών καταγραφής τηλεφωνικών συνδιαλέξεων χωρίς οι συνομιλητές να το γνωρίζουν ή άλλων τέτοιου είδους πρακτικών όπως και η μετέπειτα κρυφή επεξεργασία και ακολούθως η χρήση των δεδομένων αυτών δεν θεωρείται ότι αποτελεί θεμιτή επεξεργασία.

Σε κάθε περίπτωση πάντως ο βασικός κανόνας της νόμιμης επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα είναι η αρχή του Σκοπού. Η αρχή του Σκοπού αναφέρει ότι τα προσωπικά δεδομένα πρέπει να συλλέγονται για καθορισμένους, σαφείς και νόμιμους Σκοπούς³⁷. Η αρχή του Σκοπού καθορίζει το πλαίσιο της επεξεργασίας, ρυθμίζει το εύρος της πληροφορίας που θα προκύψει από την επεξεργασία και παρέχει την δυνατότητα στο υποκείμενο να επιβλέπει την διαδικασία

³⁴ Άρθρο 2 στοιχεία δ,ε,στ και ζ της οδηγίας 95/46

³⁵ Προσωπικά δεδομένα και ΜΜΕ- Αθανάσιος Δ. Τσεβάς 2010

³⁶ Άρθρο παράγραφος 2 οδηγίας 95/46

³⁷ Άρθρο 6 παράγραφος 1 στοιχείο β της οδηγίας 95/46

επεξεργασίας των δεδομένων που το αφορούν. Επιπλέον μέσω της οδηγίας καθορίζεται η σχέση μεταξύ Σκοπού και δεδομένων σύμφωνα με την οποία τα δεδομένα οφείλουν να είναι κατάλληλα και σχετικά με το θέμα αλλά όχι υπερβολικά αναφορικά με τον σκοπό τον οποίο συλλέγονται και υφίστανται επεξεργασία. Πρέπει επίσης τα δεδομένα να είναι σε τέτοια μορφή που να επιτρέπεται ο προσδιορισμός της ταυτότητας των ατόμων που αφορούν μόνο κατά το χρονικό διάστημα που αφορά τον σκοπό για τον οποίο αυτά συγκεντρώθηκαν. Αξίζει να σημειωθεί πάντως ότι μεταγενέστερη επεξεργασία των δεδομένων για ιστορικούς στατιστικούς ή επιστημονικούς λόγους (που δεν έχουν αναφερθεί αρχικά στο υποκείμενο) δεν παραβαίνει την οδηγία υπό τον όρο όμως ότι προβλέπεται από τις εγγυήσεις των αντίστοιχων κρατών που αφορούν τα δεδομένα.

Στην περίπτωση του wikileaks τα πράγματα είναι πιο περίπλοκα. Υπάρχουν περιπτώσεις όπου ο ιστότοπος έχει δημοσιεύσει προσωπικά δεδομένα τρίτων στο διαδίκτυο όπως η περίπτωση του Ελβετού πρώην τραπεζίτη Rudolf Elmer ο οποίος δικάστηκε επειδή δημοσίευσε στον ιστότοπο του wikileaks cd's με προσωπικά δεδομένα εύπορων πελατών ελβετικών τραπεζών³⁸. Σε άλλες πάλι περιπτώσεις ο ιστότοπος του wikileaks έχει δημοσιεύσει έγγραφα τα οποία περιέχουν την προσωπική άποψη και την γνώμη ή και την κρίση αμερικανών διπλωματών σχετικά με δημόσια πρόσωπα τα οποία γνωρίζουν εκ του αντικειμένου της δουλειάς τους και αποτελούν προσωπικά τους δεδομένα όπως για παράδειγμα έγγραφο αμερικανού διπλωμάτη στην Ιταλία που διέρρευσε στο wikileaks στο οποίο ο διπλωμάτης χαρακτηρίζει τον Ιταλό πρωθυπουργό Σίλβιο Μπερλουσκόνι ως «ανεύθυνο ανάξιο και αναποτελεσματικό Ευρωπαϊό πολιτικό ηγέτη», «ξενύχτη ο οποίος δεν ξεκουράζεται αρκετά»³⁹, άλλα έγγραφα κάνουν λόγο και για την προσωπική ζωή του Καβαλιέρε αναφέροντας μάλιστα και τηλεφωνικούς διαλόγους του με ιερόδουλη⁴⁰. Επίσης υπάρχουν και περιπτώσεις παραβίασης ιατρικού απορρήτου που αποτελεί ιδιαίτερα σημαντικό προσωπικό δεδομένο⁴¹ όπως έγγραφο που αναφέρει ότι ο πρόεδρος της Αλγερίας Αμπντελαζίζ Μπουτεφλίκα πάσχει από καρκίνο.

Σε άλλα έγγραφα αμερικανών διπλωματών που δημοσιεύτηκαν αναφέρονται ποικίλοι χαρακτηρισμοί προσώπων όπως αυτός του προέδρου του Αφγανιστάν Χαμίτ Καρζάι από διπλωμάτη που τον παρουσιάζει ως «αδύναμο» και «εύκολα κατευθυνόμενο», άλλα έγγραφα που αναφέρουν την άποψη Νοτιοαφρικανού κυβερνητικού αξιωματούχου σχετικά με τον πρόεδρο της Ζιμπάμπουε Ρόμπερτ Μουγκάμπε στα οποία περιγράφεται ως «τρελόγερος (crazy old man)» και πολλές άλλες περιπτώσεις που αφορούν εκθέσεις αξιωματούχων και διπλωματών όπως αυτή στην οποία χαρακτηρίζεται η σχέση του ρώσου πρωθυπουργού Βλαντιμίρ Πούτιν με τον Ρώσο πρόεδρο Ντμίτρι Μεντβέντεφ ως «Μπάτμαν και Ρόμπιν» ενώ ολόκληρη η

³⁸ WikiLeaks Swiss banker on trial for allegedly leaking private data ανασύρθηκε από <http://www.infosecurity-magazine.com/view/15311/wikileaks-swiss-banker-on-trial-for-allegedly-leaking-private-data/> last visied 6/3/2011

³⁹ Factbox: WikiLeaks shows undiplomatic face of U.S. diplomacy πηγή Reuters ανασύρθηκε από <http://www.reuters.com/article/2010/11/28/us-wikileaks-diplomacy-fb-idUSTRE6AR3QW20101128> last visited 3/3/2011

⁴⁰ Νέα στοιχεία για τον Σ.Μπερλουσκόνι μέσω Wikileaks θ.Ανδρεάδης ανταποκριτής ΑΠΕ-ΜΠΕ στη Ρώμη 18/2/2011 πηγή συνδρομητική υπηρεσία ΑΠΕ-ΜΠΕ

⁴¹ Από καρκίνο που βρίσκεται σε ύφεση φαίνεται να πάσχει ο πρόεδρος της Αλγερίας Αμπντελαζίζ Μπουτεφλίκα, σύμφωνα με αμερικανικό διπλωματικό τηλεγράφημα που δημοσίευσε ο ιστότοπος wikileaks πηγή Reuters, ΑΠΕ_ΜΠΕ

χώρα χαρακτηρίζεται ως κλεπτοκρατία και «Virtual Mafia state»⁴² ή διαρροές κειμένων που χαρακτηρίζουν τον Γάλλο πρόεδρο Νικολά Σαρκοζί ως «ευπαθή» και «απολυταρχικό»⁴³ καθώς και σωρεία άλλων έγγραφων που αφορούν ηγέτες και προέδρους κρατών.

1.6 Σύγκρουση ατομικών δικαιωμάτων στο πεδίο αρχής της νομιμότητας της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων

Σε ορισμένες περιπτώσεις το πεδίο των ατομικών δικαιωμάτων έρχεται σε σύγκρουση με τα προστατευτικά πεδία άλλων δικαιωμάτων νομικά κατοχυρωμένων. Η σύγκρουση αυτή μπορεί να επεκτείνεται και σε επίπεδα όπως αυτό της εθνικής έννομης τάξης, του διεθνούς δικαίου αλλά και του κοινοτικού δικαίου μέσω της ΕΣΔΑ⁴⁴. Για να υπάρξει μια ορθή απόφαση πρέπει να ληφθούν υπ' όψη και τα τρία προαναφερθέντα επίπεδα.

Ως φυσικό επακόλουθο των παραπάνω συγκρούσεων είναι πιθανόν να προκύψουν αντινομίες ιδιαίτερα μάλιστα σε περιπτώσεις όπου η ερμηνεία των κανόνων του διεθνούς ή και του Ευρωπαϊκού δικαίου σχετικά με τα ατομικά δικαιώματα από το ΕΔΔΑ ή το Δικαστήριο Ευρωπαϊκών κοινοτήτων διαφέρει από εκείνη που προβλέπει το συνταγματικό δίκαιο κάποιου κράτους. Στις περιπτώσεις αυτές πρέπει να λαμβάνεται υπ' όψη η σχέση που υπάρχει ανάμεσα στις ανωτέρω έννομες τάξεις ενώ βαρύνουσα σημασία έχει η *αρχή της υπεροχής του κοινοτικού δικαίου*.

1.6.1 Σύγκρουση στην περίπτωση προστασίας ατομικών δικαιωμάτων όσον αφορά παράνομο τρόπο συλλογής της πληροφορίας και την χρησιμοποίησή της

Σε γενικότερο πλαίσιο σχετικά με τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα προκειμένου να θεωρηθεί ότι η επεξεργασία και χρήση τους είναι επιτρεπτή πρέπει να έχουν συλλεχθεί με τρόπο θεμιτό και νόμιμο. Στο προστατευτικό πεδίο της ελευθερίας συγκέντρωσης και δημοσίευσης της δημοσιογραφικής ύλης όμως περιλαμβάνεται και η δημοσιοποίηση πληροφοριών που αποκτήθηκαν με παράνομα ή αθέμιτα μέσα. Όσον αφορά το θέμα της σύγκρουσης της ελευθερίας του τύπου και προστασίας της προσωπικότητας (που μας αφορά) διακρίνονται δύο περιπτώσεις. i) Η περίπτωση που τα δεδομένα αποκτήθηκαν από το δημοσιογράφο ή τρίτο με τη συμμετοχή όμως του δημοσιογράφου ii) Η περίπτωση όπου τα δεδομένα ανακτήθηκαν από τρίτο χωρίς καμία εμπλοκή του δημοσιογράφου.

⁴² wikileaks and the age of transparency-Micah L. Sifry Yale University press new haven and London

⁴³ Truth and ConsequenceQ The wikileaks saga-Jeremy Kinsman policy options Φεβρουάριος 2011 ανασύρθηκε από <http://www.irpp.org/po/archive/feb11/kinsman.pdf> last visited 13/3/2011

⁴⁴ Προσωπικά δεδομένα και ΜΜΕ- Αθανάσιος Δ. Τσεβάς 2010 Κεφάλαιο Δ τα επίπεδα σύγκρουσης ατομικών δικαιωμάτων

Στην πρώτη περίπτωση η παράνομη κτήση των πληροφοριών δεν επιφέρει την παρανομία της δημοσίευσης δεδομένου ότι στο προστατευτικό πεδίο της ελευθερίας του τύπου σαν ελευθερία πνευματικής κίνησης στο στάδιο της δημοσιοποίησης πραγματώνεται η λειτουργία της ενημέρωσης και ελεγκτικής δύναμης αυτού που αποτελεί σκοπό και αποστολή του τύπου. Ο δράστης της παράνομης συλλογής πληροφοριών μπορεί να φέρει ευθύνη σχετικά με την παρανομία κατά την απόκτηση της πληροφορίας και τίποτα δεν εμποδίζει τον νομοθέτη να θεσπίσει νομοθετικά μέτρα υπέρ των θιγόμενων τρίτων. Η νομιμότητα της δημοσίευσης θα πρέπει να κριθεί μετά από την αντιπαράθεση των δικαιωμάτων που συγκρούονται δηλαδή του θιγόμενου προσώπου και των δικαιωμάτων εκείνων για τα οποία το ενδιαφέρον του κοινού είναι υπέρτερο των δικαιωμάτων του θιγόμενου και της βλάβης που προκαλείται στα συμφέροντα του από τη δημοσίευση. Βέβαια οι προϋποθέσεις για να θεωρηθεί νόμιμη μια τέτοια δημοσίευση που βασίζεται σε παράνομη συλλογή δεδομένων είναι ιδιαίτερα αυστηρές και σε κάθε περίπτωση για την κρίση της νομιμότητας της δημοσιογραφικής έρευνας ή της δημοσίευσης πληροφοριών πρέπει πρώτα να γίνεται προσεκτικά στάθμιση με τα δικαιώματα του θιγόμενου που προστατεύει το σύνταγμα.

Σύμφωνα με την ΕΣΔΑ η δημοσίευση πληροφορίας η οποία έχει αποκτηθεί με τη χρήση παράνομων ή αθέμιτων μέσων από τον ίδιο το δημοσιογράφο ή με την συμμετοχή του δεν εντάσσεται στο προστατευτικό πεδίο της ελευθερίας της έκφρασης. Παρόλα αυτά και με δεδομένο ότι το Ευρωπαϊκό δικαστήριο προσδίδει πολύ μεγάλη βαρύτητα στις ελευθερίες των ΜΜΕ και την ελεγκτική λειτουργία που αυτά ασκούν γίνεται παραδεκτό ότι σε περιπτώσεις που αφορούν μείζονα ζητήματα όπως της εθνικής έννομης τάξης μπορεί να ενταχθεί η δημοσίευση στοιχείων που αποκτήθηκαν με παράνομο τρόπο με συμμετοχή του δημοσιογράφου στο προστατευτικό πεδίο της ελευθερίας της έκφρασης.⁴⁵

Σχετικά με την δεύτερη περίπτωση όπου η πληροφορία έχει μεν αποκτηθεί με παράνομα μέσα από κάποιον τρίτο που ενεργεί ως πληροφοριοδότης είναι γενικά αποδεκτό ότι επιτρέπεται η επεξεργασία και η μετέπειτα χρήση των δεδομένων πχ δημοσίευση υπό την προϋπόθεση ότι τα δεδομένα αυτά είναι αληθινά και άρα μπορούν να αξιοποιηθούν για δημοσιογραφικό σκοπό και ότι ο σκοπός για τον οποίο δημοσιεύονται πχ ευρύτερο εθνικό συμφέρον υπερτερεί των δικαιωμάτων του ατόμου που πλήττεται από την δημοσιοποίησή τους στον τύπο. Σε αυτήν την περίπτωση το προστατευτικό πεδίο των δικαιωμάτων του ανθρώπου που θίγεται στρέφεται εναντίον του πληροφοριοδότη (που απέσπασε τα δεδομένα) και κατά συνέπεια δεν τίθεται θέμα αποκλεισμού των δεδομένων από δημοσιοποίηση επειδή ένας τέτοιος αποκλεισμός θα περιόριζε την ελεγκτική λειτουργία του τύπου η οποία του παρέχει τη δυνατότητα να δημοσιεύει και να ασκεί κριτική στα κακώς κείμενα.

Το παραπάνω δικαίωμα προκύπτει από την αναγνώριση του δημοσιογραφικού απορρήτου που αποτελεί μια από τις σημαντικότερες εγγυήσεις για τον τύπο. Το

⁴⁵ Άρθρο 10 παράγραφος 2 ΕΣΔΑ

δημοσιογραφικό απόρρητο έχει θεσπιστεί για να εξασφαλίζει την ομαλή ροή της πληροφορίας προς τον τύπο και λόγο αυτής της ιδιαίτερης αποστολής του καλύπτει τις πηγές των δημοσιογράφων ανεξάρτητα με την νομιμότητα αυτών⁴⁶. Το δημοσιογραφικό απόρρητο κατοχυρώνεται ως μέτρο προστασίας της πηγής των πληροφοριών από την ΕΣΔΑ όπου σύμφωνα με απόφαση του ΕΔΔΑ η δημοσίευση της πληροφορίας ανεξάρτητα από το αν η απόκτηση της έγινε με έννομο ή παράνομο τρόπο υπό την προϋπόθεση πάντα ότι δεν συμμετείχε ο δημοσιογράφος στην διαδικασία απόκτησης δεν εκπίπτει από την προστασία της ελευθερίας του τύπου που παρέχει το άρθρο 10 της ΕΣΔΑ.

Στην περίπτωση για παράδειγμα της δημοσιοποίησης του εγγράφου αμερικανού διπλωμάτη που περιείχε το διάλογο του Ιταλού πρωθυπουργού Σίλβιο Μπερλουσκόνι με ιερόδουλη υπηρεύχεται ξεκάθαρα η σύγκρουση του προστατευτικού πεδίου της ελευθερίας του τύπου με αυτού της προστασίας της προσωπικότητας. Η πληροφορία να μεν έχει αποκτηθεί με παράνομο τρόπο όμως με βάση την ΕΣΔΑ η δημοσίευση αυτού του διαλόγου από κάποιο μέσο (πχ το wikileaks) θα μπορούσε κάλλιστα να θεωρηθεί πως δεν εκπίπτει από το προστατευτικό πεδίο της ελευθερίας της έκφρασης με την έννοια του δικαιώματος του Ιταλικού λαού στην πληροφόρηση επί θεμάτων δημοσίου ενδιαφέροντος σχετικά με δεδομένα δημοσίων προσώπων που συνδέονται με την άσκηση δημοσίου λειτουργήματος τους ή τη διαχείριση συμφερόντων τρίτων οπότε και υπερτερεί του δικαιώματος προστασίας της προσωπικότητας δηλαδή πιο πρακτικά αν ο Ιταλός πρωθυπουργός είναι κατάλληλος να κυβερνά προέχει από την προσωπική του ζωή και ο Ιταλικός λαός θα πρέπει να μπορεί να είναι ενήμερος γι α τέτοιου είδους θέματα. Επειδή όμως οι περιπτώσεις αυτές είναι τις περισσότερες φορές πολύ λεπτές αυτό που πρακτικά γίνεται σε τελική ανάλυση είναι η στάθμιση των αντίρροπων μεταξύ τους δικαιωμάτων από το δικαστήριο και επικρατεί στο τέλος αυτό που έχει την βαρύνουσα σημασία ενώ πολλές φορές οι αποφάσεις των δικαστηρίων εναπόκεινται στην κρίση των δικαστών.

1.7 Προσωπικά δεδομένα και ηλεκτρονική αλληλογραφία

Η προστασία των προσωπικών δεδομένων στην ΕΣΔΑ περιέχεται στο άρθρο 8 της σύμβασης η οποία κατοχυρώνει τέσσερα θεμελιώδη δικαιώματα:

- α) Το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής
- β) Το δικαίωμα σεβασμού της οικογενειακής ζωής
- γ) Το δικαίωμα σεβασμού της κατοικίας

⁴⁶ ΕΔΔΑ απόφαση 27.11.2007 υπόθεση Tillack κατά Βελγίου «Το δικαίωμα των δημοσιογράφων να μην αποκαλύπτουν τις πηγές τους δεν μπορεί να θεωρείται απλό προνόμιο, το οποίο τους απονέμεται ή τους αφαιρείται ανάλογα με τη νομιμότητα ή την παρανομία της πηγής αλλά πρέπει να θεωρείται ουσιώδες στοιχείο δικαιώματος πληροφόρησης, το οποίο πρέπει να αντιμετωπίζεται με μέγιστη προσοχή»

ε) Το δικαίωμα σεβασμού της αλληλογραφίας

Σχετικά με το δικαίωμα προστασίας της αλληλογραφίας η ΕΣΔΑ κατοχυρώνει τον εμπιστευτικό χαρακτήρα της μη δημόσιας επικοινωνίας. Σημειώνεται δε ότι στο προστατευτικό πεδίο του δικαιώματος εντάσσεται κάθε είδους επικοινωνία η οποία ρυθμίζεται είτε προστατεύεται από το εθνικό δίκαιο μιας χώρας κατά αναλογία με την αλληλογραφία ανεξάρτητα με την φύση αυτής.

Το δικαίωμα προστασίας της επικοινωνίας μέσω της αλληλογραφίας συμπεριλαμβάνει τόσο την ιδιωτική επικοινωνία όσο και την επαγγελματική. Στα πλαίσια της προστασίας αυτής η ΕΣΔΑ παρέχει εγγυήσεις ότι τα εξωτερικά ή εσωτερικά στοιχεία της επικοινωνίας δεν θα γίνουν πηγή άντλησης πληροφοριών από το κράτος ή τρίτους. Ένα παράδειγμα εδώ θα μπορούσε να αποτελέσει το wikileaks⁴⁷. Το δικαίωμα σεβασμού της αλληλογραφίας προσβάλλεται επίσης και από την χρησιμοποίηση και εκμετάλλευση των στοιχείων που αποκτήθηκαν από τρίτους. Το δικαίωμα σεβασμού της αλληλογραφίας δεν αναφέρεται στην επικοινωνία γενικώς αλλά μόνο στα στοιχεία που υπάρχει ανάγκη να προστατευτεί η ιδιωτικότητα.

1.8 Η ελευθερία της έκφρασης και του τύπου στο Σύνταγμα των ΗΠΑ

Η ελευθερία της έκφρασης και του τύπου αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα σημεία του συντάγματος των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής που προστατεύει κάποια από τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου. Αναφορικά με την ελευθερία του τύπου οι συνταγματικοί νομοθέτες των ΗΠΑ αναφέρονται στον ελεύθερο τύπο ως την τέταρτη εξουσία η οποία ασκεί σταθερό έλεγχο στις δράσεις και τις ενέργειες της κυβέρνησης.

Το 1789 ο James Madison εισήγαγε στην βουλή των αντιπροσώπων τη διάταξη για την ελευθερία του τύπου και της έκφρασης σύμφωνα με την οποία «Από τους πολίτες δεν θα πρέπει να στερείται ή να περιορίζεται το δικαίωμα να μιλούν, να γράφουν ή/και να δημοσιοποιούν την γνώμη τους και η ελευθερία του τύπου ως ένα από τα μεγάλα προπύργια της ελευθερίας θα είναι απαράβατη»⁴⁸. Εν συνεχεία και επειδή η παραπάνω διάταξη σχετικά με την ελευθερία έκφρασης και του τύπου ήταν αρκετά ασαφής η αμερικανική Γερουσία την τροποποίησε δίνοντας της την σημερινή της μορφή που συναντάται στην πρώτη τροπολογία του συντάγματος του αμερικανικού συντάγματος και αναφέρει «Το Κογκρέσο δεν θα πρέπει να θεσπίσει κανένα νόμο που να περιορίζει την ελευθερία έκφρασης, ή του τύπου, ή του δικαιώματος των πολιτών να συγκεντρώνονται και να συσκέπτονται για το κοινό τους

⁴⁷ Περιπτώσεις δημοσιοποίησης εμπιστευτικής αλληλογραφίας αμερικανών διπλωματών προς το υπουργείο εξωτερικών ΗΠΑ(State Department) από τον ιστότοπο του wikileaks

⁴⁸ Πρακτικά του Αμερικανικού Κογκρέσου 434 1789

συμφέρον και να απευθύνονται στην κυβέρνηση για να εκφράζουν τα παράπονα τους»⁴⁹.

Η ελευθερία της έκφρασης σύμφωνα με την πρώτη τροπολογία του συντάγματος των ΗΠΑ εμπεριέχει τόσο την ελευθερία του λόγου όσο και την ελευθερία του τύπου. Ωστόσο η ελευθερία του λόγου που αποτελεί και το πιο βασικό συστατικό της εμπίπτει σε κάποιους περιορισμούς σύμφωνα με την τροπολογία δεκατέσσερα του αμερικανικού συντάγματος για τα δικαιώματα των πολιτών⁵⁰. Το δικαίωμα της ελευθερίας του λόγου επιτρέπει στους ανθρώπους να εκφράζονται χωρίς την παρεμβολή ή τον περιορισμό από την κυβέρνηση. Το ανώτερο δικαστήριο των ΗΠΑ απαιτεί από την κυβέρνηση να παρέχει ουσιαστική δικαιολόγηση σε περίπτωση που παρέμβει επί του δικαιώματος της ελευθερίας του λόγου και προσπαθήσει να ρυθμίσει το περιεχόμενο αυτού. Το ανώτερο δικαστήριο αναγνωρίζει επίσης ότι η κυβέρνηση μπορεί να απαγορεύσει την εκφώνηση λόγου ο οποίος μπορεί να προκαλέσει πλήγμα στην ειρήνη ή περιστατικά βίας.

Το δικαίωμα της ελευθερίας του λόγου περιλαμβάνει και άλλα μέσα έκφρασης που μπορούν να μεταδώσουν ένα μήνυμα. Το δικαίωμα της ελευθερίας του τύπου κατά αναλογία με αυτό της ελευθερίας του λόγου δεν παρουσιάζει ιδιαίτερες διαφορές. Επιτρέπει στον πολίτη να εκφράζεται μέσω της δημοσίευσης και της διάδοσης πληροφορίας που αποτελεί μέρος της συνταγματικής προστασίας της ελευθερίας της έκφρασης αλλά δεν παρέχει στους δημοσιογράφους και τα μέλη των δημοσιογραφικών οργανισμών επιπλέον δικαιώματα ή και προνόμια από αυτά που παρέχονται στους πολίτες γενικά⁵¹. Διάσημες περιπτώσεις στις οποίες η ελευθερία του τύπου έχει υποστεί περιορισμούς στο παρελθόν στις ΗΠΑ είναι:

- The espionage act of 1917: Περίπτωση όπου επιβλήθηκαν περιορισμοί στην ελευθερία του τύπου σε περίοδο πολέμου (βλέπε κεφάλαιο 3.3)
- The Pentagon Papers 1971 (βλέπε κεφάλαιο 3.4)
- Hazelwood V.Kuhmeir 1988: Όπου το ανώτατο δικαστήριο των ΗΠΑ ενέκρινε το δικαίωμα διευθυντή σχολείου να επιβλέπει και να μπλοκάρει αμφιλεγόμενα άρθρα από σχολική εφημερίδα που χρηματοδοτούνταν από το σχολείο και έφεραν το όνομα αυτού.
- Υπόθεση **wikileaks** 2009
- 2010 Η εταιρεία BP συνεργάζεται με την ακτοφυλακή των ΗΠΑ ώστε να επιβάλει τον νόμο της πολιτείας για να αποφευχθεί η λεπτομερής καταγραφή από τον τύπο της διαρροής πετρελαίου στον κόλπο του Μεξικού.

⁴⁹ Σύνταγμα των ΗΠΑ τροπολογία 1 διαθέσιμο στο <http://www.usconstitution.net/constnot.html>

⁵⁰ Σύνταγμα των ΗΠΑ τροπολογία 14 διαθέσιμο στο <http://www.usconstitution.net/constnot.html>

⁵¹ First amendment-an overview διαθέσιμο στο http://topics.lawcornell.edu/wex/first_amendment last visited 19/3/2011

1.9 Ελευθερία έκφρασης και ελευθερία τύπου στο Σύνταγμα της Σουηδίας

Η Σουηδία είναι η πρώτη χώρα στον κόσμο που κατοχύρωσε την ελευθερία του τύπου το 1776. Το σύνταγμα της Σουηδίας περιέχει τέσσερις θεμελιώδεις συνταγματικούς πυλώνες:

- 1) Το όργανο της Κυβέρνησης (The instrument of Government)
- 2) Η νομοθετική πράξη της διαδοχής(The act of succession)
- 3) Η νομοθετική πράξη της ελευθερίας του τύπου(The Freedom of press act)
- 4) Ο θεμελιώδης νόμος της ελευθερίας της έκφρασης⁵²(The fundamental law of freedom of expression)

Η Σουηδία ανήκει στα κράτη μέλη της ΕΕ που έχουν θεσπίσει συγκεκριμένους κανόνες για την ελευθερία του λόγου και του τύπου στα ΜΜΕ. Οι Συνταγματικές αρχές της Σουηδίας εμπεριέχουν κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ιστορικής προέλευσης, που προέρχονται από την θεμελιώδη αρχή που αναφέρει ότι η ελευθερία έκφρασης αποτελεί εγγύηση για την ελεύθερη δράση της κοινής γνώμης. Η ελευθερία της έκφρασης που αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα το οποίο εμπεριέχεται στο άρθρο 10 της ΕΣΔΑ και το άρθρο 11 του χάρτη θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου της ΕΕ προστατεύεται από το άρθρο 1 του κεφαλαίου 2 του Σουηδικού συντάγματος που περιέχει λεπτομερείς κανόνες για το συγκεκριμένο πεδίο. Το Σουηδικό σύνταγμα αναφέρεται σε διάφορα μέσα ενημέρωσης όπως εφημερίδες, τηλεόραση και άλλα μέσα έκφρασης στα οποία συμπεριλαμβάνεται και το διαδίκτυο. Αξίζει να σημειωθεί μάλιστα ότι η Σουηδία έχει ένα από τα μεγαλύτερα ποσοστά χρήσης του διαδικτύου στην ΕΕ που αντιστοιχεί στο 80% του πληθυσμού της.

Οι συνταγματικές αρχές της Σουηδίας αποσκοπούν στη διασφάλιση της ελεύθερης ανταλλαγής των απόψεων καθώς επίσης στην παροχή της δυνατότητας στο κοινό να ασκεί έλεγχο στην δημόσια διοίκηση, πχ από το σύνταγμα της Σουηδίας προβλέπεται πρόσβαση σε δημόσια έγγραφα. Τα χαρακτηριστικά αυτά αναπτύχθηκαν με το πέρασμα των αιώνων και παρέχουν εξαιρετικά δυνατή προστασία στην ελευθερία έκφρασης των ΜΜΕ⁵³. Το σύνταγμα της Σουηδίας προβλέπει επίσης την παντελή απαγόρευση της λογοκρισίας. Επίσης οι διατάξεις περί ελευθερίας έκφρασης του συντάγματος της Σουηδίας βασίζονται σε δύο επιπλέον βασικές αρχές: α) την αρχή της αποκλειστικής ευθύνης(sole responsibility) σύμφωνα με την οποία ένα και μόνο πρόσωπο είναι υπεύθυνο για το περιεχόμενο που δημοσιεύεται πχ σε μία εφημερίδα και εξασφαλίζει ότι σε κάθε περίπτωση υπάρχει κάποιος υπεύθυνος για

⁵² The Swedish constitution- Ανασύρθηκε από <http://www.sweden.gov.se/sd/d/2707/a/15187> last viewed 5/4/2011

⁵³ Swedish constitutional rules on freedom of press and freedom of expression last viewed 3/4/2011- <http://www.statewatch.org/news/2010/nov/eu-council-eio-sw-14984-10.pdf>

οτιδήποτε βλέπει το φώς της δημοσιότητας. β) Η αρχή της ελευθερίας στην επικοινωνία με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης η οποία εμπεριέχει το δικαίωμα της παροχής, χωρίς ποινικές συνέπειες, πληροφορίας συμπεριλαμβανομένης και απόρρητης πληροφορίας, σε εφημερίδες, περιοδικά, ραδιόφωνο, τηλεόραση και πρακτορεία ειδήσεων και λοιπά μέσα ενημέρωσης.

Οι πολίτες(Σουηδοί και μη) που παρέχουν τέτοιου είδους πληροφορίες προστατεύονται ως προς την ανωνυμία τους (anonymitetskydd) καθώς επίσης και από το δικαίωμα του να μην αποκαλύπτονται οι πηγές (kallskydd) σημειώνεται δε ότι οι δημοσιογράφοι με βάση το Σουηδικό σύνταγμα δεν υποχρεούνται να αποκαλύψουν τις πηγές τους.

Όμως και στο Σουηδικό σύνταγμα η ελευθερία της έκφρασης και του τύπου δεν είναι απόλυτη σε όλες τις περιπτώσεις. Έτσι λοιπόν η ελευθερία της έκφρασης και της πληροφόρησης μπορούν να υποστούν περιορισμούς όταν θίγουν θέματα ασφάλειας του βασιλείου της Σουηδίας, της εθνικής προμήθειας αγαθών, της δημόσιας τάξης και ασφάλειας, υπόληψης ανθρώπων, παραβίασης ασύλου της ιδιωτικής ζωής και πρόληψης ή δίωξης εγκλήματος καθώς επίσης και σε εμπορικές δραστηριότητες⁵⁴. Το σύνταγμα της Σουηδίας δίνει ιδιαίτερα μεγάλη έμφαση στην ελευθερία της έκφρασης, του τύπου και της πληροφόρησης παρέχοντας την μεγαλύτερη δυνατή προστασία στα δικαιώματα αυτά. Σε περίπτωση που κάποιο έγκλημα εναντίον στις ελευθερίες του τύπου και της έκφρασης διαπραχθεί η περίπτωση προωθείται από τον αρμόδιο υπουργό δικαιοσύνης στο δικαστήριο για να ελεγχθεί η υπόθεση από δημόσιο λειτουργό που ορίζεται από την κυβέρνηση και δεν αποτελεί πολιτικό πρόσωπο. Οι κεντρικοί εξυπηρετητές του wikileaks βρίσκονται στη χώρα της Σουηδίας. Ο οργανισμός wikileaks ισχυρίζεται για το λόγο αυτό ότι κάθε πληροφορία που ανεβαίνει στον ιστότοπο του από οποιοδήποτε σημείο του πλανήτη δρομολογείται μέσω των κεντρικών εξυπηρετητών του wikileaks στη Σουηδία και άρα εμπίπτει στις ισχυρές προστατευτικές διατάξεις για την ελευθερία έκφρασης και τον τύπο και που παρέχει το σύνταγμα της Σουηδίας.

1.10 Η Παγκόσμια εικόνα της ελευθερίας του τύπου

Η ελευθερία του τύπου αποτελούσε ανέκαθεν ένα από τα πλέον σημαντικά ζητήματα σε παγκόσμιο επίπεδο. Το 2010 το ποσοστό του παγκόσμιου πληθυσμού με πρόσβαση σε ελεύθερο τύπο μειώθηκε στο κατώτερο μέχρι σήμερα επίπεδο αγγίζοντας μάλιστα ιστορικό χαμηλό ποσοστό δεκαετίας. Το γεγονός αυτό σύμφωνα

⁵⁴ Άρθρο 13 κεφάλαιο 2 Συντάγματος Σουηδίας περί περιορισμών ελευθερίας έκφρασης και τύπου

με έρευνα του Freedom House⁵⁵ για την ελευθερία του τύπου που διεξάγεται ετησίως οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι τα απολυταρχικά καθεστώτα ενέτειναν τις προσπάθειες τους για την άσκηση ελέγχου και την λογοκρισία στα παραδοσιακά μέσα μαζικής ενημέρωσης, ενώ ανέπτυξαν και νέες τεχνικές ώστε να περιορίσουν την ανεξαρτησία των ραγδαία αναπτυσσόμενων μέσων επικοινωνίας και έκφρασης γνώμης στο διαδίκτυο πχ τα social media. Τέτοιου είδους προσπάθειες συναντάμε σε χώρες όπως η Αίγυπτος, η βόρειος Κορέα, το Μεξικό, η Ουκρανία αλλά και στρατηγικά σημαντικές χώρες όπως η Κίνα, η Ρωσία και το Ιράν. Σε άλλες περιπτώσεις όπως για παράδειγμα σε χώρες της Μέσης Ανατολής κυβερνήσεις οι οποίες εχθρεύονταν παραδοσιακά την ελευθερία διακίνησης των πληροφοριών προχώρησαν περαιτέρω στην προσπάθεια να λογοκρίνουν και να περιορίσουν τον τύπο συλλαμβάνοντας δημοσιογράφους και bloggers και λογοκρίνοντας ευαίσθητα πολιτικά θέματα.

Έτσι λοιπόν το 2010 παρατηρήθηκε συλλογικά σε παγκόσμια κλίμακα μια γενικότερη τάση για περιορισμό της ελευθερίας έκφρασης η οποία φέρει τα εξής χαρακτηριστικά:

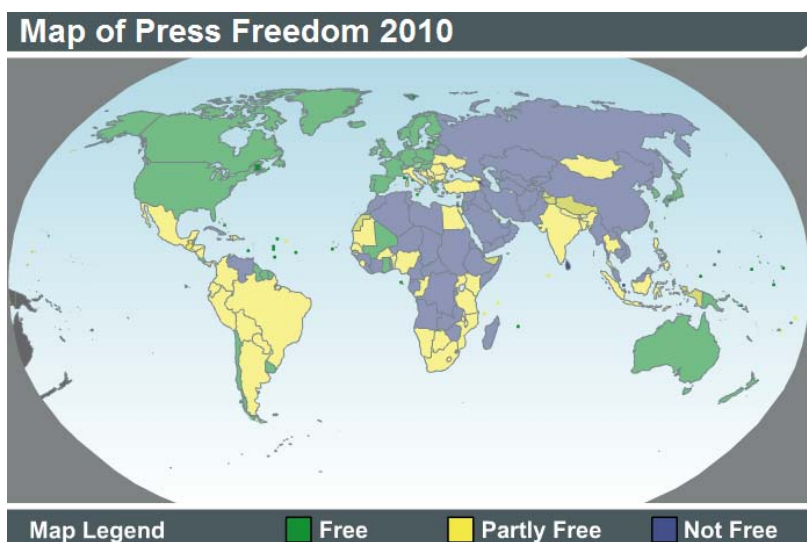
- Νομικίστικα τεχνάσματα και ελιγμοί αναφορικά με αδειοδοτήσεις ΜΜΕ που χρησιμοποιήθηκαν από διάφορα απολυταρχικά καθεστώτα ώστε να ασκήσουν έλεγχο και να περιορίσουν την ελευθερία έκφρασης των μέσων μαζικής ενημέρωσης
- Άσκηση ελέγχου στους νέους τρόπους διασποράς ειδήσεων ιδιαίτερα μάλιστα στα μέσα που λειτουργούν στο διαδίκτυο όπως πχ τα Social media ο περιορισμός της ελευθερίας των οποίων αποτελεί προτεραιότητα για τις απολυταρχικές κυβερνήσεις. Το κοινωνικό δίκτυο του Facebook για παράδειγμα περιορίστηκε στο Πακιστάν ενώ παρέμεινε μη διαθέσιμο σε χώρες όπως η Κίνα και το Βιετνάμ. Κάποιες χώρες όπως η βόρειος Κορέα και η Ταϊλάνδη προχώρησαν ακόμη περισσότερο καθιερώνοντας επιπλέον ελέγχους στο διαδίκτυο που αύξησαν την λογοκρισία στο διαδικτυακό περιεχόμενο.
- Περιορισμός ελευθερίας έκφρασης από μη κρατικές δυνάμεις και συμφέροντα όπως για παράδειγμα στο Μεξικό όπου τα καρτέλ των ναρκωτικών επιτίθενται σε δημοσιογράφους και ασκώντας βία επιβάλουν την λογοκρισία απαιτώντας συγκεκριμένη κάλυψη που εξυπηρετεί τα συμφέροντα αυτών των ομάδων.
- Η ολοένα και αυξανόμενη βία εναντίον του τύπου και των δημοσιογράφων και η ατιμωρησία για τέτοιου είδους εγκλήματα οδηγούν τους δημοσιογράφους στην «αυτό-λογοκρισία» ή την αποχή. Κάποιες από τις πλέον «θανάσιμες» για τους δημοσιογράφους χώρες για το 2010 είναι η Ονδούρα, η Ινδονησία, το Ιράκ, το Μεξικό, το Πακιστάν η αδυναμία των οποίων να προστατεύσουν τους δημοσιογράφους σε συνδυασμό με τον

⁵⁵ Το Freedom house είναι ένας οργανισμός που ιδρύθηκε το 1941 η δράση του αφορά την έρευνα και την ανάλυση σχετικά με την ελευθερία του τύπου σε παγκόσμια κλίμακα .Ο οργανισμός διεξάγει έρευνες σε ετήσια βάση. Κεντρική σελίδα του οργανισμού www.freedomhouse.org

εκφοβισμό και τις επιθέσεις εναντίων αυτών οδηγούν σε περιορισμό της ελευθερίας του τύπου.

Ο δείκτης της ελευθερίας του τύπου (Freedom of press index) προσδιορίζει τον βαθμό της ελευθερίας της έκφρασης σε έντυπη, ραδιοτηλεοπτική και διαδικτυακή μορφή σε κάθε χώρα του κόσμου, αναλύοντας τα γεγονότα και τις εξελίξεις σε αυτήν κάθε ημερολογιακό έτος. Οι βαθμολογίες κάθε χώρας προκύπτουν από την ανάλυση τριών θεμελιωδών κατηγοριών α) Το νομικό καθεστώς και το περιβάλλον υπό το οποίο τα μέσα μαζικής ενημέρωσης λειτουργούν β) Πολιτικές επιρροές στην δημοσίευση και την πρόσβαση στην πληροφορία γ) Οικονομικές πιέσεις αναφορικά με το περιεχόμενο και την διάδοση των ειδήσεων.

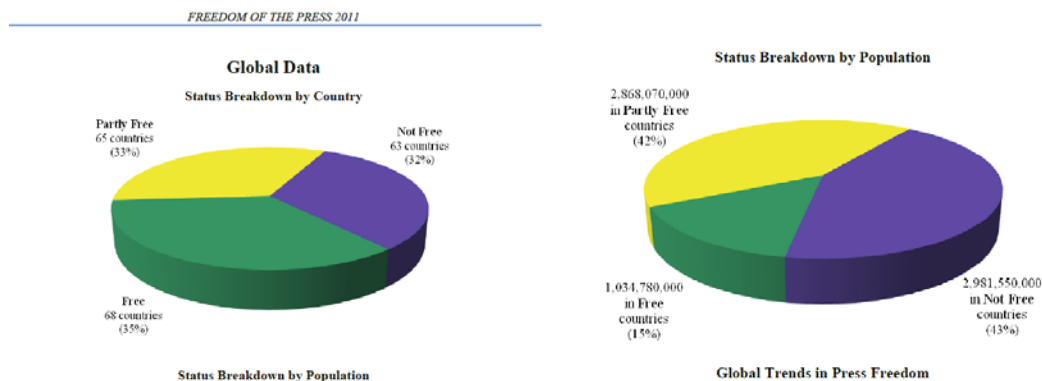
Σύμφωνα με την έρευνα λοιπόν από τις 196 χώρες και περιοχές που εξετάστηκαν το 2010, σε ένα σύνολο 68 χωρών 35% επί του συνόλου ο τύπος βαθμολογήθηκε ως ελεύθερος(Free), σε 65 χώρες 33% επί του συνόλου ο τύπος βαθμολογήθηκε ως εν μέρει ελεύθερος(partly free) ενώ σε 63 χώρες ήτοι 32% του συνόλου ο τύπος βαθμολογήθηκε ως μη ελεύθερος(not free)⁵⁶. Η ισορροπία είναι παρόμοια με αυτή του 2009 στην οποία σε 69 χώρες ο τύπος βαθμολογήθηκε ως ελεύθερος, σε 64 ως εν μέρει ελεύθερος και σε 63 ως μη ελεύθερος.

Εικόνα 1.10.1: Χάρτης της ελευθερίας του τύπου 2010
πηγή freedom house's annual press freedom index

Η έρευνα αποκαλύπτει περαιτέρω ότι μόλις το 15% του παγκόσμιου πληθυσμού ζει σε χώρες στις οποίες ο τύπος είναι ελεύθερος δηλαδή μόλις ένας στους έξι ανθρώπους στον πλανήτη. Το 42% του πληθυσμού του πλανήτη ζει σε χώρες όπου ο τύπος είναι εν μέρει ελεύθερος ενώ το 43% του πληθυσμού σε παγκόσμιο επίπεδο ζει σε χώρες όπου ο τύπος δεν είναι ελεύθερος.

⁵⁶ Freedom of the Press 2011-SIGNS OF CHANGE AMID REPRESSION
selected data from freedom house's
annual press freedom index διαθέσιμο στο <http://www.freedomhouse.org/uploads/fop11/FOTP2011Booklet.pdf> last view
18/6/2011

Εικόνα 1.10.2: Διαγράμματα πίτσας για την ελευθερία του Τύπου το 2010 πηγή freedom house's annual press freedom index

Το ποσοστό των ατόμων που ζουν υπό το καθεστώς μη ελεύθερου τύπου επηρεάζεται βέβαια από δύο από τις πολυπληθέστερες χώρες του πλανήτη την Κίνα όπου ο τύπος είναι μη ελεύθερος και την Ινδία στην οποία ο τύπος είναι εν μέρει ελεύθερος. Το σημαντικό στοιχείο πάντως είναι πως τα 5/6 του παγκόσμιου πληθυσμού δεν απολαμβάνουν την πραγματική ελευθερία του τύπου, ενώ το ποσοστό των ανθρώπων που ζουν σε καθεστώς ελεύθερου τύπου το 2010 αγγίζει ιστορικό χαμηλό από το

Global Trends in Press Freedom

Year Under Review	Free Countries		Partly Free Countries		Not Free Countries	
	Number	Percentage	Number	Percentage	Number	Percentage
2010	68	35	65	33	63	32
2000	72	39	53	28	62	33
1990	61	39	34	22	62	39
1980	37	24	31	20	86	56

1996 και μετά όπως φαίνεται στον παραπάνω πίνακα (πίνακας 1.10.1).

Τα αποτελέσματα για το 2011 αφορούν στατιστικά στοιχεία που συλλέχθηκαν το 2010 ωστόσο αναμένεται να παρατηρηθεί μια αύξηση στην της ελευθερία έκφρασης μέσα στο 2011 εξαιτίας των εξεγέρσεων στις χώρες του Αραβικού κόσμου που πραγματοποιήθηκαν στις αρχές του έτους και οδήγησαν στην ανατροπή αρκετών παραδοσιακών απολυταρχικών καθεστώτων που καταπίεζαν τον τύπο λογοκρίνοντας τον και περιορίζοντας τις ελευθερίες του.

Πίνακας 1.10.1 : Η ελευθερία του τύπου στον κόσμο τα τελευταία 30 χρόνια πηγή freedom house's annual press freedom index

Αναφορικά με το φαινόμενο wikileaks και την ελευθερία της έκφρασης όπως θα διαπιστώσουμε στις ενότητες που ακολουθούν η δράση του είναι παγκόσμια και περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα χωρών οι οποίες εντάσσονται και στις τρεις κατηγορίες ελευθερίας του τύπου. Για παράδειγμα ο ιστότοπος του wikileaks έχει πραγματοποιήσει πληθώρα αποκαλύψεων για τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής που αποτελούν μια χώρα με παραδοσιακά ελεύθερο τύπο η οποία μάλιστα βρίσκεται πολύ ψηλά στη σχετική παγκόσμια κατάταξη. Ο ιστότοπος έχει προβεί επίσης σε

πολλές περιπτώσεις σε αποκαλύψεις εγγράφων για χώρες στις οποίες ο τύπος δεν είναι ελεύθερος όπως για παράδειγμα σε αφρικανικές χώρες όπως η Ακτή του Ελεφαντοστού, στην Ρωσία, στις χώρες του αραβικού κόσμου για τις οποίες αναλυτές υποστηρίζουν ότι το wikileaks με τις δημοσιεύσεις του συνέβαλε στις πρόσφατες εξεγέρσεις πχ στην Τυνησία. Τέλος το wikileaks έχει να επιδείξει δημοσιεύσεις και για χώρες όπου ο τύπος είναι εν μέρει ελεύθερος όπως η Ιταλία.

Σε πρώτη φάση προκύπτει ότι το wikileaks δεν φαίνεται να επηρεάζεται από συγκεκριμένα γεωγραφικά κριτήρια αναφορικά με τις δημοσιεύσεις που πραγματοποιεί. Το wikileaks καθεαυτό ισχυρίζεται ότι στοχεύει να εκθέσει τα κακώς κείμενα σε κάθε χώρα για την οποία έχει διαθέσιμες πληροφορίες συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτό στην αποκάλυψη της αλήθειας και την διαφάνεια ωστόσο σύμφωνα με τους επικριτές του δεν είναι απόλυτα ξεκάθαρο αν ο οργανισμός θέτει κάποιες προτεραιότητες ή αν υπάρχουν συμφέροντα πίσω από τις δημοσιεύσεις τις οποίες πραγματοποιεί και τις χώρες τις οποίες αυτές στοχεύουν. Για παράδειγμα γιατί να υπάρχουν περισσότερες δημοσιεύσεις για μια δημοκρατικά προηγμένη χώρα όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής από αυτές για μια χώρα όπως η Κίνα χωρίς ελευθερία στον τύπο όπου η καταπίεση και η μυστικότητα είναι κατά κανόνα πολύ μεγαλύτερες. Μια απάντηση στο ερώτημα θα μπορούσε να είναι ότι στις δημοκρατικά προηγμένες χώρες η πρόσβαση στην πληροφορία για τους πληροφοριοδότες είναι πιο εύκολη από εκείνες με απολυταρχικά καθεστώτα και συνεπώς η διάδοση αυτής απλούστερη και για τον λόγο αυτόν εμφανίζονται και περισσότερες δημοσιεύσεις για τις χώρες αυτές. Το ερώτημα ωστόσο σχετικά με το αν υπάρχουν γεωγραφικά κριτήρια «προτίμησης» ή όχι στις δημοσιεύσεις που πραγματοποιεί ο οργανισμός χρίζει σίγουρα περαιτέρω διερεύνησης καθώς δεν είναι εύκολο να απαντηθεί με βεβαιότητα με τα μέχρι στιγμής δεδομένα.

Κεφάλαιο 2: Μελέτη περιπτώσεων (Case studies) διαρροής πληροφορίας στον τύπο και τα MME

2.1 Υπόθεση Radio twist κατά Σλοβακίας

Η υπόθεση Radio twist αφορά την ραδιοφωνική μετάδοση παρανόμως καταγεγραμμένης τηλεφωνικής συνομιλίας μεταξύ κορυφαίων στελεχών της κυβέρνησης της Σλοβακίας το 1996 και τις νομικές συνέπειες που ακολούθησαν σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, καθώς η κασέτα η οποία περιείχε την ηχογραφημένη συνομιλία είχε αποκτηθεί από τον ραδιοφωνικό σταθμό από άγνωστο πληροφοριοδότη. Η εταιρεία Radio Twist είναι ένα ραδιοφωνικό δίκτυο το οποίο

εδρεύει στην Μπρατισλάβα της Σλοβακίας. Την περίοδο εκείνη η εταιρία μετέδιδε σε πέντε ραδιοφωνικές συχνότητες στη Σλοβακία και είχε πάνω από 400.000 ακροατές ημερησίως ενώ οι βασικές αρχές της ήταν η δημοκρατία και η ανεξαρτησία.

Στις 6 μμ της 12ης Ιουνίου 1996 η εταιρεία μετέδωσε ραδιοφωνικά την μαγνητοφωνημένη συνομιλία ανάμεσα στον τότε αντιπρόεδρο της κυβέρνησης της Σλοβακίας και υπουργό οικονομικών Mr.K και τον τότε γραμματέα του υπουργείου Δικαιοσύνης Mr.D στο πρόγραμμα «journal». Πριν από την αναμετάδοση της κασέτας προηγήθηκε σχολιασμός από τον δημοσιογράφο του σταθμού ενώ τα ονόματα των εμπλεκόμενων Mr.K και Mr.D αναφέρθηκαν στο ακέραιο. Ο δημοσιογράφος δήλωσε πριν την μετάδοση της κασέτας « Καταφέραμε να αποκτήσουμε μια μαγνητοσκοπημένη τηλεφωνική συνομιλία που αποδεικνύει ότι ο αντιπρόεδρος της κυβέρνησης και υπουργός Οικονομικών Mr.K έχει εμπλακεί στα γεγονότα που αφορούν την Slovenska Poistovna a.s.⁵⁷. Το Radio Twist είναι ενάντια στις μαγνητοφωνήσεις, εκτός και αν αυτές γίνονται με εντολή εισαγγελέα. Θεωρούμε την παρούσα ηχογράφηση αθέμιτη και παράνομη και εξαιρούμε το σταθμό μας από οποιαδήποτε εμπλοκή στον τρόπο με τον οποίο αποκτήθηκε το υλικό. Επειδή η συγκεκριμένη περίπτωση όμως αφορά ένα θέμα γενικού ενδιαφέροντος για το κοινό, τόσο σημαντικού που δεν μπορεί να συγκαλυφθεί... επιζητούμε να εκτελέσουμε το καθήκον μας να ενημερώσουμε το κοινό. Παράλληλα θα θέλαμε να θέσουμε ερωτήματα στις αρμόδιες αρχές της χώρας μας σχετικά με την ασφάλεια που επικρατεί, εφόσον η μαγνητοφώνηση[...] κυβερνητικών στελεχών είναι δυνατή».

Αμέσως μετά ακολούθησε η μετάδοση της ηχογραφημένης συνομιλίας των δύο υπουργών και μόλις αυτή ολοκληρώθηκε ο δημοσιογράφος έκανε τα σχόλια του πάνω σε αυτήν και αναφέρθηκε σε καίρια σημεία εξηγώντας στο κοινό πως ιδιωτικοί φρουροί απομάκρυναν από το κτίριο τους δέκα διευθυντές της Slovenska Poistovna με την υποστήριξη της αστυνομίας. Οι ειδικοί φρουροί είχαν προσληφθεί από την νέα διοίκηση της εταιρείας ενώ ο διοικητής της αστυνομίας που συνέβαλε στην βίαιη απομάκρυνση των στελεχών ήταν προστατευόμενος πολιτικού κόμματος της Σλοβακίας. Ο δημοσιογράφος δεν παραλείπει να αναφερθεί στην κακή τεχνική ποιότητα της εγγραφής της συνομιλίας ωστόσο τονίζει ότι κατάφεραν να αναγνωρίσουν την φωνή του Mr.K και του Mr.D μέσα από αυτήν.

Στο διάστημα που ακολούθησε ο Mr.D υπέβαλε μήνυση εναντίον του ραδιοφωνικού σταθμού στο δικαστήριο της περιφέρειας Banovce nad Bebravou σχετικά με την προστασία της προσωπικής του ακεραιότητας. Ισχυρίστηκε ότι ο σταθμός μετέδωσε την τηλεφωνική συνομιλία παρά το γεγονός ότι αυτή αποκτήθηκε με παράνομο τρόπο. Η μετάδοση αυτή σύμφωνα με τον ίδιο παρεμβαίνει στην προσωπική του ακεραιότητα προκαλώντας ζημία στην φήμη του, την αξιοπρέπεια του και τον σεβασμό του προσώπου του προς το κοινό. Επίσης τα τμήματα της συνομιλίας στην μετάδοση περιείχαν διαστρεβλωμένες και μη ολοκληρωμένες

⁵⁷ Η εταιρεία Slovenska Poistovna a.s(SP) ήταν την εποχή εκείνη μια μεγάλη ασφαλιστική εταιρεία στη Σλοβακία η οποία ανήκε στο κράτος και ελεγχόταν από το National Privatisation agency FNM(fond narodneho majetku)

πληροφορίες ικανές για την απαξίωση του ατόμου του⁵⁸. Ο ενάγων αναφέρθηκε ακόμη στο γεγονός ότι οι συγκεκριμένες πληροφορίες αναπαράχθηκαν στην συνέχεια από το τσέχικο τηλεοπτικό κανάλι Nova καθώς και ότι αρκετά άρθρα για το θέμα γράφτηκαν και δημοσιεύτηκαν από τον σλοβακικό τύπο γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα την υπονόμηση της εμπιστοσύνης του υπουργού Δικαιοσύνης προς το άτομο του. Ο ενάγων παραδέχθηκε ότι την περίοδο που έγινε η ηχογράφηση είχε κάποιες συνομιλίες με ορισμένα άτομα καθώς επίσης και ότι η φωνή που ακούγεται στην κασέτα είναι του ίδιου. Ωστόσο τόνισε ότι η συνομιλία που μεταδόθηκε από το ραδιοφωνικό σταθμό αποτελεί προϊόν ηχητικού φωνομοντάζ καθώς και ότι η συνομιλία δεν μεταδόθηκε ολόκληρη. Τέλος ο ενάγων αρνήθηκε ότι το θέμα της συνομιλίας αφορούσε τα γεγονότα που περιγράφει ο δημοσιογράφος καθώς η θέση του ως πολιτικό πρόσωπο δεν του επιτρέπει να παρεμβαίνει σε τέτοιου είδους θέματα.

Ο ραδιοφωνικός σταθμός σε απάντηση δήλωσε ότι η συνομιλία κατατέθηκε στην ταχυδρομική του θυρίδα από κάποιον άγνωστο. Υποψίες σχετικά με μια τέτοιου είδους ηχογράφηση κυκλοφορούσαν αρκετό καιρό πριν τη μετάδοση και η κυβέρνηση εξαιτίας του γεγονότος αυτού απειλείτο με διάσπαση, πριν από την μετάδοση υπάλληλοι του σταθμού προσπάθησαν να επικοινωνήσουν με τα πρόσωπα που αυτή αναφέρεται, όπως επιβάλει η πολιτική της εταιρείας τους. Παρόλο που η εγγραφή είναι κακής ποιότητας, και η αναπαραγωγή μιας καταγεγραμμένης συνομιλίας δεν αποτελεί ενδεδειγμένο μέσο πληροφόρησης, εντούτοις ο σταθμός έκρινε πως έχει την υποχρέωση να ενημερώσει το κοινό και να αποκαλύψει τι ακριβώς συνέβαινε στην πολιτική σκηνή του τόπου εκείνη την περίοδο. Τέλος ο δημοσιογράφος του σταθμού ανέφερε ρητά πριν την μετάδοση ότι η εταιρεία τους δεν ενέκρινε τον τρόπο με τον οποίο η εγγραφή αποκτήθηκε.

Το περιφερειακό δικαστήριο της Σλοβακίας καταδίκασε τον σταθμό με απόφαση που εξέδωσε στις 16 Μαρτίου 1999. Σύμφωνα με την απόφαση αυτή του δικαστηρίου ο σταθμός όφειλε να παρέχει στον ενάγοντα γραπτή δήλωση συγγνώμης την οποία έπρεπε να μεταδώσει και ραδιοφωνικά μέσα σε 15 ημέρες. Στον ραδιοφωνικό σταθμό επιβλήθηκε πρόστιμο 100.000 σλοβακικών κορωνών που έπρεπε να καταβληθεί στον Mr.D ως αποζημίωση από τον σταθμό για την ηθική ζημία που του προκάλεσε η μετάδοση και για την κάλυψη του κόστους της δίκης. Το δικαστήριο της Σλοβακίας στήριξε την απόφαση του στα εξής κριτήρια: 1) Ο εναγόμενος έχει άδεια λειτουργίας ως εταιρεία ραδιοφωνικών μεταδόσεων, έχει δικαίωμα να χρησιμοποιεί ηχητικές εγγραφές για επιστημονικούς, καλλιτεχνικούς και ειδησεογραφικούς σκοπούς χωρίς την συγκατάθεση του ατόμου που αναφέρονται και ότι σύμφωνα με την τελευταία πρόταση του άρθρου 10 παράγραφος 3 του αστικού κώδικα της Σλοβακίας κάθε τέτοια χρήση δεν θα πρέπει να έρχεται σε σύγκρουση με το προσωπικό συμφέρον των ανθρώπων που αφορά. 2) Στον ραδιοφωνικό σταθμό δεν απαγορεύτηκε να σχολιάσει την κατάσταση που προέκυψε και να παρουσιάσει τα επιχειρήματα και τις απόψεις του. Για να γίνει κάτι τέτοιο ωστόσο, δεν ήταν απαραίτητο να μεταδοθεί μια κασέτα που αποκτήθηκε με παράνομο τρόπο. 3) Το δικαστήριο έκρινε ότι η αξιοπρέπεια του

⁵⁸ Case of RADIO TWIST, AS. v. SLOVAKIA European court of human rights application no.62202/00 judgment

ενάγοντος ως δημόσιο πολιτικό πρόσωπο προσεβλήθη καθώς το θέμα σχολιάστηκε τόσο από την τηλεόραση όσο και από τον τύπο.

Ο ραδιοφωνικός σταθμός άσκησε έφεση. Επέμεινε στο γεγονός ότι το Σύνταγμα της Σλοβακίας δεν απαγορεύει την χρήση ηχογραφήσεων αν δεν έχει προηγουμένως αποδειχθεί ότι αυτές είναι παράνομες και ότι στην περίπτωση του σταθμού δεν έχει αποδειχθεί ότι η εγγραφή αποκτήθηκε με παράνομο τρόπο. Ο ενάγων ήταν πολιτικό πρόσωπο και το περιεχόμενο της εγγραφής αφορούσε άμεσα την άσκηση του δημόσιου λειτουργήματος του. Ο σταθμός τόνισε επίσης ότι η μαγνητοφωνημένη συνομιλία είχε συζητηθεί αρκετές ημέρες πριν γίνει η μετάδοση της και ότι με το να μεταδώσει την τηλεφωνική συνομιλία ο ραδιοφωνικός σταθμός εκτέλεσε το χρέος του που είναι η ενημέρωση του κοινού για θέματα δημοσίου συμφέροντος. Επίσης η εναγόμενη ραδιοφωνικής εταιρεία ανέφερε ότι ο ενάγων έγινε δικαστής του συνταγματικού Δικαστηρίου της Σλοβακίας στο διάστημα που ακολούθησε και συνεπώς δεν φαίνεται η μετάδοση να προκάλεσε κάποιου είδους ζημία στη δημόσια εικόνα του.

Στις 22 Φεβρουαρίου 2000 το περιφερειακό δικαστήριο Zilina Regional court αναθεώρησε εν μέρει την απόφαση. Το δικαστήριο παραδέχθηκε ότι η μετάδοση πληροφοριών από τα μέσα επικοινωνίας είναι ένα σημαντικό όργανο για την επίβλεψη της πολιτικής εξουσίας σε μια δημοκρατική κοινωνία. Η ενημέρωση και η άσκηση κριτικής για θέματα δημοσίου συμφέροντος είναι από τις πιο σημαντικές αποστολές των ΜΜΕ, και η συνταγματική προστασία αυτών διασφαλίζεται από το δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης και το δικαίωμα στην πληροφόρηση. Παρόλα αυτά στην συγκεκριμένη περίπτωση το δικαίωμα της ελευθερίας στην επικοινωνία χρηστών δικτύων τηλεπικοινωνιών παραβιάστηκε, και με την ραδιοφωνική μετάδοση της συνομιλίας πραγματοποιείται σύγκρουση με το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικότητας. Το δικαστήριο έκρινε ότι η παρέμβαση του σταθμού στα προσωπικά δικαιώματα του ενάγοντος είναι αδικαιολόγητη καθώς το δικαίωμα της προστασίας της ιδιωτικότητας επεκτείνεται και στις συζητήσεις των πολιτικών προσώπων⁵⁹.

Ο ραδιοφωνικός σταθμός διαμαρτυρήθηκε ότι το δικαίωμα του να παρέχει πληροφορίες στο κοινό παραβιάστηκε από τις δικαστικές αρχές της χώρας της Σλοβακίας και προσέφυγε στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του ανθρώπου βασιζόμενος στο άρθρο 10 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του ανθρώπου σύμφωνα με το οποίο:

- «1. Καθένας έχει το δικαίωμα της ελευθερίας έκφρασης, Αυτό το δικαίωμα συμπεριλαμβάνει την ελευθερία να κατέχει απόψεις και να λαμβάνει και να μεταδίδει πληροφορίες και ιδέες χωρίς την επέμβαση κάποιας δημόσιας αρχής και ανεξαρτήτως συνόρων. Αυτό το άρθρο δεν θα εμποδίσει τα κράτη από το να απαιτούν την αδειοδότηση αναμεταδοτικών, τηλεοπτικών ή κινηματογραφικών επιχειρήσεων»

⁵⁹ Action in defamation case of radio twist, As v. Slovakia judgment Application no. 62202/00

- «2. Η άσκηση αυτών των ελευθεριών, εφόσον εμπεριέχει καθήκοντα και ευθύνες μπορεί να υπόκειται σε διατυπώσεις, όρους, περιορισμούς ή ποινές όπως ορίζεται από τον νόμο και είναι απαραίτητο για μια δημοκρατική κοινωνία, στα θέματα εθνικής ασφάλειας, εδαφικής ακεραιότητας ή δημόσιας ασφάλειας, για την αποφυγή της αδυναμίας τήρησης της τάξης ή του εγκλήματος, για την προστασία της υγείας ή ηθικής, για την προστασία της φήμης ή των δικαιωμάτων τρίτων, για την αποφυγή αποκάλυψης απορρήτων πληροφοριών ή για την διατήρηση της αρχής και αμεροληψίας της δικαστικής εξουσίας»

Η κυβέρνηση της Σλοβακίας αναγνώρισε ότι ο Mr.D ήταν πολιτικό πρόσωπο εκείνη την περίοδο ωστόσο η καταγεγραμμένη συνομιλία είχε ιδιωτικό χαρακτήρα. Η κυβέρνηση τόνισε ότι η επίμαχη ηχογράφηση έγινε παρανόμως παραβιάζοντας το συνταγματικό δικαίωμα του απορρήτου της αλληλογραφίας και των επικοινωνιών. Ισχυρίστηκε ότι ο σταθμός γνώριζε ότι η εγγραφή είχε παράνομη προέλευση και παρόλα αυτά αποφάσισε να την αναμεταδώσει για λόγους που δεν μπορεί να υπερασπιστεί. Η κυβέρνηση προσέθεσε ότι η καταγεγραμμένη συνομιλία είναι ιδιαίτερα κακής ποιότητας, ότι υπάρχουν αμφιβολίες σχετικά με το αν η ηχογραφημένη φωνή πραγματικά ανήκει στον Mr.D και ότι δεν μπορούν να αποσπαστούν σχετικές πληροφορίες από αυτήν εξαιτίας του σκοτεινού και μη ξεκάθਾਰου χαρακτήρα των περιεχομένων της. Η κυβέρνηση ανέφερε επίσης ότι η μετάδοση της συνομιλίας δεν είχε καμία συνεισφορά στο κοινό και ότι ο ραδιοφωνικός σταθμός παραβίασε τις αρχές της δημοσιογραφικής ηθικής δίνοντας μια ψευδή και ζημιογόνα για την φήμη του Mr.D εικόνα στο κοινό, ότι ο ίδιος αναμείχθηκε σε θέματα σχετικά με την ιδιωτικοποίηση της κρατικής ασφαλιστικής εταιρείας SP. Αναφέρθηκε επίσης ότι η κυβέρνηση θεωρεί τους λόγους αυτούς, ιδιαίτερα από την περίπτωση της πρώτης δίκης, ξεκάθαρους και επαρκείς. Τέλος βασισμένη στο άρθρο 17 της ΕΣΔΑ η κυβέρνηση της Σλοβακίας επέμεινε ότι η εταιρεία δεν μπορούσε να αναζητήσει προστασία από το άρθρο 10 της Σύμβασης, καθώς τα πεπραγμένα της παρεμβαίνουν διεθνώς με τα δικαιώματα του Mr.D που εγγυάται επίσης από την σύμβαση. Συγκεκριμένα τίποτα δεν εμπόδιζε τον ραδιοφωνικό σταθμό από το να σχολιάσει την κατάσταση και να ασκήσει κριτική στους εμπλεκόμενους, με τρόπο λογικό, χωρίς να μεταδώσει μια παρανόμως αποκτηθείσα εγγραφή. Η εταιρεία του ραδιοφωνικού σταθμού επέμεινε ότι η επέμβαση του κράτους στο θέμα, για την οποία διαμαρτύρεται, δεν είναι σύμφωνη με καμία κοινωνική ανάγκη που να μπορεί να θεωρηθεί πως έχει πιο βαρύνουσα σημασία από την ενημέρωση για το δημόσιο συμφέρον και το δικαίωμα της ελευθερίας των μέσων ενημέρωσης να ενημερώνουν το κοινό για θέματα δημοσίου συμφέροντος.

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του ανθρώπου εξέτασε με βάση τις γενικές αρχές την περίπτωση με την παραδοχή ότι η εμπλοκή στην ελευθερία έκφρασης ενός ατόμου αποτελεί παράβαση του άρθρου 10 της ΕΣΔΑ αν δεν εμπίπτει σε κάποια από τις εξαιρέσεις της παραγράφου δύο του άρθρου. Το δικαστήριο

αποφάνθηκε ότι δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ανάμεσα στις αντίδικες πλευρές ότι οι αποφάσεις των δικαστηρίων της Σλοβακίας στην αγωγή που κατέθεσε ο Mr.D σχετικά με την προστασία της προσωπικής του ακεραιότητας έρχονται σε σύγκρουση με το δικαίωμα του ραδιοφωνικού σταθμού να παρέχει πληροφόρηση σύμφωνα με το άρθρο 10 της ΕΣΔΑ. Το δικαστήριο αποφάνθηκε επίσης ότι η παρέμβαση για την οποία δημιουργείται το θέμα ορίζεται από τον νόμο της Σλοβακίας(άρθρο 11 αστικού κώδικα) και επιδιώκει να πετύχει τον εύλογο στόχο της προστασίας της φήμης των δικαιωμάτων των ανθρώπων. Έτσι λοιπόν το μόνο σημείο που πρέπει να εξεταστεί σύμφωνα με το ΕΔΔΑ είναι αν η επέμβαση αυτή ήταν «απαραίτητη» σε μια δημοκρατική κοινωνία.

Το δικαστήριο αναγνώρισε ότι ο Mr.D ήταν δημόσιο πολιτικό πρόσωπο την περίοδο εκείνη που κατείχε την θέση του γραμματέα του υπουργείου δικαιοσύνης. Το Ευρωπαϊκό δικαστήριο δεν δέχθηκε το συμπέρασμα των εγχώριων δικαστηρίων της Σλοβακίας ότι η τηλεφωνική συνομιλία ήταν προσωπικής φύσης, και επομένως επειδή και τα πολιτικά πρόσωπα έχουν δικαίωμα σεβασμού στην ιδιωτικότητα δεν μπορούσε να μεταδοθεί. Το Ευρωπαϊκό δικαστήριο σημειώνει ότι η διαρροή αφορά διαμάχη μεταξύ παρατάξεων οι οποίες είχαν προσωπικό όφελος από την ιδιωτικοποίηση της εταιρείας SP και συνεπώς το περιεχόμενο της συνομιλίας είναι καθαρά πολιτικό χωρίς να υπάρχει θέμα παρεμβολής στην προσωπική ζωή. Επομένως η περίπτωση μπορεί να εμπίπτει στο προστατευτικό πεδίο που ορίζεται από το άρθρο 10 της Ευρωπαϊκής σύμβασης δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Επίσης το δικαστήριο αναγνώρισε ότι οι ερωτήσεις αναφορικά με την ιδιωτικοποίηση κρατικών εταιρειών χωρίς αμφιβολία και εξ' ορισμού αποτελούν θέμα εθνικού ενδιαφέροντος, ιδιαίτερα μάλιστα σε περιόδους πολιτικής αστάθειας, όπως εκείνη που διένυε την χρονική περίοδο του περιστατικού η Σλοβακία. Το δικαστήριο αναφέρει ότι οι αποφάσεις των εγχώριων δικαστηρίων δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα στο γεγονός ότι η μεταδοθείσα συνομιλία αποκτήθηκε με παράνομα μέσα και όπως αποφάσισαν τα δικαστήρια της Σλοβακίας η μετάδοση έβλαψε την προσωπική ακεραιότητα του Mr.D. Ωστόσο το ΕΔΔΑ τονίζει ότι ο σταθμός και οι υπάλληλοί του δεν ήταν υπεύθυνοι για την απόκτηση του υλικού και δεν έχει αποδειχθεί ότι οι δημοσιογράφοι του σταθμού παραβίασαν κάποιο νόμο για την απόκτησή αυτού ούτε έχει διεξαχθεί σε εθνικό επίπεδο κάποια έρευνα για το πως αποκτήθηκε η κασέτα με το επίμαχο υλικό από τον ραδιοφωνικό σταθμό. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο ανέφερε επίσης ότι σύμφωνα με τις αποφάσεις των εγχώριων δικαστηρίων της Σλοβακίας δεν αποδεικνύεται ότι το περιεχόμενο στην εγγραφή είναι ψευδές ή παραλλαγμένο ή ότι οι πληροφορίες που αναφέρονται έβλαψαν κατά κάποιο τρόπο την φήμη και την ακεραιότητα του Mr.D το αντίθετο μάλιστα ο Mr.D στο διάστημα που ακολούθησε μετά την μετάδοση εκλέχθηκε δικαστής στο συνταγματικό δικαστήριο της Σλοβακίας και συνεπώς η φήμη του δεν φαίνεται να υπέστη καμία ζημία από την μετάδοση. Το δικαστήριο σημειώνει ότι η ποινή στη ραδιοφωνική εταιρεία στην οποία ανήκει ο σταθμός επεβλήθη επειδή μετέδωσε πληροφορία την οποία κάποιος τρίτος απέσπασε παρανόμως και δεν είναι πεπεισμένο για το γεγονός ότι η απόκτηση πληροφορίας από

τρίτον, σε αντίθεση με το νόμο, μπορεί να στερήσει από τον ραδιοφωνικό σταθμό το δικαίωμα προστασίας του άρθρου 10 της ΕΣΔΑ. Το δικαστήριο παρατηρεί τέλος ότι δεν υπάρχει καμία ένδειξη ότι οι δημοσιογράφοι του ραδιοφωνικού σταθμού ενήργησαν με κακή πίστη, ή ότι επιδίωκαν να πετύχουν κάποιον άλλο σκοπό πέραν του να αναφέρουν ένα θέμα για το οποίο ένιωσαν υποχρεωμένοι να ενημερώσουν το κοινό.

Το δικαστήριο καταλήγει στο ότι δεν μπόρεσε να βγάλει το συμπέρασμα ότι η μετάδοση της επίμαχης συνομιλίας έθιξε την φήμη του Mr.D σε βαθμό που να δικαιολογεί τις νομικές κυρώσεις που επιβλήθηκαν στο σταθμό. Η παρέμβαση στο δικαίωμα του σταθμού να μεταδίδει πληροφορίες συνεπώς δεν αποτελούσε επιτακτική κοινωνική ανάγκη, ούτε ήταν ανάλογη του νομικού σκοπού που επεδίωκε να πετύχει και κατά συνέπεια «δεν ήταν αναγκαία σε μια δημοκρατική κοινωνία». Το δικαστήριο τέλος με βάση τις επισημάνσεις αυτές αποφάσισε ότι υπήρξε παράβαση του άρθρου 10 της ΕΣΔΑ σχετικά με την ελευθερία έκφρασης του σταθμού και το δικαίωμα να μεταδίδει πληροφορίες και δικαίωσε τον ραδιοφωνικό σταθμό ο οποίος σύμφωνα με την απόφαση του δικαστηρίου επιτέλεσε το έργο της ενημέρωσης του κοινού για θέματα δημοσίου ενδιαφέροντος μεταδίδοντας την ηχογραφημένη συνομιλία των δύο υπουργών.

2.2 Υπόθεση Stoll κατά Ελβετίας (Case of Stoll v. Switzerland)

Στην περίπτωση Stoll κατά Ελβετίας το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου επέλυσε το 2007 μια περίπτωση που περιλαμβάνει την δημοσίευση απορρήτων διπλωματικών εγγράφων στον τύπο και παρουσιάζει ομοιότητα με το φαινόμενο wikileaks και την έκδοση απορρήτων διπλωματικών εγγράφων στο διαδίκτυο.

Το παγκόσμιο Εβραϊκό Κογκρέσο απαίτησε από κάποιες ελβετικές τράπεζες να επιστρέψουν αδιάθετα χρηματικά κεφάλαια τα οποία προέρχονταν από την ύπαρξη λογαριασμών στις τράπεζες αυτές ατόμων τα οποία έπεσαν θύματα του ολοκαυτώματος κατά την διάρκεια του Β παγκοσμίου πολέμου. Μετά από την συγκεκριμένη απαίτηση ξεκίνησε επικοινωνία μεταξύ του παγκόσμιου Εβραϊκού Κογκρέσου και των Ελβετικών τραπεζών σχετικά με το θέμα των αποζημιώσεων που έπρεπε να καταβάλουν οι τράπεζες η οποία διήρκησε δύο χρόνια. Το διάστημα εκείνο ο Ελβετός πρόξενος στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής Carlo Jagmetti συνέταξε ένα απόρρητο έγγραφο το οποίο αναφερόταν στην στρατηγική που όφειλε να ακολουθήσει η Ελβετία στο διάστημα των διαπραγματεύσεων. Το απόρρητο αυτό έγγραφο απεστάλη από τον Jagmetti και σε συναδέλφους του Ελβετούς διπλωμάτες

σε άλλες χώρες. Μία ανώνυμη πηγή παρείχε στον Ελβετό δημοσιογράφο Martin Stoll ένα αντίγραφο του συγκεκριμένου απορρήτου εγγράφου⁶⁰.

Ο δημοσιογράφος δημοσίευσε βασιζόμενος στο αντίγραφο του εγγράφου που απέκτησε στην κυριακάτικη εφημερίδα της Ελβετίας Sonntags-Zeitung δύο άρθρα τα οποία παρουσίαζαν ξεκάθαρα την στάση του πρέσβη Jagmetti απέναντι στο θέμα καθώς και στοιχεία για το πως έπρεπε να αντιμετωπίσει η Ελβετία το θέμα αλλά και προσβλητικά στοιχεία για την Εβραϊκή κοινότητα. Άρθρα σχετικά με το θέμα ακολούθησαν και σε άλλες Ελβετικές εφημερίδες μετά την δημοσίευση από τον Martin Stoll. Η διαρροή αυτή στον τύπο είχε ως αποτέλεσμα την παραίτηση του πρέσβη της Ελβετίας στις Ηνωμένες Πολιτείες Carlo Jagmetti.

Το θέμα γρήγορα έλαβε πολύ μεγάλες διαστάσεις με αποτέλεσμα το συμβούλιο τύπου της Ελβετίας (Swiss Press Council) να διαμαρτυρηθεί και να διεξάγει έρευνα σχετικά με το αν ήταν δικαιολογημένη η έκδοση ενός απορρήτου διπλωματικού εγγράφου τέτοιας σημασίας. Η εγχώρια έρευνα που πραγματοποιήθηκε στη Ελβετία οδήγησε στην καταδίκη του δημοσιογράφου Martin Stoll στον οποίο μάλιστα επιβλήθηκε πρόστιμο επειδή δημοσίευσε απόρρητες επίσημες επιστολές του Ελβετικού κράτους παραβιάζοντας με τον τρόπο αυτόν το απόρρητο της επικοινωνίας και των διαβουλεύσεων σύμφωνα με το άρθρο 293 του Ελβετικού ποινικού κώδικα⁶¹. Το άρθρο 293 του Ελβετικού ποινικού κώδικα φέρει τον τίτλο «έκδοση μυστικών επίσημων διαβουλεύσεων (publication of secret official deliberations)» και προβλέπει τιμωρία με φυλάκιση ή χρηματικό πρόστιμο για την έκδοση τμημάτων ή ολόκληρων εγγράφων, ερευνών ή διαβουλεύσεων αρχών του κράτους που θεωρούνται μυστικές με βάση το νόμο. Ο δημοσιογράφος άσκησε έφεση και προσέφυγε στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ισχυριζόμενος ότι επιτέλεσε το λειτούργημα του να ενημερώνει το κοινό για θέματα δημοσίου ενδιαφέροντος, και ότι ένας δημοσιογράφος μπορεί να καταδικαστεί με βάση το άρθρο 293 του Ελβετικού συντάγματος σε εξαιρετικές μόνον περιπτώσεις οι οποίες ωστόσο δεν υφίσταντο στο συγκεκριμένο θέμα.

Στις 25 Απριλίου 2006 τμήμα του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (chamber of European court of human rights) εξέτασε την υπόθεση και κατέληξε σε μία απόφαση σύμφωνα με την οποία υπήρξε παραβίαση του άρθρου 10 της ΕΣΔΑ και κατά συνέπεια ο δημοσιογράφος είχε το δικαίωμα να δημοσιεύσει τα στοιχεία αυτά με ψήφους τέσσερις υπέρ και τρεις κατά. Η κυβέρνηση της Ελβετίας εφείσβησε την απόφαση του δικαστηρίου ζητώντας να επανεξεταστεί η υπόθεση από την Ολομέλεια του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Grand chamber of European court of human rights) επειδή μια τέτοια απόφαση από το Ευρωπαϊκό δικαστήριο για την συγκεκριμένη περίπτωση θα οδηγούσε σε αναθεώρηση του Ελβετικού ποινικού δικαίου προς όφελος των δημοσιογράφων.

⁶⁰ Stoll case Switzerland ανακτήθηκε από <http://www.5rb.com/case/Stoll-v-Switzerland> last view 28/4/2011

⁶¹ Freedom of Expression v. Government Confidential Information in Europe Martha L. Arias <http://www.i-policy.org/2010/12/freedom-of-expression-v-government-confidential-information-in-europe.html> last view 20/4/2011

Έτσι λοιπόν η ολομέλεια του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου κλήθηκε να εκδώσει την οριστική απόφαση για την υπόθεση. Το Δικαστήριο εξέτασε την υπόθεση λαμβάνοντας υπ' όψη τις εγγυήσεις σχετικά με την προστασία της ελευθερίας έκφρασης με βάση το άρθρο 10 της ΕΣΔΑ, το άρθρο 293 του Ελβετικού ποινικού κώδικα και άλλους σχετικούς νόμους, όπως την πράξη της Ελβετικής ομοσπονδιακής διοικητικής διαφάνειας του 2004(Swiss federal Administrative Transparency Act of 2004) που καθορίζει το δικαίωμα πρόσβασης σε επίσημα έγγραφα και απόρρητες και εμπιστευτικές πληροφορίες, την ανάλυση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την κατασκοπία του 2007 σύμφωνα με την οποία το έννομο συμφέρον ενός κράτους για την προστασία των μυστικών αυτού δεν πρέπει να περιορίζει ρητά την ελευθερία της έκφρασης καθώς και νόμους άλλων ευρωπαϊκών κρατών.

Μετά από εμπεριστατωμένη ανάλυση της περίπτωσης, των Ευρωπαϊκών κανονισμών και της διεθνούς νομοθεσίας, το δικαστήριο αποφάσισε ότι ο δημοσιογράφος δεν μπορούν να εξαιρεθούν από την υποχρέωση του να υπακούουν στους νόμους του κράτους όπως είναι ο ποινικός κώδικας μιας χώρας παρά την προστασία που τους παρέχει το δικαίωμα της ελευθερίας έκφρασης που ορίζεται από το άρθρο 10 της ΕΣΔΑ. Το δικαστήριο έκρινε ότι οι πληροφορίες που δημοσιεύθηκαν από τον δημοσιογράφο ήταν απόρρητες πληροφορίες η έκδοση των οποίων έβλαψε την χώρα της Ελβετίας σε διεθνές επίπεδο. Το δικαστήριο στάθμισε το δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης και την ζημία που προκλήθηκε από την δημοσίευση του μυστικού τηλεγραφήματος στην εξωτερική πολιτική της Ελβετίας και αποφάσισε ότι δεν υπήρξε παραβίαση του άρθρου 10 της ΕΣΔΑ και ορθώς επιβλήθηκε η ποινή στον δημοσιογράφο Martin Stoll από το αρμόδιο δικαστήριο της Ελβετίας με ψήφους 12 υπέρ και 5 κατά⁶².

Στην στάθμιση των συμφερόντων που συγκρούονταν το δικαστήριο έκρινε ότι το απόρρητο στα έγγραφα των διπλωματών είναι δικαιολογημένο για την σωστή και ομαλή λειτουργία του κράτους της Ελβετίας. Σε αντίθετη περίπτωση αν όλα τα μυστικά τηλεγραφήματα των διπλωματών έβλεπαν το φώς της δημοσιότητας η Ελβετία θα έπρεπε να ανακαλέσει όλους τους διπλωμάτες, της και αυτό υπερτερεί του δικαιώματος της ελευθερίας της έκφρασης επειδή αφορά το εθνικό συμφέρον της χώρας στον τομέα της άσκησης της εξωτερικής της πολιτικής. Στην περίπτωση αυτή αν και η δημοσιοποίηση των άρθρων από τον δημοσιογράφο δεν εμπόδισε την ελβετική κυβέρνηση και τις τράπεζες στο να καταλήξουν σε μία λύση σχετικά με το πρόβλημα των αδιεκδίκητων τραπεζικών καταθέσεων η έκδοση μέρους μόνο του εγγράφου του διπλωμάτη ήταν ικανή να διαταράξει την διακριτικότητα που απαιτείται για την επιτυχημένη σύναψη διπλωματικών σχέσεων καθώς και να έχει αρνητικές συνέπειες σε όλες τις διπλωματικές διαπραγματεύσεις της Ελβετίας δημιουργώντας μείζον ζήτημα στη σφαίρα της εξωτερικής πολιτικής της χώρας.

⁶² European Court of human rights- Case of Stoll V. Switzerland application no. 69698/01 final Judgment 10/12/2007

2.3 Η Συνταγματική πράξη περί κατασκοπείας των Η.Π.Α. (espionage act of 1917) και η περίπτωση United states v. Morison

Ένας από τους πλέον αμφιλεγόμενους νόμους η ψήφιση του οποίου είχε προκαλέσει έντονη αντιπαράθεση στις Ηνωμένες Πολιτείες είναι η πράξη κατασκοπίας του 1917⁶³ του Συντάγματος των Ηνωμένων Πολιτειών και η αναθεώρηση αυτής το 1918 η οποία είναι γνωστή ως πράξη ανταρσίας (sedition act). Η πράξη περί κατασκοπίας (espionage act) αποτελούσε μια προσπάθεια διαχείρισης του κλίματος που επικρατούσε στις Η.Π.Α. κατά την διάρκεια του πρώτου παγκοσμίου πολέμου. Οι περισσότερες διατάξεις του νόμου αυτού περί κατασκοπίας ήταν σαφείς ωστόσο κάποιες διατάξεις του νόμου περιόριζαν την ελευθερία έκφρασης σε τέτοιο βαθμό ώστε να αναιρούν ορισμένες από τις βασικές ελευθερίες των πολιτών που ορίζονται από το σύνταγμα των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής.

Με την έναρξη του πρώτου παγκοσμίου πολέμου και την έκταση που είχε λάβει το 1917 η τότε κυβέρνηση του προέδρου των Η.Π.Α. Woodrow Wilson έκρινε ότι υπάρχει ανάγκη προστασίας των Ηνωμένων Πολιτειών ενάντια στις «δόλιες μεθόδους των εσωτερικών εχθρικών ενεργειών». Παρόλο που οι Η.Π.Α. διέθεταν νόμους περί κατασκοπίας δεν υπήρχαν θεσμοθετημένοι νόμοι ενάντια στις στάσεις και την ανταρσία. Η κυβέρνηση Wilson εξαιτίας ιδιαίτερων συγκυριών, όπως της ύπαρξης πολλών μεταναστών γερμανικής και ιρλανδικής καταγωγής, και την ορατή απειλή του κομμουνισμού, άρχισε να ανησυχεί σχετικά με την κριτική που ασκείτο στην πολιτική της κυβέρνησης και την εσωτερική προπαγάνδα υπέρ της Γερμανίας⁶⁴. Έτσι λοιπόν η κυβέρνηση πρότεινε την πράξη περί κατασκοπίας την οποία ενέκρινε το Κογκρέσο και υπερτερούσε όλων των νόμων περί κατασκοπίας που προϋπήρχαν στη χώρα.

Το τμήμα της πράξης που αφορούσε την κατασκοπία καθεαυτό περιείχε κάποια σαφή άρθρα που καταδίκασαν την κατασκοπία όπως το άρθρο που αναφέρει «Απόκτηση πληροφοριών αναφορικά με την εθνική άμυνα με πρόθεση ή λόγους που να αποδεικνύουν ότι η αποκτηθείσα πληροφορία θα χρησιμοποιηθεί για να βλάψει τις Η.Π.Α.» ή « Απόκτηση μέσων όπως βιβλία με κώδικες, βιβλία με συνθήματα, σχέδια, φωτογραφίες, αρνητικά φωτογραφιών και σχεδιαγράμματα με πρόθεση αυτά να μεταβιβαστούν στον εχθρό». Όμως η πράξη περί κατασκοπίας περιείχε και πιο αυστηρές διατάξεις που χαρακτήριζαν ως εγκληματία όποιον «Όταν οι Ηνωμένες Πολιτείες βρίσκονται σε πόλεμο, συντάξει ή διαβιβάσει εσκεμμένα ψευδείς αναφορές ή δηλώσεις με πρόθεση να αναμειχθεί με την επιχείρηση, ή την επιτυχία των στρατιωτικών ή ναυτικών δυνάμεων των Η.Π.Α. ή να διευκολύνει την επιτυχία των εχθρών των Ηνωμένων Πολιτειών και οποιοσδήποτε όταν οι Ηνωμένες Πολιτείες βρίσκονται σε πόλεμο εσκεμμένα προκαλέσει ή επιδιώξει να προκαλέσει ανυποταξία,

⁶³ Espionage act of 1917 Κεφάλαιο 30, άρθρο I παράγραφοι 3, 40 νομοθέτημα 217,219 (chapter 30 tit I par 3,40 stat. 217,219) Συντάγματος Η.Π.Α.

⁶⁴ Espionage act of 1917 and sedition Act 1918 Robert N. Strassfeed <http://www.enotes.com/major-acts-congress/espionage-act-sedition-act> last view 14/4/2011

απιστία, εξέγερση ή άρνηση καθήκοντος στις στρατιωτικές ή ναυτικές δυνάμεις των Η.Π.Α., ή εσκεμμένα παρεμποδίζει την κατάταξη ή την λίστα κατάταξης στον στρατό των Η.Π.Α. ώστε να δημιουργηθεί ζημία στην υπηρεσία ή στις Ηνωμένες Πολιτείες(ελεύθερη μετάφραση)». Η πράξη επίσης θέσπιζε ότι οποιαδήποτε αλληλογραφία παραβίαζε τον παραπάνω όρο της πράξης ήταν παράνομη και απαγόρευε οποιαδήποτε είδους αλληλογραφία σχετίζεται ή ενθαρρύνει την προδοσία, την εξέγερση, ή την επιβολή αντίστασης σε οποιονδήποτε νόμο των Η.Π.Α. Με την πράξη περί κατασκοπίας οι ένοχοι τιμωρούνταν με πρόστιμο έως 10.000 δολάρια ή φυλάκιση μέχρι 20 έτη ή και τα δύο. Η πράξη περί κατασκοπίας ορίζει επίσης ότι είναι παράνομο για οποιονδήποτε σε καιρό πολέμου να δημοσιεύει πληροφορίες οι οποίες σύμφωνα με την κρίση του προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών θεωρούνται ότι μπορεί « να έχουν τέτοιο χαρακτήρα ώστε να φανούν χρήσιμες στον εχθρό».

Στην συνέχεια ακολούθησε το 1918 η αναθεώρηση της πράξης περί κατασκοπίας η οποία δημιούργησε πολλές διαφωνίες, διενέξεις και διαμαρτυρίες. Ο Martin Maden αντιπρόσωπος στο Κογκρέσο δήλωσε « ενώ πολεμάμε για να καθιερώσουμε την δημοκρατία στον κόσμο, δεν θα πρέπει να προβούμε σε ενέργειες που θα καθιερώσουν τον δεσποτισμό στην Αμερική»⁶⁵. Παρά τις ενστάσεις η πράξη περί κατασκοπίας και η αναθεώρηση της υπερψηφίστηκαν από μεγάλες πλειοψηφίες τόσο στη Βουλή των Αντιπροσώπων όσο και στην Γερουσία. Την πράξη περί κατασκοπίας σταδιακά διαδέχθηκαν άλλοι λιγότερο επαχθείς νόμοι για την κατασκοπία μετά το τέλος του Β παγκοσμίου πολέμου. Ωστόσο υπολείμματα της πράξης ιδιαίτερα τα μη αμφιλεγόμενα τμήματα, εξακολουθούν να υπάρχουν στην αμερικανική νομοθεσία και το σύνταγμα των Ηνωμένων πολιτειών (2003 18 US.C.A. παράγραφος 793). Οι Ηνωμένες Πολιτείες εξετάζουν το ενδεχόμενο να επικαλεστούν διατάξεις από τον νόμο περί κατασκοπίας του 1917 για να προσάψουν κατηγορίες στον ιστότοπο του wikileaks και τον Τζούλιαν Ασάνζ εξαιτίας της δημοσιοποίησης απορρήτων εγγράφων από τον ιστότοπο που εκθέτουν τις Η.Π.Α. στην παγκόσμια σκηνή. Προσπαθούν μάλιστα να κατηγορήσουν τον Ασάνζ για συνεργασία με τον συλληφθέντα στρατιωτικό Bradley Manning όσον αφορά την παράνομη απόκτηση και την δημοσιοποίηση του collateral murder video στον ιστότοπο του wikileaks στο διαδίκτυο. Αν τελικά οι Ηνωμένες Πολιτείες καταφέρουν να αποδείξουν μια τέτοιου είδους συνεργασία τότε θα είναι σε θέση να κατηγορήσουν τον Τζούλιαν Ασάνζ και επισήμως με βάση τις διατάξεις που προβλέπει ο Αμερικανικός νόμος κατασκοπείας του 1917.

2.3.1 Η περίπτωση United states v. Morison

Η πράξη περί κατασκοπείας εφαρμόστηκε από τις Ηνωμένες Πολιτείες το 1985 σε μια περίπτωση «διαρροών» που παρουσιάζει αρκετή ομοιότητα με αυτών του

⁶⁵ Espionage act of 1917 <http://law.jrank.org/pages/16568/espionage-Act-1917.html> last view 16/4/2011

wikileaks και αφορούσε έναν κυβερνητικό υπάλληλο ο οποίος παρείχε εμπιστευτικές πληροφορίες και φωτογραφίες σε Βρετανικό περιοδικό.

Σύμφωνα με την πράξη περί κατασκοπίας του 1917 άρθρο 18 του συντάγματος των Ηνωμένων Πολιτειών παράγραφος 793 « Οποιοσδήποτε έχει εξουσιοδοτημένη κατοχή εγγράφου ή φωτογραφίας, συσχετιζόμενου με την εθνική άμυνα, ή πληροφορίας που αφορά την εθνική άμυνα, της οποίας πληροφορίας ο κάτοχος έχει λόγους να πιστεύει ότι μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να βλάψει το συμφέρον των Ηνωμένων Πολιτειών και την παραδίδει με την θέλησή του σε οποιοδήποτε άτομο μη εξουσιοδοτημένο να την παραλάβει ή εσκεμμένα την παρακρατά και δεν την παραδίδει σε αξιωματικό ή υπάλληλο του κράτους για τον οποίο προορίζεται, είναι ένοχος για την παράβαση». Η ίδια αναφορά γίνεται και σχετικά με πληροφορία η οποία όμως βρίσκεται στην κατοχή ατόμου χωρίς αυτό να έχει εξουσιοδότηση. Το άρθρο 18 του συντάγματος των Η.Π.Α. παράγραφος 641 ορίζει ότι η κλοπή με συγκατάθεση ή κατάχρηση, κυβερνητικής περιουσίας ή «πραγμάτων αξίας» μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την παραπομπή του προσώπου που κλέβει η καταχράται κυβερνητικές πληροφορίες που μπορεί να θεωρηθούν «πράγμα αξίας (thing of value)» για την κυβέρνηση. Με βάση τις κατηγορίες αυτές καταδικάστηκε ο κυβερνητικός υπάλληλος Samuel Loring Morison των Η.Π.Α. για παροχή πληροφοριών το 1985⁶⁶.

Στον Samuel Morison απαγγέλθηκαν κατηγορίες για δημοσίευση τριών αντιγράφων φωτογραφιών με χαρακτήρα απόρρητο στο Βρετανικό περιοδικό Jane's Defence Weekly σε παράβαση της παραγράφου 793 του άρθρου 18 του συντάγματος των Ηνωμένων Πολιτειών, κλοπή και οικειοποίηση των φωτογραφιών σε παράβαση της παραγράφου 641 του άρθρου 16 του συντάγματος των Η.Π.Α., μη εξουσιοδοτημένη κατοχή απορρήτων εγγράφων, εσκεμμένη απόκτηση και μη παράδοση τους στον αρμόδιο αξιωματικό ή υπάλληλο των Η.Π.Α. κατά παράβαση του άρθρου 18 καθώς και κλοπή και οικειοποίηση κυβερνητικής περιουσίας που περιείχε πληροφοριακές αναλύσεις. Ο Morison όπως προέκυψε από την έρευνα ήταν πρώην εκδότης του περιοδικού πριν εργαστεί για την κυβέρνηση των Η.Π.Α. Ο Morison την περίοδο εκείνη εργαζόταν για την κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών σε μια Σοβιετική ναυτική βάση όπου και συνέταξε ένα έγγραφο βασισμένο σε απόρρητες πληροφορίες που αφορούσε την φύση και την έκταση ζημιών στη βάση. Ο Morison κράτησε ένα αντίγραφο της αναφοράς του στο σπίτι του το οποίο βρέθηκε κατά την έρευνα που διεξήχθη. Επίσης η κυβέρνηση των Η.Π.Α. ανακάλυψε πως ο Morison έγραψε μια περίληψη του εγγράφου του και την έστειλε στο Βρετανικό περιοδικό Jane's Defence weekly για δημοσίευση⁶⁷.

Ο Morison ισχυρίστηκε ενώπιον του δικαστηρίου ότι η πράξη κατασκοπίας όπως ορίζεται από το άρθρο 18 παράγραφος 793 του Αμερικανικού συντάγματος είναι αντισυνταγματική, ασαφής και υπερβολικά εκτενής, και ότι η πράξη περί κατασκοπίας προορίζεται για να τιμωρήσει μόνο την κατασκοπία με την κλασική

⁶⁶ Case of united states v. Morison, 604 F sup. 655 (Us. Dist. t. of Maryland 1985) διαθέσιμο στο <http://frank.mtsu.edu/~iburris/morison.html> last viewed 16/4/2011

⁶⁷ Internet Law- Is the so called espionage Act Applicable to the wikileaks case? http://www.ibls.com/internet_law_news_portal_view.aspx?s=latestnews&id=2392 last view 9/4/2011

της έννοια « που σημαίνει κοινοποίηση πληροφορίας σε πράκτορες εχθρικών ξένων κυβερνήσεων και όχι για την τιμωρία της διαρροής απόρρητων πληροφοριών στον τύπο ». Ο Morison ισχυρίστηκε επίσης ότι ο όρος « σχετιζόμενα με την εθνική άμυνα» της πράξης είναι ασαφής καθώς επίσης και ότι ο ίδιος δεν πραγματοποίησε κάποιου είδους κλοπή πόσο μάλλον «πραγμάτων αξίας» όπως ορίζει η πράξη.

Το δικαστήριο καταδίκασε τον Morison μη αποδεχόμενο τα επιχειρήματα που παρέταξε. Έπειτα από εκτενή ανάλυση το περιφερειακό δικαστήριο του Maryland έκρινε ότι το άρθρο 18 του αμερικανικού συντάγματος περί κατασκοπίας παραβιάστηκε στην συγκεκριμένη περίπτωση επειδή ο κατηγορούμενος με την θέληση του μετέδωσε φωτογραφίες που αφορούσαν την εθνική άμυνα σε κάποιον ο οποίος δεν ήταν εξουσιοδοτημένος για την αποδοχή τους. Το δικαστήριο έκρινε ότι εφόσον οι πληροφορίες που δημοσιεύθηκαν μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για να προκαλέσουν ζημία στις Ηνωμένες Πολιτείες μπορούν να θεωρηθούν ως θέμα εθνικής ασφάλειας.

Έτσι λοιπόν σύμφωνα με το δεδικασμένο αυτής της περίπτωσης από το περιφερειακό δικαστήριο του Maryland η πράξη κατασκοπίας μπορεί να βρει εφαρμογή στην μη εξουσιοδοτημένη δημοσίευση κυβερνητικών πληροφοριών από τον τύπο επειδή γίνεται σαφής αναφορά από την πράξη για αποκαλύψεις πληροφοριών που σχετίζονται με την εθνική άμυνα σε άτομα που δεν έχουν εξουσιοδότηση να τις παραλάβουν. Ο κίνδυνος για τις Η.Π.Α. είναι το ίδιο μεγάλος όταν αυτές οι πληροφορίες αποκαλύπτονται από τον τύπο όπως και όταν αποκαλύπτονται σε πράκτορες ξένων κυβερνήσεων σύμφωνα με την απόφαση του δικαστηρίου.

Η περίπτωση λοιπόν αυτή θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ανάλογη με το φαινόμενο wikileaks ώστε να κινηθούν νομικά εναντίων του ιστοτόπου οι Ηνωμένες Πολιτείες. Πρέπει να τονισθεί όμως το γεγονός ότι για να συμβεί κάτι τέτοιο θα πρέπει πρώτα να αποδειχθεί ότι οι πληροφορίες που διέρρευσαν στον ιστότοπο προέρχονται από κυβερνητικούς υπαλλήλους των Η.Π.Α. και ακόμη και αν αυτό αποδειχθεί θα πρέπει επίσης να αποδείξει η κυβέρνηση των Ηνωμένων πολιτειών στο δικαστήριο ότι οι εσωτερικές επικοινωνίες του Στέιτ Ντιπάρτμεντ μπορούν να θεωρηθούν ως πληροφορίες «σχετιζόμενες με την εθνική άμυνα».

2.4 Η υπόθεση Pentagon Papers Η.Π.Α. 1971

Η υπόθεση pentagon papers αποτελεί σύμφωνα με πολλούς μελετητές την πιο σημαντική περίπτωση σχετικά με την ελευθερία του τύπου και την πρώτη ουσιαστικά εκτεταμένη προσπάθεια της κυβέρνησης των Ηνωμένων Πολιτειών να επιβάλει περιορισμούς στον τύπο και την ελευθερία της έκφρασης επικαλούμενη ζητήματα εθνικής ασφάλειας. Η υπόθεση pentagon papers αποτελεί την πιο σημαντική ίσως περίπτωση εφαρμογής της πρώτης τροπολογίας του Αμερικανικού συντάγματος στην ιστορία των Η.Π.Α. η έκβαση της οποίας απέδειξε ότι ο τύπος έχει την ελευθερία να ενημερώνει το κοινό για θέματα εθνικού ενδιαφέροντος και σε περιπτώσεις δημοσίευσης πραγματικών στοιχείων και πληροφοριών προς όφελος του δημόσιου συμφέροντος δεν πρέπει να του επιβάλλεται οποιαδήποτε μορφή λογοκρισίας και περιορισμοί.

Εικόνα 2.4.1: Ο Daniel Ellsberg πρώην «Πιο επικίνδυνος άνθρωπος στην Αμερική» με τον Τζούλιαν Ασάνζ ίσως τον σύγχρονο πιο επικίνδυνο άνθρωπο της Αμερικής.

Τα pentagon papers, ήταν έγγραφα που περιείχαν μια μυστική μελέτη για τον πόλεμο του Βιετνάμ που περιελάμβανε τα έτη 1945 έως 1968 και είχε πραγματοποιηθεί από το υπουργείο Εθνικής Άμυνας των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής. Ο ρεπόρτερ της εφημερίδας New York Times Neil Sheeman απέκτησε την μελέτη τον Μάρτιο του 1971 από τον Daniel Ellsberg έναν πρώην δημόσιο υπάλληλο ο οποίος είχε εργαστεί στο πεντάγωνο και το Στέιτ Ντιπάρτμεντ των Η.Π.Α. Ο Ellsberg είχε μυστικά αντιγράψει τις 7.000 σελίδες της μελέτης με την ελπίδα ότι τα στοιχεία θα δημοσιοποιηθούν και αυτό θα βοηθήσει στο να γνωρίσει ο κόσμος την αλήθεια. Για την διαρροή των εγγράφων αυτών ο Ellsberg θα χαρακτηριζόταν αργότερα από τον σύμβουλο εθνικής ασφάλειας της κυβέρνησης Νίξον Henry Kissinger ως «ο πιο επικίνδυνος άνθρωπος στην Αμερική(The most dangerous man in America)»⁶⁸. Τα έγγραφα των pentagon papers αποδείκνυαν μεταξύ άλλων ότι η κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών έλεγε ψέματα στον Αμερικανικό λαό και το Κογκρέσο για τους λόγους του πολέμου του Βιετνάμ, όσο και για την έκταση και την αποτελεσματικότητα του⁶⁹.

Στις 13 Ιουνίου 1971 η εφημερίδα New York Times ξεκίνησε την έκδοση των εγγράφων στο κυριακάτικο φύλλο της. Η εφημερίδα δήλωσε ότι τα άρθρα που εκδόθηκαν αποτελούν την αρχή μόνο μιας σειράς που θα περιγράφει και θα αναλύει τα pentagon papers. Η κυβέρνηση του τότε προέδρου των Η.Π.Α. Richard Nixon αρχικά δεν αντέδρασε την επόμενη ημέρα όμως μετά την παρότρυνση του συμβούλου του προέδρου Henry Kissinger ο οποίος δήλωσε ότι «το να επιτρέψουμε την έκδοση

⁶⁸ WikiLeaks and the age of transparency-Micah L. Sifry Yale University press new haven and London κεφάλαιο 1 The wikileaks moment

⁶⁹ Pentagon Papers πηγή New York Times

http://topics.nytimes.com/top/reference/timestopics/subjects/p/pentagon_papers/index.html last view 20/4/2011

ευαίσθητων κυβερνητικών μυστικών, θα βλάψει την ικανότητα του έθνους μας να διεξάγει μυστική διπλωματία στον κόσμο. Αν οι άλλες δυνάμεις νιώσουν πως δεν μπορούμε να ελέγξουμε τις εσωτερικές διαρροές δεν θα συμφωνήσουν ποτέ σε μυστικές διαπραγματεύσεις», προσέφυγε δικαστικά εναντίον της εφημερίδας. Η κυβέρνηση Νίxon ισχυρίστηκε ότι η συνέχιση της δημοσίευσης τέτοιων πληροφοριών θα προκαλέσει μεγάλη ζημιά στην ασφάλεια του έθνους σε καιρό πολέμου. Ισχυρίστηκε επίσης ότι ζωές θα χάνονταν, η απελευθέρωση αιχμαλώτων πολέμου θα αντιμετώπιζε προβλήματα ενώ μεγάλη ζημιά θα υφίσταντο και οι διαπραγματεύσεις για ειρήνη που διεξάγονταν στο Παρίσι ανάμεσα στις Ηνωμένες Πολιτείες, το βόρειο Βιετνάμ, το νότιο Βιετνάμ και τους αντάρτες Βιετκόνγκ.

Ως συνέπεια ο δικαστής Murray I. Gurfein διέταξε την εφημερίδα New York Times να σταματήσει να δημοσιεύει άρθρα σχετικά με τα pentagon papers. Ήταν η πρώτη φορά στην ιστορία του αμερικανικού έθνους που το δικαστήριο απαγόρευσε την δημοσίευση άρθρων σε μια εφημερίδα με το πρόσχημα ότι απειλούταν η εθνική ασφάλεια⁷⁰. Η εφημερίδα δέχθηκε την απόφαση και σταμάτησε την δημοσίευση των pentagon papers. Ο Guefrein αναίρεσε ωστόσο την απόφαση του τέσσερις ημέρες αργότερα λέγοντας ότι η πρώτη τροπολογία του συντάγματος των Ηνωμένων Πολιτειών απαγορεύει την λογοκρισία από την κυβέρνηση στον τύπο ακόμα και σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Η κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών άσκησε έφεση κατά της απόφασης.

Στο διάστημα των τεσσάρων ημερών που μεσολάβησε η έτερη μεγάλη Αμερικανική εφημερίδα Washington Post σε ένδειξη αλληλεγγύης προς την New York Times άρχισε επίσης να δημοσιεύει άρθρα σχετικά με τα Pentagon Papers. Η κυβέρνηση των Η.Π.Α. άσκησε και σε αυτήν μήνυση για τους ίδιους λόγους και της απαγόρευσε την δημοσίευση. Στο διάστημα που ακολούθησε τις μηνύσεις εναντίων των εφημερίδων Washington Post και New York Times από την κυβέρνηση ο Ellsberg έδωσε τα pentagon papers στις εφημερίδες The Boston Globe και St. Louis Post-Dispatch οι οποίες ξεκίνησαν επίσης να δημοσιεύουν άρθρα σε ένδειξη αλληλεγγύης και μηνύθηκαν και αυτές από την κυβέρνηση ώστε να σταματήσουν την δημοσίευση. Στις δίκες που ακολούθησαν εναντίων των εφημερίδων Washington Post και New York Times συνέβη το εξής παράδοξο. Το δικαστήριο της Νέας Υόρκης έκρινε παράνομη την δημοσίευση και την απαγόρευσε όμως το δικαστήριο της Ουάσιγκτον επέτρεψε την δημοσίευση των pentagon papers από την εφημερίδα Washington Post. Λόγω της αντιπαράθεσης που προέκυψε από τα διάφορα δικαστήρια στις Η.Π.Α. και εξαιτίας του γεγονότος ότι τα pentagon papers είχαν φτάσει σε σημείο να δημοσιεύονται από 20 διαφορετικές εφημερίδες στις Ηνωμένες Πολιτείες, παρά το γεγονός ότι ο Λευκός οίκος επέμενε ότι η έκδοση των εγγράφων βλάπτει την δημόσια εθνική ασφάλεια, το ανώτατο δικαστήριο των Ηνωμένων Πολιτειών ανέλαβε να εξετάσει την υπόθεση.

⁷⁰ 1971: The pentagon papers: When the times published a secret study of the war in Vietnam it touched off a constitutional battle with the government. How far does freedom of press go? New York Times April 30 2006- Adam Liptak http://findarticles.com/p/articles/mi_m0BUE/is_12_138/ai_n17214008/ last view 14/4/2011

Στις 30 Ιουνίου 1971 15 ημέρες μετά την απαγόρευση δημοσίευσης των pentagon papers που επιβλήθηκε στη εφημερίδα New York Times το ανώτατο δικαστήριο των Η.Π.Α. αποφάσισε υπέρ των εφημερίδων με ψήφους 6 υπέρ και 3 κατά.

Εικόνα 2.4.2: Στην υπόθεση Pentagon Papers Η.Π.Α. 1971 το ανώτατο δικαστήριο αποφάσισε υπέρ του τύπου και της ελευθερίας έκφρασης επιτρέποντας στις εφημερίδες την έκδοση απόρρητων κρατικών εγγράφων που είχαν διαρρεύσει από τον Daniel Ellsberg πηγή New York Times

Ο δικαστής Hugo Black ένας από τους υπέρμαχους της δημοσίευσης των pentagon papers δήλωσε « Στην πρώτη τροπολογία, οι θεμελιωτές του έθνους μας παρείχαν στον ελεύθερο τύπο την προστασία την οποία πρέπει να έχει για να διαδραματίσει τον ουσιαστικό του ρόλο στη δημοκρατία μας. Ο τύπος προορίζεται για να υπηρετεί τους κυβερνώμενους, όχι τους κυβερνώντες. Η δύναμη της κυβέρνησης να λογοκρίνει τον τύπο ακυρώνεται ώστε ο τύπος να μείνει για πάντα ελεύθερος να λογοκρίνει την κυβέρνηση».

Οι περισσότεροι ιστορικοί σήμερα συμφωνούν ότι η απόφαση αυτή του δικαστηρίου ήταν σωστή και ότι οι διπλωματικές και πολεμικές ενέργειες των Ηνωμένων Πολιτειών δεν υπέστησαν τελικά καμία ζημία από τη δημοσίευση των pentagon papers από τον τύπο στην Αμερική. Η νίκη αυτή των μέσων μαζικής ενημέρωσης και της ελευθερίας του τύπου υπήρξε πολύ σημαντική επειδή εξασφάλιζε ότι η κάθε κυβέρνηση που θα επιχειρούσε να επεμβαί στην ελευθερία του τύπου θα έπρεπε να είναι πολύ σκεπτική πριν αποφασίσει να κινηθεί εναντίων του τύπου και των ελευθεριών αυτού. Η κυβέρνηση Nixon απάντησε δημιουργώντας την μονάδα των «Υδραυλικών(Plumbers)» υπηρεσία που ονομάστηκε έτσι επειδή η αποστολή της ήταν να ασχολείται με διαρροές πληροφοριών όπως αυτής των pentagon papers και να τις αποτρέπει. Ούτε όμως αυτή η ενέργεια περιορισμού της ελευθερίας του τύπου έμελλε να φέρει αποτέλεσμα οδηγώντας λίγο αργότερα μάλιστα στο σκάνδαλο Water Gate (1972) και την παραίτηση του Richard Nixon από την προεδρία των Ηνωμένων Πολιτειών.

2.4.1 Ομοιότητες και διαφορές Pentagon Papers και Wikileaks

Όπως προκύπτει από την ανάλυση της υπόθεσης των pentagon papers του 1971 που αποτελεί μια από τις πλέον διάσημες περιπτώσεις διαρροής απορρήτων εγγράφων στον τύπο υπάρχουν αρκετές ομοιότητες με το φαινόμενο wikileaks. Η πλέον χαρακτηριστική ομοιότητα είναι ότι και οι δυο περιπτώσεις αφορούν την αποκάλυψη απορρήτων πληροφοριών στο κοινό. Η φύση των πληροφοριών που αποκαλύφθηκαν μάλιστα είναι τέτοια ώστε δεν θα επιτρεπόταν υπό κανονικές συνθήκες ποτέ ελεύθερη πρόσβαση στο κοινό. Τόσο στην περίπτωση των pentagon Papers όσο και στην περίπτωση του wikileaks το κίνητρο για την διαρροή των απορρήτων πληροφοριών είναι η διαφάνεια η οποία αφορά την ενημέρωση της κοινής γνώμης για το τι πραγματικά συμβαίνει, την αποκάλυψη της αλήθειας και την πραγματικότητα που κρύβεται πίσω από τον πόλεμο και που οι κυβερνήσεις αρνούνται να παραδεχθούν. Μια άλλη ομοιότητα έχει να κάνει με το γεγονός ότι και στις δύο περιπτώσεις τόσο οι εφημερίδες όσο και το wikileaks μελέτησαν τα απόρρητα έγγραφα πριν προχωρήσουν σε οποιαδήποτε δημοσίευση τους. Επίσης οι δύο αυτές περιπτώσεις μεγάλων διαρροών εγγράφων διαδραματίστηκαν υπό την προεδρία ενός προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών Richard Nixon για τα pentagon papers και Barack Obama για την περίπτωση wikileaks ωστόσο και οι δυο περιπτώσεις αναφέρονται στην δράση των προκατόχων τους δηλαδή των Lyndon Johnson και George W. Bush junior αντιστοίχως. Τέλος οι αντιδράσεις τόσο σε εσωτερικό όσο και διεθνές επίπεδο και στις δύο περιπτώσεις υπήρξαν τεράστιες και για τον λόγο αυτό οι κυβερνήσεις των Ηνωμένων Πολιτειών έσπευσαν να καταδικάσουν τις διαρροές πληροφοριών.

Από την άλλη πλευρά βέβαια υπάρχουν και διαφορές στις δύο περιπτώσεις. Στην υπόθεση wikileaks οι πληροφοριοδότες είναι ανώνυμοι ενώ στην υπόθεση των pentagon papers ο πληροφοριοδότης Daniel Ellsberg ήταν από την αρχή γνωστός. Τα έγγραφα που έχει δημοσιεύσει μέχρι σήμερα το wikileaks αντιπροσωπεύουν μια πιο φτωχή όψη του πολέμου στο Ιράκ και το Αφγανιστάν αποτελούμενα κυρίως από αναφορές οι οποίες άλλες φορές είναι ακριβείς ενώ άλλες όχι, οι οποίες συντάχθηκαν στα πεδία των μαχών και προωθήθηκαν στην αλυσίδα της ιεραρχίας των απορρήτων. Αντίθετα τα pentagon papers απέδιδαν μια πιο υψηλού επιπέδου άποψη του πολέμου στο Βιετνάμ που αφορούσε αποφάσεις και πολιτικές της κυβέρνησης των Ηνωμένων Πολιτειών οι οποίες ήταν εντελώς άγνωστες στο κοινό, όπως επίσης και η εικόνα του πολέμου που παρουσιαζόταν μέσα από τις αποκαλύψεις αυτές ήταν κάτι το εντελώς διαφορετικό που ανέτρεπε εκ βάθρων την αντίληψη που είχε δημιουργήσει η κυβέρνηση των Η.Π.Α. στην αμερικανική κοινωνία σχετικά με τον πόλεμο του Βιετνάμ⁷¹ και την έκβαση αυτού αποκαλύπτοντας ότι η κυβέρνηση είχε πει εσκεμμένα ψέματα σχετικά με τον πόλεμο στον Αμερικανικό λαό και το Κογκρέσο.

⁷¹ wikileaks vs. the Pentagon Papers πηγή CBS news http://www.cbs.news.com/8301-503544_162-20011710-503544.html last viewed 23/4/2011

Ο υπεύθυνος για την διαρροή των Pentagon Papers Daniel Ellsberg συνεχάρη δημοσίως τον Τζούλιαν Ασάντζ και τον ιστότοπο του wikileaks για την μάχη που δίνει για την αποκάλυψη της αλήθειας και την διαφάνεια προς όφελος της κοινωνίας, της δημοκρατίας και των πολιτών δηλώνοντας σε ομιλία του στη νομική σχολή του Πανεπιστημίου του Χάρβαρντ στις 30/3/2011: «Μυστικά σχετικά με τις κυβερνητικές δράσεις που αφορούν το δημόσιο συμφέρον και την εθνική ασφάλεια δεν θα πρέπει να κρατούνται μυστικά»⁷² παραλληλίζοντας ουσιαστικά την δράση του ιστοτόπου του wikileaks με την υπόθεση pentagon papers to 1971.

Μέρος Β: Το φαινόμενο Wikileaks στο μικροσκόπιο

Κεφάλαιο 3: Wikis και wikileaks

3.1 Θεωρητικό Πλαίσιο

Το θεωρητικό πλαίσιο στο οποίο βασίζεται η πτυχιακή μελέτη πάνω στο φαινόμενο του wiki leaks είναι η θεωρία των Wikis (The concept of Wiki). Ο όρος wiki αποτελεί

Εικόνα 3.1.1: Το λεωφορείο wiki wiki στη Χαβάη

μα ιδιαίτερα προσφιλή λέξη για το διαδίκτυο του σήμερα. Σύμφωνα με τον Ward Cunningham Αμερικανό, προγραμματιστή που επινόησε τον όρο και δημιούργησε το λογισμικό του πρώτου wiki το 1994 ο όρος προέρχεται από την λέξη «Wiki» της τοπικής διαλέκτου της Χαβάης που χρησιμοποιείται ως εναλλακτική για τη λέξη γρήγορο και επιλέχθηκε σύμφωνα με τον Cunningham ώστε να αποφευχθεί η χρήση της ονομασίας «Quick

Web» γρήγορο διαδίκτυο⁷³. Σύμφωνα πάλι με μια άλλη άποψη ο όρος αποτελεί ακρώνυμο της φράσης **What I Know Is**⁷⁴.

Η θεωρία των wikis⁷⁵ σύμφωνα με τον δημιουργό των wikis Ward Cunningham έχει ως κύρια σημεία της α) Ελεύθερη πρόσκληση των χρηστών για την δημιουργία περιεχόμενου χωρίς να απαιτείται λογισμικό πέραν ενός απλού φυλλομετρητή β) Την συμπερίληψη των χρηστών σε μια διαδικασία αμοιβαίας συνεργασίας η οποία

⁷² At Harvard Law School, Ellsberg draws parallels between pentagon papers and wikileaks

http://www.law.harvard.edu/news/2011/03pentagon-papers_wikileaks.html last viewed 16/4/2011

⁷³ Seven things you should know about wikis-ανασύρθηκε από <http://net.educause.edu/ir/library/pdf/ELI7004.pdf> 20/3/2011

⁷⁴ The Wiki Way: Quick Collaboration on the Web-Ward Cunningham, Bo Leuf 2001

⁷⁵ βλέπε 7

διαρκώς εξελίσσεται οδηγώντας σε συνεχώς νέα μορφή στο αντικείμενο εργασίας πχ ιστότοπος, λογισμικό, εφαρμογή κτλ γ) Την ανοικτότητα (openness) και την συνεργατική φιλοσοφία μεταξύ κοινοτήτων ανθρώπων.

Ως wiki εννοείται μια σελίδα στο διαδίκτυο (η οποιαδήποτε άλλη συλλογή εγγράφων με την μορφή υπερκειμένου) που μπορεί να θεαθεί και να τροποποιηθεί πρακτικά από οποιονδήποτε χρήστη στο κόσμο με μόνη προϋπόθεση ο χρήστης να διαθέτει πρόγραμμα περιήγησης στο διαδίκτυο (Web browser) και πρόσβαση στο διαδίκτυο. Έτσι λοιπόν οποιοσδήποτε επισκέπτης είναι ελεύθερος να τροποποιήσει το περιεχόμενο της σελίδας αν το επιθυμεί. Το λογισμικό wiki παρέχει στους χρήστες δικαίωμα συγγραφής αλλά και το δικαίωμα της επιμέλειας (edit) κείμενων που προϋπάρχουν στη σελίδα και στηρίζεται στην θεωρία του «open editing»⁷⁶. Τα wikis είναι πανίσχυρα συνεργατικά εργαλεία τα οποία χρησιμοποιούνται ποικιλοτρόπως σήμερα επειδή προάγουν την ασύγχρονη επικοινωνία και την συνεργασία ανάμεσα σε ομάδες ανθρώπων στο διαδίκτυο. Μερικές από τις κυριότερες εφαρμογές που βρίσκουν σήμερα είναι: ως μέσα συζήτησης, εργαλεία συνεργασίας, χώρος αποθήκευσης και εναπόθεσης πληροφορίας, εγκυκλοπαίδειες πχ η γνωστή μας Wikipedia, ηλεκτρονικά λεξικά πχ Wiktionary, ηλεκτρονικό ταχυδρομείο κ.α.

Από τεχνικής πλευράς ένα wiki είναι ο συνδυασμός ενός βασισμένου σε κάποιον εξυπηρετητή σεναρίου εντολών(CGI script) το οποίο εκτελείται ταυτόχρονα σε έναν ή περισσότερους εξυπηρετητές (servers) και το περιεχόμενο αποθηκεύεται σε μια κεντρική βάση δεδομένων. Τα αρχεία κειμένου περιέχονται στους εξυπηρετητές σε μορφή απλού κειμένου (plain text) επιτρέποντας στον χρήστη να δημιουργήσει περιεχόμενο επί τόπου(on the fly) αρκεί βέβαια να έχει πρόσβαση στο διαδίκτυο. Το σενάριο εντολών(Script) των wiki προβλέπει την αποστολή κειμένου στον φυλλομετρητή(web browser) του χρήστη όταν αυτός ζητήσει την επεξεργασία επιτρέποντας του να τροποποιήσει το περιεχόμενο της σελίδας(εντολή τροποποίησης edit). Στη συνέχεια όταν ο χρήστης επιλέξει την αποθήκευση του περιεχομένου όλο το τροποποιημένο περιεχόμενο αποστέλλεται πίσω στον εξυπηρετητή που βρίσκεται το wiki αντικαθιστώντας το αρχικό αρχείο του κειμένου με το νέο τροποποιημένο αρχείο.

Αν και η παροχή μεγάλου αριθμού δικαιωμάτων στους χρήστες εξορισμού εμπεριέχει πολλούς κινδύνους ωστόσο τα wikis αποδεικνύονται μια εξαιρετικά εύρωστη, ανοικτή και συνεργατική τεχνολογία στο διαδίκτυο η οποία μάλιστα αντιπαρέρχεται τους όποιους κινδύνους προωθώντας ουσιαστικά την δημοκρατική χροιά και την σύνθεση περιεχομένου από απλούς χρήστες που δεν είναι απαραίτητο να έχουν τεχνικές γνώσεις.⁷⁷ Τα wikis αποτελούν μια πολύ ευέλικτη συνεργατική μορφή επικοινωνίας και ταυτόχρονα ισχυρότατο εργαλείο για την ανάπτυξη σελίδων

⁷⁶ <http://www.wiki.org/wiki.cgi?WhatIsWiki> last viewed 6/5/2011

⁷⁷ so you want a wiki - now what?-ανακτήθηκε από http://www.cervone.com/So_you_want_a_wiki_-_now_what.pdf 9/3/2011

με περιεχόμενο στο διαδίκτυο⁷⁸. Τα wikis κατά κανόνα ξεκινούν με ένα βασικό περιεχόμενο το οποίο όμως εξελίσσεται συνεχώς και γίνεται πληρέστερο με την πάροδο του χρόνου καθώς οι χρήστες προσθέτουν υλικό και περιεχόμενο κατά αναλογία με το φαινόμενο της χιονοστιβάδας (snowball effect). Έτσι δημιουργείται μια βάση δεδομένων και πληροφορίας η οποία όμως έχει κατασκευασθεί από μία ομάδα ανθρώπων και όχι ένα μεμονωμένο άτομο. Επειδή τα wikis στηρίζονται στην συνεργασία μεταξύ πολλών ανθρώπων μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελούν αρκετά αξιόπιστες πηγές πληροφορίας όπως για παράδειγμα η Wikipedia που θεωρείται ως η πλέον διαδεδομένη διαδικτυακή εγκυκλοπαίδεια σήμερα με την έννοια ότι μεγάλες ομάδες ανθρώπων είναι σοφότερες από έναν μεμονωμένο άνθρωπο ή μια μικρή ομάδα ατόμων ακόμα και αν αυτά είναι ιδιαίτερα ευφυή, εμφανίζουν καλύτερη ικανότητα επίλυσης προβλημάτων και υποδαυλίζουν την πρωτοπορία στην λήψη σοφών αποφάσεων⁷⁹.

Τα wikis ως μέσο διακίνησης πληροφορίας και όπως συμβαίνει και με κάθε άλλο μέσο είναι από την φύση του ουδέτερο. Ο ρόλος που διαδραματίζουν στην καθημερινότητα μας εναποτίθεται στο ποιός το χρησιμοποιεί και με ποιούς σκοπούς. Τα εμπόδια στην δράση κάθε μέσου δημιουργούνται από την κοινωνία και την αντίληψη που υπάρχει σχετικά με αυτό. Στην περίπτωση των wikis τα εμπόδια που υψώνονται είτε αυτά είναι τεχνικά, είτε νομικά είτε ψυχολογικά είναι αυτήν την στιγμή πολύ μικρά γεγονός που καθιστά ευκολότερη υπόθεση την εκμάθηση, την συμμετοχή και την δημιουργία εκ μέρους των απλών ανθρώπων. Σήμερα η διαμάχη σχετικά με τα «ψηφιακά» δικαιώματα και την ελεύθερη πρόσβαση στην πληροφορία (βλέπε υπόθεση wikileaks) έχει κυρίαρχο ρόλο στο παγκόσμιο στερέωμα. Τα wikis δεν είναι τίποτε άλλο από μία εθελοντική προσπάθεια με την οποία οι χρήστες τάσσονται ανοιχτά υπέρ της ελευθερίας στην πληροφόρηση γεγονός που αποτελεί μια πολιτική πράξη που επηρεάζει πέρα από τον ψηφιακό και τον πραγματικό κόσμο παρέχοντας επιπλέον πληροφορίες στην δημόσια σφαίρα⁸⁰.

3.2 Η Λειτουργική πολιτική wikileaks

Η ανοιχτή φιλοσοφία των wikis, η οποία επιτρέπει πρακτικά σε οποιονδήποτε χρήστη την επεξεργασία πληροφορίας, δεν εξασφαλίζει ότι κάθε χρήστης έχει καλές προθέσεις. Ο βανδαλισμός είναι ένα βασικό πρόβλημα που συναντάται στα wikis τα οποία είναι από την φύση τους επιρρεπή στην εκ προθέσεως αλλοίωση η οποία

⁷⁸ WIKI: A TECHNOLOGY FOR CONVERSATIONAL KNOWLEDGE MANAGEMENT AND GROUP COLLABORATION- Christian Wagner ανασύρθηκε από http://wikitrust.peacocktech.com/images/9/96/Wiki_-_A_Technology_for_Conversational_Knowledge_Management_and_Group_Collaboration.pdf last visit 8/3/2011

⁷⁹ James Surowiecki -The Wisdom of Crowds 2004

⁸⁰ Towards Emancipatory Use of a Medium: The Wiki- Anja Ebersbach-Markus Glaser ανασύρθηκε από <http://fiz1.fh-potsdam.de/volltext/ijie/05250.pdf> last visited 14/3/2011

συναντάται στην βιβλιογραφία με τον όρο «trolling»⁸¹. Το ποσοστό του βανδαλισμού που υφίσταται ένα wiki εξαρτάται από το πόσο ανοικτό είναι το συγκεκριμένο wiki και τι είδους δικαιώματα παρέχονται στους χρήστες αυτού από τους διαχειριστές. Τα πλέον συνηθισμένα δικαιώματα που παρέχονται στους χρήστες σε ένα wiki είναι: Της εγγραφής(write), της επεξεργασίας(edit), της διαγραφής(delete), της ανάγνωσης(read), της υποβολής πληροφορίας, κειμένων ή άρθρων(submission) κ.α. Σε κύρια βάση τα «κλειστά» wikis αποδεικνύονται περισσότερο ασφαλή και αξιόπιστα αλλά εμφανίζουν το μειονέκτημα της αργής ανάπτυξης. Ένα άλλο πρόβλημα που μπορεί να εμφανιστεί στα wikis είναι το λεγόμενο «edit war» ή πόλεμος της επεξεργασίας που συμβαίνει όταν διάφοροι χρήστες προσπαθούν επαναλαμβανόμενα να μεταβάλουν το περιεχόμενο προς έναν συγκεκριμένο στόχο.

Οι κοινότητες συνεργασίας wikis μπορεί να λειτουργούν υπό διαφορετικό καθεστώς. Έτσι λοιπόν υπάρχουν πολλές κατηγορίες κοινοτήτων οι κυριότερες από τις οποίες είναι: οι δημόσιες κοινότητες wikis(public wikis) οι οποίες είναι πρακτικά διαθέσιμες για το ευρύ κοινό, οι ιδιωτικές κοινότητες wikis(private wiki community) οι οποίες συναντώνται για παράδειγμα στις επιχειρήσεις και αποσκοπούν στο να χρησιμοποιούνται για την διακίνηση πληροφορίας εντός μιας καθορισμένης κλειστής κοινότητας όπως μια εταιρία ή ένας οργανισμός, τα προσωπικά wikis(personal wikis) τα οποία λειτουργούν σαν μια αυτόνομη εφαρμογή σε κάποιον προσωπικό υπολογιστή και δεν είναι διαθέσιμα σε άλλους χρήστες, οι προστατευόμενες κοινότητες wikis (protected wikis) στις οποίες οι αλλαγές πραγματοποιούνται αυστηρά από την διαχειριστική ομάδα κ.α.

Με βάση τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί το wikileaks και τα ειδικά χαρακτηριστικά των wikis που φέρει μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελεί ένα είδος προστατευόμενου wiki. Αρχικά το wikileaks εκτελείται σε περισσότερους από έναν εξυπηρετητές όπως συμβαίνει με τα wikis ενώ το περιεχόμενο του είναι ελεύθερα προσβάσιμο σύμφωνα με την φιλοσοφία των wikis. Στο wikileaks συναντώνται και οι τέσσερις κύριες κατηγορίες χρηστών που χαρακτηρίζουν τα wikis δηλαδή αναγνώστες, συγγραφείς, διαχειριστής του wiki και διαχειριστής του δικτύου (web administrator)⁸². Διαχειριστής του wikileaks και του δικτύου αυτού είναι ο Τζούλιαν Ασάντζ και η πενταμελής ομάδα συνεργατών του που απαρτίζουν τον οργανισμό του wikileaks. Από τους χρήστες του wikileaks έχει αφαιρεθεί από την ομάδα διαχείρισης το δικαίωμα συγγραφής(write), της διαγραφής και της διαχείρισης των κειμένων ωστόσο οι χρήστες έχουν το δικαίωμα της ελεύθερης ανάγνωσης(read) και της καταχώρησης κειμένων(submission). Ο λόγος για τον οποίο έχουν αφαιρεθεί τα συγκεκριμένα δικαιώματα από τους χρήστες ενώ στα αρχικά στάδια λειτουργίας του wikileaks παρέχονταν σύμφωνα με τον Τζούλιαν Ασάντζ, είναι για να περιοριστούν οι αδυναμίες των wikis και να αποφευχθεί η συσσώρευση άχρηστης πληροφορίας και ανακριβών στοιχείων που θα υποβάθμιζαν σύμφωνα με τον Ασάντζ την αξία της δημοσιευόμενης πληροφορίας και την αξιοπιστία του ιστοτόπου, ενώ θα έδιναν σε

⁸¹ wiki διαθέσιμο στο <http://www.saylor.org/site/wp-content/uploads/2011/04/wiki.pdf> last view 28/6/2011

⁸² Analysis of the use of Wiki-based collaborations in enhancing student learning <https://uhra.herts.ac.uk/dspace/handle/2299/3672> last view 20/6/2011

αυτόν μια χαοτική μορφή στην οποία θα ήταν αδύνατον να διακριθεί το αρχικό απόρρητο κείμενο. Τα προς δημοσίευση στον ιστότοπο κείμενα είναι δυνατόν να υποστούν σε κάποιες περιπτώσεις επεξεργασία ωστόσο αν κάτι τέτοιο κριθεί σκόπιμο η επεξεργασία πραγματοποιείται από την ομάδα διαχείρισης και τους εθελοντές που συμμετέχουν σε αυτήν και όχι από τους χρήστες. Με βάση λοιπόν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του το wikileaks μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελεί περισσότερο ένα είδος «κλειστού» wiki το οποίο όμως παρουσιάζει σε αρκετά σημεία ομοιότητες με την Wikipedia αν και δε χωράει καμία αμφιβολία πως είναι λιγότερο ανοικτό προς τους χρήστες από ότι η Wikipedia εφαρμόζοντας κατά αναλογία με την γνωστή μας διαδικτυακή εγκυκλοπαίδεια μια δική του ιδιαίτερη πολιτική αναφορικά με τα δικαιώματα των χρηστών και τις προϋποθέσεις για την αποδοχή πληροφορίας προς δημοσίευση.

3.3 Συγκριτική ανάλυση Wikileaks και Wikipedia

Παρά το γεγονός ότι η λέξη wiki εμφανίζεται στην ονομασία τομέα του (domain name) το wikileaks δεν χρησιμοποιεί πλέον το σύστημα των wikis για την αποθήκευση της πληροφορίας αν και αρχικά είχε βασίσει την λειτουργία του σε αυτό. Η κεντρική σελίδα του wikileaks αρχικά ανέφερε « Το wikileaks θα μοιάζει πολύ με την Wikipedia. Ο καθένας μπορεί να δημοσιεύει σε αυτό περιεχόμενο και να το διαχειριστεί χωρίς να απαιτούνται τεχνικές γνώσεις. Οι πληροφοριοδότες(leakers) μπορούν να δημοσιεύουν έγγραφα ανώνυμα και χωρίς να υπάρχει η δυνατότητα εντοπισμού τους. Οι χρήστες μπορούν να αναζητούν τα έγγραφα δημοσίως και να αναλύουν το κατά πόσον είναι βάσιμα και αληθινά ώστε να σχηματίζουν συγκεντρωτικές εκδόσεις. Οι χρήστες μπορούν να διαβάζουν και να γράφουν επεξηγηματικά άρθρα σχετικά με τις διαρροές προσθέτοντας μαζί υλικό υποβάθρου και συναφές περιεχόμενο. Τα σχετικά με την πολιτική έγγραφα και τα πλέον αληθοφανή θα αποκαλύπτονται κατά χιλιάδες»⁸³

Το wikileaks με την πάροδο του χρόνου ανέπτυξε μια πολιτική έκδοσης σύμφωνα με την οποία δεχόταν μόνον έγγραφα πολιτικού, διπλωματικού, ιστορικού ή ηθικού χαρακτήρα και απέκλειε από την έκδοση υλικό που υπήρχε ήδη διαθέσιμο στο κοινό. Ο λόγος για τον οποίο ο ιστότοπος στράφηκε προς την κατεύθυνση αυτή ήταν ο περιορισμός της δημοσίευσης άχρηστης πληροφορίας(sпам). Εφαρμόζοντας αυτήν την πολιτική έκδοσης το wikileaks εξασφάλιζε ότι το υλικό που εκδίδεται είναι ποιοτικό και άξιο να δει το φως της δημοσιότητας. Έτσι λοιπόν έχει αφαιρεθεί πλέον από τους χρήστες η δυνατότητα να κάνουν οι ίδιοι οποιαδήποτε δημοσίευση ή να επέμβουν σε ήδη δημοσιευμένα κείμενα, όπως επιτάσσει η φιλοσοφία των wikis και αναφερόταν αρχικά από τον ιστότοπο. Ο στόχος ωστόσο της ανάπτυξης μιας μορφής

⁸³ wikileaks :About διαθέσιμο στο http://web.archive.org/web/20080216000537/http://www.wikileaksorg/wiki/wikileaks:About#what_is_WikiLeaks.3F_How_doe_s_WikiLeaks_operate.3F_last_v_iewed16/3/2011

Wikipedia για την μαζική διαρροή εγγράφων χωρίς αυτή να είναι δυνατόν να εντοπισθεί με σκοπό την μετέπειτα ανάλυση των εγγράφων αυτών από ανθρώπους σε όλον τον πλανήτη παραμένει. Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμη η αντιπαράθεση του wikileaks με την Wikipedia που αποτελεί ως μέσο μια διαδικτυακή εγκυκλοπαίδεια βασισμένη στη θεωρία των wikis με διεθνή φήμη που χρησιμοποιείται καθημερινά από εκατομμύρια χρήστες στον κόσμο.

Ας εξετάσουμε λοιπόν ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στο wikileaks και την Wikipedia. Αρχικά τόσο το wikileaks όσο και η Wikipedia προσδιορίζουν το πρόγραμμα δράσης τους ως μια προσπάθεια δημιουργίας ενός οργανωμένου αρχείου

Εικόνα 3.3.1: wikileaks logo

ανθρώπινης γνώσης. Στο συνέδριο Freedom Forum 2010 στο Όσλο ο Τζούλιαν Ασάντζ αναφέρθηκε στη δράση του wikileaks⁸⁴. Ο Ασάντζ δήλωσε « Στο ευρύτερο πλαίσιο του έργου που επιτελούμε, ανήκει η προσπάθεια δημιουργίας ενός ιστορικού αρχείου, ενός πνευματικού αρχείου για το πως λειτουργεί ο πολιτισμός μας στην πράξη, σήμερα από την εσωτερική πλευρά σε κάθε χώρα του κόσμου, επειδή όλες οι αποφάσεις μας, προσωπικές και πολιτικές βασίζονται σε αυτά που γνωρίζουμε». Εκτός του ότι καθιστούν το περιεχόμενο τους ελεύθερα διαθέσιμο στο κοινό και οι δύο οργανισμοί πρωτοπορούν με την έννοια ότι παρέχουν το μέσο για την παραγωγή γνώσης από τον οποιονδήποτε το επιθυμεί. Το περιεχόμενο κατανέμεται από έναν ετερογενή αριθμό ατόμων και στα δύο μέσα και στη συνέχεια γίνεται φιλτράρισμα και επεξεργασία αυτού από εθελοντές σύμφωνα με την φιλοσοφία των wikis⁸⁵.

Κατά την επεξεργασία όμως της πληροφορίας χρησιμοποιούνται αρκετά διαφορετικές μέθοδοι. Οι υπεύθυνοι για την επεξεργασία στη Wikipedia ακολουθούν την πολιτική της διαφάνειας στην οργάνωση του περιεχομένου η οποία βασίζεται σε τρεις κυρίαρχες αρχές α) Της ουδέτερης άποψης, β) Της επαληθευσιμότητας και γ) Της μη διεξαγωγής αρχικής έρευνας (no original research) στοχεύοντας με τον τρόπο αυτόν στην δημιουργία μιας δίκαιης εγκυκλοπαίδειας που ρυθμίζει κατά αναλογία όλα της τα θέματα και είναι όσο το δυνατόν πιο αμερόληπτη⁸⁶. Το wikileaks από την άλλη πλευρά δεν εφαρμόζει καμία από τις προαναφερθείσες αρχές στην επεξεργασία του περιεχομένου. Στο wikileaks η διαδικασία φιλτραρίσματος της πληροφορίας πραγματοποιείται από μία κλειστή ομάδα έμπιστων ατόμων οι βασικές αρχές της οποίας είναι η κριτική άποψη (critical point of view), η αλήθεια και η αυθεντικότητα του υλικού προς δημοσίευση, με την έννοια ότι επιλέγονται μόνον έγγραφα τα οποία δεν έχουν δημοσιοποιηθεί και εκδοθεί σε κανένα άλλο μέσο.

Ένα παράδοξο σημείο ανάμεσα στη Wikipedia και τα wikileaks που αποτελεί και την κυριότερη ίσως διαφορά τους αφορά την φύση της ελεύθερης γνώσης που

⁸⁴ <http://www.religiousforums.com/forum/political-debates/101236-transcript-julian-assange-wikileaks-speech-2010-a.html> last viewed 4/4/2011

⁸⁵ Τον Μάρτιο του 2008 το wikileaks είχε πάνω από 1200 καταχωρημένους εθελοντές <http://web.archive.org/web/20080216000537/http://www.wikileaksorg/wiki/wikileaks:About> last viewed 6/3/2011

⁸⁶ Tactics of leaking and politics of the common- Dusan Barok Networked Media Piet Zwart Institute Rotterdam, The Netherlands December 10, 2010

παράγεται από τα δύο μέσα και έγκειται στον διαφορετικό τρόπο με τον οποίο προσεγγίζουν τους χρήστες. Έτσι λοιπόν η Wikipedia δημοσιεύει μόνον άρθρα σύμφωνα με τις προδιαγραφές που θέτει όπως πχ. αξιόπιστες πηγές, απόψεις που έχουν εκδοθεί και τεκμηριωθεί στο παρελθόν από άλλες σοβαρές πηγές κτλ αφήνοντας εκτός έγγραφα και πληροφορίες που δεν βρίσκονται διαθέσιμα αλλού όπως πχ, απόρρητα έγγραφα, θεωρίες συνωμοσίας κτλ που αποτελούν τις κατεξοχήν ιδανικές πηγές για το wikileaks. Κατά συνέπεια παρατηρείται το εξής φαινόμενο: πληροφορία που αποκόπτεται κατά κανόνα από την κοινή γνώση μέσω της Wikipedia παρέχεται στο κοινό μέσω του ιστοτόπου του wikileaks. Έτσι λοιπόν μέσω του wikileaks φτάνει στο κοινό πληροφορία και γνώση η οποία το αφορά άμεσα αλλά δεν προοριζόταν ποτέ να γίνει γνωστή από αυτό.

Όπως η Wikipedia είναι ένα εργαλείο μέσω του οποίου παράγεται και διανέμεται επιστημονική γνώση με τον ίδιο τρόπο και το wikileaks, σύμφωνα με την φιλοσοφία του, αποτελεί ένα εργαλείο προώθησης γνώσης υπέρ της διαφάνειας και της ανοικτότητας ενάντια στην διαφθορά και την καταπίεση σε παγκόσμιο επίπεδο. Το wikileaks είναι ένα μέσο για την απλή και ανώνυμη δημοσίευση εγγράφων. Μέσω της δημοσιοποίησης το wikileaks εκθέτει αυτά τα έγγραφα στην κοινή γνώμη παρέχοντας με τον τρόπο αυτόν στο κοινό την δυνατότητα μιας πιο εμπειρισταωμένης και λεπτομερούς εξέτασης της πληροφορίας σε σχέση με τα παραδοσιακά μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Το wikileaks αποτελεί για όλη την παγκόσμια κοινότητα ένα είδος βάσης δεδομένων που περιέχει πληροφορία η οποία μπορεί να ερμηνευθεί από ανθρώπους από όλον τον κόσμο και να αποδοθεί η σημασία της στο κοινό. Αν για παράδειγμα ένα απόρρητο έγγραφο διαρρεύσει από την Κινεζική κυβέρνηση, ολόκληρη η Κινεζική κοινότητα και ο πλανήτης αποκτά τη δυνατότητα να το εξετάσει και να το σχολιάσει. Το γεγονός αυτό απορρέει από το αναπόσπαστο δικαίωμα του κοινού για πληροφόρηση. Στην Αμερική για παράδειγμα ο αριθμός των εγγράφων με χαρακτηρισμό απόρρητο αυξήθηκε από 5,6 εκατομμύρια το 1996 σε 54,6 εκατομμύρια το 2009⁸⁷. Έτσι λοιπόν το wikileaks μπορεί να χαρακτηριστεί ως «η πρώτη υπηρεσία πληροφοριών των πολιτών⁸⁸» όπως και η Wikipedia αποτέλεσε την πρώτη εγκυκλοπαίδεια των χρηστών στο διαδίκτυο. Η «υπηρεσία πληροφοριών των πολιτών» που μπορεί να θεωρηθεί ότι προσφέρει το wikileaks έχει καλύτερες αρχές και είναι λιγότερο περιορισμένη από τις κρατικές υπηρεσίες πληροφοριών ενώ δεν υπόκειται σε εμπορικά ή εθνικά συμφέροντα αλλά θέτει ως μοναδικό και υπέρτατο στόχο, σύμφωνα με όσα υποδηλώνονται στον ιστότοπο του οργανισμού, την αποκάλυψη της αλήθειας αντλώντας την δύναμη της από τους ελεύθερους και χειραφετημένους πολίτες(empowered citizens) που επιθυμούν να φέρουν τις

⁸⁷ Shoot the messenger- <http://mondediplo.com/2011/01/02/wikileaks> last viewed 8/3/2011

⁸⁸ wikileaks :About διαθέσιμο στο http://web.archive.org/web/20080216000537/http://www.wikileaks.org/wiki/wikileaks:About#what_is_WikiLeaks.3F_How_does_WikiLeaks_operate.3F last viewed 16/3/2011

διεφθαρμένες κυβερνήσεις και οργανισμούς ενώπιον της δικαιοσύνης ώστε να λειτουργήσει καλύτερα το δημοκρατικό πολίτευμα.

Κεφάλαιο 4: Η ιστορία του Τζούλιαν Ασάντζ και του wikileaks

4.1 Υπόθεση wikileaks

Το wikileaks είναι ένας διεθνής μη κερδοσκοπικός οργανισμός ο οποίος έχει ως κύριο στόχο του τη δημοσιοποίηση απόρρητων εγγράφων και πληροφορίας η οποία προέρχεται από ανώνυμους πολίτες, δημοσιογράφους πληροφοριοδότες που αποκαλούνται whistleblowers. Το wikileaks προσδιορίζεται ως ένας δημοσιογραφικός οργανισμός ο οποίος είναι αφιερωμένος στην αποκάλυψη της απόρρητης πληροφορίας και της πραγματικής αλήθειας πίσω από τα παρασκήνια μέσω «Ένα μη λογοκρινόμενο σύστημα για δημόσια ανάλυση μαζικών διαρροών, εγγράφων που δεν αφήνουν ίχνη (an uncensorable system for untraceable mass document leaking and public analysis)»⁸⁹. Ο ιστότοπος του wikileaks είναι μια υπηρεσία που απευθύνεται σε κοινό πολλαπλών δικαιοδοσιών η οποία επιδιώκει να εξασφαλίσει την ακεραιότητα της ιστορίας και του δικαιώματος των ανθρώπων να δημιουργούν ιστορία. Σύμφωνα με το wikileaks ο πρωταρχικός στόχος του οργανισμού είναι η έκθεση των τυραννικών καθεστώτων στην Ασία, στις χώρες του πρώην Σοβιετικού μπλοκ, στις Αφρικανικές χώρες και στη Μέση Ανατολή, αλλά και η παροχή της δυνατότητας στους πολίτες οποιασδήποτε περιοχής του κόσμου να αποκαλύπτουν την ανήθικη συμπεριφορά των κυβερνήσεων τους⁹⁰.

Εικόνα 4.1.1: wikileaks στο μικροσκόπιο

Ο ιστοχώρος του wikileaks προστατεύει κάθε πολίτη, δημοσιογράφο, πληροφοριοδότη, ακτιβιστή που επιθυμεί να παραχωρήσει προς δημοσίευση απόρρητη πληροφορία βασιζόμενο στη Σουηδική και Βελγική νομοθεσία που παρέχουν μεγάλη βαρύτητα στην ελευθερία της έκφρασης και του τύπου. Μέχρι τον Αύγουστο του 2010 ο κεντρικός εξυπηρετητής του wikileaks βρισκόταν στη Σουηδία και υποστηριζόταν από την εταιρία PRQ, μια εταιρία που προσφέρει υπηρεσίες hosting υψίστης ασφαλείας διατηρώντας ελάχιστα αν όχι καθόλου αρχεία πρόσβασης (log files).

⁸⁹ κεντρική σελίδα ιστοτόπου Wikileaks, http://wikileaks.org/wiki/Main_page last viewed 12/4/2011

⁹⁰ "Wikileaks:About". από την αρχική σελίδα του wikileaks στις 14 March 2008. ανακτήθηκε από <http://web.archive.org/web/20080314204422/http://www.wikileaks.org/wiki/Wikileaks:About> last viewed 20/3/2011

Ο ιστότοπος του wikileaks εμφανίστηκε για πρώτη φορά το 2006 από την Sunshine Press Organization⁹¹ και απέκτησε μια τεράστια βάση δεδομένων με περισσότερα από 1,2 εκατομμύρια έγγραφα μέσα σε ένα χρόνο από την ίδρυση του. Ιδρυτής του wikileaks είναι ο Αυστραλιανός καταγωγής Τζούλιαν Πωλ Ασάνζ ο οποίος έχει πολλαπλούς ρόλους και ιδιότητες στον οργανισμό όπως του εκδότη, δημοσιογράφου, αρχισυντάκτη και προγραμματιστή. Ο Ασάνζ που εκτελεί χρέη αρχισυντάκτη στο wikileaks θέτει ως υπέρτατο σκοπό του οργανισμού την δημιουργία ανοικτών προς το κοινό κυβερνήσεων. Ο ίδιος δεν θεωρεί προσωπικά ότι κατέχει κάποιον διευθυντικό ρόλο μέσα στον οργανισμό του wikileaks ενώ δηλώνει σχετικά με το wikileaks « Το wikileaks μέσα σε δύο χρόνια έχει δημοσιεύσει περισσότερα απόρρητα έγγραφα από όλον τον παγκόσμιο τύπο μαζί. Πως είναι δυνατόν μια ομάδα πέντε ατόμων να καταφέρει να δημοσιεύσει σε αυτό το επίπεδο τόση πληροφορία όση δεν μπόρεσε ο τύπος όλου του κόσμου συγκεντρωτικά; Είναι ντροπή»⁹²

Ο ιστότοπος του wikileaks ξεκίνησε τις δημοσιεύσεις του το 2006. Το πρώτο έγγραφο που δημοσίευσε ο ιστότοπος τον Δεκέμβριο του 2006 αφορούσε την απόφαση σχετικά με την δολοφονία κυβερνητικών αξιωματούχων στην Σομαλία που έφερε την υπογραφή του σείχη της Σομαλίας Hassan Dahir Aweys. Ακολούθησαν αποκαλυπτικές δημοσιεύσεις από τον ιστότοπο του wikileaks τον Αύγουστο του 2007 σχετικά με τη διαφθορά στο καθεστώς της Κένυας από την οικογένεια του πρώην ηγέτη της Κένυας Daniel Arap Moi. Η ιστορία δημοσιεύθηκε από την εφημερίδα Guardian η οποία χρησιμοποίησε πληροφορίες από έγγραφα του δημοσίευσε το wikileaks⁹³. Ακολούθησαν και άλλες αποκαλυπτικές δημοσιεύσεις από τον ιστότοπο για αφρικανικές χώρες με κυριότερη την δημοσιοποίηση εγγράφων που αναφέρονταν στην ταφή τοξικών αποβλήτων στις παράλιες περιοχές της ακτής του Ελεφαντοστού. Τον Νοέμβριο του 2007 το wikileaks δημοσιεύει ένα απόρρητο έγγραφο το οποίο θα προκαλέσει. Ένα αντίγραφο αμερικανικού απορρήτου εγγράφου του 2003 που περιείχε το πρωτόκολλο του στρατού των Η.Π.Α. σχετικά με την λειτουργία των φυλακών υψίστης ασφαλείας στο Γκουαντάναμο είδε το φώς της δημοσιότητας από το wikileaks⁹⁴. Το συγκεκριμένο έγγραφο προκάλεσε έντονες αντιδράσεις παγκοσμίως επειδή αποκάλυπτε ότι οι συνθήκες κράτησης στις φυλακές του Γκουαντάναμο σε πολλές περιπτώσεις παραβίαζαν τα όρια που έθετε η Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού και ήταν κατά κύριο λόγο άθλιες για τους κρατούμενους γεγονός το οποίο ο στρατός των Ηνωμένων Πολιτειών αρνούταν να παραδεχθεί. Το Φεβρουάριο του 2008 ο ιστότοπος του wikileaks δημοσιοποίησε στοιχεία σχετικά με παράνομη δραστηριότητα της Ελβετικής τράπεζας Julius Baer στα νησιά Καϋμάν. Οι αντιδράσεις υπήρξαν έντονες σε τέτοιο βαθμό που οδήγησαν

⁹¹ Sunshine Press Productions ehf, certificate of incorporation, Iceland ανακτήθηκε από <https://www.scribd.com/doc/47601520/SUNSHINE-PRESS-PRODUCTIONS-EHF-FOR-PROFIT-LIMITED-COMPANY-DOCUMENTS> last viewed 8/4/2011

⁹² The secret life of founder Julian Assange ανακτήθηκε από <http://www.smh.com.au/technology/technology-news/the-secret-life-of-wikileaks-founder-Julian-Assange-20100521-w1um.html> last viewed 15/3/2011

⁹³ The leaking of Kenya-Rice Xan ανακτήθηκε από <http://www.guardian.co.uk/kenya/story/0,,2159757,00.html> last viewed 17/3/2011

⁹⁴ Guantanamo operating manual posted on internet- πηγή πρακτορείο Reuters 15 Νοεμβρίου 2007

την τράπεζα να ασκήσει μήνυση εναντίον του ιστοτόπου του wikileaks πετυχαίνοντας μάλιστα και την προσωρινή αναστολή της λειτουργίας του οργανισμού. Ήταν η πρώτη φορά που ο ιστοτόπος του wikileaks θα έπαυε να λειτουργεί. Η λειτουργία ωστόσο αποκαταστάθηκε σχεδόν άμεσα από υποστηρικτές του ιστοτόπου οι οποίοι χρησιμοποίησαν τους ιστότοπους καθρέπτες που διαθέτει το wikileaks(mirror sites) ώστε να το επαναφέρουν σε λειτουργία. Λίγο αργότερα το δικαστήριο ήρε την απόφαση παύσης λειτουργίας του ιστοτόπου βασιζόμενο στην πρώτη τροπολογία του συντάγματος των Η.Π.Α. και ο ιστοτόπος άρχισε να λειτουργεί ξανά. Μια ακόμη σημαντική αποκάλυψη του ιστοτόπου την χρονιά εκείνη ήταν η διαρροή των μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου της Σάρα Πέιλιν υποψήφιας αντιπροέδρου του Τζόν Μακκίν αντιπάλου του προέδρου Μπαράκ Ομπάμα στις προεδρικές εκλογές των Η.Π.Α. του 2008. Ανάμεσα στα στοιχεία που αποκάλυψε το wikileaks περιλαμβάνονταν οι προσωπικοί της κωδικοί καθώς και η λίστα των επαφών της.⁹⁵

Ο ιστοτόπος του wikileaks συνέχισε να εκδίδει απόρρητα έγγραφα και πληροφορίες σε όλες τις μορφές όπως η έκδοση τον Ιανουάριο του 2009 εγγράφων που αναφέρονταν σε 86 υποκλοπές τηλεφωνικές συνομιλίες Περουβιανών πολιτικών και επιχειρηματιών που σχετίζονται με το σκάνδαλο του πετρελαίου στο Περού το 2008⁹⁶. Τον Απρίλιο του 2010 το wikileaks δημοσίευσε ένα αποκαλυπτικό βίντεο το οποίο συγκλόνισε και συνεχίζει να συγκλονίζει την κοινή γνώμη παγκοσμίως. Πρόκειται για το «Collateral murder video»⁹⁷. Το βίντεο προέρχεται από την κάμερα αμερικανικού ελικοπτερου Απάτσι και παρουσιάζει την εν ψυχρώ εκτέλεση άμαχου πληθυσμού στη Βαγδάτη στο Ιράκ το 2007 από τον πιλότο του ελικοπτερου ο οποίος όπως φαίνεται έλαβε την εντολή να πυροβολήσει από τους ανωτέρους του αξιωματικούς με τους οποίους συνομιλούσε: η περίφημη φράση «light-em -up». Μεταξύ των αμάχων που δολοφονήθηκαν ήταν και ο φωτορεπόρτερ του πρακτορείου ειδήσεων Reuters Ναμίρ Νούρ-Ελντίν και ο οδηγός του οι οποίοι έπεσαν νεκροί από τα πυρά του αμερικανικού ελικοπτερου. Ο πληροφοριοδότης(whistle bower) του συγκεκριμένου βίντεο αναζητήθηκε από τον στρατό των Η.Π.Α. εξαιτίας της οργής που είχε ξεσπάσει εναντίον του στρατού των Η.Π.Α. για το θέμα αυτό. Υπεύθυνος πληροφοριοδότης βρέθηκε να είναι ο 22χρονος αμερικανός στρατιωτικός Bradley Manning ο οποίος συνελήφθη τον Μάιο του ίδιου έτους. Αξίζει να σημειωθεί πάντως στο σημείο αυτό ότι ο Manning συνελήφθη έπειτα από πληροφορίες της οποίες παρέδωσε στις αρχές των Η.Π.Α. ένας άλλος χάκερ ο Adrian Lamo, φίλος του Manning με τον οποίο τον οποίο συνομιλούσε στο διαδίκτυο και παραδέχθηκε στην ομιλία ότι εκείνος διέρρευσε το επίμαχο βίντεο στο wikileaks. Εναντίον του Bradley Manning απαγγέλθηκαν κατηγορίες για παράνομη μεταφορά απορρήτου στρατιωτικού υλικού στον προσωπικό του υπολογιστή και παροχή του σε τρίτη μη εξουσιοδοτημένη πηγή. Αμέσως μετά ο Manning φυλακίστηκε σε φυλακές ύψιστης ασφαλείας όπου και βρίσκεται σε απομόνωση μέχρι σήμερα. Ο οργανισμός

⁹⁵ The top 10 leaks of wikileaks- <http://thewondrous.com/the-top-10-leaks-of-wikileaks/> last viewed 8/4/2011

⁹⁶ Aparecen 86 nuevos petraudios de Rómulo León ανακτήθηκε από <http://www.terra.com.pe/noticias/noticias/act1609692/aparecen-86-nuevow-petraudios-romulo-leon.html> last viewed 22/3/2011

⁹⁷ <http://collateralmurder.com/> last viewed 25/4/2011

wikileaks προσέλαβε δικηγόρους για την υπεράσπιση του πληροφοριοδότη Bradley Manning όμως οι αμερικανικές αρχές δεν τους επέτρεψαν πρόσβαση σε αυτόν.

Το wikileaks δεν σταμάτησε τις αποκαλύψεις του και συγκλόνισε εκ νέου τον κόσμο με τις δημοσιεύσεις του. Τον Ιούλιο του 2010 ο ιστότοπος δημοσίευσε περισσότερα από 77.000 απόρρητα διπλωματικά έγγραφα και ντοκουμέντα που προέρχονταν από πρεσβείες των Ηνωμένων Πολιτειών και αποκάλυπταν παραβάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου και των δικαιωμάτων του ανθρώπου που σημειώθηκαν στους πολέμους του Ιράκ και του Αφγανιστάν(Afghan and Iraq war Logs). Στις 22 Οκτωβρίου 2010 ο ιστότοπος δημοσίευσε 391.832 απόρρητα στρατιωτικά έγγραφα των Η.Π.Α. για το Ιράκ(Iraq war logs). Ανάμεσα στις τεράστιες σημασίας αποκαλύψεις αυτών των εγγράφων περιλαμβάνονταν και περιπτώσεις όπου οι αμερικανικές ένοπλες δυνάμεις αγνοούσαν εσκεμμένα τις κακοποιήσεις κρατουμένων από ιρακινούς συμμάχους, τα βασανιστήρια κρατουμένων και την αύξηση του αριθμού των απωλειών πολιτών κατά 15.000 σε σχέση με τον επίσημο απολογισμό των Η.Π.Α. Ο Τζούλιαν Ασάντζ απέστειλε τα έγγραφα αυτά σε πέντε από τις μεγαλύτερες εφημερίδες του κόσμου και συγκεκριμένα την Αμερικανική New York Times, την Ισπανική El Pais, την Βρετανική Guardian, την Γαλλική Le Monde και την γερμανική εφημερίδα Der Spiegel πριν από την δημοσιοποίηση στον ιστότοπο του wikileaks⁹⁸. Το θέμα έλαβε τεράστια έκταση από τις εφημερίδες οι οποίες έχοντας πλέον στην διάθεση τους το ακατέργαστο υλικό που τους παρέδωσε ο Ασάντζ άρχισαν να το δημοσιεύουν στους ιστότοπους τους να γράφουν άρθρα και να δημοσιεύουν μελέτες και αναλύσεις με αποτέλεσμα να εκτεθεί στην παγκόσμια σκηνή η διεθνής πολιτική και η μυστική διπλωματία των Ηνωμένων Πολιτειών. Τον Νοέμβριο του 2010 είδαν το φώς της δημοσιότητας οι μεγαλύτερες ίσως αποκαλύψεις που έχει κάνει ο ιστότοπος του wikileaks έως σήμερα και αφορούν την δημοσίευση 250.000 απορρήτων εγγράφων και διπλωματικών τηλεγραφημάτων πρεσβειών των Η.Π.Α. καθώς και απόρρητων κρατικών μυστικών που προέρχονταν από 274 πρεσβείες των Ηνωμένων Πολιτειών και χρονολογούνταν από τις 28 Δεκεμβρίου 1996 έως τις 28 Φεβρουαρίου 2010 και περιείχαν πληροφορίες σχετικά με εγκλήματα πολέμου, αντικατασκοπία, μυστική διπλωματία, απόπειρες αντίστασης στον πυρηνικό αφοπλισμό, πολιτικές υπεκφυγές σχετικά με την κλιματική αλλαγή και το περιβάλλον, συζητήσεις για το μεσανατολικό κ.α. Οι αποκαλύψεις αυτές γνωστές και ως cable gate προκάλεσαν διεθνή κατακραυγή ενάντια στην εξωτερική πολιτική των Ηνωμένων Πολιτειών και πυροδότησαν την αντίδραση των Η.Π.Α. ενάντια στο wikileaks.

Οι αμερικανικές αρχές μετά από τις πρωτοφανείς αυτές διαρροές χαρακτήρισαν την δημοσίευση των μυστικών εγγράφων της χώρας τους ως κλοπή και εθνική ντροπή θεωρώντας μάλιστα την πράξη της δημοσίευσης ως βανδαλισμό που πραγματοποιήθηκε από κάποιον επικίνδυνο αντιαμερικανό. Κάποια πολιτικά πρόσωπα στις Η.Π.Α. μάλιστα μεταξύ των οποίων και η Σάρα Πέιλιν δεν διστάζουν

⁹⁸ Wikileaks και ελευθερία του τύπου- <http://dln.gr/2010/12/06/wikileaks> last viewed 14/3/2011

να χαρακτηρίσουν τον Ασάνζ ως τρομοκράτη και να τον συγκρίνουν με την Αλ Κάϊντα⁹⁹.

Σε επίσημες δηλώσεις της λίγο μετά την διαρροή των 250.000 απορρήτων εγγράφων στις 29 Νοεμβρίου 2010 η Αμερικανίδα Υπουργός Εξωτερικών Χίλαρι Κλίντον τόνιζε: « Οι διαρροές θέτουν σε κίνδυνο τις ζωές των ανθρώπων, απειλούν την εθνική μας ασφάλεια, και υπονομεύουν την προσπάθεια των Η.Π.Α. να συνεργαστούν με άλλες χώρες για την επίλυση κοινών προβλημάτων»¹⁰⁰. Ο κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος Πίτερ Κίνγκ σημείωνε « ο Τζούλιαν Ασάνζ θα πρέπει να διωχθεί ποινικά υπό το καθεστώς της κατασκοπίας (espionage act) και ο ιστότοπος του να θεωρηθεί ως αλλοδαπή τρομοκρατική οργάνωση»¹⁰¹. Η Χίλαρι Κλίντον ανακοίνωσε επισήμως την πρόθεση της να τηρήσει επιθετική τακτική απέναντι στον ιστότοπο του wikileaks με σκοπό να τερματιστεί η λειτουργία του και να διωχθεί ποινικά ο Τζούλιαν Ασάνζ με την κατηγορία, ότι εκτός των άλλων απορρήτων εγγράφων που δημοσίευσε έδωσε στο φώς και κάποια έγγραφα στα οποία η ίδια η Αμερικανίδα υπουργός εξωτερικών ζητούσε από διπλωμάτες της στα Ηνωμένα Έθνη να κατασκοπεύσουν στελέχη του Οργανισμού Ηνωμένων εθνών και να συλλέξουν όσο το δυνατόν περισσότερα προσωπικά στοιχεία αυτών, βιολογικά δεδομένα, κωδικούς και αριθμούς πιστωτικών καρτών. Σύμφωνα πάντα με την Χίλαρι Κλίντον το wikileaks θέτει σε κίνδυνο την διεθνή κοινότητα.

Αμέσως μετά τις δηλώσεις της αμερικανίδας Υπουργού Εξωτερικών ένας αδυσώπητος πόλεμος και ένας καταγισμός αντιδράσεων ενάντια στον ιστότοπο του wikileaks ξεκίνησε διεθνώς που έγινε γνωστός ως ο πρώτος παγκόσμιος κυβερνοπόλεμος (Cyberwar)¹⁰². Η Κίνα έκοψε την πρόσβαση στον ιστότοπο. Η κυβέρνηση των Η.Π.Α. συνέστησε στους μαθητές και τους φοιτητές να μην κάνουν ουδεμία αναφορά στο wikileaks στα προσωπικά τους ιστολόγια και τις σελίδες τους, η αεροπορία των Ηνωμένων Πολιτειών απαγόρευσε στα στελέχη της να ανατρέχουν στους ιστοτόπους των πέντε μεγάλων εφημερίδων που είχαν στην διάθεση τους τα απόρρητα έγγραφα και είχαν αρχίσει να δημοσιεύουν άρθρα και αναλύσεις πάνω σε αυτά. Επιπλέον οι τρεις μεγαλύτερες τραπεζικές υπηρεσίες στο διαδίκτυο Visa, Paypal και Master Card προχώρησαν στο πάγωμα του τραπεζικού λογαριασμού του οργανισμού με αποτέλεσμα το wikileaks να στερηθεί τα έσοδα από της δωρεές στα οποία στηρίζεται η λειτουργία του ως μη κερδοσκοπικού οργανισμού¹⁰³. Η εταιρεία Post Finance θυγατρική του Ελβετικού Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου επίσης έκλεισε τον προσωπικό λογαριασμό του Τζούλιαν Ασάνζ ώστε να εμποδίσει το wikileaks να έχει έσοδα.

⁹⁹ Truth and consequence-The wikileaks saga-Jeremy Kinsman διαθέσιμο <http://www.irpp.org/po/archive/feb11/kinsman.pdf> last viewed 12/4/2011

¹⁰⁰ Press conference on wikileaks release of confidential information- American Rhetoric.com διαθέσιμο στο <http://www.americanrhetoric.com/speeches/hillaryclintonwikileakspressspeech.htm> last viewed 13/3/2011

¹⁰¹ The top 10 leaks of wikileaks- <http://thewondrous.com/the-top-10-leaks-of-wikileaks/> last viewed 8/4/2011

¹⁰² <http://www.guardian.co.uk/media/2010/dec/11/wikileaks-backlash-cyber-war> last view 28/5/2011

¹⁰³ Shoot the messenger- <http://mondediplo.com/2011/01/02/wikileaks> last viewed 8/3/2011

Έκτος από την οικονομική επίθεση ο ιστότοπος του wikileaks άρχισε να δέχεται αλλεπάλληλες επιθέσεις τύπου DDOS (Distributed Denial Of Service Attacks) από μεγάλο αριθμό χάκερ που πιθανολογείται πως εργάζονταν για τις κρατικές μυστικές υπηρεσίες των Η.Π.Α. και αποσκοπούσαν στο να σταματήσουν το wikileaks και τους εξυπηρετητές του από το να λειτουργούν. Οι διαχειριστές του ιστοτόπου εξαιτίας του μεγάλου αριθμού των επιθέσεων αυτών αναγκάστηκαν να μεταφέρουν το hosting του wikileaks στην εταιρεία Amazon και τους εξυπηρετητές της. Το Amazon την αμέσως επόμενη ημέρα απομάκρυνε το wikileaks από τους εξυπηρετητές του με την αιτιολογία ότι παραβίαζε τους όρους λειτουργίας του, επειδή το wikileaks δεν ήταν κάτοχος των δικαιωμάτων του υλικού που δημοσίευε, γεγονός που είναι προαπαιτούμενο της πολιτικής της εταιρίας του Amazon.

Σαν αντίδραση και ένδειξη διαμαρτυρίας στην επίθεση εναντίον του wikileaks υποστηρικτές του ιστοτόπου και ακτιβιστές από όλον τον κόσμο άρχισαν να εξαπολύουν επιθέσεις τύπου DDOS ενάντια στο Amazon, την MasterCard, το PayPal, τη Visa, την Post Finance και Swiss Bank. Οι επιθέσεις ήταν μαζικές και συντονισμένες τύπου DDOS με αποτέλεσμα να προκαλέσουν ζημιά στις εταιρείες Master Card και Visa θέτοντας εκτός λειτουργίας τις σελίδες τους¹⁰⁴. Μετά την αποπομπή του από τους εξυπηρετητές του Amazon το wikileaks χρησιμοποίησε εξυπηρετητές από την εταιρεία OVH που εδρεύει στη Γαλλία όμως και εκεί τα πράγματα αποδείχθηκαν δύσκολα καθώς ο Γάλλος υπουργός ηλεκτρονικού εμπορίου Ερίκ Μπεσόν κίνησε τις διαδικασίες για την άμεση απομάκρυνση του wikileaks πετυχαίνοντας τον στόχο του λίγο αργότερα. Στην παρούσα χρονική περίοδο ο κεντρικός εξυπηρετητής που φιλοξενεί το wikileaks υποστηρίζεται από την σουηδική εταιρεία Bahnhof και βρίσκεται σε ένα πρώην πυρηνικό καταφύγιο της περιόδου του ψυχρού πολέμου λίγο έξω από τη Στοκχόλμη¹⁰⁵. Ο Τζούλιαν Ασάντζ αναφέρει ότι οι κύριοι εξυπηρετητές βρίσκονται στη Σουηδία επειδή το σύνταγμα της χώρας προστατεύει έντονα την ελευθερία της έκφρασης και δραστηριότητες όπως του wikileaks παρέχοντας νομική προστασία στους πληροφοριοδότες και απαγορεύοντας με βάση το νόμο στις διοικητικές αρχές να διεξάγουν έρευνες για τις πηγές των μέσων μαζικής ενημέρωσης.

Το wikileaks παρά την σφοδρή επίθεση που δέχθηκε δεν σταμάτησε τις αποκαλύψεις του. Λίγο μετά τον καταστροφικό σεισμό των εννέα ρίχτερ στην Ιαπωνία, το φονικό τσουνάμι και το πυρηνικό δυστύχημα που ακολούθησε στο πυρηνικό εργοστάσιο παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας της Φουκουσίμα στις 12 Μαρτίου 2011, διέρρευσε έγγραφα αμερικανών διπλωματών τα οποία ανέφεραν ότι η Ιαπωνία είχε προειδοποιηθεί από το 2008 από την Διεθνή Υπηρεσία Ατομικής Ενέργειας(IAEA) ότι τα πυρηνικά εργοστάσια της δεν ήταν σε θέση να αντέξουν ισχυρούς σεισμούς. Στα έγγραφα αυτά έκανε αναφορά η Βρετανική εφημερίδα Daily Telegraph στις 16 Μαρτίου 2011. Σύμφωνα με τα τηλεγραφήματα που δημοσίευσε το wikileaks αξιωματούχος της IAEA δήλωσε « οι κανονισμοί ασφαλείας των

¹⁰⁴ Wikileaks και ελευθερία του τύπου- <http://dln.gr/2010/12/06/wikileaks> last viewed 14/3/2011

¹⁰⁵ wikileaks Servers Move To Underground Nuclear Bunker- <http://blogs.forbes.com/andygreenberg/2010/08/30/wikileaks-servers-move-to-underground-nuclera-bunker/?boxes=businesschanneltopstories> last viewed 16/3/2011

εργοστασίων είναι ξεπερασμένοι και πιθανοί σεισμοί στην περιοχή θα δημιουργήσουν σοβαρό πρόβλημα στους πυρηνικούς σταθμούς». Τα έγγραφα αποκαλύπτουν επίσης ότι η Ιαπωνική κυβέρνηση είχε αρνηθεί να κλείσει πυρηνικό σταθμό παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας στην δυτική Ιαπωνία για το κλείσιμο του οποίου μάλιστα υπήρχε δικαστική εντολή επειδή υπήρχαν ανησυχίες ότι δεν θα άντεχε σε ισχυρούς σεισμούς¹⁰⁶.

Τον Ιούλιο του 2011 το wikileaks και η Ισλανδική εταιρία DataCeil υπέβαλαν αγωγή στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, υποστηρίζοντας ότι οι εταιρείες πληρωμής Visa Europe και Master Card Inc. παραβίασαν τους αντιμονοπωλιακούς όρους της Ε.Ε. μπλοκάροντας δωρεές προς το wikileaks παρά την ανακοίνωση τους περί παύσης της συγκεκριμένης πρακτικής¹⁰⁷. Με την ευκαιρία αυτή ο Τζούλιαν Ασάντζ κατήγγειλε τα δύο μέτρα και σταθμά που ίσχυσαν για το wikileaks(του οποίου κανένας υπάλληλος δεν διέπραξε αδίκημα) το οποίο έχει πέσει θύμα του οικονομικού εμπάργκο από τους οργανισμούς πιστωτικών καρτών. Αντίθετα στον όμιλο του μεγιστάνα των media Ρούπερτ Μέρντοχ που εργαζόμενοι κρίθηκαν ένοχοι για τηλεφωνικές υποκλοπές δεν επιβλήθηκε κανένα τέτοιου είδους μέτρο.

Ο Ασάντζ τονίζει:« Κανένας διευθυντής, εκπρόσωπος ή συνεργάτης του wikileaks δεν κατηγορήθηκε ποτέ για αδικήματα και παρόλα αυτά υποφέρουμε εδώ και επτά μήνες από οικονομικό εμπάργκο. Σε αντίθεση με την News International (Το Βρετανικό τμήμα του δημοσιογραφικού ομίλου News corp του Ρούπερτ Μέρντοχ) της οποίας υπάλληλοι και συνεργάτες φυλακίστηκαν για παράνομες δραστηριότητες, και παρόλα αυτά οι αμερικανικές εταιρείες δεν διέκοψαν τις τραπεζικές υπηρεσίες τους στην News International». Μία από τις εφημερίδες της News International η Ταμπλόιντ News of the World βρέθηκε στο επίκεντρο ενός σοβαρότατου σκανδάλου τηλεφωνικών υποκλοπών στη Βρετανία το οποίο προκάλεσε το οριστικό κλείσιμο της εφημερίδας.

«Η πιο κοντινή ανάλογη περίπτωση είναι η μαύρη λίστα της εποχής McCarthy» δήλωσε ο Ασάντζ¹⁰⁸ αναφερόμενος στο κυνήγι μαγισσών που είχε εξαπολύσει κατά του κομμουνισμού τη δεκαετία του 50 ο Αμερικανός Γερουσιαστής Joseph McCarthy. Η απώλεια εσόδων του wikileaks από το εμπάργκο υπολογίζεται σε 15 εκατομμύρια ευρώ από τον Δεκέμβριο του 2010 που ξεκίνησε το μπλοκάρισμα των δωρεών προς τον οργανισμό.

Η δράση του wikileaks πάντως παρά τις δυσκολίες που προκύπτουν αναμένεται να συνεχιστεί δυναμικά το προσεχές διάστημα σύμφωνα με πληροφορίες καθώς ο οργανισμός φέρεται να είναι έτοιμος να δώσει στην δημοσιότητα 15.000 ακόμη απόρρητα έγγραφα τους ερχόμενους μήνες

¹⁰⁶ Ιαπωνία: Η κυβέρνηση της χώρας είχε προειδοποιηθεί το 2008 ότι τα πυρηνικά εργοστάσια δεν θα μπορούσαν να αντέξουν σε περίπτωση ισχυρών σεισμών(wikileaks)- πηγή ΑΠΕ-ΜΠΕ συνδρομητική υπηρεσία 16/3/2011

¹⁰⁷ Ο ιστότοπος του wikileaks και η ισλανδική εταιρεία DataCeil υπέβαλαν σήμερα επίσημα αγωγή στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά των εταιρειών Visa και Mastercard πηγή ΑΠΕ-ΜΠΕ συνδρομητική υπηρεσία 14/7/2011

¹⁰⁸ Wikileaks denonce " l'embargo economique" de Visa et MasterCard πηγή AFP 14/7/2011

4.1.1 Διακρίσεις του wikileaks

Το wikileaks εκτός από την σφοδρή κριτική που έχει δεχθεί στην σχετικά σύντομη ιστορία του έχει να επιδείξει αρκετές και αξιόλογες διακρίσεις. Αποτελεί ουσιαστικά ένα είδος δημοσιογραφικού οργανισμού ο οποίος σε αντίθεση με τους παραδοσιακούς δημοσιογραφικούς οργανισμούς συγκεντρώνει, κατηγοριοποιεί και δημοσιεύει ακατέργαστη πληροφορία και αποτελεί για το λόγο αυτόν μια μορφή «ακατέργαστης δημοσιογραφίας(journalism of the raw)»¹⁰⁹. Το wikileaks αποτελεί την παρούσα χρονική περίοδο μια από τις πιο αμερόληπτες πηγές ειδήσεων, το οποίο δεν επικεντρώνεται αποκλειστικά στη δημοσίευση κυβερνητικών εγγράφων. Ο αιώτερος στόχος του είναι η δημοσίευση της «ακατέργαστης πληροφορίας» γεγονός που έχει αποφέρει στον ιστότοπο βραβεία ερευνητικής δημοσιογραφίας. Το 2008 το wikileaks κέρδισε το βραβείο του Economist για την ελευθερία έκφρασης(index of censorship and freedom of expression Award) στα νέα μέσα¹¹⁰. Το 2009 στο wikileaks απονεμήθηκε το βραβείο της διεθνούς αμνηστίας για τα Βρετανικά ΜΜΕ (Amnesty international's Uk media award) που απονέμεται για την υπεράσπιση ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε δημοσιογράφους¹¹¹. Ακολούθησε η βράβευση του ιστοτόπου το 2010 από την εφημερίδα Daily News της Νέας Υόρκης η οποία το κατέταξε πρώτο στη λίστα με τους ιστοτόπους που μπορούν να αλλάξουν τελείως την ειδησεογραφία¹¹². Ο ίδιος ο ιδρυτής του wikileaks Τζούλιαν Ασάντζ έλαβε το βραβείο κατασκοπευτικών υπηρεσιών Sam Adams¹¹³ για τη συμβολή του στη δημοσιοποίηση μυστικών αμερικανικών εγγράφων για το Ιράκ και το Αφγανιστάν.

Ο ιδρυτής του wikileaks τιμήθηκε επίσης με το βραβείο της επιλογής των αναγνωστών για το πρόσωπο της χρονιάς 2010 των Time's. Το 2011 το wikileaks προτάθηκε ως μια από τις 241 υποψηφιότητες για το Νόμπελ Ειρήνης από τον Νορβηγό βουλευτή Σνόμε Βάλεν ο οποίος ανακοίνωσε ότι έκανε την συγκεκριμένη πρόταση επειδή θεωρεί ότι ο ιστοτόπος συνέβαλε ουσιαστικά στο να πραγματοποιηθούν αποκαλύψεις για θέματα διαφθοράς, βασανιστηρίων και πολεμικών εγκλημάτων¹¹⁴. Στις αρχές Μαΐου 2011 η Ένωση Σέρβων Δημοσιογράφων ανακοίνωσε ότι θα απονεμίσει μέσα στο 2011 το ετήσιο βραβείο της στον Τζούλιαν Ασάντζ και το wikileaks για «για την ιστορική συνεισφορά τους στο δικαίωμα ενημέρωσης όλων των πολιτών»¹¹⁵.

¹⁰⁹ wikileaks and the end of democracy-Michael.I.Niman <http://www.mediastudy.com/articles/av12-16-10.html> last viewed 10/3/2011

¹¹⁰ <http://www.indexoncensorship.org/2008/04/winners-of-index-on-censorship-freedom-of-expression-award-announced/> last viewed 10/3/2011

¹¹¹ Amnesty announces Media Awards 2009 winners- http://amnesty.org.uk/news_details.asp?NewsID=18227 last viewed 12/3/2011

¹¹² 5 pioneering web sites that could totally change the news- http://www.nydailynews.com/money/2010/05/20/2010-05-20_5_pioneering_web_sites_that_could_totally_change_the_news.html last viewed 7/3/2011

¹¹³ <http://www.informationclearinghouse.info/article26681.htm> last view 10/4/2011

¹¹⁴ Το wikileaks πάει για Νόμπελ ειρήνης-Κούτρα Κ πηγή ΑΠΕ-ΜΠΕ συνδρομητική υπηρεσία 1/3/2011

¹¹⁵ Serbia: L'Association des journalistes attribue son prix annuel a J. Assange πηγή AFP 2/5/2011

Λίγο καιρό αργότερα στις 10 Μαΐου 2011 ο ιδρυτής του wikileaks Τζούλιαν Ασάνζ τιμήθηκε με το χρυσό βραβείο ειρήνης του ιδρύματος Sydney Peace Foundation το οποίο στηρίζεται από τον δήμο και το πανεπιστήμιο της πόλης του Σύδνεϋ. Το βραβείο αποτελεί ένα αυστραλιανό βραβείο ειρήνης και δικαιοσύνης με το οποίο έχουν τιμηθεί στο παρελθόν προσωπικότητες όπως ο Νέλσον Μαντέλα και ο Δαλάι Λάμα και απονεμήθηκε για μόλις τέταρτη φορά στα χρονικά ως αναγνώριση της προσπάθειας του Τζούλιαν Ασάνζ για μεγαλύτερη διαφάνεια και υπευθυνότητα των κυβερνήσεων. Όπως δήλωσε ο διευθυντής του ιδρύματος καθηγητής Stuart Rees το βραβείο απονεμήθηκε στον Ασάνζ από την οργάνωση επειδή «αμφισβήτησε παμπάλαιες μεθόδους κυβερνητικής μυστικοπάθειας και προάσπισε το δικαίωμα των ανθρώπων να γνωρίζουν», και προσέθεσε περαιτέρω: « Ο αγώνας για ειρήνη με δικαιοσύνη αναπόφευκτα συνεπάγεται διενέξεις και αμφισβήτηση. Πιστεύουμε ότι εσείς και το wikileaks φέρατε αυτό που θεωρούμε ως διαχωριστική γραμμή στη δημοσιογραφία, την ελευθερία της πληροφόρησης και ενδεχομένως την πολιτική»¹¹⁶.

Εικόνα 4.1.1.1: Ο Τζούλιαν Ασάνζ με το βραβείο του Sydney Peace Foundation

Το φαινόμενο wikileaks έχει θέσει πολλαπλά ερωτηματικά σε θέματα σχετικά με την διαφάνεια, την ελευθερία της έκφρασης και του λόγου, τις δημοκρατικές ελευθερίες των μέσων μαζικής ενημέρωσης, την λογοκρισία, την νομιμότητα ή μη δημοσίευσης κρατικών μυστικών, καθώς και τις πληροφορίες που φέρουν τον χαρακτηρισμό του απόρρητου. Το wikileaks αξιοποιεί τις νέες τεχνολογίες και το διαδίκτυο παρέχοντας στους απλούς πολίτες την δυνατότητα να πληροφορούν και να πληροφορούνται, προστατεύοντας ταυτόχρονα τους ανώνυμους πληροφοριοδότες (whistleblowers) που αποτελούν τη λυδία λίθο του φαινομένου wikileaks στην συνολική γνώση των οποίων στηρίζεται το όλο εγχείρημα των διαρροών πληροφορίας στο διαδίκτυο.

4.2 Η μέθοδος των διαρροών

Η λειτουργία του οργανισμού wikileaks βασίζεται στην πληροφορία που αυτό λαμβάνει από τους πληροφοριοδότες του (whistleblowers) ανά τον κόσμο. Για τον λόγο αυτόν μια από τις θεμελιώδεις αρχές του wikileaks είναι η διασφάλιση του ότι οι πληροφοριοδότες και οι δημοσιογράφοι που συνεργάζονται με αυτό θα παραμείνουν ανώνυμοι, δεν θα συλληφθούν και δεν θα φυλακιστούν επειδή παρέδωσαν ευαίσθητη πληροφορία ή απόρρητα έγγραφα στον ιστότοπο του wikileaks.

¹¹⁶ WikiLeaks founder given peace award- <http://www.heraldsun.com.au/news/breaking-news/wikileaks-founder-given-peace-award/story-e6frf7jx-1226053733789> last visited 11/5/2011

Το wikileaks στηρίζει και προστατεύει την ανωνυμία των πληροφοριοδοτών του χρησιμοποιώντας διάφορα πακέτα λογισμικού μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται το freenet, Mediawiki και το δίκτυο TOR. Ανάμεσα σε αυτά το λογισμικό που χρησιμοποιείται κατά κύρια βάση είναι το δίκτυο TOR(TOR network) το οποίο είναι ένα ασφαλές δίκτυο που ευνοεί την ανωνυμία παρέχοντας την μεγαλύτερη δυνατή ασφάλεια στους χρήστες του.

4.2.1 Το δίκτυο του TOR

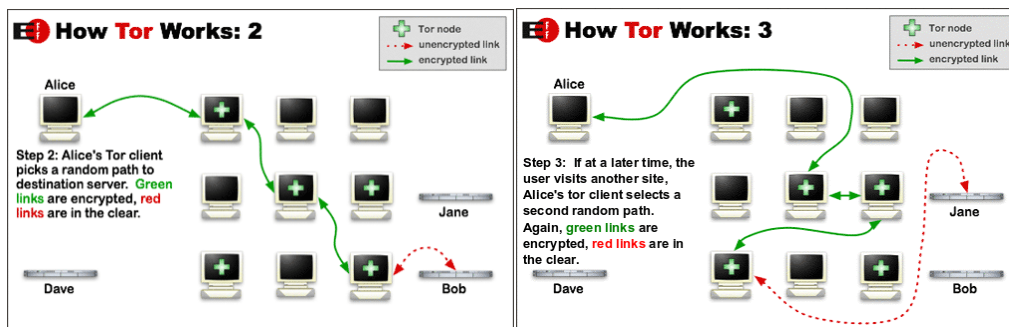
Το δίκτυο TOR είναι ένα δίκτυο από ψηφιακά τούνελ το οποίο επιτρέπει στους χρήστες και σε ομάδες χρηστών να διασφαλίσουν την ιδιωτικότητα και την ασφάλεια τους στο διαδίκτυο. Το δίκτυο TOR ευνοεί την δημιουργία νέων εργαλείων επικοινωνίας με ενσωματωμένα συστήματα προστασίας ιδιωτικότητας. Το δίκτυο χρησιμοποιείται ευρέως από απλούς χρήστες, δημοσιογράφους που επιθυμούν να επικοινωνούν με ασφάλεια, οργανισμούς και ομάδες όπως το indymedia, ακόμα και από το ναυτικό των Ηνωμένων Πολιτειών ως λογισμικό ανοικτού κώδικα για την ασφαλή μετάδοση πληροφοριών. Ο πολύ μεγάλος αριθμός χρηστών που χρησιμοποιούν το δίκτυο TOR είναι η αιτία που παρέχεται υψηλό επίπεδο ασφάλειας για τον χρήστη. Πρακτικά το δίκτυο κρύβει τον χρήστη ανάμεσα σε άλλους χρήστες του δικτύου έτσι λοιπόν όσο περισσότεροι χρήστες το χρησιμοποιούν τόσο περισσότερο προστατεύεται η ανωνυμία¹¹⁷.

Η παρακολούθηση στο διαδίκτυο γίνεται αναλύοντας την κίνηση (traffic analysis). Μέσω της ανάλυσης της κίνησης μπορεί να διαπιστωθεί ποιός χρήστης απευθύνεται σε ποιόν σε ένα δημόσιο δίκτυο τηλεπικοινωνιών. Αν κάποιος γνωρίζει την πηγή και τον προορισμό της κίνησης στο διαδίκτυο ενός ατόμου είναι δυνατόν να εντοπίσει τον χρήστη και να αναγνωρίσει της δραστηριότητες του. Η ανάλυση κίνησης λειτουργεί εξετάζοντας τα διαδικτυακά πακέτα (internet data packages) τα οποία αποτελούνται από δύο μέρη ένα κομμάτι με τα στοιχεία των ωφέλιμων δεδομένων(data payload) και έναν τίτλο(header) που χρησιμεύει στην δρομολόγηση της πληροφορίας. Τα στοιχεία των ωφέλιμων δεδομένων είναι ουσιαστικά οτιδήποτε αποστέλλεται από έναν ηλεκτρονικό υπολογιστή είτε αυτό είναι μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, είτε ιστοσελίδα, αρχείο κτλ. Ακόμη και αν τα στοιχεία αυτά κρυπτογραφηθούν η ανάλυση της κίνησης μπορεί να αποκαλύψει την ταυτότητα ενός χρήστη εξαιτίας του τίτλου ο οποίος περιέχει μεταδεδομένα όπως η πηγή, το μέγεθος του αρχείου, η ώρα αποστολής κτλ.

Το δίκτυο TOR συμβάλει στον περιορισμό του κινδύνου της ανάλυσης της κίνησης κατανέμοντας τις συναλλαγές ενός χρήστη σε μεγάλο αριθμό σημείων στο διαδίκτυο έτσι ώστε κανένα μεμονωμένο σημείο να μην μπορεί να συνδέσει τον

¹¹⁷ Tor network- <https://www.torproject.org/about/overview.html.en> last viewed 18/3/2011

χρήστη με τον προορισμό του. Η ιδέα λειτουργεί κατά αναλογία με το να ακολουθεί κανείς ένα παραπλανητικό μονοπάτι με στροφές δύσκολο να ακολουθηθεί ως δρόμος ώστε να ξεφύγει από κάποιον που τον καταδιώκει, σβήνοντας περιοδικά τα ίχνη του. Κατά αναλογία λοιπόν τα πακέτα των δεδομένων αντί να ακολουθούν έναν ευθύ δρόμο από την πηγή προς τον προορισμό, ακολουθούν ένα εντελώς τυχαίο μονοπάτι που περνάει από αρκετούς αναμεταδότες καλύπτοντας με τον τρόπο αυτό τα ίχνη του χρήστη έτσι ώστε κανένας παρατηρητής από οποιαδήποτε σημείο να μην είναι σε θέση να προσδιορίσει από που προέρχονται τα δεδομένα και τον τόπο στον οποίο κατευθύνονται αυτά.

Εικόνα 4.2.1.1: Ο τρόπος λειτουργίας του δικτύου TOR βασίζεται σε πολύπλοκες διαδρομές πακέτων της πληροφορίας ανάμεσα σε χρήστες όπου κάθε φορά ο χρήστης αποδέκτης δεν γνωρίζει την αρχική πηγή του πακέτου παρά μόνο τον επόμενο προορισμό πηγή <https://www.torproject.org/>

Το δίκτυο TOR επίσης εφαρμόζει υπηρεσίες απόκρυψης (hidden services) που παρέχουν στους χρήστες τη δυνατότητα απόκρυψης της τοποθεσίας τους την ώρα που εκτελούν ενέργειες όπως της έκδοσης στοιχείων στο διαδίκτυο. Χρησιμοποιώντας τα σημεία συνάντησης του δικτύου TOR (TOR rendez vous points) οι χρήστες του δικτύου μπορούν να αποκτήσουν πρόσβαση στις κρυφές υπηρεσίες, χωρίς να γνωρίζει ο καθένας την ταυτότητα των άλλων χρηστών. Αυτού του είδους η υπηρεσία απόκρυψης στοιχείων επιτρέπει την δημιουργία ιστότοπων στο διαδίκτυο όπως του wikileaks όπου οι χρήστες έχουν την δυνατότητα να εκδίδουν υλικό χωρίς να υπάρχει ανησυχία για ενδεχόμενη λογοκρισία και χωρίς να υπάρχει δυνατότητα εντοπισμού του χρήστη που προσέφερε την πληροφορία στον ιστότοπο.

4.2.1.1 Ο τρόπος λειτουργίας του δικτύου TOR

Οι τεχνολογίες ενίσχυσης της προστασίας προσωπικών δεδομένων (privacy enhancing technologies) έχουν αναδειχθεί σε ένα πολύτιμο εργαλείο για την διασφάλιση της ανωνυμίας στο διαδίκτυο. Οι τεχνολογίες αυτές επιτρέπουν στους χρήστες να παραμένουν ανώνυμοι ή να εμφανίζονται με κάποιο ψευδώνυμο με το να επαναδρομολογούν την κίνηση στο διαδίκτυο(traffic) των χρηστών μέσω πολλαπλών κόμβων(nodes) σε ένα δίκτυο ανωνυμίας (anonymity network) όπως είναι το δίκτυο TOR. Το δίκτυο TOR είναι ένα από τα μεγαλύτερα δίκτυα ανωνυμίας σήμερα και απαρτίζεται από περισσότερους από χίλιους εξυπηρετητές οι οποίοι ονομάζονται

σταθμοί αναμετάδοσης(relays)¹¹⁸. Οι σταθμοί αναμεταδότες δημιουργούνται και λειτουργούν από εθελοντές οι οποίοι χρησιμοποιούν το δίκτυο παγκοσμίως.

Οι χρήστες του δικτύου TOR αποκτούν ανωνυμία δημιουργώντας κυκλώματα τριών σταθμών αναμεταδοτών οι οποίοι επαναπροσανατολίζουν την επικοινωνία πριν την έξοδο της πληροφορίας στο διαδίκτυο. Σε κάθε σταθμό αναμετάδοσης γίνεται αλλαγή της διεύθυνσης IP του χρήστη μέσω αποκωδικοποιητών router. Όλα τα μηνύματα που περνούν από τα κυκλώματα κρυπτογραφούνται σε πολλά επίπεδα ώστε κανένας συμμετέχων στην διαδικασία μετάδοσης να μην μπορεί να διακρίνει το σημείο από το οποίο ένα κύκλωμα ξεκινάει και το σημείο στο οποίο τελειώνει. Το αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας στην αναμετάδοση είναι ότι κανείς δεν μπορεί να συνδέσει την ταυτότητα IP ενός χρήστη με τα δεδομένα που περιέχονται. Οι χρήστες του δικτύου ενημερώνονται για τους ενεργούς σταθμούς αναμετάδοσης από τις υπεύθυνες για το δίκτυο TOR αρχές οι οποίες δημοσιοποιούν τους διαθέσιμους σταθμούς αναμεταδότες στους χρήστες του δικτύου. Οι αρμόδιες για την λειτουργία του δικτύου αρχές αποδίδουν ειδική σήμανση σε κάθε σταθμό αναμετάδοσης η οποία βασίζεται στην γνώση τους αναφορικά με την ποιότητα των σταθμών αυτών και τις ειδικές τους ιδιότητες για παράδειγμα αν ένας σταθμός αναμετάδοσης είναι πιο σταθερός από άλλους. Η επισκόπηση των σταθμών αναμετάδοσης του δικτύου πραγματοποιείται κάθε μια ώρα από τις αρμόδιες για την λειτουργία του δικτύου TOR αρχές ενώ ανανεώνεται και η λίστα με τους διαθέσιμους σταθμούς αναμετάδοσης και τα χαρακτηριστικά τους που ονομάζεται network status consensus(κατάσταση συναίνεσης του δικτύου). Οι χρήστες πληροφορούνται για τους διαθέσιμους σταθμούς αναμετάδοσης κατεβάζοντας το αρχείο network status consensus από τις αρμόδιες για την λειτουργία του δικτύου αρχές. Στην συνέχεια οι χρήστες δημιουργούν το κύκλωμα διακίνησης της πληροφορίας επιλέγοντας οι ίδιοι τρεις σταθμούς αναμεταδότες του δικτύου.

Οι χρήστες του δικτύου TOR κατεβάζουν και εγκαθιστούν στον υπολογιστή τους το λογισμικό TOR, που ενεργεί ως διαμεσολαβητής SOCKS (SOCKS proxy) δημιουργώντας περιβάλλον διεπαφής ανάμεσα στο λογισμικό του χρήστη (τυπικά το πρόγραμμα περιήγησης στο διαδίκτυο αυτού) και το δίκτυο TOR. Το λογισμικό αυτό αρχικά συνδέεται με μία από τις αρμόδιες για την λειτουργία του δικτύου αρχές. Από τους διαχειριστές το λογισμικό κατεβάζει μια λίστα από κόμβους οι οποίοι είναι σταθμοί αναμετάδοσης που λειτουργούν από χρήστες εθελοντές. Ο χρήστης του δικτύου TOR στην συνέχεια επιλέγει τρεις από τους κόμβους αυτούς και δημιουργεί ένα κρυπτογραφημένο κανάλι με τον πρώτο κόμβο-σταθμό αναμετάδοσης που ονομάζεται κόμβος εισόδου (entry node)¹¹⁹. Πάνω σε αυτό το κρυπτογραφημένο κανάλι ο χρήστης του TOR δημιουργεί ένα κρυπτογραφημένο κανάλι με τον μεσαίο κόμβο και μέσω αυτού του καναλιού συνδέεται με τον τρίτο κόμβο ή κόμβο εξόδου(exit node). Με τον τρόπο αυτόν, ο χρήστης πραγματοποιεί μια σύνδεση με

¹¹⁸ Measuring the Tor Network from Public Directory Information- Karsten Loesing διαθέσιμο στο <https://metrics.torproject.org/papers/hotpets09.pdf> last view 22/6/2011

¹¹⁹ A Case Study on Measuring Statistical Data in the Tor Anonymity Network- Karsten Loesing, Steven J. Murdoch and Roger Dingledine

τον κόμβο εξόδου, χωρίς όμως ο κόμβος εξόδου να έχει την δυνατότητα να γνωρίζει ποιός είναι ο κόμβος εισόδου ή ο χρήστης. Ομοίως ο κόμβος εισόδου δεν έχει την δυνατότητα να γνωρίζει ποιόν κόμβο εξόδου έχει επιλέξει ο χρήστης. Ο χρήστης μπορεί στην συνέχεια να απαιτήσει ο κόμβος εξόδου να συνδεθεί με έναν συγκεκριμένο εξυπηρετητή προορισμό, όπως μια ιστοσελίδα στο διαδίκτυο στην οποία εισέρχεται ο χρήστης. Τα μηνύματα στον εξυπηρετητή κρυπτογραφούνται σε πολλά επίπεδα. Αρχικά στον κόμβο εξόδου, στην συνέχεια στον μεσαίο κόμβο και τέλος στον κόμβο εισόδου. Καθώς ένα πακέτο δεδομένων αναμεταδίδεται από κάθε κόμβο, ένα στρώμα κωδικοποίησης αφαιρείται. Έτσι λοιπόν το αρχικό μήνυμα είναι γνωστό μόνο στον κόμβο εξόδου. Οι αποκρίσεις από τον εξυπηρετητή κωδικοποιούνται από κάθε κόμβο στο μονοπάτι, και στην συνέχεια αποκωδικοποιούνται από τον χρήστη. Κατά συνέπεια τα μηνύματα που εισέρχονται σε έναν κόμβο δεν μπορούν να ταιριάζουν, με βάση το περιεχόμενο, με το μήνυμα που φεύγει από τον κόμβο.

Το δίκτυο TOR χρησιμοποιεί έναν αριθμό κλειδιών ασφαλείας θέτοντας τρεις στόχους 1) Την κρυπτογράφηση(encryption) για διασφάλιση μεγαλύτερης ασφάλειας, 2) Την επικύρωση(authentication) ώστε οι χρήστες να μπορούν να γνωρίζουν ανά πάσα στιγμή ότι συνομιλούν με τους σωστούς σταθμούς αναμετάδοσης, 3) Ηλεκτρονικές υπογραφές έτσι ώστε όλοι οι χρήστες να μπορούν να αναγνωρίζουν τους ίδιους σταθμούς αναμετάδοσης¹²⁰. Αναφορικά με την κρυπτογράφηση το δίκτυο TOR χρησιμοποιεί το σύστημα κρυπτογράφησης «TLS link encryption» ώστε οι εξωτερικοί παρατηρητές να μην μπορούν διαπιστώσουν για ποιο κύκλωμα προορίζεται ένα μήνυμα. Επιπλέον το δίκτυο TOR παρέχει στους χρήστες του ένα μοναδικό κλειδί κρυπτογράφησης για κάθε σταθμό αναμεταδότη στο κύκλωμα, έτσι ώστε μόνο ο σταθμός εξόδου να έχει την δυνατότητα να διαβάσει το μήνυμα. Οι δύο πλευρές ακυρώνουν το κλειδί του κυκλώματος όταν ολοκληρωθεί η μεταβίβαση από το κύκλωμα, έτσι ώστε η ανάλυση κίνησης και η διείσδυση στον σταθμό μετάδοσης από κάποιον τρίτο που έχει σκοπό να αποκαλύψει το κλειδί να μην μπορεί να επιφέρει αποτελέσματα. Σχετικά με την επικύρωση κάθε σταθμός αναμετάδοσης του δικτύου TOR έχει ένα κλειδί αποκρυπτογράφησης που ονομάζεται «onion key». Όταν ο χρήστης του δικτύου TOR δημιουργεί κυκλώματα, σε κάθε βήμα απαιτείται ο σταθμός αναμετάδοσης του δικτύου να αποδείξει ότι γνωρίζει ποιο είναι το κλειδί του. Με τον τρόπο αυτό ο πρώτος κόμβος στο μονοπάτι δεν μπορεί να επηρεάσει το υπόλοιπο μονοπάτι. Κάθε σταθμός αναμετάδοσης αλλάζει το κλειδί του μια φορά την εβδομάδα. Ο κάθε σταθμός αναμετάδοσης φέρει επίσης ένα κλειδί υπογραφής που ονομάζεται κλειδί ταυτότητα «Identity key». Κάθε διαχειριστής του δικτύου κατέχει ένα κλειδί γνωστό ως «Directory signing key». Οι διαχειριστές παρέχουν μια ενυπόγραφη λίστα όλων των γνωστών σταθμών αναμετάδοσης η οποία περιέχει πιστοποιητικά από κάθε σταθμό που έχουν υπογραφεί από αυτόν μέσω του κλειδιού ταυτότητας του και προσδιορίζουν τα ειδικά χαρακτηριστικά τους. Με τον τρόπο αυτόν διασφαλίζεται ότι δεν θα ξεγελάσουν επιτήδειοι τους χρήστες του δικτύου δημιουργώντας πλαστούς σταθμούς αναμετάδοσης.

¹²⁰ <https://www.torproject.org/docs/faq.html.en> last view 23/6/2011

Όσον αφορά το ενδεχόμενο επιθέσεων στο δίκτυο του TOR αυτές μπορούν να πραγματοποιηθούν σε περίπτωση χρήσης κάποιου «κακού» σταθμού αναμετάδοσης ο οποίος δημιουργήθηκε με παραλλαγμένο κώδικα ώστε να παρέχει ψευδείς πληροφορίες στους χρήστες σχετικά με τις παροχές του και κατά συνέπεια είναι επιρρεπείς σε επιθέσεις. Υπάρχει επίσης η πιθανότητα επειδή το δίκτυο βασίζεται σε λογισμικό ανοικτού κώδικα κάποιος να προσπαθήσει να ξεγελάσει τους χρήστες προσποιούμενος την διαχειρίστρια αρχή και παρέχοντας λίστες με μη πιστοποιημένους σταθμούς αναμετάδοσης επιρρεπείς σε επιθέσεις. Κάτι τέτοιο βέβαια δεν είναι ιδιαίτερα εύκολο να συμβεί εξαιτίας των υπογραφών ασφαλείας που φέρουν οι σταθμοί του δικτύου TOR. Τέλος ένας άλλος τρόπος επίθεσης στο δίκτυο θα μπορούσε να είναι μέσω της ανάλυσης κίνησης την οποία δεν έχει την δυνατότητα να αποκλείσει από έναν επιτιθέμενο το δίκτυο TOR. Ένα πακέτο δηλαδή που εισέρχεται σε έναν σταθμό αναμετάδοσης του δικτύου μέσω ανάλυσης κίνησης όλου του δικτύου TOR είναι δυνατόν να διασταυρωθεί με όλα όσα εξέρχονται από σταθμούς αναμετάδοσης εκείνη την χρονική στιγμή. Δεδομένου ότι οι κόμβοι δεν καθυστερούν σημαντικά στην αποστολή των πακέτων από την στιγμή που θα τα παραλάβουν είναι πιθανόν η ροή εξόδου διασταυρωμένη με την ροή εισόδου του στόχου να μπορέσει να καταστεί εμφανής στον επιτιθέμενο, σύμφωνα με πειράματα. Ωστόσο η ταυτόχρονη παρακολούθηση και καταγραφή της κίνησης σε όλο το διαδίκτυο είναι ιδιαίτερα δύσκολο εγχείρημα που μπορεί να πραγματοποιηθεί από λίγους ειδικούς ανθρώπους στον κόσμο και κατά συνέπεια η επιτυχία μιας τέτοιου είδους επίθεσης είναι αμφίβολη.

4.2.2 Πως πραγματοποιούνται οι διαρροές στον ιστότοπο wikileaks

Το wikileaks θέτει κάποιες συγκεκριμένες προδιαγραφές για να δεχθεί πληροφορία αλλά και για την ασφάλεια των πληροφοριοδοτών στη διαδικασία δημοσίευσής τους. Συγκεκριμένα όπως αναφέρεται στις οδηγίες στην κεντρική σελίδα του οργανισμού <http://wikileaks.org> περί δημοσιεύσεων πριν την οποιαδήποτε διαρροή πληροφορίας καλούνται οι πληροφοριοδότες να εκτιμήσουν την αξία της πληροφορίας που πρόκειται να διαρρεύσουν. Συγκεκριμένα, η πληροφορία αυτή θα πρέπει να είναι απόρρητη είτε να έχει υποστεί λογοκρισία ή να αποτελεί εμπιστευτικό υλικό πολιτικής, διπλωματικής, ιστορικής ή εθνικής σημασίας. Ο ιστότοπος δεν δέχεται υλικό το οποίο είναι φήμη ή γνώμη ή πληροφορία η οποία δεν είναι πρωτότυπη και έχει ήδη δημοσιευθεί. Το wikileaks παρέχει συμβουλές και υποστήριξη στους χρήστες του σχετικά με το πως θα αξιολογήσουν την ακρίβεια της πληροφορίας που κατέχουν και επιθυμούν να δημοσιοποιήσουν. Μάλιστα εντός του ιστοτόπου του wikileaks εμπεριέχεται και ειδικός χώρος συνομιλίας ανώνυμος και ασφαλής για τους

χρήστες¹²¹ στον οποίο μπορούν να συζητήσουν θέματα σχετικά με τις διαρροές πληροφοριών και να απαντηθούν απορίες από άλλους χρήστες που ενδεχομένως υπάρχουν για την διαδικασία δημοσίευσης πληροφοριών στον ιστότοπο. Το wikileaks συμβουλεύει τους χρήστες να μετατρέψουν την γραπτή πληροφορία σε αρχεία τύπου PDF ώστε να μην υπάρχει η ψηφιακή υπογραφή του συγγραφέα στο αρχείο, όπως συμβαίνει πχ σε ένα έγγραφο τύπου doc με στόχο να προστατευθεί περαιτέρω η ανωνυμία. Σε περίπτωση που κάποιος από τους χρήστες δεν δύναται να κάνει την μετατροπή το wikileaks αναλαμβάνει να την κάνει για λογαριασμό των χρηστών μέσω των ειδικών του.

Μετά την ολοκλήρωση του προκαταρκτικού σταδίου ακολουθεί η διαδικασία δημοσίευσης της πληροφορίας. Οι διαρροές πληροφορίας στον ιστότοπο του wikileaks μπορούν να πραγματοποιηθούν με δύο τρόπους 1) Μέσω της διαδικτυακής διαδικασίας υποβολής πληροφορίας (online submission process) 2) Με υποβολή πληροφοριών μέσω ταχυδρομείου¹²². Η διαδικτυακή διαδικασία υποβολής πραγματοποιείται από τον ιστότοπο του wikileaks. Στην κεντρική σελίδα του <http://wikileaks.org> υπάρχει ειδικά διαμορφωμένο τμήμα υποβολής πληροφοριών και εγγράφων. Η διαδικτυακή διαδικασία υποβολής μπορεί να πραγματοποιηθεί με δύο ξεχωριστούς τρόπους α) μέσω απευθείας υποβολής (direct submission) , β) υποβολή της πληροφορίας μέσω του ασφαλούς δικτύου TOR. Το αρχείο που ανεβαίνει στον ιστότοπο υφίσταται κρυπτογράφηση μέσω συστημάτων κρυπτογράφησης παρόμοιων με αυτών που χρησιμοποιούνται από τις τράπεζες. Κατά την διαδικασία δεν φυλάσσονται αρχεία πρόσβασης (log files) ενώ η όλη διαδικασία της ανώνυμης διαρροής προστατεύεται με βάση την Σουηδική και Βελγική νομοθεσία σχετικά με τον τύπο. Σύμφωνα με το wikileaks προτιμότερη μέθοδος από τις διαδικτυακές μεθόδους υποβολής είναι η υποβολή δια μέσω του ασφαλούς δικτύου TOR το οποίο προωθεί την ανωνυμία και εξασφαλίζει την μέγιστη δυνατή ασφάλεια προς τους πληροφοριοδότες χρήστες για την υποβολή πληροφορίας.

Η ταχυδρομική διαδικασία υποβολής αποτελεί έναν κλασσικό και εναλλακτικό τρόπο παροχής στοιχείων στον οργανισμό. Το wikileaks δέχεται την πληροφορία σε ψηφιακή μορφή μέσω cd's, Dvd's, συσκευών αποθήκευσης USB(Flash drives, memory sticks), σκληρούς δίσκους, δισκέτες κτλ. Ο ιστότοπος παρέχει μια σειρά από οδηγίες στους χρήστες σχετικά με την ασφαλέστερη δυνατή ταχυδρομική αποστολή στοιχείων παρέχοντας ταυτόχρονα την δυνατότητα στους πληροφοριοδότες του να αποστείλουν την πληροφορία σε οποιαδήποτε χώρα περιλαμβάνεται στο δίκτυο του wikileaks, εφόσον υπάρχει εκεί ιστότοπος καθρέπτης (mirror site) του wikileaks(πίνακας 2.2.2.1) και οι χρήστες κρίνουν ότι τους εξυπηρετεί καλύτερα στην προσωπική τους ασφάλεια. Το wikileaks αναφέρει ότι υπό προϋποθέσεις η ταχυδρομική αποστολή της πληροφορίας μπορεί να αποτελέσει την ασφαλέστερη οδό για τους πληροφοριοδότες και την ανωνυμία τους. Ο ιστότοπος τονίζει επίσης ρητά

¹²¹ <https://chat.wikileaks.org> last visited 17/3/2011

¹²² <http://wikileaks.org/submissions> last viewed 21/3/2011

ότι δεν θα συνεργαστεί ποτέ με κανέναν ο οποίος επιθυμεί να αναγνωρίσει κάποιον από τους πληροφοριοδότες του ώστε να τον καταδικάσει.

πίνακας 4.2.2.1: Λίστα με τους κυριότερους καθρέπτες(mirror sites) του wikileaks στην Ευρώπη και τους βασικούς στην Αμερική και τον Καναδά. Στον πίνακα περιλαμβάνονται και τα social media profiles του οργανισμού σε facebook-Twitter¹²³

wikileaks.org	Original Wikileaks Page [redirected to mirror.wikileaks.info]
wikileaks.ch	New Official Wikileaks Page [46.59.1.2, 178.33.255.46]
wikileaks.fi	Mirror Finland [213.251.145.96]
wikileaks.nl	Mirror Netherlands [46.21.239.250]
wikileaks.de	Mirror Germany [87.239.128.202]
wikileaks.eu	Mirror Europe [88.80.13.160]
wikileaks.pl	Mirror Poland [88.80.13.160]
wikileaks.at	Mirror Austria [46.59.1.2]
wikileaks.lu	Mirror Luxembourg [85.93.215.133]
wikileaks.se	Mirror Sweden [88.80.6.179]
wikileaks.no	Mirror Norway [46.59.1.2]
wikileaks.is	Mirror Iceland [46.21.239.250]
nyud.net	Mirror United States [129.170.214.192]
wikileaks.ca	Mirror Canada [213.251.145.96]
mirror.wikileaks.info	of previous leaks [92.241.190.202]
twitter.com/wikileaks	Official Wikileaks Twitter Page
facebook.com/wikileaks	Official Wikileaks Facebook Page
sunshinepress.org	Official Wikileaks Chat

¹²³ <http://wikileaks.info/> last viewed 22/3/2011

4.3 Το σήριαλ της σύλληψης και έκδοσης του Τζούλιαν Ασάνζ

Η διαφαινόμενη έκδοση του ιδρυτή του wikileaks Τζούλιαν Ασάνζ στη Σουηδία, όπου καλείται να αντιμετωπίσει διώξεις εις βάρος του σχετικά με τη σεξουαλική κακοποίηση δύο γυναικών, είναι μια περιπετειώδης ιστορία η οποία βρίσκεται την παρούσα χρονική στιγμή σε εξέλιξη. Λίγο μετά την έκδοση 250.000 Αμερικανικών εγγράφων από το wikileaks στις 28 Νοεμβρίου 2010(περίπτωση που έγινε γνωστή ως cable gate) ξεκίνησε μια συντονισμένη επίθεση εναντίον του Τζούλιαν Ασάνζ. Η Αυστραλία τόπος καταγωγής του Ασάνζ ξεκίνησε από την αμέσως επόμενη ημέρα να διεξάγει έρευνες σχετικά με τον Τζούλιαν Ασάνζ και τις δραστηριότητες του wikileaks. Ο Αυστραλός υπουργός Δικαιοσύνης Robert McClelland δήλωσε ότι «η Αυστραλία πιστεύει πως είναι πιθανό να έχουν παραβιαστεί νόμοι σχετικά με το έγκλημα μέσω της δημοσίευσης πληροφοριών από το wikileaks»¹²⁴. Ο Αυστραλός υπουργός εξωτερικών δεν απέρριψε την πιθανότητα οι αυστραλιανές αρχές να ακυρώσουν το διαβατήριο του Ασάνζ ενώ προειδοποίησε ότι σε περίπτωση που κριθεί ένοχος θα αντιμετώπιζε σοβαρές κατηγορίες σε περίπτωση επιστροφής του στην Αυστραλία. Η έρευνα της αυστραλιανής αστυνομίας ωστόσο δεν απέδειξε ότι ο Ασάνζ πραγματοποίησε κάποιο έγκλημα και συνεπώς παρά τους ισχυρισμούς και τις απειλές εναντίον του ο Τζούλιαν Ασάνζ έχει κάθε δικαίωμα να θεωρείται Αυστραλός πολίτης.

Εικόνα 4.3.1: Ο Τζούλιαν Ασάνζ

Η ιστορία όμως με την σύλληψη και την έκδοση του Ασάνζ δεν σταμάτησε εκεί. Στις 6 Δεκεμβρίου 2010 η Σκότλαντ Γιάρντ ειδοποίησε τον Τζούλιαν Ασάνζ ο οποίος διέμενε το χρονικό διάστημα εκείνο στο Ηνωμένο βασίλειο ότι σε βάρος του έχει εκδοθεί ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης σχετικά με «παράνομο εξαναγκασμό», και «σεξουαλική κακοποίηση και βιασμό» δύο γυναικών τον Αύγουστο του 2010 στην Σουηδία¹²⁵. Ο Ασάνζ παρουσιάστηκε στην Βρετανική αστυνομία και συνελήφθη στις 9:30πμ της 7/12/2010. Ο ίδιος ο Ασάνζ δήλωσε μέσω του Twitter ότι οι κατηγορίες εναντίον του «δεν έχουν βάση» καθώς επίσης και το ότι «βγαίνουν την παρούσα χρονική στιγμή είναι εξαιρετικά ενοχλητικό». Ο δικηγόρος Geoffrey Robertson, ειδικός σε θέματα εγκληματολογίας, που ανέλαβε την υπεράσπιση του Τζούλιαν Ασάνζ δήλωσε ότι είναι ορατός ο κίνδυνος αρνησιδικίας αν ο ιδρυτής του wikileaks παραπεμφθεί για δίκη σχετικά με βιασμούς στην Σουηδία¹²⁶. Ο δικηγόρος του Ασάνζ δήλωσε ότι θα ασκήσει έφεση ενάντια σε μια πιθανή απόφαση έκδοσης του πελάτη στου στη Σουηδία, εκφράζοντας φόβους πως αν ο Ασάνζ συλληφθεί από την

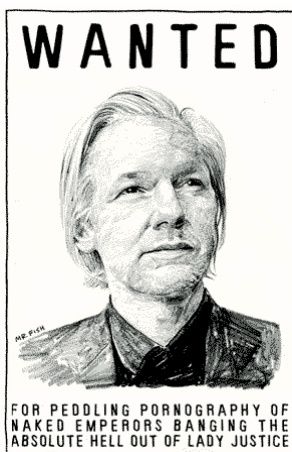
¹²⁴ http://www.attorneygeneral.gov.au/www/ministers/mcclelland.nsf/Page/Transcripts_2010_FourthQuarter-DoorstoponleakingofUSclassifieddocumentsbyWikiLeaks last viewed 12/3/2011

¹²⁵ Η διαδικασία έκδοσης του ιδρυτή του ιστοτόπου Wikileaks, Ασάνζ ο οποίος συνελήφθη μπορεί να διαρκέσει μήνες- πηγή ΑΠΕ-ΜΠΕ συνδρομητική υπηρεσία, Γαλλικό πρακτορείο ειδήσεων AFP

¹²⁶ <http://www.bbc.co.uk/news/uk-12379018> wikileaks Julian Assange would be denied justice last viewed 28/4/2011

Σουηδική αστυνομία είναι ορατό το ενδεχόμενο έκδοσής του στις Η.Π.Α. όπου οι Αμερικανικές αρχές θα του προσάψουν πληθώρα κατηγοριών σχετικά με τον ιστότοπο του wikileaks και το σύστημα διαρροών απορρήτων εγγράφων και πληροφοριών και ο πελάτης του μπορεί να βρεθεί αντιμέτωπος με φυλάκιση στο Γκουαντάναμο μέχρι και να του επιβληθεί θανατική ποινή.

Η εκπρόσωπος των Σουηδικών αρχών Clare Montgomery τόνισε ότι η Σουηδία παρέχει προστασία ενάντια σε μια τέτοιου είδους απειλή και παράβαση ενώ προσέθεσε ότι το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του ανθρώπου θα επενέβαινε σε περίπτωση που ο κύριος Ασάνζ είχε μια απάνθρωπη δίκη και ταπεινωτική αντιμετώπιση στις Ηνωμένες Πολιτείες. Λίγο αργότερα και μετά από 9 ημέρες φυλάκισης στις 14/12/2011 ο ιδρυτής του wikileaks αφέθηκε προσωρινά ελεύθερος έναντι χρηματικής εγγύησης, ενώ του επιβλήθηκαν περιοριστικοί όροι από το Βρετανικό δικαστήριο μεταξύ των οποίων η υποχρέωση να εντοπισμού το οποίο δίνει Το δικαστήριο όρισε ως νέα την υπόθεση τον διάστημα αυτό οι Η.Π.Α. συγκεκριμένη και αποδεκτή ασκήσουν δίωξη εναντίον του 2010 ο Αμερικανός δήλωσε ότι το υπουργείο αναζητεί πιθανές νομικές δίωξη εναντίων του Τζούλιαν Ασάνζ, ενώ χαρακτήρισε τον Ασάνζ «hi-tech τρομοκράτη»¹²⁷. Μεταξύ των κατηγοριών που εξετάζονται είναι και αυτή της «συνωμοσίας», με την έννοια της ενθάρρυνσης, ή της παροχής βοήθειας στον Αμερικανό στρατιωτικό Bradley Manning ο οποίος θεωρείται αυτουργός σημαντικότερων διαρροών στο wikileaks με κυριότερη το περίφημο βίντεο «Collateral murder», της εν ψυχρώ εκτέλεσης αμάχου πληθυσμού από αμερικανικό ελικόπτερο στο Ιράκ. Μία τέτοιου είδους κατηγορία θα διευκολύνει την κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών να θεωρήσει τον Τζούλιαν Ασάνζ απειλή για την εθνική ασφάλεια της χώρας δήλωσε ο αμερικανός αντιπρόεδρος.

Στις 7 Φεβρουαρίου 2011 ο Ασάνζ παρουσιάστηκε για πέμπτη φορά, μετά την σύλληψη του στις 7 Δεκεμβρίου, στο Δικαστήριο βάσει του Ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης που είχαν εκδώσει οι Σουηδικές αρχές εναντίον του. Ο ίδιος ο Ασάνζ απέρριψε εκ νέου τις κατηγορίες σε βάρος του για την σεξουαλική κακοποίηση δύο γυναικών. Η ομάδα υπεράσπισης του Τζούλιαν Ασάνζ εμφανίστηκε αντίθετη με την έκδοση του πελάτη της στη Σουηδία ισχυριζόμενη: 1) Ότι η σουηδή κατήγορος δικαστής Marianne Ny δεν είναι «νόμιμη» ή αρμόδια «δικαστική αρχή» για την έκδοση ενός Ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης 2) Η δίωξη εναντίον του Ασάνζ

¹²⁷ Νέες πιθανές νομικές διόδους για τη δίωξη του JA αναζητεί το Αμερικανικό Υπουργείο Δικαιοσύνης, τονίζει ο αντιπρόεδρος Τζο Μπάιντεν- Δάβος Γιώργος πηγή ΑΠΕ-ΜΠΕ συνδρομητική υπηρεσία 20/12/2010

είναι «αβάσιμη» επειδή οι διώκτες του δεν έχουν επιδείξει καμία πρόθεση να ενοχοποιήσουν ή να διώξουν δικαστικά τον κύριο Ασάνζ, 3) Η έκδοση εντάλματος είναι «δυσανάλογη» με την περίπτωση καθώς ο πελάτης τους είναι πρόθυμος να συνεργαστεί με τις αρχές, 4) τα έγγραφα του εντάλματος σύλληψης του Ασάνζ δεν είναι έγκυρα επειδή δεν αναφέρουν απερίφραστα ότι καταζητείται για εκτέλεση 5) οι κατηγορίες εναντίον του Ασάνζ για παράνομο εξαναγκασμό και σεξουαλική κακοποίηση δεν αποτελούν εγκληματική ενέργεια σύμφωνα με το Βρετανικό νόμο, 6) Η έκδοση του Ασάνζ στη Σουηδία εμπεριέχει «τον κίνδυνο κατάφωρης αρνησιδικίας» και «προσβλητικής καταπάτησης» των Βρετανικών συνταγματικών αρχών.

Στις 24/2/2011 το Βρετανικό δικαστήριο έδωσε το πράσινο φώς για την έκδοση του ιδρυτή του wikileaks στη Σουηδία με την κατηγορία των σεξουαλικών εγκλημάτων. Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί ότι το Σουηδικό σύνταγμα ενώ είναι ιδιαίτερα φιλελεύθερο σε θέματα όπως της ελευθερίας έκφρασης και του τύπου εντούτοις είναι από τα πιο αυστηρά στον κόσμο για θέματα σεξουαλικής βίας και κακοποίησης. Μετά την απόφαση αυτή του Βρετανικού δικαστηρίου το Στέιτ Ντιπάρτμεντ των Η.Π.Α. δήλωσε ότι η έκδοση του Τζούλιαν Ασάνζ στη Σουηδία δεν είναι θέμα που αφορά τις Η.Π.Α.¹²⁸ Αξίζει πάντως να τονισθεί ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες αν και αποτελούν έναν από τους μεγαλύτερους πολέμιους στην υπόθεση wikileaks δεν έχουν βρει ακόμα νομική βάση για την δίωξη του Τζούλιαν Ασάνζ. Ο αμερικανικός νόμος κατά της κατασκοπείας, που χρονολογείται από το 1917 (Espionage act of 1917) δεν περιλαμβάνει περιπτώσεις που αφορούν το διαδίκτυο και τα νέα μέσα. Επομένως θα πρέπει πρώτα να αποδειχθεί ότι ο ιστότοπος του wikileaks που δημοσίευσε τα απόρρητα αμερικανικά έγγραφα, αποτελεί παραδοσιακό μέσο ενημέρωσης ώστε ο Ασάνζ να μπορέσει να κατηγορηθεί για κατασκοπία στις Η.Π.Α.

Οι δικηγόροι του Τζούλιαν Ασάνζ αμέσως μετά την ανακοίνωση της απόφασης έκδοσης του πελάτη τους στη Σουηδία δήλωσαν ότι θα ασκήσουν έφεση. Στις 3/3/2011 ο Τζούλιαν Ασάνζ κατέθεσε έφεση κατά της απόφασης έκδοσής του στη Σουηδία για πιθανολογούμενα εγκλήματα σεξουαλικής κακοποίησης δύο γυναικών. Η εκδίκαση της έφεσης πραγματοποιήθηκε από το ανώτατο δικαστήριο του Λονδίνου στις 12 και 13 Ιουλίου 2011. Ο Τζούλιαν Ασάνζ διαθέτει πάντως πληθώρα ένδικων μέσων. Μετά την έκδοση της απόφασης του ανωτάτου δικαστηρίου η οποία θα γίνει γραπτώς σε μεταγενέστερη ημερομηνία που μέχρι στιγμής δεν έχει γνωστοποιηθεί, υπάρχει η δυνατότητα άσκησης νέας έφεσης σε περίπτωση που η απόφαση αποδειχθεί καταδικαστική ενώπιον του εφετείου, έπειτα και εφόσον εξακολουθεί να υπάρχει αμφισβήτηση μπορεί να ακολουθήσει με την πάροδο ενός μήνα έφεση στο Ακυρωτικό Δικαστήριο. Τέλος η υπεράσπιση του Τζούλιαν Ασάνζ μπορεί να προσφύγει στο Ευρωπαϊκό δικαστήριο δικαιωμάτων του ανθρώπου αν οι αποφάσεις των δικαστηρίων της Μεγάλης Βρετανίας αποδειχθούν καταδικαστικές επιμηκύνοντας περαιτέρω την μακρά αυτή νομική διαδικασία της έκδοσης του Ασάνζ.¹²⁹

¹²⁸ Απόφαση για έκδοση Ασάνζ-Μπατζαβάλι Χ. 24/2/2011 πηγή ΑΠΕ-ΜΠΕ συνδρομητική υπηρεσία, Reuters

¹²⁹ wikileaks: Examen en Juillet de l'appel d'Assange contre son extradition πηγή AFP 6/4/2011

4.4 Συνέπειες των διαρροών του Wikileaks σε παγκόσμιο επίπεδο

Οι αποκαλύψεις και οι διαρροές πληροφορίας στον τύπο και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αποτελούν σε γενικές γραμμές ένα στοιχείο το οποίο συναντάται σε κάθε εποχή, άλλες φορές παρουσιάζει μεγαλύτερη έκταση και άλλες μικρότερη. Το wikileaks ωστόσο αποτελεί την πρώτη περίπτωση στα χρονικά όπου ένας μη κυβερνητικά ελεγχόμενος οργανισμός, η δράση του οποίου εκτείνεται πέρα από τα στενά όρια των κρατών, πραγματοποιεί παγκοσμίως συστηματικά μαζικές διαρροές πληροφοριών. Οι πληροφορίες που έχουν δει το φως της δημοσιότητας από τον ιστότοπο του wikileaks απορρήτου και εμπιστευτικού χαρακτήρα στην πλειοψηφία τους όπως το «collateral murder video», «Afghan war logs» και τα πιο πρόσφατα

Εικόνα 4.4.1: Καρέ από το collateral murder video όπου απεικονίζεται η στιγμή που το ελικόπτερο ανοίγει πυρ στους αμάχους δεξιά ο στρατιωτικός Bradley Manning υπεύθυνος για την διαρροή του βίντεο

«cable gate», δεν προορίζονταν ποτέ να δημοσιοποιηθούν στο κοινό. Μία ανάλυση των εγγράφων που έχει δημοσιεύσει έως σήμερα ο ιστότοπος του wikileaks παρουσιάζει χωρίς οποιαδήποτε αμφιβολία την εικόνα ενός κόσμου στον οποίο κυριαρχούν οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και τα αμερικανικά συμφέροντα σε πολιτικό και οικονομικό επίπεδο. Σε αυτόν τον κόσμο οι Η.Π.Α. προσπαθούν μόνες τους είτε με την βοήθεια των συμμάχων τους να προωθήσουν τα συμφέροντά τους επικαλούμενες την προσπάθεια επιβολής

μεγαλύτερης τάξης σε διάφορες γεωγραφικές περιοχές χρησιμοποιώντας κάθε είδους μέσα είτε αυτά είναι στρατιωτικά είτε διπλωματικά είτε θεμιτά είτε όπως αποδεικνύεται σε πολλές περιπτώσεις όχι¹³⁰.

Οι μαζικές διαρροές εγγράφων από το wikileaks έχουν προκαλέσει τεράστιο παγκόσμιο ενδιαφέρον διότι αποκαλύπτουν πληροφορίες και στοιχεία τα οποία εκθέτουν την μυστική διπλωματία των Ηνωμένων Πολιτειών αλλά και την αντίληψη της πλέον ισχυρής χώρας στον κόσμο σχετικά με εχθρούς και συμμάχους. Η επίσημη θέση του Αμερικανικού κράτους, σύμφωνα με το Στέιτ Ντιπάρτμεντ, είναι ότι οι διαρροές των απορρήτων πληροφοριών δυσχεραίνουν την προσπάθεια που πραγματοποιείται εκ μέρους των Ηνωμένων Πολιτειών για αμοιβαία συνεργασία με άλλες χώρες προς την επίλυση κοινών προβλημάτων και την πάταξη παγκόσμιων απειλών όπως η τρομοκρατία. Με την παρουσίαση της μυστικής διπλωματίας και των σχεδίων των Η.Π.Α. μέσω των απόρρητων εγγράφων που δημοσίευσε το wikileaks αυτό που ουσιαστικά συνέβη ήταν η υποβάθμιση της περιρρέουσας αντίληψης σχετικά με την αμερικανική διπλωματία από τα διάφορα κράτη στα οποία οι

¹³⁰ Truth and consequence-The wikileaks saga- Jeremy Kinsman διαθέσιμο <http://www.irpp.org/po/archive/feb11/kinsman.pdf> last view 11/4/2011

αμερικανοί διπλωμάτες θεωρούνταν παραδοσιακά εξαιρετικά σημαντικοί σε σχέση με διπλωμάτες άλλων κρατών. Οι αποκαλύψεις ενός τόσο μεγάλου αριθμού απορρήτων εγγράφων και η ευκολία με την οποία αυτές πραγματοποιήθηκαν έδειξαν ότι το σύστημα διαχείρισης των εμπιστευτικών πληροφοριών των Ηνωμένων Πολιτειών παρουσιάζει σημαντικές αδυναμίες και χρειάζεται ανασχεδιασμό. Οι χαρακτηρισμοί εγγράφων ως απορρήτων χρησιμεύουν σύμφωνα με την ομοσπονδιακή πράξη για την ελευθερία της πληροφόρησης (federal freedom of information act) για να χρησιμοποιούνται σε έγγραφα η δημοσιοποίηση των οποίων θα μπορούσε να προκαλέσει ανεπανόρθωτη ζημία στην εθνική ασφάλεια της χώρας και όχι για να αποκρύψει έγγραφα η δημοσίευση των οποίων αποτελεί μεγάλη ντροπή για την κυβέρνηση και τα στελέχη της ή τρίτους, επειδή παρουσιάζει ενοχλητικές αλήθειες όπως συμβαίνει με τα έγγραφα που δημοσιεύει ο ιστότοπος του wikileaks¹³¹ τα οποία χαρακτηρίστηκαν ως απόρρητα με κύριο μέλημα να αποτραπεί η πρόσβαση του κοινού σε αυτά γεγονός που αποτελεί μορφή λογοκρισίας της αλήθειας.

Οι διαρροές πληροφοριών στο διαδίκτυο μέσω του wikileaks αποκαλύπτουν περίτρανα μια ασυνέχεια ανάμεσα στην πληροφορία που οι άνθρωποι θέλουν και πρέπει να γνωρίζουν, και σε αυτήν που πραγματικά γνωρίζουν. Το διαδίκτυο προσφέρει την δυνατότητα πληροφόρησης και γνώσης στους περισσότερους τομείς της ζωής μας σήμερα. Η πολιτική ωστόσο φαίνεται να μην είναι διατεθειμένη να ακολουθήσει και να παραμείνει στο δικό της «στεγανό διαμέρισμα». Οι πολιτικοί θεωρούν τους εαυτούς τους ηγέτες ενός κοινού στο οποίο δεν πρέπει να αποκαλύψουν την αλήθεια επειδή η γνώση συνεπάγεται αύξηση της δύναμης του κοινού. Η παγκόσμια αντίδραση και ο πόλεμος που έχει ξεσπάσει εναντίον του wikileaks δεν αφορά αποκλειστικά το περιεχόμενο των διαρροών αλλά το γεγονός ότι ο ιστότοπος του wikileaks είχε το θάρρος της καταπάτησης του απαραβίαστου μέχρι σήμερα οχυρού της πολιτικής εξουσίας¹³². Το διαδίκτυο αλλάζει κινούμενο προς την κατεύθυνση στην οποία οι πολίτες συνδέονται με την δύναμη. Το wikileaks αποτελεί το «αντάρτικο μέτωπο» σε ένα παγκόσμιο κίνημα για μεγαλύτερη διαφάνεια στην εξουσία συμπερίληψη και συμμετοχή των πολιτών. Οι εξουσιάζοντες επιτηρούσαν τους πολίτες ώστε να μπορούν να τους ελέγχουν για πολύ καιρό, στην σημερινή ψηφιακή εποχή του διαδικτύου οι πολίτες στρέφουν το βλέμμα τους συγκεντρωτικά προς την εξουσία ασκώντας οι ίδιοι έλεγχο σε αυτήν γεγονός που προάγει την ενημέρωση του κοινού, την «ανοικτότητα» και την διαφάνεια στην πολιτική αναβαθμίζοντας την λειτουργία ενός δημοκρατικού πολιτεύματος με την παροχή της ελεύθερης πρόσβασης σε πληροφορία που θεωρείτο απαγορευμένη για το κοινό μέχρι πρότινος.

Το wikileaks κατάφερε να προσπεράσει εμπόδια που παραδοσιακά εμφανίζονται στην κοινωνία ως ταξικά, καθεστωτικά, εξουσίας, οικονομικά, γεωγραφικά και περιόριζαν την γνώση προς όφελος ορισμένων κλειστών κύκλων ανθρώπων ορθώνοντας ένα προστατευτικό τείχος για αυτούς και τις ενέργειες τους αδιαπέραστο

¹³¹ wikileaks and the end of Democracy-Michael I. Niman

¹³² Wikileaks: The revolution has begun and it will be digitised <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2010/nov/29/the-revolution-will-be-digitised> last viewed 14/4/2011

από το κοινό. Το wikileaks στηριζόμενο στην θεωρία των wikis προωθεί ένα ήθος συνεργασίας στην διακίνηση της πληροφορίας και την διαφάνεια ώστε όλοι ανεξαρτήτως να μπορούν να γνωρίζουν την αλήθεια, γεγονός που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ένα είδος «πληροφοριακού διαφωτισμού» των πολιτών ενάντια στην σκοτεινή μυστική πλευρά των κυβερνήσεων και της εξουσίας στο παγκόσμιο στερέωμα.

4.4.1 Ο ρόλος του wikileaks στις πρόσφατες εξεγέρσεις στον Αραβικό κόσμο

Οι πρόσφατες εξελίξεις στις χώρες του Αραβικού Κόσμου με τις επαναστάσεις και τις ανατροπές δικτατορικών καθεστώτων και παραδοσιακών μοναρχιών του Κόλπου οι οποίες έχουν χαρακτηριστεί από αναλυτές και ως «οι επαναστάσεις των Social Media», επειδή στην οργάνωση της δράσης των επαναστατημένων πολιτών συνέβαλαν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης Facebook και Twitter, οφείλονται σε μεγάλο βαθμό στις νέες τεχνολογίες και το διαδίκτυο οι οποίες συμβάλουν στο να καταστεί επίπεδος ο πληροφοριακός κόσμος αλλάζοντας την επικοινωνιακή κουλτούρα και μετασηματίζοντας την σχέση πολιτών και κράτους. Το wikileaks αποτελώντας και αυτό μέρος της νέας ψηφιακής κουλτούρας στην επικοινωνία και την ενημέρωση έπαιξε σύμφωνα με αναλυτές σημαντικό ρόλο στις εξεγέρσεις στις χώρες αυτές επειδή παρουσίασε έγγραφα τα οποία έφεραν στο φως την διαφθορά και την καταπίεση των καθεστώτων των συγκεκριμένων χωρών του Αραβικού κόσμου.

Το wikileaks συνέβαλε στην εξέγερση στην Τυνησία παρέχοντας πληροφορίες σχετικά με την εκτεταμένη διαφθορά κατά την 23ετη διακυβέρνηση του Μπεν Άλι στη χώρα. Το Νοέμβριο του 2010 ο ιστότοπος δημοσίευσε δέκα έγγραφα τα οποία χρονολογούνται από το 2006 έως το 2009, τα οποία μεταφράστηκαν και διαδόθηκαν ευρέως στην Τυνησία αποκαλύπτοντας στους πολίτες την διαφθορά και την απολυταρχική διακυβέρνηση του ηγέτη Μπεν Άλι, ο οποίος ζούσε απολαμβάνοντας αφθονία αγαθών και πολυτέλειες χαρακτηρίζοντας μάλιστα την οικογένεια Μπεν Άλι «quasi-mafia» την ώρα που ο λαός της Τυνησίας αγωνιζόταν για την καθημερινή του διαβίωση. Έγγραφο του αμερικανού πρέσβη στην Τυνησία που δημοσίευσε το wikileaks περιέγραφαν την χώρα ως πολιτική κλεπτοκρατία (political kleptocracy) ένα από αυτά μάλιστα έφερε τον τίτλο «Corruption in Tunisia: What's yours is mine»¹³³. Σε δηλώσεις του για την εξέγερση στον Αραβικό κόσμο ο Τζούλιαν Ασάντζ αναφέρει «Η Μέση Ανατολή ήταν σαν ξερό κούτσουρο έτοιμο να καεί. Υπήρχαν πολλοί παράγοντες, όπως η δημογραφική ιδιαιτερότητα μιας νεολαίας εξαιρετικά δραστήριας αλλά και το ίντερνετ»¹³⁴. Οι εξεγέρσεις στην Τυνησία και την Αίγυπτο δεν ξεκίνησαν τυχαία. Η αφορμή δόθηκε όταν το wikileaks δημοσίευσε διπλωματικά έγγραφα που αφορούσαν τις χώρες αυτές. Τα έγγραφα αναδημοσιεύτηκαν στην

¹³³ <http://wikileaks.ch/cable/2008/06/08TUNIS679.html>

¹³⁴ Τζούλιαν Ασάντζ «Ζούμε μια νέα εκδοχή του Μάη του 68» εφημερίδα Ελευθεροτυπία Τετάρτη 27 Απριλίου 2011

συνέχεια από τοπικές εφημερίδες όπως η Al-Akbar του Λιβάνου και παρεμφερείς με το wikileaks ιστότοπους όπως το Tunisiileaks το οποίο μετέφρασε τα έγγραφα του wikileaks στα γαλλικά και τα μετέδωσε ταχύτατα σε όλη την Τυνησία. Το ιδιαίτερο στοιχείο στα συγκεκριμένα έγγραφα τα οποία δημοσίευσε το wikileaks στις αρχές Δεκεμβρίου 2010 είναι ότι πέραν του ότι περιγράφουν την διαφθορά του απολυταρχικού καθεστώτος του Μπέν Άλι έφεραν στο φώς και μια μεγάλη αδυναμία αυτού. Συγκεκριμένα με βάση τα Αμερικανικά διπλωματικά έγγραφα που δημοσίευσε το wikileaks γινόταν φανερό πως σε περίπτωση εσωτερικής διαμάχης μεταξύ του στρατού και του Μπέν Άλι οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν θα στήριζαν απαραίτητα τον πρώην πλέον ηγέτη της Τυνησίας.

Το γεγονός αυτό αποτέλεσε έναυσμα για τους εξεγερμένους, τους ακτιβιστές και τον στρατό ώστε να ξεκινήσει η εξέγερση στην Τυνησία. Επίσης δεδομένης της διαφαινόμενης στάσης των Η.Π.Α. κατά του Μπέν Άλι οι δυτικές δυνάμεις όπως η Γαλλία δεν μπορούσαν πλέον να τον στηρίξουν. Τα έγγραφα που έφερε στο φώς το wikileaks δημοσιεύτηκαν έπειτα και από άλλους ειδησεογραφικούς οργανισμούς ανά τον κόσμο και θεωρείται ότι συνέβαλαν σε μεγάλο βαθμό στην εξέγερση στην Τυνησία που οδήγησε τελικά στην ανατροπή του Μπεν Άλι¹³⁵.

Στην Αίγυπτο, το wikileaks δημοσίευσε έγγραφα τα οποία παρείχαν στους δημοκράτες ακτιβιστές τις απαραίτητες πληροφορίες ώστε να ξεκινήσουν εκδηλώσεις διαμαρτυρίας ενάντια στο καθεστώς Μουμπάρακ. Τα έγγραφα που δημοσίευσε ο ιστότοπος περιείχαν στοιχεία σχετικά με την Αιγυπτιακή εξέγερση και περιέγραφαν την καταστολή των αντιφρονούντων και αυτών που ήταν επικριτικοί προς το καθεστώς Μουμπάρακ με συλλήψεις δημοσιογράφων, bloggers και ενός ποιητή. Τα έγγραφα παρουσίαζαν μεταξύ άλλων την χρήση βίας από πλευράς της αιγυπτιακής αστυνομίας καθώς και τις ωμότητες και τα βασανιστήρια στα οποία προέβη. Έγγραφα τα οποία δημοσιεύθηκαν από το wikileaks παρουσιάζουν επίσης παράβαση του νόμου εκτάκτου ανάγκης της Αιγύπτου, του 1967, με συλλήψεις και κρατήσεις επ' αόριστο χρονικό διάστημα δημοσιογράφων, ηγετών συνδικαλιστικών ενώσεων, ακτιβιστών καθώς και μελών των Αδελφών Μουσουλμάνων. Άλλα έγγραφα που αφορούν την Αίγυπτο και δημοσιεύθηκαν από το wikileaks αναφέρονται στην προσπάθεια εξόντωσης των πολιτικών αντιπάλων του Μουμπάρακ ώστε να διασφαλιστεί ότι ο γιός του Χόσνι Μουμπάρακ, Γκαμάλ Μουμπάρακ, θα διαδεχόταν τον πατέρα του στην εξουσία. Επίσης σε άλλα έγγραφα που δημοσίευσε ο ιστότοπος αποκαλυπτόταν η επιθυμία του Ισραήλ και των Ηνωμένων Πολιτειών να αντικαταστήσουν στη εξουσία της Αιγύπτου των Μουμπάρακ με τον ηγέτη του Αιγυπτιακού στρατού Ομάρ Σουλεϊμάν¹³⁶. Στα έγγραφα αυτά ο Σουλεϊμάν περιγράφεται από την υπουργό Εξωτερικών των Η.Π.Α. Χίλαρι Κλίντον ως ο εκλεκτός διάδοχος εξαιτίας της καλής σχέσης του με τις Ηνωμένες Πολιτείες και της στενής συνεργασίας του στο παρελθόν με το Ισραήλ με σκοπό την καταστολή της

¹³⁵ Assange: Wikileaks' cables spurred Arab uprisings <http://www.reuters.com/article/2011/03/16/us-britain-assange-idUSTRE72E9LO20110316> last viewed 14/3/2011

¹³⁶ Julian Assange: At the forefront of 21st century journalism- Kevin Zeese news analysis <http://www.truthout.org/julian-assange-at-forefront-21stcentury-journalism68181> last viewed 25/4/2011

δημοκρατίας στη λωρίδα της Γάζας. Το wikileaks αποκάλυψε στον Αιγυπτιακό λαό το παρασκήνιο γύρω από τα σενάρια διαδοχής του Μουμπάρακ με τον αρεστό στις Η.Π.Α. Σουλεϊμάν και συνεπώς μια τέτοια αλλαγή στην ηγεσία της χώρας που υποστηριζόταν μυστικά από τις Η.Π.Α. αποφεύχθηκε επειδή ο κόσμος γνώριζε πλέον όλο το παρασκήνιο γύρω από την αντικατάσταση ενός δικτάτορα με έναν άλλο αρεστό στις μεγάλες δυνάμεις των Η.Π.Α. και του Ισραήλ.

Στην περίπτωση της εξέγερσης στο βασίλειο του Μπαχρέιν ο ιστότοπος του wikileaks δημοσίευσε έγγραφα τα οποία ενημέρωσαν τους πολίτες του βασιλείου για την συγκάλυψη στις σχέσεις της χώρας τους με τις Ηνωμένες Πολιτείες. Τα έγγραφα που διέρρευσαν από το wikileaks περιέγραφαν «ριψοκίνδυνες» συμφωνίες ύψους 5 δισεκατομμυρίων Ευρώ με δυτικοευρωπαϊκές πετρελαϊκές εταιρείες και 300 εκατομμυρίων δολαρίων για πωλήσεις αμερικανικού στρατιωτικού υλικού. Επίσης τα έγγραφα περιγράφουν την στενή σχέση ανάμεσα στην κατασκοπία και τις υπηρεσίες πληροφοριών των Η.Π.Α. και του βασιλείου του Μπαχρέιν καθώς και το γεγονός ότι το αμερικανικό ναυτικό αποτελεί πυλώνα για την εθνική ασφάλεια του βασιλείου του Μπαχρέιν. Οι πληροφορίες που διέρρευσαν κάνουν λόγο επίσης για κοινή πολιτική Μπαχρέιν και Η.Π.Α. σχετικά με την εναντίωση στο Ιράν και την Αλκάνιντα στο Ιράκ αναφέροντας ότι και οι δύο χώρες επιθυμούν την παραμονή των Αμερικανικών στρατευμάτων στο Ιράκ¹³⁷.

Στην Λιβύη ο Μουάμαρ Καντάφι άσκησε δριμεία κριτική εναντίον του wikileaks κατηγορώντας το ως υπεύθυνο για την εξέγερση στην Τυνησία¹³⁸. Ο Καντάφι δήλωσε ότι τα έγγραφα σχετικά με την Τυνησία κυκλοφόρησαν σκόπιμα από αμερικανούς διπλωμάτες ώστε να πυροδοτηθεί η εξέγερση στην Τυνησία. Αναφορικά με την Λιβύη και την επανάσταση που ξέσπασε στη χώρα το wikileaks εξέδωσε έγγραφα τα οποία ντροπιάζουν τον επί σειρά ετών Λίβυο ηγέτη Καντάφι και την οικογένεια του καταδεικνύοντας μεταξύ άλλων υπέρογκες σπατάλες των υιών του Καντάφι για διασκέδαση, την ίδρυση προσωπικής φρουράς του γιού του Καντάφι Mutassim χωρίς ιδιαίτερο λόγο με πρόσχημα την ασφάλεια αυτού η οποία στοίχισε στο λαό της Λιβύης 1,2 δισεκατομμύρια δολάρια, εσωτερικούς μυστικούς διακανονισμούς ώστε όλοι οι γιοί του Καντάφι να έχουν σταθερά εισοδήματα από την εθνική εταιρεία πετρελαίου της Λιβύης, ερωτικά σκάνδαλα των μελών της οικογένειας Καντάφι, οικογενειακές κόντρες και αντιμαχίες των υιών του Μουαμάρ Καντάφι σχετικά με την διαδοχή του πατέρα τους στη εξουσία της Λιβύης¹³⁹ και πληθώρα άλλων εγγράφων που αποδείκνυαν την εκμετάλλευση του Καντάφι και της οικογένειας του προς τον λιβυκό λαό.

Η εξέγερση εναντίον του Καντάφι στη Λιβύη υπήρξε μία από τις σφοδρότερες στις χώρες του Αραβικού Κόσμου. Ο Καντάφι διέκοψε την λειτουργία του Facebook

¹³⁷ Julian Assange: At the forefront of 21st century journalism- Kevin Zeese news analysis <http://www.truthout.org/julian-assange-at-forefront-21stcentury-journalism68181> last viewed 25/4/2011

¹³⁸ Muammar Gaddafi condemns Tunisia Uprising <http://guardian.co.uk/world/2011/jan/16/muammar-gaddafi-condemns-tunisia-uprising> last viewed 11/4/2011

¹³⁹ wikileaks cables detail Qaddafi family's Exploits http://www.nytimes.com/2011/02/23/world/africa/23cables.html?_r=1 last viewed 23/3/2011

στην πρωτεύουσα της Λιβύης Τρίπολη και σταδιακά όλου του διαδικτύου στη χώρα σε μια προσπάθεια να αποτρέψει το λαό της Λιβύης από το να μάθει την αλήθεια. Η εξέγερση εναντίον του Καντάφι έλαβε τέτοια έκταση που έμελλε να οδηγήσει τη χώρα σε εμφύλιο πόλεμο μεταξύ καθεστωτικών και αντικαθεστωτικών δυνάμεων. Οι συγκρούσεις στη χώρα υπήρξαν τόσο εκτεταμένες ώστε να οδηγήσουν σε επέμβαση του ΝΑΤΟ στη Λιβύη για να εξομαλυνθεί η τεταμένη κατάσταση.

4.4.2 Αποκαλύψεις του wikileaks για την Ελλάδα

Ανάμεσα στα έγγραφα που έχουν δημοσιοποιηθεί έως σήμερα από τον ιστότοπο του wikileaks υπάρχει και μια μερίδα εγγράφων που αφορούν την χώρα μας τα οποία προέρχονται από την πρεσβεία των Ηνωμένων Πολιτειών στην Αθήνα. Τα έγγραφα αυτά περιέχουν στοιχεία για τα αποτελέσματα των συζητήσεων Ελλήνων πολιτικών με Αμερικανούς πολιτικούς και διπλωμάτες άλλων χωρών σχετικά με την πολιτική επικαιρότητα και τις εξελίξεις στην Ελλάδα. Τα έγγραφα είναι στην πλειοψηφία τους εμπιστευτικά και απόρρητα και αναφέρονται σε μείζονος σημασίας θέματα για την χώρα μας όπως το ζήτημα της ονομασίας των Σκοπίων, το Κυπριακό, τις Ελληνοτουρκικές σχέσεις, τις πολιτικές εξελίξεις στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων, τις σχέσεις Ελλάδας Ρωσίας και την προσέγγιση που επιδιώκει η χώρα μας προς την Ρωσία μέσω της συνεργασίας σε διάφορα επίπεδα όπως π.χ. το ενεργειακό με την δημιουργία του αγωγού φυσικού αερίου South stream ανταγωνιστικού του αγωγού T.G.I. (Turkey, Greece, Italy) αμερικανικών συμφερόντων, την αγορά εξοπλισμών και θέματα που προκαλούν ανησυχία στις Ηνωμένες Πολιτείες. Επίσης ανάμεσα στα έγγραφα που έχουν δημοσιευτεί από το wikileaks και αφορούν την Ελλάδα περιλαμβάνονται και κείμενα που αναφέρονται στο ζήτημα της τρομοκρατίας στο οποίο οι Η.Π.Α. προσδίδουν ιδιαίτερη βαρύτητα, στην λαθρομετανάστευση και την διαφθορά που επικρατεί στην Ελλάδα¹⁴⁰.

Ανάμεσα στα τηλεγραφήματα που δημοσιοποιήθηκαν από το wikileaks περιέχονται χαρακτηρισμοί διπλωματών και αναλύσεις σχετικά με τα πολιτικά πρόσωπα της χώρας μας και τις ενέργειες αυτών. Ενδεικτικά ο πρωθυπουργός Γιώργος Παπανδρέου αναφέρεται λίγο πριν την εκλογική του νίκη τον Οκτώβριο του 2009 ως «σκεπτόμενος και εποικοδομητικός συνομιλητής ο οποίος έχει δημιουργήσει καλή φήμη στη διεθνή κοινότητα». Στην συνέχεια και μετά την εκλογική νίκη και την ανάληψη της εξουσίας τα τηλεγραφήματα αναφέρονται στις πιέσεις που δέχεται ο Γιώργος Παπανδρέου από παλαιά στελέχη του κόμματος του ΠΑΣΟΚ τα οποία προέρχονται από την εποχή που ο πατέρας του ήταν στη εξουσία και την προσπάθεια του πρωθυπουργού να διατηρήσει ισορροπίες ανάμεσα σε παλαιά και νέα στελέχη.

¹⁴⁰ Τα ελληνικά wikileaks στην «Κ»- Αποκαλυπτικά έγγραφα της πιο ισχυρής χώρας στον κόσμο για την Ελλάδα και τους πολιτικούς της -εφημερίδα η Καθημερινή φύλο Κυριακής 20 Μαρτίου 2011

Επίσης στα έγγραφα γίνεται λόγος για την αμερικανική καταγωγή και ανατροφή του κυρίου Παπανδρέου καθώς και για την σκόπιμη αλλαγή της πολιτικής του στάσης σε συγκεκριμένα θέματα για να αποφύγει φιλοαμερικανικούς χαρακτηρισμούς όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται «αμερικανάκι».

Ο αντιπρόεδρος της κυβέρνησης Θεόδωρος Πάγκαλος περιγράφεται στα έγγραφα ως «παλιός επαναστάτης», «επηρεασμένος από τα διδάγματα του Γαλλικού Μαοϊκού κινήματος» ο οποίος είναι «αρνητικός προς τον καπιταλισμό» και διακρίνεται για την «καυστική γλώσσα που χρησιμοποιεί εκθέτοντας φίλους και εχθρούς». Ο υπουργός των οικονομικών και αντιπρόεδρος της κυβέρνησης Ευάγγελος Βενιζέλος χαρακτηρίζεται «έξυπνος και δεινός ρήτορας που δεν αντέχει συζητήσεις με χαζούς» καθώς επίσης και « φιλόδοξος, εριστικός, καυστικός και υπερήφανος, πονηρός, ελαφρώς ενοχλητικός, και ενώ δεν είναι αντιαμερικανός δεν αποτελεί μεγάλο θαυμαστής των αμερικανών». Στα έγγραφα που δημοσιοποιήθηκαν περιέχονται πολλοί άλλοι χαρακτηρισμοί τόσο κυβερνητικών όσο και πρώην κυβερνητικών στελεχών και υπουργών όπως πχ της πρώην υπουργού περιβάλλοντος Τίνας Μπιρμπίλη ως «εμβληματική μορφή νέας ράτσας πολιτικών», του πρώην πρωθυπουργού Κωνσταντίνου Καραμανλή ως «ο βούδας της Ελληνικής πολιτικής σκηνής» για το διάστημα που βρισκόταν στην διακυβέρνηση της Ελλάδας αλλά και πρώην υπουργών όπως του πρώην υπουργού εθνικής άμυνας Βαγγέλη Μείμαράκη ως «διεθνή άνδρα μυστήριο», και του πρώην υπουργού παιδείας Άρη Σπηλιωτόπουλου ως «ελαφρών βαρών».

Άλλα έγγραφα που διέρρευσαν από το wikileaks αναφορικά με την χώρα μας σχετίζονται με την συνεργασία Ελλάδας Ρωσίας και τα εξοπλιστικά προγράμματα της Ελλάδος. Συγκεκριμένα γίνεται αναφορά στην προσπάθεια προώθησης Αμερικανικών συμφερόντων στην ευρύτερη περιοχή της Ελλάδας όπως την κατασκευή του αγωγού φυσικού αερίου Τουρκίας Ελλάδα Ιταλίας (TGI) και εκφράζουν την ανησυχία των αμερικανών για την συνεργασία της κυβέρνησης Καραμανλή με τη Ρωσία. Επίσης μέσα από τα έγγραφα αυτά αποκαλύπτονται άγνωστες πτυχές εξοπλιστικών θεμάτων της Ελλάδας, όπως η δαπάνη 2 δισεκατομμυρίων δολαρίων για την αγορά πολεμικών αεροσκαφών τύπου F-16 της αμερικανικής εταιρίας Lockheed Martin, των οποίων το σύστημα αυτοπροστασίας δεν λειτουργούσε όταν παραδόθηκαν στην Ελλάδα το 2003, ενώ όπως αποκαλύπτεται από πιο πρόσφατο έγγραφο του τότε υπουργού Εθνικής Άμυνας Ευάγγελου Βενιζέλου προς τον αμερικανό πρέσβη το πρόβλημα δεν διορθώθηκε ποτέ και υφίσταται ως σήμερα¹⁴¹, γεγονός που αποτελεί σημαντικό πρόβλημα επειδή καθιστά τα ελληνικά αεροσκάφη ευάλωτα στον αντίπαλο.

Τα έγγραφα που δημοσιεύθηκαν από το wikileaks και αφορούν τη χώρα μας παραχωρήθηκαν στον τηλεοπτικό σταθμό ΣΚΑΙ και την εφημερίδα Καθημερινή και βρίσκονται πλέον διαθέσιμα για περαιτέρω ανάλυση στο διαδίκτυο¹⁴². Αν και τα έγγραφα που διέρρευσε το wikileaks για τη χώρα μας φέρουν χαρακτηρισμούς κυρίως

¹⁴¹ «Ο ψυχρός πόλεμος για τους αγωγούς» Τα wikileaks αποκαλύπτουν απόρρητα τηλεγραφήματα του Στέιτ Ντιπάρτμεντ για την Ελληνορωσική προσέγγιση και τα εξοπλιστικά -εφημερίδα η Καθημερινή φύλο 27 Μαρτίου 2011

¹⁴² <http://folders/skai.gr/main/wikicategories> και http://www.kathimerini.gr/4dcgi/w_articles_kathremote_1_30/3/2011_384753 last viewed 30/3/2011

ως εμπιστευτικά και απόρρητα, και όχι άκρως απόρρητα(τα οποία δεν έχουν διαρρεύσει μέχρι σήμερα για την Ελλάδα), εν τούτοις αντικατοπτρίζουν μέρος της εικόνας και την άποψη που έχει για την Ελλάδα η μεγαλύτερη σημερινή υπερδύναμη στον κόσμο.

Κεφάλαιο 5: Στα άδυτα του wikileaks

5.1 Αναλύοντας το wikileaks

Στο κεφάλαιο αυτό θα επιχειρηθεί μια ανάλυση του φαινομένου του wikileaks με βάση το θεωρητικό πλαίσιο και όλα όσα έχουν αναφερθεί σχετικά με το επίμαχο θέμα στα προηγούμενα κεφάλαια. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό σε αυτό το σημείο να ξεκινήσουμε την ανάλυση εξετάζοντας το κατά πόσον το wikileaks αποτελεί δημοσιογραφικό οργανισμό, όπως ισχυρίζεται, ώστε να εμπίπτει στις παραδοσιακές προστατευτικές διατάξεις σχετικά με την ελευθερία του τύπου και την ελευθερία της έκφρασης που προβλέπονται τόσο από το Ευρωπαϊκό δίκαιο και τις Ευρωπαϊκές εγγυήσεις για την επικοινωνία όσο και από τα συντάγματα των περισσότερων προηγμένων δημοκρατικά χωρών όπως πχ των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής.

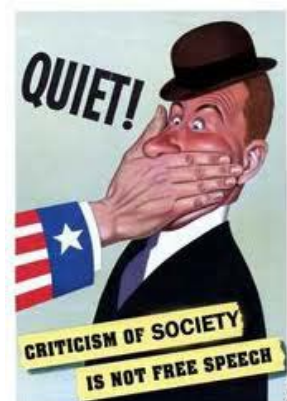
Στην σημερινή εποχή όλο και μεγαλύτερος όγκος πληροφορίας διοχετεύεται μέσω των ιστολογίων και των προσωπικών ιστοσελίδων πολιτών ή ομάδων ατόμων στο διαδίκτυο. Βιώνουμε όλοι μας μια εποχή στην οποία η διαφάνεια, η συνδεσιμότητα και η συνεργασία μεταξύ των ανθρώπων τείνουν να κυριαρχήσουν. Οι σύγχρονοι πολίτες των δικτύων (network citizens) επιδιώκουν κάτι περισσότερο από το να είναι απλοί καταναλωτές της πληροφορίας. Επιθυμούν να συμμετάσχουν στην δημιουργία της πληροφορίας και την διαμόρφωση αυτής¹⁴³. Διανύουμε μια περίοδο επανάστασης στα μέσα μαζικής ενημέρωσης που οδηγεί σε μία νέα αντίληψη σχετικά με τον τύπο στον κυβερνοχώρο (press in cyberspace) και την δημοσιογραφία των πολιτών (citizen Journalism) όπου τα όρια της διαχωριστικής γραμμής ανάμεσα στους bloggers, πολίτες δημοσιογράφους και τους επαγγελματίες δημοσιογράφους τείνουν να θολώνουν σε βαθμό που να μην γίνονται πλέον διακριτά με ευκολία¹⁴⁴. Η δημοσιογραφία με την παραδοσιακή της έννοια τείνει να μεταμορφώνεται. Ένας εμπειριστατωμένος ορισμός της δημοσιογραφίας είναι γενικά αποδεκτό από τους κοινωνικούς επιστήμονες πως είναι δύσκολο να δοθεί γεγονός που παρατηρείται σε όλη την διάρκεια της ιστορίας της. Ένας περιεκτικός ορισμός της έννοιας θα μπορούσε να είναι: « 1α. Η συλλογή και διαχείριση ειδήσεων για παρουσίαση μέσω

¹⁴³ Wikileaks and the age of Transparency-Micah L. Sifry κεφάλαιο 3 σελίδες 57-60

¹⁴⁴ Shutting Down wikileaks:The conception of press in cyberspace - Park, Ahran

των μέσων επικοινωνίας ή του 1β. δημόσιου τύπου 2α. Συγγραφή κειμένων με σκοπό την δημοσίευση σε εφημερίδα ή περιοδικό 2β. Γράψιμο που χαρακτηρίζεται από ευθεία παρουσίαση καταστάσεων ή περιγραφή γεγονότων χωρίς οποιαδήποτε προσπάθεια ερμηνείας αυτών 2γ. Γράψιμο ελκυστικό για τις τρέχουσες προτιμήσεις του κοινού ή αναφορικά με το δημόσιο συμφέρον¹⁴⁵». Ο ορισμός αυτός όμως αφορά την δημοσιογραφία με την παραδοσιακή της έννοια. Η νέα εποχή της διαδικτυακής δημοσιογραφίας και της δημοσιογραφίας των πολιτών ανατέλλει και φέρνει μαζί μια πληροφοριακή επανάσταση στην ενημέρωση και την πληροφόρηση κινούμενη με γνώμονα την διαδραστικότητα, την διαφάνεια και την συλλογική γνώση των πολιτών.

Σε αυτήν την κατεύθυνση της διαφάνειας, της συμμετοχικότητας και της δικτύωσης που προστάζει η εποχή μας κινείται και ο ιστότοπος του wikileaks. Όπως αναφέρεται στην κεντρική ιστοσελίδα του οργανισμού wikileaks.org « Το wikileaks είναι ένας μη κερδοσκοπικός δημοσιογραφικός οργανισμός αφιερωμένος στο να φέρνει σημαντικές ειδήσεις και πληροφορίες στο κοινό(ελεύθερη μετάφραση)», « Το wikileaks είναι ένα σύστημα το οποίο δεν λογοκρίνεται με σκοπό την μαζική διαρροή εγγράφων προς δημόσια ανάλυση χωρίς να είναι δυνατόν να εντοπισθούν οι πληροφοριοδότες(an uncensorable system for untraceable mass document leaking and public analysis)». Το wikileaks λειτουργεί κατά αναλογία με την Wikipedia με την διαφορά όμως ότι τα έγγραφα τα οποία δημοσιεύει το wikileaks προέρχονται από ανώνυμους πολίτες. Σύμφωνα με το wikileaks σκοπός του οργανισμού είναι « Η διευκόλυνση των ανθρώπων όλων των χωρών που επιθυμούν να αποκαλύψουν ανήθικη συμπεριφορά στις κυβερνήσεις τους και σε οργανισμούς»¹⁴⁶.

Εικόνα 5.1.1: Σατιρική αφίσα για την λογοκρισία

Η φύση των μέσων επικοινωνίας είναι κατεξοχήν δικτυακή. Η φύση αυτή αφορά τόσο τα άυλα μηνύματα των ραδιοτηλεοπτικών μέσων όσο και τον τύπο ο οποίος διανέμεται στο κοινό με βάση εθνικά και διεθνή δίκτυα διανομής¹⁴⁷. Τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης όπως η τηλεόραση, το ραδιόφωνο και ο τύπος ακολουθούν το κλασικό επικοινωνιακό μοντέλο της διασποράς πληροφορίας από έναν πομπό σε πολλούς δέκτες. Το διαδίκτυο ωστόσο δεν είναι ένα παραδοσιακό μέσο αλλά ένα υπερμέσο το οποίο συνδυάζει όλα τα προηγούμενα. Η πληροφορία διαδίδεται στο διαδίκτυο σε παγκόσμιο επίπεδο μέσω ψηφιακών δικτύων. Η μορφή της επικοινωνίας με την έννοια της διασποράς από έναν πομπό σε πολλούς δέκτες δεν υφίσταται αποκλειστικά στο διαδίκτυο όπου παρουσιάζεται μεγάλη ποικιλομορφία στην μετάδοση της πληροφορίας με σύγχρονα μοντέλα όπως «πολλοί προς πολλούς»,

¹⁴⁵ Webster online Dictionary- <http://www.websters-online-dictionary.org/definitions/journalism?cx=partner-pub-0939450753529744%3A%00d01-tldq&cof=FORID%3A9&ie=UTF-8&q=journalism&sa=Search#922> last view 20/4/2011

¹⁴⁶ http://wikileaks.org/wiki/Main_page last view 21/4/2011

¹⁴⁷ "NETWORK JOURNALISM": CONVERGING COMPETENCES OF OLD AND NEW MEDIA PROFESSIONALS- Jo Burdoel& Mark Denze Amsterdam school of communications research (ASCoR) 2001

«πολλοί προς έναν», «έναν προς έναν»¹⁴⁸. Στο υπερμέσο του διαδικτύου το οποίο αποτελεί το τέταρτο είδος δημοσιογραφίας μετά την τηλεόραση, το ραδιόφωνο και τον έντυπο τύπο στηρίζεται ο ιστότοπος του wikileaks για την μετάδοση της πληροφορίας σε παγκόσμιο επίπεδο κατά αναλογία με τα παραδοσιακά ΜΜΕ επομένως με την έννοια αυτή της μαζικής μετάδοσης πληροφοριών μπορεί να θεωρηθεί χωρίς αμφιβολία ότι το wikileaks είναι ένας δημοσιογραφικός οργανισμός.

Συνεχίζοντας την ανάλυση σχετικά με το αν ο ιστότοπος του wikileaks είναι όντως δημοσιογραφικός οργανισμός ώστε να εμπίπτει στις προστατευτικές διατάξεις του τύπου θα εξετάσουμε αν το wikileaks εκτελεί μια ενημερωτική λειτουργία ή επιτελεί το έργο του «δημόσιου φρουρού» (watch dog) που παραδοσιακά αποτελεί λειτουργήμα του τύπου ώστε να μπορεί να θεωρηθεί και αυτό τύπος με την στενή έννοια. Μια από τις σημαντικότερες λειτουργίες του τύπου είναι η ιδιότητα του να ενεργεί ως ένα όχημα διαβίβασης της πληροφορίας στο κοινό. Στο σημείο αυτό δεν μπορεί να υπάρξει καμία αμφιβολία ότι το wikileaks έχει συμβάλει στην αποκάλυψη και την δημοσιοποίηση εμπιστευτικών και απόρρητων πληροφοριών στο κοινό σε παγκόσμιο επίπεδο σε πολύ μεγάλο βαθμό.

Επίσης δεδομένου ότι μια από τις βασικές λειτουργίες του τύπου είναι ο ρόλος του ως δημόσιος φρουρός (watch dog) με την έννοια ότι ο τύπος πρέπει να αποκαλύπτει στο κοινό και να σχολιάζει όλα τα κακώς κείμενα όπως και θέματα που σχετίζονται με το δημόσιο συμφέρον. Το wikileaks σαν οργανισμός έχει καταφέρει να επιτύχει τον στόχο αυτόν του δημόσιου φρουρού με μεγαλύτερη επιτυχία από τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης υποδηλώνοντας ότι στόχος του είναι να βοηθήσει τους πληροφοριοδότες, bloggers, και πολίτες δημοσιογράφους που επιθυμούν να καταδείξουν τα κακώς κείμενα σε κυβερνήσεις και ιδιωτικές επιχειρήσεις όπως αναφέρεται και στην κεντρική σελίδα του ιστοτόπου: «Το wikileaks θα βοηθήσει κάθε κυβερνητικό αξιωματούχο, κάθε γραφειοκράτη και κάθε εργαζόμενο σε επιχείρηση, ο οποίος γνωρίζει ενοχλητικές πληροφορίες που η κυβέρνηση ή ο οργανισμός θέλουν να κρύψουν αλλά το κοινό πρέπει να γνωρίζει»¹⁴⁹. Με την έννοια αυτή λοιπόν και λόγω του γεγονότος ότι το wikileaks απευθύνεται στα πλήθη όπου κατά κανόνα είναι πιο σοφά από τους λίγους (wisdom of the crowds) η γνώση και η πληροφορία που μπορεί να παραχθεί από το wikileaks το καθιστά έναν ιδιαίτερα αποδοτικό ηλεκτρονικό δημόσιο φρουρό που μπορεί να διαχειριστεί τα δημόσια θέματα με μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα μάλιστα από τον παραδοσιακό τύπο και επομένως και υπό το πρίσμα αυτό μπορεί να θεωρηθεί ότι το wikileaks αποτελεί δημοσιογραφικό οργανισμό επειδή επιτελεί μια από τις θεμελιώδεις αρχές της δημοσιογραφίας και του τύπου.

Ένα άλλο σημαντικό χαρακτηριστικό του παραδοσιακού τύπου είναι η αξιολόγηση των άρθρων που γράφονται πριν αυτά δημοσιευθούν (editorial judgment). Η αξιολόγηση των άρθρων του τύπου περιλαμβάνει τρεις βασικές αρχές: α) ελεύθερη

¹⁴⁸Contemporary definitions of journalism http://www.ejc.net/magazine/article/separating_journalism_and_the_media/ last view 17/4/2011

¹⁴⁹ Wikileaks: about, why "wikify" leaking? http://wikileaks.org/wiki/wiki/wikileaks:About#Why_22wikify.22_leaking.3F. last viewed 17/4/2011

ανεξάρτητη κρίση του δημοσιευόμενου κειμένου β) Απρόσωπη κρίση για το κοινό γ) Εκλογικευμένη προσπάθεια δημοσίευσης θεμάτων δημοσίου ενδιαφέροντος¹⁵⁰. Ακολουθεί λοιπόν τα βασικά αυτά κριτήρια στην πολιτική δημοσίευσης του το wikileaks; Σχετικά με την δημοσίευση θεμάτων δημοσίου ενδιαφέροντος δεν τίθεται θέμα ότι το wikileaks επιτελεί τον ρόλο της ενημέρωσης του κοινού δημοσιεύοντας μάλιστα απόρρητη πληροφορία όπως το Guantanamo bay manual, ή το collateral murder Video με μεγαλύτερη επιτυχία από τον παραδοσιακό τύπο επειδή δεν υπόκειται σε περιορισμούς που υπόκεινται παραδοσιακά τα μέσα μαζικής ενημέρωσης οι οποίοι αφορούν κυρίως τα ιδιοκτησιακά καθεστώτα των οργανισμών και τα συμφέροντα που αυτά αντιπροσωπεύουν (κρατικής ή ιδιωτικής φύσεως) τα οποία και τους επιβάλουν συγκεκριμένα όρια στα πλαίσια δράσης τους. Παρόλα αυτά το wikileaks με δυσκολία επιτυγχάνει τα άλλα δυο κριτήρια και εν προκειμένω αυτό της α) ελεύθερης και ανεξάρτητης κρίσης του δημοσιευόμενου περιεχομένου και β) της απρόσωπης κρίσης για το κοινό. Αυτό συμβαίνει κυρίως επειδή το wikileaks δεν έχει συγκεκριμένο περιεχόμενο όπως πχ μια καθημερινή οικονομική εφημερίδα, όπως επίσης και επειδή δεν μπορεί να επιλέξει το ίδιο το περιεχόμενο του μιας και στηρίζεται στην πληροφορία, οποιαδήποτε φύση, και αν έχει αυτή η οποία παρέχεται στον οργανισμό από τους πληροφοριοδότες του. Ο ιστότοπος του wikileaks έχει θέσει βέβαια κάποιους αναγκαίους όρους για να δεχθεί πληροφορίες αλλά από εκεί και πέρα ο ιστότοπος δεν σχολιάζει περαιτέρω την πληροφορία και το περιεχόμενο που δέχεται και η μόνη παρέμβαση του είναι στο αν θα την δημοσιοποιήσει ή όχι επειδή δεν πληροί τις προϋποθέσεις. Συνεπώς και εδώ το wikileaks μπορεί να θεωρηθεί πως λειτουργεί όπως ο παραδοσιακός τύπος παρουσιάζοντας όμως μια πιο χαλαρού επιπέδου πολιτική δημοσίευσης σε σχέση με αυτόν .

Στον παραδοσιακό τύπο υπάρχουν άτομα αρμόδια για την τελική μορφή της πληροφορίας που δημοσιεύεται τα οποία αξιολογούν την αξία μιας είδησης, την αυθεντικότητα της πληροφορίας και την διαδικασία πιστοποίησης αυτής (gatekeepers)¹⁵¹. Στο wikileaks όμως δεν υπάρχουν τέτοιου είδους άτομα επειδή ο κυβερνοχώρος και η φύση του μέσου του διαδικτύου δεν επιτρέπουν στο wikileaks να έχει συντάκτες ή άτομα που να μπορούν να επαληθεύσουν το περιεχόμενο και να ασκήσουν έλεγχο στην διαδικασία διανομής της πληροφορίας. Το wikileaks μεταθέτει την ευθύνη αυτή στους αναγνώστες του. Σύμφωνα με τον ιστότοπο του wikileaks στην σελίδα των ερωτήσεων αναφέρεται: « Πως ελέγχει το wikileaks την αυθεντικότητα των κειμένων του? Σε έναν βαθμό, υπάρχει μια ευαίσθητη ισορροπία ανάμεσα στην λογοκρισία και την διασφάλιση της αυθεντικότητας. Το wikileaks θα μπορούσε να εργαστεί με γνώμονα την εγγύηση της αυθεντικότητας, αλλά σε αυτήν την περίπτωση θα λογόκρινε πολλές πληροφορίες που υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να είναι αληθινές-και μπορεί να είναι προς όφελος του κοινού να αποκαλυφθούν. Το παγκόσμιο κοινό είναι αρκετά έξυπνο ώστε να αποφασίσει το ίδιο». «Πως μετράτε την αυθεντικότητα ενός εγγράφου? Το wikileaks δεν κρίνει την αυθεντικότητα των εγγράφων. Εναπόκειται στους αναγνώστες, δημοσιογράφους και τις κοινότητες να

¹⁵⁰ Randall P. Bezanson, The Developing Law of Editorial Judgment, NEB.L.REV.761 (1999)

¹⁵¹ Shutting Down Wikileaks: The conception of press in cyber space Editorial Judgment 14-17

κρίνουν»¹⁵². Έτσι λοιπόν για την αποφυγή της λογοκρισίας και για να ευνοηθεί η διαφάνεια το wikileaks υιοθετεί μια πολιτική έκδοσης σύμφωνα με την οποία δεν είναι υπεύθυνο για την εξέταση της αυθεντικότητας των εγγράφων που δημοσιοποιεί. Ο ιστότοπος τονίζει ωστόσο την συνολική ευφυΐα του κοινού, σύμφωνα και με την θεωρία «wisdom of crowds» και χρησιμοποιεί σαν παράδειγμα την Wikipedia η οποία απέδειξε ότι η συγκεντρωτική γνώση μιας ενημερωμένης κοινότητας πολιτών μπορεί να παράγει εξαιρετικά αποτελέσματα και να διαδώσει γρήγορα την πληροφορία ελέγχοντας ταυτόχρονα την αξιοπιστία αυτής. Έτσι λοιπόν δεν θα ήταν υπερβολή να θεωρήσουμε ότι με την έννοια αυτή της συμμετοχικής γνώσης των πληροφορημένων πολιτών και την μοντέρνα αντίληψη του πολίτη δημοσιογράφου το wikileaks θα μπορούσε να θεωρηθεί δημοσιογραφικός οργανισμός.

Ένα άλλο ενδιαφέρον σημείο σχετικά με το wikileaks και την δημοσιογραφική φύση αυτού αφορά το γεγονός ότι ο ίδιος ο ιστότοπος υποστηρίζει στην σελίδα του πως έχει δημοσιογραφικές σχέσεις με τις πηγές του, έτσι ώστε οι νόμοι προστασίας σχετικά με την ελευθερία τύπου και έκφρασης, της Σουηδίας και του Βελγίου, που είναι χώρες μέσω των οποίων δρομολογούνται οι παροχές πληροφοριών στον ιστότοπο, να μπορούν να εφαρμοστούν για την προστασία των πηγών. Επίσης πρέπει να τονισθεί ότι στον ιστότοπο του wikileaks έχουν δοθεί βραβεία και διακρίσεις που απονέμονται σε δημοσιογραφικούς οργανισμούς και δημοσιογράφους όπως το βραβείο της διεθνούς αμνηστίας για τα Βρετανικά ΜΜΕ, το βραβείο για την ελευθερία έκφρασης στα νέα μέσα(Index of censorship award), καθώς και το βραβείο για την ερευνητική δημοσιογραφία(investigating reporting). Ακόμη δηλαδή και αν δεν φέρει όλα στοιχεία τα οποία φέρει ένας παραδοσιακός δημοσιογραφικός οργανισμός το wikileaks αντιμετωπίζεται ως δημοσιογραφικός οργανισμός από την κοινωνία με την ευρύτερη σύγχρονη έννοια που επιτάσσει η εποχή μας. Το wikileaks συγκεντρώνει κατηγοριοποιεί και δημοσιεύει την πληροφορία όπως ακριβώς και οι παραδοσιακοί δημοσιογραφικοί οργανισμοί με την διαφορά ότι η πληροφορία που δημοσιεύει το wikileaks είναι «ακατέργαστη» για την αποφυγή της λογοκρισίας και την προώθηση της μεγαλύτερης διαφάνειας. Αυτό που ουσιαστικά πραγματοποιεί το wikileaks είναι μια μορφή «ωμής» δημοσιογραφίας(journalism on the raw)¹⁵³ και κατά συνέπεια παρά το γεγονός ότι παρουσιάζει κάποιες διαφορές σε σχέση με τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης μπορεί να θεωρηθεί πως ο ιστότοπος επιτελεί το λειτουργήμα της σύγχρονης διαδικτυακής δημοσιογραφίας και κατ' επέκταση να χαρακτηριστεί ως δημοσιογραφικός οργανισμός ο οποίος επιδέχεται όλων των προστατευτικών διατάξεων και προνομίων του τύπου αλλά και των υποχρεώσεων αυτού.

¹⁵² Wikileaks: about (Questions&Answer), [https://wikileaks.org/wiki/Wikileaks:About#How does Wikileaks test document authenticity.3.F](https://wikileaks.org/wiki/Wikileaks:About#How%20does%20Wikileaks%20test%20document%20authenticity.3.F). last view 22/4/2011

¹⁵³ Βλέπε κεφάλαιο 2.2

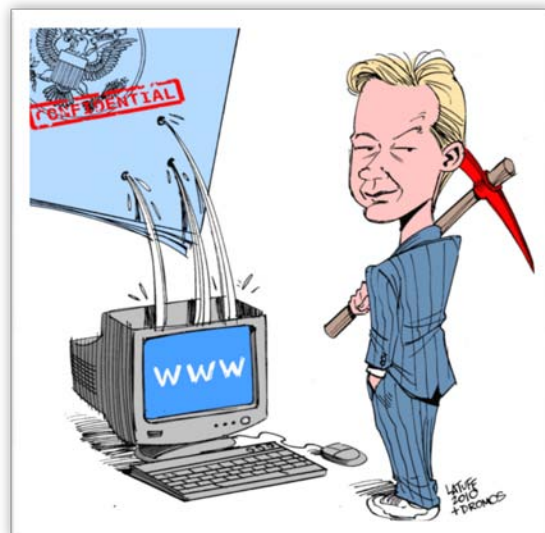
5.2 Ανάλυση νομικού πλαισίου σχετικά με το wikileaks

Στην παρούσα ενότητα θα επιχειρήσουμε να εξετάσουμε από νομικής πλευράς την δημοσιοποίηση των απορρήτων εγγράφων και πληροφοριών που πραγματοποιείται από τον ιστότοπο του wikileaks. Η ανάλυση θα γίνει με σημείο αναφοράς την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του ανθρώπου και το άρθρο 10 που αφορά την ελευθερία έκφρασης δεδομένου ότι σύμφωνα με το νομικό καταστατικό του, ο ιστότοπος του wikileaks είναι μη κερδοσκοπικός οργανισμός ο οποίος λειτουργεί σαν δημοσιογραφικός οργανισμός και επομένως μπορεί να θεωρηθεί ότι η περίπτωση εμπίπτει στις προστατευτικές διατάξεις για την ελευθερία της έκφρασης και του τύπου που ορίζονται από το άρθρο 10 της ΕΣΔΑ η οποία έχει επικυρωθεί από 47 χώρες στην Ευρώπη.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημάνουμε ότι ένα τέτοιο εγχείρημα παρουσιάζει κάποιες δυσκολίες οι οποίες προέρχονται καταρχήν από την φύση του διαδικτύου το οποίο αποτελεί το μέσο όπου στηρίζεται η λειτουργία του ιστοτόπου του wikileaks. Τα προβλήματα σχετικά με την νομοθεσία και το διαδίκτυο είναι πολλά. Κύριο πρόβλημα στην προκειμένη περίπτωση αποτελεί το γεγονός ότι το wikileaks είναι ένα άυλο μέσο το οποίο δεν έχει κάποια πεπερασμένα φυσικά όρια και εκτείνεται σε παγκόσμιο επίπεδο. Έτσι λοιπόν είναι δύσκολο να αποπειραθεί κάποιο κράτος να ασκήσει δίωξη εναντίων του ιστοτόπου με βάση την εθνική του νομοθεσία επειδή δεν είναι καθόλου βέβαιο σε πρώτη φάση ότι το wikileaks υπάγεται στην δικαιοδοσία της συγκεκριμένης χώρας ακόμη και αν η χώρα αυτή φιλοξενεί κάποιον από τους εξυπηρετητές καθρέπτες του wikileaks εντός των ορίων της επικράτειας της.

Επίσης οι περιπτώσεις διαρροών απόρρητης και εμπιστευτικής πληροφορίας από τον ιστότοπο, αφορούν έναν τεράστιο αριθμό εγγράφων σε μεγάλο βαθμό διαφορετικής προέλευσης στα οποία παρατηρείται ιδιαίτερα μεγάλη ποικιλία περιπτώσεων αντικρουόμενων συμφερόντων και δικαιωμάτων. Ως εκ τούτου ένας γενικός κανόνας που θα ισχύει σε κάθε περίπτωση κατά συνέπεια είναι αδύνατον να υπάρξει. Η πλειοψηφία των περιπτώσεων των διαρροών του wikileaks αφορά ζητήματα που παρουσιάζουν πολλαπλές ιδιαιτερότητες τα οποία αν είναι να εκδικαστούν από δικαστήριο, αυτό θα πρέπει πρώτα να γίνει σε εθνικό επίπεδο μιας χώρας και έπειτα, αν η απόφαση του εθνικού δικαστηρίου αποδειχθεί καταδικαστική, από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Η απόφαση σχετικά με την νομιμότητα ή μη της δημοσίευσης παράνομα αποκτηθείσας πληροφορίας σύμφωνα με την ΕΣΔΑ μπορεί να αποδειχθεί δύσκολη υπόθεση ιδιαίτερα μάλιστα όταν εμπλέκονται πολλά αντικρουόμενα δικαιώματα τα οποία προστατεύονται από την σύμβαση και πρέπει να εξεταστούν από το δικαστήριο με βάση την βαρύτητα τους όπως φαίνεται και στις περιπτώσεις Stoll και Radiotwist που αναφέρθηκαν σε προηγούμενο κεφάλαιο. Η τελική απόφαση δε των δικαστηρίων τόσο σε εθνικό όσο και σε Ευρωπαϊκό επίπεδο προκύπτει με βάση την αρχή της αναλογικότητας αφού γίνει στάθμιση όλων των αντικρουόμενων δικαιωμάτων που διακυβεύονται. Οι περιπτώσεις μπορεί να είναι τόσο περίπλοκες ώστε το Ευρωπαϊκό δικαστήριο να χρειαστεί να αναθεωρήσει αποφάσεις εθνικών δικαστηρίων ή ακόμη και να καταλήξει να αποφασίζει με ψηφοφορία η ολομέλεια του Ευρωπαϊκού δικαστηρίου κατά την κρίση των δικαστών για την έκβαση μιας τέτοιου είδους υπόθεσης πχ υπόθεση Stoll που αρχικά εκδικάστηκε

Εικόνα 5.2.1: Διαρροή απόρρητης πληροφορίας από το wikileaks

από τμήμα του Ευρωπαϊκού δικαστηρίου αλλά η υπόθεση κρίθηκε τελικά από την ολομέλεια μετά από έφεση που ασκήθηκε για την αθωωτική απόφαση τμήματος του ίδιου του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Για να μπορέσει λοιπόν να καταδικαστεί το wikileaks από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου θα πρέπει προηγουμένως να υπάρχει καταδικαστική απόφαση εναντίον του οργανισμού από το εθνικό δικαστήριο κάποιας χώρας όπως πχ της Ελβετίας στην περίπτωση Stoll ή της Σλοβακίας στην περίπτωση Radiotwist. Για να μπορέσει να συμβεί κάτι τέτοιο όμως θα πρέπει πρώτα να αποδειχθεί ότι το wikileaks προξένησε «ζημία» μέσω των δημοσιεύσεων του στην χώρα αυτήν ή τα εθνικά συμφέροντα της ώστε να εκδικαστεί η υπόθεση από το εθνικό δικαστήριο σε πρώτο επίπεδο και έπειτα αν προκύψει καταδικαστική απόφαση και ασκηθεί έφεση από το ΕΔΔΑ. Το πως θα συμβεί κάτι τέτοιο για έναν διαδικτυακό τόπο παραμένει ασαφές ιδιαίτερα μάλιστα αν αναλογιστεί κανείς ότι το κρατικό δίκαιο μιας χώρας είναι αδύναμο μπροστά στο διαδίκτυο το οποίο είναι παγκόσμιο και δεν περιορίζεται αποκλειστικά εντός των ορίων της δικαιοδοσίας μιας χώρας.

Ο ιστότοπος του wikileaks θα μπορούσε να κατηγορηθεί για παράνομη δημοσίευση προσωπικών δεδομένων, παραβίαση του νόμου περί πνευματικής ιδιοκτησίας πχ μέσω της δημοσίευσης γραπτών κειμένων αμερικανών διπλωματών, παραβίαση απορρήτου αλληλογραφίας, παραβίαση ιδιωτικού και κρατικού απορρήτου καθώς και απορρήτου επικοινωνιών σε περιπτώσεις δημοσίευσης υποκλοπέντων τηλεφωνικών συνομιλιών. Ωστόσο το wikileaks ενεργεί ως

δημοσιογραφικός οργανισμός μη συμμετέχοντας στην υποκλοπή του παράνομου υλικού. Τα παράνομα δεδομένα αποκτώνται από τον ιστότοπο μέσω τρίτων ανώνυμων πληροφοριοδοτών(whistle blowers) η ταυτότητα των οποίων δεν είναι δυνατόν να εμφανιστεί πουθενά με βάση τον τρόπο που το wikileaks λειτουργεί. Αν μέσω της όλης διαδικασίας δημοσίευσης πληροφορίας διαπράττεται κάποια παρανομία, όπως πχ παράνομη απόκτηση προσωπικών δεδομένων, παραβίαση απορρήτου αλληλογραφίας κτλ, αυτή διαπράττεται κατά κύριο λόγο από τους τρίτους(ανώνυμους πληροφοριοδότες) οι οποίοι παρανομούν έναντι των θιγόμενων προσώπων και όχι από τον ιστότοπο οποίος ενεργώντας ως δημοσιογραφικός οργανισμός επιτελεί το λειτούργημα της ενημέρωσης του κοινού δημοσιεύοντας μεν παράνομα αποκτηθείσα πληροφορία για την απόκτηση της οποίας όμως ο οργανισμός του wikileaks δεν φέρει ουδεμία ευθύνη. Βέβαια και εδώ οι απόψεις δίστανται επειδή ο ιστότοπος του wikileaks ως δημοσιογραφικός οργανισμός δεν έχει το δικαίωμα να δημοσιεύει τα πάντα και θα πρέπει να υπακούει στους εκάστοτε νόμους πχ περί προστασίας των προσωπικών δεδομένων όπως κάνουν οι δημοσιογραφικοί οργανισμοί. Το πρόβλημα όμως που ανακύπτει πάλι εδώ είναι το εξής: σε ποιας χώρας τους νόμους θα οφείλει να πειθαρχήσει το wikileaks. Σε κάθε περίπτωση για να κινηθεί κάποιο φυσικό πρόσωπο εναντίων του wikileaks, πχ ένας διπλωμάτης του οποίου τα έγγραφα ή τα προσωπικά στοιχεία δημοσιεύθηκαν παρανόμως, θα πρέπει πρώτα να αποδειχθεί ότι η προσωπικότητα του υπέστη «βλάβη» από την δημοσίευση που πραγματοποίησε το wikileaks και στην συνέχεια να ασκηθεί δίωξη από εθνικό δικαστήριο χώρας η νομοθεσία της οποίας θεωρεί αδίκημα τη δημοσίευση τέτοιων προσωπικών δεδομένων.

Επίσης στην περίπτωση του wikileaks παρατηρούμε μια εμπλοκή πολλών επιμέρους κλάδων δικαίου όπως το δίκαιο του διαδικτύου, το ηλεκτρονικό δίκαιο, το ποινικό δίκαιο κ.α. τα όρια των οποίων δεν είναι πάντοτε ξεκάθαρα, ενώ είναι πολύ πιθανή και η ύπαρξη περιπτώσεων όπου η ερμηνεία των κανόνων του διεθνούς δικαίου ή του Ευρωπαϊκού δικαίου από το ΕΔΔΑ ή το Δικαστήριο Ευρωπαϊκών κοινοτήτων(ΔΕΚ) διαφέρει από εκείνη που προβλέπει το συνταγματικό δίκαιο κάποιου κράτους γεγονός που περιπλέκει ακόμα περισσότερο την κατάσταση.

Τα παραπάνω σενάρια αν και έχουν νομική βάση δεν φαντάζουν τα πλέον ρεαλιστικά στην συγκεκριμένη περίπτωση που αφορά το φαινόμενο wikileaks. Δεδομένου ότι στο Ευρωπαϊκό Ηπειρωτικό δίκαιο η οποιαδήποτε ποινική δίωξη ασκείται εναντίων φυσικών προσώπων και όχι νομικών ή οργανισμών όπως το wikileaks, το πιο ρεαλιστικό σενάριο θα ήταν η άσκηση δίωξης από κάποιο κράτος σε βάρος του Τζούλιαν Ασάντζ(όπως και συμβαίνει εν προκειμένω άσκηση δίωξης από τη Σουηδία στον Ασάντζ για σεξουαλική παρενόχληση γυναικών)για κάποιο ποινικό αδίκημα που ενδεχομένως διέπραξε ο ίδιος μέσω του wikileaks. Αυτό συμβαίνει επειδή το wikileaks είναι απλώς ένα μέσο το οποίο δεν έχει νομική προσωπικότητα ακόμη δηλαδή και αν το Ευρωπαϊκό δικαστήριο καταδίκασε το wikileaks η ποινή θα ήταν κάποιο χρηματικό πρόστιμο όπως στον ραδιοφωνικό σταθμό Radiotwist δεδομένου ότι άρση της λειτουργίας του οργανισμού δεν δύναται να πραγματοποιηθεί

λόγω της ύπαρξης ιστότοπων καθρεπτών του wikileaks σε όλον τον κόσμο. Ακόμη δηλαδή και αν ανασταλεί η λειτουργία του ιστοτόπου από δικαστική απόφαση σε κάποια χώρα ο ιστότοπος θα εξακολουθεί να λειτουργεί μέσω των καθρεπτών του σε άλλες χώρες πχ wikileaks mirror στα νησιά των Χριστουγέννων.

Το πιο ρεαλιστικό σενάριο για την περίπτωση λοιπόν θα ήταν να καταδικαστεί από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ο Τζούλιαν Ασάνζ για ποινικά αδικήματα που ενδεχομένως διέπραξε μέσω των δημοσιεύσεων του wikileaks κατά παράβαση της ΕΣΔΑ. Προϋπόθεση για να συμβεί κάτι τέτοιο είναι να υπάρξει κάποιο κράτος το οποίο έχει υπογράψει την ΕΣΔΑ, να έχει δικαιοδοσία στο πρόσωπο του Τζούλιαν Ασάνζ και να προβλέπει στην εθνική του νομοθεσία ένα έγκλημα για το οποίο έχει κατηγορηθεί ο Ασάνζ. Ας υποθέσουμε ότι ο Ασάνζ παραπέμπεται σε δίκη σε μία χώρα της Ευρωπαϊκής ένωσης πχ τη Γαλλία. Η χώρα αυτή ενδέχεται να έχει θεσπίσει κάποιο νόμο ο οποίος πχ αφορά τη δράση εκτός ορίων της χώρας, αλλοδαπού πολίτη (και όχι Γάλλου, ο Ασάνζ είναι Αυστραλός πολίτης) η οποία θεωρείται ποινικά δικάσιμη στη χώρα αυτή(στο παράδειγμα μας Γαλλία). Ένας τέτοιος νόμος θα μπορούσε να αφορά για παράδειγμα οποιονδήποτε θέσει σε κίνδυνο την εθνική ασφάλεια κάποιας χώρας πχ Ο Ασάνζ των ΗΠΑ. Με αυτές τις προϋποθέσεις θεωρητικά θα μπορούσε να γίνει παραπομπή του Ασάνζ σε κάποια χώρα της οποίας το νομικό πλαίσιο θα επέτρεπε στον εισαγγελέα να ασκήσει δίωξη

Εικόνα 5.2.2: Αντιδράσεις στις διαρροές του wikileaks

μπορεί να ασκήσει δίωξη εναντίων του Τζούλιαν Ασάνζ ο οποίος δημοσιεύοντας την πληροφορία αυτή έθεσε σε κίνδυνο την εθνική ασφάλεια της συγκεκριμένης χώρας και να κριθεί το ζήτημα στο εθνικό δικαστήριο αυτής στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Κλείνοντας την ενότητα αυτή θεωρείται σκόπιμο να γίνει σύντομη αναφορά και στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, όπου δεν ισχύει βέβαια η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, αποτελούν ωστόσο με βάση τα υπάρχοντα δεδομένα την πιο σοβαρή ίσως απειλή εναντίων του ιστοτόπου του wikileaks και του ιδρυτή του Τζούλιαν Ασάνζ.

Στο Αγγλοσαξονικό δίκαιο το οποίο εφαρμόζεται στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής ποινική δίωξη μπορεί να ασκηθεί τόσο εναντίων φυσικών προσώπων όσο

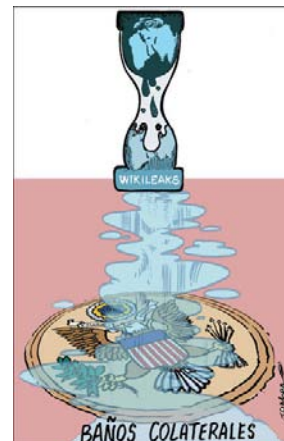
και εναντίων νομικών προσώπων. Στις Η.Π.Α. η ελευθερία της έκφρασης και του λόγου προστατεύονται με βάση την πρώτη τροπολογία του Αμερικανικού συντάγματος στην προστασία της οποίας εμπίπτουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, οι δημοσιογράφοι και οι δημοσιογραφικοί οργανισμοί. Οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής μέχρι σήμερα δεν έχουν βρει κάποια ουσιαστική νόμιμη βάση ώστε να κατηγορήσουν το wikileaks. Ακόμη και στην περίπτωση της Ελβετικής τραπεζικής εταιρείας Bank Julius Baer&co του 2008, όπου ασκήθηκε δίωξη εναντίων του ιστοτόπου του wikileaks στην Αμερική με την κατηγορία της παράνομης δημοσίευσης προσωπικών δεδομένων πελατών της τράπεζας, το δικαστήριο των Η.Π.Α. καταδίκασε τον ιστότοπο και διέταξε την προσωρινή αναστολή της λειτουργίας του η οποία διήρκησε τέσσερις μόνον ημέρες. Στην συνέχεια το δικαστήριο αναθεώρησε την απόφαση του επικαλούμενο α) Το γεγονός ότι το Αμερικανικό δικαστήριο πιθανόν να μην έχει δικαιοδοσία σε αλλοδαπούς ενάγοντες και κατηγορούμενους¹⁵⁴ β) Μια τέτοια δικαστική απόφαση πιθανόν να παραβιάζει την πρώτη τροπολογία του Αμερικανικού συντάγματος, και το δικαίωμα του λαμβάνειν πληροφορίες και ιδέες γ) Η συγκεκριμένη δικαστική απόφαση ήταν ανεπαρκής στο να παρεμποδίσει την διάδοση κλεμμένων πληροφοριών¹⁵⁵. Λίγο μετά την οριστική απόφαση αυτή του δικαστηρίου η υπόθεση εγκαταλείφθηκε ενώ και στο διάστημα που το δικαστήριο διέταξε την προσωρινή άρση λειτουργίας του ιστοτόπου wikileaks ο ιστότοπος εξακολούθησε να λειτουργεί μέσω των καθρεπτών του σε άλλες χώρες.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες αν θέλουν τελικά να προσάψουν νομικές κατηγορίες στο wikileaks ίσως ανατρέξουν στην πράξη περί κατασκοπείας «Espionage act» του 1917. Ακόμη όμως και μέσω αυτού δεν είναι σαφές ότι μπορεί να κατηγορηθεί ένα άυλο μέσο το οποίο εκτείνεται σε παγκόσμια κλίμακα πέρα από τα όρια των Η.Π.Α. βασίζεται στο διαδίκτυο το οποίο δεν είναι παραδοσιακό μέσο και δεν περιλαμβάνεται ως εκ τούτου στον Αμερικανικό νόμο περί κατασκοπείας του 1917. Επίσης ακόμη και στην περίπτωση που βρεθεί νομική βάση μέσω κάποιου νόμου των Ηνωμένων Πολιτειών για να κατηγορηθεί το wikileaks η ποινή που θα επέβαλε το δικαστήριο στον οργανισμό θα είχε περισσότερο την μορφή χρηματικού προστίμου μιας και δεν είναι δυνατόν να φυλακιστεί ένα νομικό πρόσωπο. Το γεγονός αυτό δεν θα ανέστειλε την λειτουργία του wikileaks επειδή ακόμη και αν το δικαστήριο αποφάσιζε άρση λειτουργίας του εξυπηρετητή ή εξυπηρετητών του οργανισμού wikileaks.org στην Αμερική ο ιστότοπος θα εξακολουθούσε να λειτουργεί και να είναι προσβάσιμος από τους ιστότοπους καθρέπτες του σε άλλες χώρες γεγονός μη επιθυμητό για τις Η.Π.Α.

¹⁵⁴ Οι τράπεζες που έκαναν αγωγή λειτουργούν με βάση καταστατικό Ελβετικής νομοθεσίας και νομοθεσίας νησιών Καϊμάν, και ο κατηγορούμενος Mr. Shipton(υποτιθέμενος ιδιοκτήτης του ονόματος της διαδικτυακής περιοχής(domain) wikileaks.org ήταν Αυστραλός πολίτης που διέμενε στην Κένυα

¹⁵⁵ Shutting down wikileaks: The conception of Press in cyberspace

Έτσι λοιπόν οι Ηνωμένες Πολιτείες αναμένεται μάλλον να επιδιώξουν να κινηθούν με βάση την πιο ρεαλιστική ίσως περίπτωση, αυτή δηλαδή της παραπομπής του Τζούλιαν Ασάντζ, ο οποίος αποτελεί φυσικό πρόσωπο, στην δικαιοσύνη ώστε με ενδεχόμενη καταδίκη και φυλάκιση του ιδρυτή και διαχειριστή του wikileaks να δώσουν ένα τέλος στο ενοχλητικό για τις Ηνωμένες Πολιτείες φαινόμενο της διαρροής απόρρητων πληροφοριών. Οι Η.Π.Α. εξετάζουν το ενδεχόμενο να κατηγορήσουν τον Ασάντζ για συνεργασία με τον στρατιωτικό Bradley Manning στην παράνομη απόκτηση απόρρητου στρατιωτικού υλικού όπως το collateral murder video ώστε να μπορέσουν να δικάσουν τον Ασάντζ με κατηγορίες όπως η ηλεκτρονική κατασκοπεία, το ηλεκτρονικό έγκλημα, η παραβίαση του απορρήτου, εσχάτη προδοσία, υπονόμευση εθνικής ασφάλειας των Η.Π.Α. κ.α. Για να συμβεί κάτι τέτοιο θα πρέπει ο Τζούλιαν Ασάντζ να καθίσει στο εδώλιο Αμερικανικού δικαστηρίου. Την παρούσα χρονική στιγμή ο Ασάντζ κατοικεί στην Μεγάλη Βρετανία όπου βρίσκεται ελεύθερος με περιοριστικούς όρους. Εναντίον του εκκρεμεί η τελική απόφαση του Ανώτατου Βρετανικού δικαστηρίου για έκδοση στην Σουηδία βάση Ευρωπαϊκού εντάλματος με την κατηγορία σεξουαλικής κακοποίησης δύο γυναικών στη Σουηδία. Αν τελικά ο Τζούλιαν Ασάντζ παραπεμφθεί σε δίκη στη Σουηδία υπάρχει η δυνατότητα στα πλαίσια κάποιας διεθνούς διμερούς συνεργασίας -συμφωνίας είτε πολυμερούς μεταξύ κρατών πχ Η.Π.Α.- Σουηδίας να εκδοθεί από την Σουηδία ο Ασάντζ στις Ηνωμένες Πολιτείες όπου θα αντιμετωπίσει πληθώρα κατηγοριών(όπως συνέβη πχ και στην χώρα μας με την περίπτωση της έκδοσης του Ηγέτη των κούρδων Αμπντουλάχ Οτσαλάν στην Τουρκία για να δικαστεί) και μπορεί να καταδικαστεί με κατηγορίες που αφορούν την εθνική ασφάλεια των Ηνωμένων Πολιτειών οι οποίες μπορεί να οδηγήσουν από φυλάκιση του Τζούλιαν Ασάντζ σε φυλακές υψίστης ασφαλείας όπως το Γκουαντάναμο μέχρι και την επιβολή της θανατικής ποινής σε αυτόν αν η δίκη γίνει σε κάποια από τις πολιτείες των Η.Π.Α. στην οποία εφαρμόζεται ακόμη.

Εικόνα 5.2.3: Διαρροές κυβερνητικών εγγράφων

5.3 Πως επικυρώνει το wikileaks τα έγγραφα που δημοσιεύει

Το wikileaks έχει χρησιμοποιήσει κατά καιρούς διάφορες μεθόδους και πολιτικές για την επικύρωση των εγγράφων που δημοσιεύει. Αρχικά η επικύρωση των προς δημοσίευση εγγράφων πραγματοποιούνταν αποκλειστικά από τον Τζούλιαν Ασάντζ και την ομάδα των έμπιστων συνεργατών του οι οποίοι ήταν υπεύθυνοι για την λειτουργία του οργανισμού. Μια από τις μεθόδους που χρησιμοποιούσε η ομάδα διαχείρισης του wikileaks πριν από τη δημοσίευση ενός εγγράφου ήταν η αποστολή ενός αντιγράφου του προς διαρροή κειμένου στην υποτιθέμενη αρμόδια για την έκδοση του αρχή, οργανισμό ή εταιρία την οποία θεωρητικά αφορούσε. Η αρμόδια

αρχή είτε επιβεβαίωνε ότι το συγκεκριμένο έγγραφο ήταν πράγματι αυθεντικό είτε αρνούταν να το επιβεβαιώσει. Σε άλλες πάλι περιπτώσεις οι αρμόδιες αρχές στην θέαση του εγγράφου αντιδρούσαν δυναμικά επικαλούμενες πνευματική ιδιοκτησία η σε περίπτωση που το έγγραφο έθιγε ευαίσθητα θέματα απαιτούσαν την καθολική απαγόρευση δημοσίευσης του. Από τον τρόπο με τον οποίο αντιδρούσαν κάθε φορά οι υποτιθέμενοι ιδιοκτήτες του εγγράφου η ομάδα του wikileaks έβγαζε συμπεράσματα σχετικά με την αυθεντικότητα ή όχι μιας πηγής¹⁵⁶

Καθώς ο οργανισμός συνέχισε να αναπτύσσεται και η πληροφορία που έφτανε σε αυτόν προς δημοσίευση να αυξάνει σημαντικά περισσότεροι εθελοντές προστέθηκαν στον οργανισμό προκειμένου να μπορεί να πραγματοποιηθεί η επικύρωση του προς δημοσίευση υλικού και η επεξεργασία αυτού, όπως για παράδειγμα η αφαίρεση υδατογραφημάτων και άλλων στοιχείων αναγνώρισης για την αποφυγή της αποκάλυψης των πηγών. Το wikileaks έφτασε στο σημείο να απαριθμεί περισσότερους από χίλιους εθελοντές όλων των ειδικοτήτων, όπως για παράδειγμα δημοσιογράφους, τεχνικούς, δικηγόρους, ακτιβιστές κτλ αλλά και ειδησεογραφικούς οργανισμούς όπως το Associated Press και η εφημερίδα Los Angeles Times οι οποίοι παρείχαν δωρεάν νομική υποστήριξη.¹⁵⁷

Το 2008 το wikileaks δημοσιοποίησε έγγραφα που αφορούσαν την τράπεζα Barclay και περιπτώσεις φοροδιαφυγής στελεχών της στη Μεγάλη Βρετανία καθώς και την πολυεθνική εταιρία Tราfigura. Για τα συγκεκριμένα έγγραφα υπήρχε απαγόρευση δημοσίευσης με βάση εντολή του ανώτατου δικαστηρίου του Λονδίνου. Σύμφωνα με την εφημερίδα Guardian, που παρακολουθούσε το wikileaks και την δράση του από τον Αύγουστο του 2007, το γεγονός ότι ο ιστότοπος δημοσίευε έγγραφα στα οποία το ανώτατο δικαστήριο του Λονδίνου απαγόρευε να δουν το φως της δημοσιότητας προσέδιδε αυτομάτως κύρος και αξιοπιστία στα έγγραφα αυτά.¹⁵⁸ Μια ακόμη ενδιαφέρουσα περίπτωση «σιωπηλής» επικύρωσης πληροφορίας που δημοσιεύτηκε από τον ιστότοπο αφορά την απαγόρευση του υπουργείου Δικαιοσύνης των Η.Π.Α. σε δικηγόρο που χειριζόταν δικαστική υπόθεση κρατούμενου στις φυλακές του Γκουαντάναμο να κατεβάσει και να χρησιμοποιήσει τα έγγραφα που δημοσίευε το wikileaks για τις φυλακές του Γκουαντάναμο με σκοπό την υπεράσπιση του πελάτη του εμφανίζοντας ως πρόσχημα την απειλή για την εθνική ασφάλεια¹⁵⁹.

Τα έγγραφα που δημοσιεύονταν από τον ιστότοπο συνέχιζαν να κεντρίζουν το παγκόσμιο ενδιαφέρον και το wikileaks άρχισε να κατακλύζεται από πληροφορία κινούμενο προς την πληροφοριακή υπερφόρτωση. Σύμφωνα με τον Clay Shirky συγγραφέα του βιβλίου «Cognitive Surplus» αυτό που χρειαζόταν το wikileaks ήταν κάποιον που να μπορεί να αφηγηθεί μια ιστορία, να έχει την δυνατότητα να προσδίδει ακρίβεια και να αποδίδει πολιτικό πλαίσιο στην πληροφορία που δημοσιευόταν. Έτσι

¹⁵⁶ http://www.singlerapid.co.uk/ezone/Issue33/web_communication.htm last view 25/6/2011

¹⁵⁷ <http://www.economist.com/node/16335810> last view 29/6/2011

¹⁵⁸ WikiLeaks: The Guardian's role in the biggest leak in the history of the world

<http://www.guardian.co.uk/media/2011/jan/28/wikileaks-julian-assange-alan-rusbridger> last view 25/6/2011

¹⁵⁹ <http://legaltimes.typepad.com/blt/2011/06/doj-tangles-with-gitmo-lawyer-over-wikileaks-documents.html> last view 25/6/2011

λοιπόν ο Τζούλιαν Ασάντζ άρχισε να εφαρμόζει μια διαδικασία επικύρωσης των εγγράφων του wikileaks από μεγάλες εφημερίδες παγκοσμίως με τις οποίες αποφάσισε να συνεργαστεί (distributed verification method).

Η συνεργασία ξεκίνησε σε πρώτη φάση ανάμεσα στο wikileaks και τις εφημερίδες Guardian, New York Times, και Der Spiegel τον Ιούλιο του 2010. Οι τρεις αυτές εφημερίδες αρχικά στις οποίες προστέθηκαν λίγο αργότερα η εφημερίδες Le Monde και El Pais άρχισαν να σχηματίζουν ομάδες ανάλυσης και να πραγματοποιούν δημοσιογραφική έρευνα πάνω στα 250.000 έγγραφα τα οποία το wikileaks τους παρείχε. Αρχικά δημιουργήθηκε μια μηχανή αναζήτησης ώστε να είναι δυνατόν να προκύψει νόημα από την ακατέργαστη πληροφορία και να ομαδοποιηθεί, στην συνέχεια επιστρατεύτηκαν ειδικοί αναλυτές και ξένοι ανταποκριτές με λεπτομερείς γνώσεις για τους πολέμους του Ιράκ και του Αφγανιστάν. Τέλος τα έγγραφα ακολούθησαν μια διαδικασία σύνταξης(redaction), σύμφωνα με την δημοσιογραφική δεοντολογία έτσι ώστε να μην δημιουργηθεί απειλή από τις δημοσιεύσεις που ενδεχομένως θέτει σε κίνδυνο πολεμικές επιχειρήσεις εν ενεργεία. Τα έγγραφα αυτά απεστάλησαν έπειτα από την επεξεργασία ξανά στο wikileaks το οποίο υιοθέτησε τις αλλαγές και ξεκίνησε να τα δημοσιοποιεί την ίδια στιγμή που οι εφημερίδες άρχισαν και αυτές με την σειρά τους να δημοσιεύουν άρθρα, αναλύσεις και ιστορίες βασισόμενες στην πληροφορία του wikileaks¹⁶⁰.

Η διαδικασία ανάλυσης και επικύρωσης αποτέλεσε επίπονη διαδικασία δεδομένου του όγκου της πληροφορίας που υπολογίζεται σε περισσότερες από τριακόσια εκατομμύρια λέξεις και συνέβη για πρώτη φορά στα παγκόσμια χρονικά. Συγκριτικά αναφέρεται ότι στην περίπτωση της δημοσίευσης των Pentagon Papers το 1971 από την New York Times η έκταση των απορρήτων κειμένων για τον πόλεμο του Βιετνάμ ήταν περίπου δυόμισι εκατομμύρια λέξεις. Μέχρι στιγμής έχουν δημοσιευθεί περίπου 5000 από τα 250.000 έγγραφα που το wikileaks έδωσε για ανάλυση στις εφημερίδες ενώ δεν έχει αποδειχθεί ότι οι δημοσιεύσεις τόσο του ιστοτόπου όσο και των εφημερίδων που βασίζονταν στις πληροφορίες που διέρρευσαν από το wikileaks προκάλεσαν κάποιου είδους ζημία στην καθημερινή ζωή. Αυτό που αξίζει να σημειωθεί πάντως είναι το γεγονός πως ανεξαρτήτως μεθόδου τεκμηρίωσης που εφαρμόζει το wikileaks δεν έχει καταγραφεί μέχρι σήμερα κάποια περίπτωση διαρροής πλαστού εγγράφου από τον ιστότοπο.

Αναφορικά με τις δημοσιεύσεις που πραγματοποιήθηκαν με πληροφορίες που διέρρευσαν από τον ιστότοπο του wikileaks οι διευθυντές των πέντε μεγάλων εφημερίδων που συμμετείχαν στην έρευνα παραδέχτηκαν πως «μέσω των διαρροών του Ιστοτόπου του wikileaks ανανεώθηκε η δημοσιογραφία». Η Σιλβί Κόφμαν διευθύντρια σύνταξης της Le Monde δήλωσε ότι το wikileaks αποτελεί ένα είδος δεσμού ανάμεσα στη δημοκρατία και τα μέσα ενημέρωσης « Η διαρροή των εγγράφων δεν άλλαξε ριζικά τον τύπο, συνέβαλε όμως στις προσπάθειες μας για μεγαλύτερη διαφάνεια» δήλωσε. Ο διευθυντής των New York Times Μπίλ Κέλερ

¹⁶⁰ WikiLeaks: Inside Julian Assange's war on secrecy- David Leigh & Luke Harding

δήλωσε « Η αμερικανική κυβέρνηση μας πίεσε να μην δημοσιεύσουμε έγγραφα για την Υεμένη, το σκεφτήκαμε σοβαρά αλλά το απορρίψαμε». Ο διευθυντής της El Pais Χαβιέρ Μορένο σημείωσε «Από δημοσιογραφικής πλευράς πιστεύω ότι η ενημερωτική διαδικασία που έγινε σε συνεννόηση με άλλους τέσσερις επικεφαλής έγκριτων διεθνών εντύπων, λειτούργησε ως ένεση αδρεναλίνης και επαγγελματισμού. «Η διαχείριση των Αμερικανικών διπλωματικών εγγράφων του wikileaks ήταν μια νέα πρόκληση, κανένας δημοσιογράφος δεν είχε εργαστεί ποτέ με τόσες πληροφορίες» τονίζει ο διευθυντής της Guardian Άλαν Ραζ Μπρίντγκερ ενώ τονίζει ότι «τα μέσα πρέπει να είναι ανοικτά, όσο αυξάνονται τα τείχη που περιβάλλουν το περιεχόμενό τους τόσο μικρότερος ο αντίκτυπος που έχουν σε παγκόσμιο επίπεδο¹⁶¹».

Κεφάλαιο 6: Wikileaks και διαφάνεια

6.1 Το φαινόμενο wikileaks και η επερχόμενη εποχή της διαφάνειας

Το διαδίκτυο αποτελεί κατά κανόνα ένα μέσο το οποίο ανταμείβει τις ανοικτές μεθόδους περισσότερο από τις κλειστές. Η εποχή μας χαρακτηρίζεται από ικανότητα διασύνδεσης με μεγαλύτερη ευκολία από ότι στο παρελθόν σε ατομικό και ομαδικό επίπεδο. Ως αποτέλεσμα η πληροφορία ρέει πιο ελεύθερα στην δημόσια σφαίρα, ενδυναμωμένη από δίκτυα ανθρώπων απ' όλον τον κόσμο τα οποία συνεργάζονται για να μοιραστούν σημαντικές πληροφορίες και να αποτρέψουν την λογοκρισία ή την απόκρυψη αυτών. Η δύναμη αυτών των σύγχρονων δικτύων είναι φαινομενικά ασταμάτητη. Τα παραδοσιακά κλειστά καθεστώτα σε πολιτικό και επιχειρησιακό επίπεδο έρχονται πλέον αντιμέτωπα με την σύγχρονη αυτή πραγματικότητα σε μια εποχή που μπορεί να χαρακτηριστεί ως εποχή της «διαφάνειας»¹⁶².

Εικόνα 6.1.1: Συνεργασία του wikileaks με την εφημερίδα Guardian πηγή <http://www.guardian.co.uk/>

Στην εποχή μας διαδραματίζεται ένας πληροφοριακός πόλεμος (infowar) ανάμεσα στα εκ φύσεως ανοικτά σύγχρονα πληροφοριακά συστήματα και τα κλειστά του παρελθόντος. Οι άνθρωποι και οι οργανισμοί που ανοίγουν τους εαυτούς τους έστω και μέχρι ενός ορισμένου σημείου σύμφωνα με τις απαιτήσεις των καιρών για μεγαλύτερη διαφάνεια υπερτερούν έναντι εκείνων που παραμένουν προσηλωμένοι στις παλαιές κλειστές τακτικές. Το κυρίαρχο ζήτημα στην σημερινή ψηφιακή εποχή

¹⁶¹ Εφημερίδα τα ΝΕΑ 5-6 Μαρτίου 2011

¹⁶² WikiLeaks and the age of transparency-Micah L. Sifry Yale University press new haven and London

των δικτύων και της διαφάνειας κομμάτι της οποίας αποτελεί και το wikileaks είναι το πως η τεχνολογία αλλάζει την πολιτική. Το να αποτρέπονται πλέον οι πολίτες από το να συνεισφέρουν την δική τους γνώση φαντάζει πια απελπιστικά πίσω από την εποχή μας. Κινούμαστε προς έναν νέο κόσμο ανοικτής πολιτικής, συμμετοχικής και ανοικτής δημοκρατίας γνωστό ως « we-government» όπου οι πολίτες χρησιμοποιούν τις τεχνολογίες διασύνδεσης και τα κρατικά στοιχεία για την αναγνώριση, την αντιμετώπιση και την επίλυση δημοσίων προβλημάτων¹⁶³. Ο τοίχος ανάμεσα στους ισχυρούς και τους κυβερνώντες και τους απλούς ανθρώπους τους οποίους αυτοί εκπροσωπούν έχει αρχίσει να γκρεμίζεται. Στην εποχή της παγκόσμιας δικτύωσης που διανύουμε κυριολεκτικά κάθε άνθρωπος μεταφέρει στις τσέπες του τα εργαλεία και την ικανότητα της συνδεσιμότητας χωρίς να απαιτείται πλέον η άδεια από αρμόδιες αρχές όπως παλιά. Όταν συνδυάζεται η συνδεσιμότητα με την διαφάνεια, η ικανότητα ολοένα και περισσότερων ανθρώπων, να παρατηρούν, να μοιράζονται και

Εικόνα 6.1.2: wikileaks και διαφάνεια

να συνειδητοποιούν τι συμβαίνει γύρω τους αυξάνει κατακόρυφα οδηγώντας ταυτόχρονα σε μια τεράστια αύξηση της κοινωνικής ενέργειας που απελευθερώνεται προς όλες τις κατευθύνσεις. Οι εξεγέρσεις στον αραβικό κόσμο για παράδειγμα αποτελούν κατά πολλούς αποτέλεσμα της κοινωνικής ενέργειας που απελευθερώθηκε μέσω των δικτυωμένων πολιτών οι οποίοι για πρώτη φορά είχαν την δυνατότητα της ελευθερίας στην πληροφόρηση μέσω του διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης δυνατότητα που τους είχαν στερήσει επί σειρά ετών από τα απολυταρχικά καθεστώτα του Αραβικού κόσμου που έλεγχαν και καταπίεζαν οποιαδήποτε μορφή πληροφόρησης αποκρύπτοντας την αλήθεια από τους πολίτες τους.

Σύμφωνα με την αντίληψη του κινήματος της διαφάνειας αν ένα πρόβλημα γίνει ορατό ή δημοσιευθεί στο διαδίκτυο με μορφή που πολλοί άνθρωποι να μπορούν να συρρεύσουν γύρω από αυτό πολύ συχνά μια λύση θα προκύψει «crowd sourcing». Κατ' αναλογία και στην πολιτική αν προσκληθούν πολλοί πολίτες δημόσιοι φρουροί οι οποίοι θα αφιερώσουν χρόνο στο να καταστήσουν την κυβέρνηση πιο διάφανη, υπεύθυνη και ανοικτή είναι πολύ πιθανό να βρεθούν λύσεις στα προβλήματα¹⁶⁴. Το wikileaks είναι μόνο ένα κομμάτι ενός πολύ μεγαλύτερου πάζλ συνεχόμενων αλλαγών που αφορούν τον τρόπο με τον οποίο οι εξουσιαζόμενοι πολίτες και οι εξουσιάζοντες συνδέονται στην εποχή της διαφάνειας που διανύουμε σήμερα. Οι αλλαγές αυτές είναι θεμελιώδεις για την δημιουργία, την ανάπτυξη και την ενδυνάμωση μιας υγιούς ανοικτής κοινωνίας. Η εποχή της μυστικότητας και της απόκρυψης των πληροφοριών πλησιάζει προς το τέλος της ενώ ανατέλλει η εποχή της ανοικτότητας και της συμμετοχικότητας στην διάδοση της πληροφορίας. Στην ανατέλλουσα εποχή αυτή των δικτύων και των δικτυωμένων πολιτών όπου κυριαρχεί το στοιχείο της διαφάνειας οι πολίτες δεν εμπιστεύονται πλέον τις κυβερνήσεις τους και την οπτική της αλήθειας που αυτές θέλουν να παρουσιάζουν οι επί σειρά πολλών

¹⁶³ Yochai Benkler-The Wealth of Networks http://www.benkler.org/Benkler_Wealth_Of_Networks.pdf last view 23/4/2011

¹⁶⁴ WikiLeaks and the age of transparency-Micah L. Sifry Yale University press new haven and London - chapter 4 σελ 70-75

ετών επιτηρούμενοι μπορούν πλέον να έχουν το ρόλο του επιτηρητή στις κυβερνήσεις. Το wikileaks καθώς και τα άλλα κανάλια διανομής απόρρητης πληροφορίας αποτελούν συμπτώματα της ευρύτερης αυτής αλλαγής πορείας που παρατηρείται και όχι την αιτία της.

Το wikileaks δεν έκανε τίποτα διαφορετικό από αυτό που θα έκανε οποιαδήποτε εφημερίδα ή δημοσιογραφικός οργανισμός ο οποίος θα γινόταν αποδέκτης διαρρευσάντων κυβερνητικών εγγράφων, την εξέταση δηλαδή αυτών και την δημοσιοποίηση προς ανάλυση. Ο λόγος για τον οποίον πραγματοποιείται η παρούσα σύγκρουση ανάμεσα στο wikileaks και την κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών είναι το γεγονός ότι η ελεύθερη ροή της πληροφορίας απειλεί το Αμερικανικό κράτος θέτοντας του δύσκολες ερωτήσεις. Οι ερωτήσεις που θέτει το wikileaks δεν περιορίζονται απλά στο επίπεδο του να ντροπιάσουν έναν πολιτικό ή έναν γραφειοκράτη αλλά αποκαλύπτουν συστηματικά λεπτομέρειες σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο οι Η.Π.Α. ασκούν την εξωτερική και την στρατιωτική τους πολιτική σε παγκόσμιο επίπεδο. Αυτό που φαίνεται να πέτυχε ο Τζούλιαν Ασάνζ με το wikileaks ήταν το χακάρισμα (hacking) μιας παγκόσμιας υπερδύναμης¹⁶⁵. Τα έγγραφα που δημοσίευσε το wikileaks δείχνουν ότι καμία από τις δυτικές δυνάμεις δεν πιστεύει ότι το Αφγανιστάν μπορεί να γίνει ένα αξιόπιστο και σοβαρό κράτος και να αποτελέσει μια βιώσιμη δημοκρατία, παρά το γεγονός ότι αυτός είναι ο επίσημος λόγος για τον οποίο στρατιώτες πολεμούν και πεθαίνουν στην περιοχή του Αφγανιστάν. Η κοινή γνώμη φαίνεται πως είναι πλέον στην θέση να γνωρίζει ότι οι κυβερνήσεις ήξεραν για τους πολέμους αλλά απέκρυπταν τα στοιχεία σκόπιμα από τον κόσμο. Αυτό που πραγματοποιεί κατά τα φαινόμενα το wikileaks και ο Ασάνζ μπορεί να χαρακτηρισθεί ως ένα είδος «ριζοσπαστικής διαφάνειας» με την έννοια της δημοσίευσης μεγάλης ποσότητας ακατέργαστης πληροφορίας, δεδομένου ότι το διαδίκτυο είναι το βασίλειο της πληροφοριακής αφθονίας και όχι της λιγοστής πληροφόρησης όπως τα παραδοσιακά μέσα.

Το γεγονός αυτό αποτελεί σύμφωνα με υποστηρικτές του ιστοτόπου ένα παράθυρο στο μέλλον και όχι μια παραφωνία. Είναι γεγονός πως η απειλή της μαζικής διαρροής πληροφορίας θα εξακολουθήσει να υπάρχει για όσο συνεχίζουν να υπάρχουν μαζικά κρατικά μυστικά¹⁶⁶. Η καλύτερη άμυνα ενάντια στις διαρροές είναι η διαφάνεια, σύμφωνα με τους υποστηρικτές του κινήματος. Η ριζοσπαστική διαφάνεια αυτού του είδους είναι πλέον τεχνολογικά εφικτή και θα πρέπει να θεωρείται ως δεδομένο της εποχής μας. Οι οποιεσδήποτε προσπάθειες για να παρεμποδιστεί το παγκόσμιο αυτό κίνημα της διαφάνειας φαίνεται πως εμφανίζουν υψηλές πιθανότητες στο να αποτύχουν όπως απέτυχαν οι προσπάθειες για κλείσιμο του Napster μέσω του οποίου οι χρήστες από όλον τον κόσμο μοιράζονταν δωρεάν αρχεία παντός τύπου και κυρίως μουσικής. Όπως λοιπόν οι δισκογραφικές εταιρείες και η κινηματογραφική βιομηχανία οι οποίες αποτέλεσαν φανατικούς πολέμιους του Napster, σε βαθμό που μπορεί να θεωρηθεί πως μοιάζει με τον τρόπο που αντιδρούν

¹⁶⁵ «The blast Shack»- Bruce Sterling <http://www.webstock.org.nz/blog/2010/the-blast-shack/> last view 23/4/2011

¹⁶⁶ WikiLeaks: Secrets shared with millions are not secret- Max Frankel

<http://www.guardian.co.uk/commentisfree/cifamerica/2010/nov/30/wikileaks-secrets-pentagon-papers> last view 24/4/2011

οι Η.Π.Α. με το θέμα του wikileaks, αναγκάστηκαν να προσαρμόσουν την δράση τους σύμφωνα με το μοντέλο των δικτύων και της συνεισφοράς αρχείων με τον ίδιο τρόπο και οι κυβερνήσεις θα πρέπει να αναθεωρήσουν το μοντέλο μυστικότητας που εφαρμόζουν όπως προστάζει η σύγχρονη εποχή της διαφάνειας. Το wikileaks υποστηρίζει το άνοιγμα της πληροφορίας σε μια εποχή η οποία χαρακτηρίζεται από στροφή προς την διαφάνεια. Ακόμη και αν ανασταλεί τελικά η λειτουργία του οργανισμού, όπως συνήθως συμβαίνει στις περιπτώσεις αυτών που πρωτοπορούν πχ Napster, η ιδέα της διακίνησης απορρήτων πληροφοριών προς μεγαλύτερη διαφάνεια είναι πολύ πιθανόν να μην σβήσει εξαιτίας παρόμοιων προσπαθειών δημιουργίας ιστοσελίδων πληροφοριοδότησης «whistle blowing sites» εμπνευσμένων από το wikileaks που κινούνται με γνώμονα την διαφάνεια οι οποίες ξεκίνησαν πρόσφατα όπως είναι για παράδειγμα το openleaks.org που δημιουργήθηκε από τον πρώην συνεργάτη του Τζούλιαν Ασάντζ Daniel Domscheit-Berg.

Το φαινόμενο του wikileaks το οποίο αποτελεί μέρος της «σταυροφορίας» αυτής προς μεγαλύτερη διαφάνεια ουσιαστικά εισήγαγε την ικανότητα του διαμοιρασμού της πληροφορίας από ανώνυμους πολίτες παρέχοντας ταυτόχρονα υψηλή ασφάλεια πέραν από τον έλεγχο οποιουδήποτε κυβερνητικού νόμου προσπαθεί να περιορίσει την προσπάθεια αυτή. Το γεγονός αυτό διαταράσσει από τα θεμέλια την αντίληψη που επικρατούσε ως σήμερα και την παλιά ισορροπία ανάμεσα στην εξουσία και τους πολίτες. Μέσω των δικτύων, της συνδεσιμότητας και της αμοιβαίας

συνεισφοράς αλλά και πολλά από τα επί σειρά ετών οι εξουσιαζόμενοι και εξουσίας τείνουν να

πραγματική ελευθερία έκφρασης που αποτελεί δομικό στοιχείο της διαφάνειας ευνοείται από το διαδίκτυο το οποίο έχει χαμηλώσει κατά πολύ τα εμπόδια εισόδου στην δημόσια σφαίρα που δεν θεωρείται πια προνόμιο των ιδιοκτητών παραδοσιακών ΜΜΕ και των δημοσιογράφων που εργάζονται στον τύπο αλλά έχει διευρυνθεί κατά πολύ περιλαμβάνοντας και τους απλούς πολίτες. Διευθυντές των πέντε μεγάλων εφημερίδων ανά τον κόσμο που έγιναν αποδέκτες απορρήτων εγγράφων από τον ιστότοπο του wikileaks αναφέρουν σε δηλώσεις τους ότι μέσω του wikileaks αναβαθμίστηκε η δημοσιογραφία. Ο διευθυντής της εφημερίδας El Pais Χαβιέρ Μορένο δηλώνει χαρακτηριστικά: «Οι αποκαλύψεις του wikileaks είναι το μεγαλύτερο δημοσιογραφικό γεγονός των τελευταίων ετών». Ο Άλαν Ράσμπριντγκερ διευθυντής της Guardian σημειώνει « Αν ανοιχτούμε στην κοινωνία οι άνθρωποι θα μας δώσουν ιστορίες». «Τα ΜΜΕ θα πρέπει να ασκήσουν περισσότερες πιέσεις για την δημοσιοποίηση τέτοιου είδους πληροφοριών», δηλώνει η διευθύντρια σύνταξης της Le Monde diplomatique Σιλβί Κόφμαν, ενώ ο διευθυντής των New York Times

συνεργασίας και την βοήθεια της τεχνολογίας προνόμια που απολάμβαναν εξουσιάζοντες εις βάρος των θεωρούνταν ως δεδομένα της μην υφίστανται πλέον. Η

Μπίλ Κέλερ τονίζει « Το μέλλον της δημοσιογραφίας βρίσκεται στο διαδίκτυο και τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης πρέπει να προσαρμοστούν»¹⁶⁷.

Δυστυχώς μέχρι σήμερα το διαδίκτυο παραμένει ακόμη στο μεγαλύτερο μέρος του κλειστής μορφής μέσω ελεγχόμενο κυρίως από ιδιωτικά συμφέροντα αλλά και κρατικά ως έναν βαθμό. Αυτό που απαιτείται για να εισέλθουμε δυναμικά σε μια νέα εποχή διαφάνειας είναι το διαδίκτυο να καταστεί ένας πραγματικά ελεύθερος και χειραφετημένος δημόσιος χώρος στον οποίο ο οποιοσδήποτε μπορεί να εκφράσει

Εικόνα 6.1.3: Αφίσα πολιτών υπέρμαχων του wikileaks

την άποψη του ελεύθερα ανεξάρτητα από την φύση της. Ένα διαδίκτυο δηλαδή του οποίου η αρχιτεκτονική είναι πραγματικά ελεύθερη από τον κυβερνητικό ή επιχειρησιακό έλεγχο, αποκεντρωμένο(decentralized) και απρόβλεπτο όπως η καθημερινή ζωή. Σήμερα το διαδίκτυο αποτελεί δυστυχώς μια ψευδαίσθηση της δημοκρατίας επειδή παρουσιάζει την μορφή ελέγχου πυραμίδας από την κορυφή δηλαδή προς τα κάτω(top-down) ενώ ταυτόχρονα η δομή του είναι κατά κύριο λόγο συγκεντρωτική (centralized)¹⁶⁸. Η πραγματική αλλαγή όμως σύμφωνα με το κίνημα της διαφάνειας έρχεται από τους πολίτες και συγκεκριμένα από κάτω προς τα πάνω. Η διαφάνεια αποτελεί το καύσιμο για την αλλαγή αυτή, και η τεχνολογία της συνδεσιμότητας και η αμοιβαία συνεργασία τον κινητήρα. Αυτό που αναδύεται είναι μια διευρυμένη αντίληψη του ρόλου του πολίτη, όχι απλώς ως ένας παθητικός καταναλωτής και περιστασιακά ψηφοφόρος, αλλά ως ένας ενεργός παίκτης ο οποίος παρακολουθεί τις ενέργειες της κυβέρνησης και των πολιτικών, απαιτώντας συνυπολογισμό στην διαδικασία λήψης αποφάσεων με το να παράγει και να μοιράζεται πληροφορία με τους συμπολίτες του και να συμμετέχει ενεργά στην διαδικασία επίλυσης των προβλημάτων.

Υπάρχει μεγάλη διαφορά ανάμεσα στην απόκρυψη πληροφορίας και στα ασύστολα ψεύδη των κυβερνήσεων προς τους ανθρώπους για την ζωή και την τύχη των οποίων αυτές είναι υπεύθυνες. Το κίνημα της διαφάνειας που αναδύεται σήμερα βασίζεται σε μια κεντρική ιδέα. Σύμφωνα με την ιδέα αυτήν όταν η πληροφορία σχετικά με τις ενέργειες των κυβερνήσεων και τα συμφέροντα που κρύβονται πίσω από αυτές γίνεται διαθέσιμη στο κοινό, οι πολίτες ως άτομα μπορούν να παρακολουθήσουν καλύτερα μια κυβέρνηση, να εγείρουν ερωτήσεις, να περιορίσουν την διαφθορά, να αναδείξουν τα προβλήματα και τα κακώς κείμενα και να βρουν λύσεις για ποικίλα θέματα, ενδεχομένως μάλιστα καλύτερες από αυτές που θα έδιναν οι πολιτικοί και ο περιρρέων σε αυτούς κλειστός κύκλος ανθρώπων που ασχολείται με την επίλυση των πολιτικοκοινωνικών προβλημάτων. Σε μια περίοδο που οι κυβερνήσεις και οι ιδιωτικοί οργανισμοί και οι εταιρείες αποκρύπτουν συστηματικά

¹⁶⁷ « Ανανεώθηκε η δημοσιογραφία» Συζητούν 5 διευθυντές κορυφαίων εντύπων που συνεργάστηκαν για την δημοσίευση των απορρήτων εγγράφων- Εφημερίδα τα ΝΕΑ φύλο Σαββατοκύριακου 5-6 Μαρτίου 2011

¹⁶⁸ Wikileaks and the age of transparency-Micah L. Siftly Yale University press new haven and London κεφάλαιο 8σελ 178-188

μεγάλο μέρος της πληροφορίας από τους πολίτες ενώ ταυτόχρονα διαθέτουν πληθώρα πληροφοριών αναφορικά με αυτούς είναι ιδιαίτερα σημαντικό οι πολίτες να έχουν στην κατοχή τους πληροφορίες τόσο για τις κυβερνήσεις όσο και για τους ιδιωτικούς οργανισμούς και την δράση τους έτσι ώστε να επέλθει ένα είδος ισορροπίας η οποία ευνοεί την διαφάνεια.

Το διαδίκτυο είναι ένα ισχυρό όπλο προς την διαφάνεια σύμμαχος των πολιτών σε αυτόν τον αγώνα για την διάδοση της πληροφορίας πέρα από τον συγκεντρωτικό έλεγχο των κρατών και των ιδιωτικών επιχειρήσεων και οργανισμών. Η διαφάνεια μπορεί να αποτελέσει την βάση για μια εποχή, στην οποία οι κυβερνήσεις και οι πολίτες συνεργάζονται στην επίλυση των προβλημάτων, στην οποία τα όρια ανάμεσα στους εξουσιάζοντες και τους εξουσιαζόμενους θα καθίστανται πλέον δυσδιάκριτα. Μέσω της συνεργατικής δράσης αντί οι πολίτες να περιμένουν από τους πολιτικούς ηγέτες και τους κρατικούς γραφειοκράτες να δώσουν λύση στα προβλήματα της κοινωνίας θα συμμετέχουν οι ίδιοι ουσιαστικά στην εξεύρεση των λύσεων προωθώντας με τον τρόπο αυτόν μια ανώτερου επιπέδου δημοκρατία. Για να μπορέσει να πραγματοποιηθεί κάτι τέτοιο όμως ικανή και αναγκαία συνθήκη είναι ή ορθή και εκτεταμένη πληροφόρηση επί θεμάτων δημοσίου συμφέροντος. Η πραγματική ελευθερία του λόγου και της έκφρασης και η διασύνδεση των ανθρώπων σε παγκόσμιο επίπεδο αποτελεί κατά συνέπεια επιτακτική ανάγκη.

Το φαινόμενο wikileaks, σύμφωνα με την γνώμη των ανά τον κόσμο υποστηρικτών του, δεν είναι τίποτε άλλο από ένα υπέρμαχο εργαλείο αυτής της νέας εποχής διαφάνειας που ανατέλλει. Ένα ποτάμι πληροφορίας το οποίο έχει προκαλέσει ενόχληση παγκοσμίως επειδή απειλεί να ανοίξει την έως τώρα κλειστή πολιτική σκηνή η οποία μη θέλοντας να χάσει τα παραδοσιακά της προνόμια και δυνάμεις επιθυμεί να παραμείνει κλεισμένη και απομονωμένη στο δικό της στεγανό διαμέρισμα αδιαφορώντας για το αν ο έξω κόσμος κινείται προς μια εποχή που χαρακτηρίζεται από αγώνα για διαφάνεια, ανοικτότητα, ελεύθερη πληροφόρηση, συνδεσιμότητα, συμμετοχικότητα και συνεργασία μεταξύ των ανθρώπων σε παγκόσμιο επίπεδο. Κάθε κίνηση εναντίον του wikileaks, σύμφωνα με τους υπέρμαχους του ιστοτόπου, δεν είναι τίποτε άλλο από προσπάθεια υπονόμησης και

πλήγμα στην ελευθερία έκφρασης και πληροφόρησης η οποία αποτελεί «μαχαίρι στην καρδιά» του ανερχόμενου κινήματος της διαφάνειας. Ένας ποταμός όμως δεν γυρίζει ποτέ πίσω η ανθρωπότητα κινείται ήδη προς την κατεύθυνση της διαφάνειας που αναμένεται να επιφέρει ριζικές αλλαγές στην παγκόσμια πολιτική σκηνή με την ευρεία της έννοια την οποία αντιλαμβανόμαστε σήμερα προάγοντας την ελευθερία έκφρασης και πληροφόρησης των πολιτών, οδηγώντας στην συνεργασία μεταξύ

αυτών και των κυβερνήσεων τους και αναβαθμίζοντας την δημοκρατία σε παγκόσμιο επίπεδο.

6.2 Napster-Wikileaks Συγκριτική ανάλυση

Το 1999 εμφανίστηκε στο προσκήνιο ένα δίκτυο διακίνησης μουσικών αρχείων με την ονομασία Napster. Δημιουργός του δικτύου ήταν ο αμερικανός φοιτητής Shawn Fanning. Το δίκτυο του Napster λειτουργούσε βασιζόμενο στην τεχνολογία peer to peer (P2P) παρέχοντας στους χρήστες του τη δυνατότητα να ανταλλάσουν και να μοιράζονται αρχεία ήχου σε μορφή mp3¹⁶⁹. Το δίκτυο είχε τεράστια απήχηση στο κοινό παγκοσμίως και έφτασε να αριθμεί 26,4 εκατομμύρια χρήστες το 2001. Η ελεύθερη διακίνηση αρχείων μουσικής ανάμεσα στους χρήστες πραγματοποιείτο κατά παράβαση του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων ευνοώντας την πειρατεία γεγονός που οδήγησε την μουσική βιομηχανία και τις δισκογραφικές εταιρίες στο να κινηθούν νομικά κατά του Napster επιτυγχάνοντας τελικά την παύση της λειτουργίας του δικτύου από το δικαστικό σύστημα των Ηνωμένων Πολιτειών.

Η ιδέα ωστόσο της ελεύθερης διακίνησης πληροφορίας και αρχείων μέσω της τεχνολογίας peer to peer ενέπνευσε νέα δίκτυα και υπηρεσίες μιμητές του Napster τα οποία αποδείχθηκαν ακόμη πιο δύσκολο να τεθούν υπό έλεγχο¹⁷⁰. Οι νομικές διαμάχες ενάντια στην πειρατεία μουσικών αρχείων στο διαδίκτυο μέσω του δικτύου peer to peer του Napster αποτέλεσαν μια Πύρρειο νίκη για την μουσική βιομηχανία και τις δισκογραφικές εταιρίες ενάντια στην ιδέα της ελεύθερης διακίνησης αρχείων που προωθούσε το Napster. Κάθε φορά που τερματιζόταν με νομικά μέσα η λειτουργία ενός τέτοιου δικτύου ανταλλαγής αρχείων, ένα νέο δίκτυο peer to peer έκανε την εμφάνιση του σε διαφορετικές συνήθως τοποθεσίες κάνοντας χρήση διαφόρων τεχνολογικών παραλλαγών ώστε να εκμεταλλευτεί νομικά κενά και ασάφειες βρίσκοντας «παράθυρα» στη νομοθεσία. Τέτοια παραδείγματα κατά αναλογία με το Napster αποτελούν τα δίκτυα: Gnutella, Madster, e-donkey και οι διάφορες παραλλαγές του δικτύου όπως πχ e-mule, freenet, KaZaa και KaZaa lite, mininova, WinMx, DC ++, mp3.com, Limewire, ANts P2P και GNU.net τα οποία μάλιστα εφάρμοζαν πολιτική ανωνυμίας στην διακίνηση αρχείων, isohunt, bitcomet, BitTorrent, Utorrent, I-tunes, Pirate Bay καθώς και πολλά άλλα παρόμοια δίκτυα¹⁷¹. Ένα από τα πλέον διάσημα δίκτυα διακίνησης αρχείων κατ' αναλογία με το Napster που ουσιαστικά αποτελεί ένα είδος μετεξέλιξης του είναι το περίφημο Pirate Bay¹⁷². Το Pirate Bay είναι ένας Σουηδικός ιστότοπος ο οποίος περιέχει υπερσυνδέσμους και αρχεία τύπου Torrent τα οποία επιτρέπουν στους χρήστες να ανταλλάσουν και να

¹⁶⁹ http://tech_soc_stuff.blogspot.com/2010/12/more-on-wikileaksnapster-parallels.html last visited 14/11/2011

¹⁷⁰ A world after wikileaks- <http://www.bbc.co.uk/news/technology-12007616> last visited 18/11/2011

¹⁷¹ Top File sharing Networks –http://www.forbes.com/2005/06/24/cx_de_fileshareslide_3.html last visited 16/11/2011

¹⁷² Wikileaks, a Napster-style Internet gamechanger for 2010-Chris Lefkow (AFP) διαθέσιμο στο <http://www.france24.com/en/20101229-wikileaks-napster-style-internet-gamechanger-2010>

μοιράζονται ηλεκτρονικά αρχεία ήχου, εικόνας, βίντεο και λογισμικού. Το δίκτυο αριθμεί πάνω από 5 εκατομμύρια χρήστες και έχει βρεθεί αντιμέτωπο από το 2006 και μετά με πληθώρα κατηγοριών για πειρατεία, παραβίαση νόμων περί πνευματικών δικαιωμάτων και πνευματικής ιδιοκτησίας, εξακολουθεί ωστόσο να λειτουργεί έως σήμερα. Δίκτυα όπως το Napster και το Pirate Bay εμφανίζονται να έχουν ισχυρό αντίκτυπο στην κοινωνία. Η ιδέα της ελεύθερης διακίνησης αρχείων, πληροφορίας και ιδεών στο διαδίκτυο οδήγησε στην δημιουργία και την λειτουργία πολιτικών κομμάτων όπως το πειρατικό κόμμα στη Σουηδία (Pirate Party of Sweden), την Γερμανία¹⁷³(Piratenpartei Deutschland) και άλλες χώρες. Μάλιστα το πειρατικό κόμμα της Σουηδίας εξέλεξε στις τελευταίες ευρωεκλογές βουλευτή στο Ευρωκοινοβούλιο¹⁷⁴. Ως ένα άλλο παράδειγμα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ο ιστότοπος Silk Road.com που αποτελεί έναν διαδικτυακό τόπο ανώνυμων αγορών απαγορευμένων ουσιών και φαρμάκων ο οποίος λειτουργεί σαν το γνωστό amazon καλύπτοντας όμως τα ίχνη των χρηστών του μέσω του δικτύου ανωνυμίας TOR¹⁷⁵ που χρησιμοποιείται και από το wikileaks. Τέλος ένα άλλο ανάλογο παράδειγμα θα μπορούσε να είναι και το bitcoins p2p digital currency το οποίο χρησιμοποιείται από χρήστες για να πραγματοποιούν ανώνυμες οικονομικές συναλλαγές μεταξύ τους¹⁷⁶ μέσω ενός κρύπτο συναλλάγματος (cryptocurrency).

Το κίνημα του Napster πριν από μια δεκαετία έδειξε κατά κύριο λόγο το πως η τεχνολογία συγκρούστηκε με τα δεδομένα εκείνης της εποχής επιτυγχάνοντας μάλιστα την αλλαγή τους άλλα και το πως ο κόσμος κινήθηκε προς μια άλλη κατεύθυνση διαφορετική από εκείνη που κινείτο παραδοσιακά. Το Napster στην αρχική του μορφή ήταν ένα πειρατικό δίκτυο το οποίο λειτουργούσε παρανόμως. Μετά από αλλεπάλληλες δικαστικές διαμάχες και συγκρούσεις με την μουσική βιομηχανία αυτό που ουσιαστικά συνέβη ήταν η δημιουργία νέων νόμιμων μοντέλων για την διακίνηση των μουσικών αρχείων τα οποία ήταν ουσιαστικά πρωτόγνωρα και που ανταποκρίνονταν στην νέα ψηφιακή εποχή τα οποία οι εταιρείες αναγκαστικά υιοθέτησαν εγκαταλείποντας παλαιότερα μοντέλα πώλησης της μουσικής που επικρατούσαν μέχρι εκείνη την εποχή¹⁷⁷. Το Napster προσέφερε την τεχνολογική και ιδεολογική δομή η οποία μετέτρεψε την ανταλλαγή μουσικών αρχείων μέσω P2P σε ένα ρεύμα αντίθεσης ενάντια στον τρόπο διανομής της μουσικής από την μουσική βιομηχανία. Το ίδιο το Napster μάλιστα συνεχίζει να λειτουργεί σήμερα νόμιμα σε συνεργασία με την μουσική βιομηχανία και τις δισκογραφικές εταιρείες αν και δεν θεωρείται πλέον από τους «ισχυρούς παίκτες» στο χώρο ενώ και οι συνδρομητές του είναι κατά πολύ λιγότεροι. Σε αντίστοιχη κατεύθυνση με την απαίτηση της εποχής για διακίνηση μουσικών αρχείων εύκολα και γρήγορα μέσω διαδικτύου κινούνται αρκετές νέες υπηρεσίες διακίνησης μουσικών αρχείων οι οποίες εμφανίστηκαν

¹⁷³ <http://www.piratenpartei.de/>

¹⁷⁴ <http://www.guardian.co.uk/technology/blog/2009/jun/08/elections-pirate-party-sweden> last visited 13/11/2011

¹⁷⁵ <http://ianxz6zefk72ulzz.onion/> απαιτείται δίκτυο TOR για την σύνδεση

¹⁷⁶ <http://www.forbes.com/forbes/2011/0509/technology-psylocybin-bitcoins-gavin-andresen-crypto-currency.html> last visited 15/11/2011

¹⁷⁷ WIKILEAKS MOMENT / NAPSTER MOMENT <http://deterritorialsupportgroup.wordpress.com/2011/07/25/wikileaks-napster/> last visited 17/11/2011

μεταγενέστερα στο διαδίκτυο και λειτουργούν νόμιμα όπως για παράδειγμα το περίφημο i-tunes της εταιρείας apple.

Το διαδίκτυο όπως και κάθε άλλο μέσο είναι από την φύση του ουδέτερο. Η δύναμη του έγκειται στον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιείται κάθε φορά από τους χρήστες του. Το διακύβευμα της υπόθεσης Napster ήταν η αντιπαράθεση του διαδικτύου και κατ' επέκταση των χρηστών με τη μουσική βιομηχανία και τα οικονομικά συμφέροντα των δισκογραφικών εταιριών. Στην περίπτωση του wikileaks παρατηρείται μια σύγκρουση του διαδικτύου και των πολιτών χρηστών του με την μυστικότητα και την λογοκρισία με στόχο την μεγαλύτερη διαφάνεια στην δημόσια σφαίρα. Το wikileaks με τα μέχρι στιγμής δεδομένα φαίνεται πιθανό να οδηγήσει σε νέα τεχνολογικά μοντέλα απελευθέρωσης της πληροφορίας κατά αναλογία με τα νέα μοντέλα διακίνησης αρχείων από τις δισκογραφικές εταιρίες που δημιουργήθηκαν μια δεκαετία νωρίτερα από τις δισκογραφικές εταιρίες μετά την εμφάνιση του Napster. Μια ενδεικτική κατηγοριοποίηση των ομοιοτήτων και των διαφορών ανάμεσα στα δύο δίκτυα ακολουθεί στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 6.2.1: Συγκριτική ανάλυση Napster-wikileaks

Ομοιότητες	Διαφορές
Ελεύθερη διακίνηση αρχείων	Napster: Διακίνηση αρχείων ήχου Wikileaks: Διακίνηση εγγράφων (κυρίως)
Μη νόμιμοι κάτοχοι των δικαιωμάτων του διακινούμενου υλικού*	Napster: Peer to Peer τεχνολογία διαμοιρασμού αρχείων(file sharing) wikileaks: private enhancement whistleblowing technologies
Μη εμπορική-κερδοσκοπική λειτουργία στηρίζονται στις δωρεές χρηστών*	Napster: Παράνομο νομικό πλαίσιο λειτουργίας*, παραβίαση νόμων περί πνευματικής ιδιοκτησίας- πειρατεία Wikileaks: Περίπλοκο νομικό πλαίσιο ο ιστότοπος ισχυρίζεται ότι παρέχει στους πληροφοριοδότες του την προστασία του δικαιώματος της ελευθερίας της έκφρασης
Διαδίκτυο εναντίον της «Άρχουσας τάξης»(Internet vs gatekeepers)	Napster: Διαδίκτυο εναντίον μουσικής βιομηχανίας Wikileaks: Διαδίκτυο εναντίον μυστικότητας, και λογοκρισίας
Napster: Οδήγησε στην δημιουργία νέων επιχειρησιακών μοντέλων στην διακίνηση της μουσικής που ανταποκρίνονται στην ψηφιακή εποχή Wikileaks: Παρείχε νέα μέσα για το whistleblowing και νέα τεχνολογικά μοντέλα απελευθέρωσης της πληροφορίας	
Η δύναμη των δύο δικτύων πηγάζει/πηγάει από τον μεγάλο αριθμό των χρηστών τους. Napster: Αποθήκευση ψηφιακών αρχείων σε υπολογιστές χρηστών σε όλον τον κόσμο. Δυνατότητα	

<p>προσθήκης νέων μελών με ευκολία η οποία αναπαράγει το παράνομο υλικό</p> <p>Wikileaks: Το υλικό που διαρρέει αποθηκεύεται σε ένα δίκτυο ιστοτόπων καθρεπτών (mirror sites). Νέα μέλη μπορούν με ευκολία να συμμετάσχουν ενεργά στο δίκτυο αναπαράγοντας το υλικό που έχει διαρρεύσει</p>	
<p>Πρωτόπορα δίκτυα τα οποία χάραξαν μια κατεύθυνση που ακολούθησαν δίκτυα μιμητές</p> <p>Napster: Δίκτυα όπως Gnutella, KaZaa, Limewire... (βλέπε ενότητα Napster-Wikileaks Συγκριτική ανάλυση)</p> <p>Wikileaks: Openleaks.org, enviroleaks.org, frenchleaks.fr... (βλέπε ενότητα Παρόμοιες προσπάθειες με το wikileaks και λοιπά «whistle blowing» sites)</p>	

* Το δίκτυο του Napster λειτουργεί σήμερα νόμιμα και αποτελεί εμπορική υπηρεσία σε αντίθεση με τα πρώτα χρόνια της λειτουργίας του που ήταν παράνομο

Το wikileaks χρησιμοποιεί την δύναμη που παρέχει το διαδίκτυο με σκοπό όπως υποδηλώνει να ενδυναμώσει πολίτες και δημοσιογράφους να παρουσιάσουν στο κοινό τι πραγματικά συμβαίνει στον κόσμο μαχόμενο με τον τρόπο αυτόν την μυστικότητα κινούμενο προς την κατεύθυνση της διαφάνειας. Η δράση αυτή του ιστοτόπου του wikileaks φέρεται να έχει κοινωνικό, πολιτικό και οικονομικό αντίκτυπο¹⁷⁸ όπως ακριβώς και στην περίπτωση του Napster παρατηρείται η σύγκρουση του διαδικτύου με την άρχουσα τάξη των πραγμάτων (Gatekeepers)¹⁷⁹. Κατά αναλογία λοιπόν με την σύγκρουση του διαδικτύου με την μουσική βιομηχανία οι επιλογές που φαίνεται να υπάρχουν είναι δύο. Είτε το κοινοβουλευτικό σύστημα και οι κυβερνήσεις των κρατών να αποδεχθούν τις αλλαγές που επιφέρει η τεχνολογία και να συνεχίσουν με βάση την νέα αυτή τάξη πραγμάτων ή, όπως συνέβη με την μουσική βιομηχανία και τις δισκογραφικές εταιρείες, να περάσουν στην αντεπίθεση κινούμενα εναντίον των νέων μοντέλων διακίνησης της πληροφορίας που έχουν προκύψει εφαρμόζοντας ολοένα και αυξανόμενες κατασταλτικές και αυταρχικές τακτικές για να επιβάλουν την νομιμότητα στους πολίτες. Στο κοντινό μας μέλλον αναμένεται «σκληρή μάχη» ανάμεσα στον πολιτισμό του διαδικτύου και το παλιό καθεστώς. Είναι ίσως πολύ νωρίς για την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων για το ποια πλευρά τελικά θα επικρατήσει θέτοντας υπό τον έλεγχο της την διακίνηση πληροφορίας στο διαδίκτυο. Μπορεί τελικά το wikileaks να τεθεί εκτός νόμου και να ανασταλεί οι λειτουργία του με βάση δικαστικές αποφάσεις. Μια τέτοια ενέργεια όμως ενδέχεται να έχει περαιτέρω συνέπειες και να αλλάξει αμετάκλητα τον τρόπο με τον οποίο μοιραζόμαστε την πληροφορία στο διαδίκτυο σήμερα. Για να κατανοήσουμε καλύτερα ένα τέτοιο ενδεχόμενο αρκεί απλώς να σκεφτούμε τι είδους

¹⁷⁸ Wikileaks, Napster, and the Ayatollah Flanagan <http://netartery.vispo.com/?p=655> last visited 20/11/2011

Networks of Power, Degrees of Freedom- YOCHAI BENKLER Harvard Law School διαθέσιμο στο <http://ijoc.org/ojs/index.php/ijoc/article/viewFile/1093/551> last visited 20/11/2011

¹⁷⁹ The internet vs. the world part 1: gatekeepers lose control as we connect- Bernard Keane διαθέσιμο στο <http://www.crikey.com.au/2010/12/20/the-internet-v-the-world-part-1-gatekeepers-lose-control-as-we-connect/> last visited 17/11/2011

μορφή θα έπαιρνε το διαδίκτυο αν όλες οι κυβερνήσεις επέβαλλαν κινεζικού τύπου ελέγχους¹⁸⁰ και λογοκρισία στην πληροφόρηση μέσω του διαδικτύου.

Κεφάλαιο 7: Η σκοτεινή πλευρά του wikileaks

7.1 wikileaks: Η άλλη όψη του νομίσματος

Μπορεί το wikileaks να έχει αποκτήσει αρκετούς υπέρμαχους ανά την υφήλιο, ωστόσο δεν θα πρέπει να παραλείψουμε να εξετάσουμε και την αντίθετη άποψη η οποία προέρχεται από τους επικριτές του ιστοτόπου του wikileaks και των δημοσιεύσεων που αυτός πραγματοποιεί. Τα ερωτήματα που ανακύπτουν σχετικά με τον ιστότοπο του wikileaks είναι πολλαπλά και σε αρκετές περιπτώσεις μάλιστα δύσκολο να απαντηθούν, ενώ δεν είναι λίγες οι φορές που αποτελούν αντικείμενο εκτενών συζητήσεων και αντιμαχιών. Για κάποιους το wikileaks είναι συνώνυμο με την διαφάνεια, ενώ για άλλους δεν είναι τίποτα περισσότερο από μια πραγματική απειλή.

Αποτελεί λοιπόν ο ιστότοπος του wikileaks μια νέα δύναμη στην υπηρεσία της δημοκρατίας ή είναι μια βόμβα στα θεμέλια του δημοκρατικού πολιτεύματος που υπονομεύει εν γένει την λειτουργία του και προξενεί ζημιά. Σύμφωνα με τους επικριτές του ιστοτόπου το wikileaks δεν εξυπηρετεί πάντοτε το δημόσιο συμφέρον με τις δημοσιοποιήσεις που πραγματοποιεί. Υπάρχουν πληροφορίες η φύση των οποίων είναι τέτοια ώστε να μην επιτρέπεται να δουν το φώς της δημοσιότητας επειδή ενδεχόμενη δημοσίευση τους είναι πιθανόν να προκαλέσει ανεπανόρθωτη ζημιά¹⁸¹. Τέτοιου είδους πληροφορίες μπορεί να αφορούν για παράδειγμα την εθνική ασφάλεια ενός κράτους και την εδαφική ακεραιότητα αυτού, την δημόσια τάξη, την πρόληψη της εγκληματικότητας, την προάσπιση της δημόσιας υγείας κτλ. Ένα μέρος για παράδειγμα των εγγράφων που δημοσίευσε το wikileaks και αφορούν τις στρατιωτικές επιχειρήσεις των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής σε Ιράκ και Αφγανιστάν περιέχει λεπτομέρειες σχετικά με τον τρόπο λειτουργίας και το σχέδιο δράσης των Αμερικανικών στρατευμάτων οι οποίες εφόσον δημοσιεύθηκαν από το wikileaks στο διαδίκτυο καθίστανται πρακτικά διαθέσιμες σε πληθώρα ατόμων που ενδεχομένως να είναι εχθροί των Ηνωμένων Πολιτειών, όπως για παράδειγμα τρομοκρατικές οργανώσεις οι οποίες έχοντας στα χέρια τους τέτοιου είδους πληροφόρηση μπορούν να διαχειριστούν την πληροφορία που κατέχουν ποικιλοτρόπως και να προκαλέσουν βλάβη στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής.

¹⁸⁰ How wikileaks is a Napster movement for democracy and what that means for net neutrality-
<http://www.revenews.com/author/ctmoore/> last visited 16/11/2011

¹⁸¹ wikileaks: Δύναμη δημοκρατίας ή δυναμίτης στα θεμέλια της πηγή ΑΠΕ-ΜΠΕ συνδρομητική υπηρεσία 7/6/2011

Ο ιστότοπος του wikileaks δημοσιεύοντας έναν τόσο μεγάλο αριθμό διπλωματικών εγγράφων ενδέχεται να επηρεάσει την δομή των διεθνών σχέσεων όπως τις γνωρίζουμε σήμερα και τον τρόπο με τον οποίο λειτουργούν οι διπλωμάτες και διεξάγεται η διπλωματία. Υπάρχουν έγγραφα τα οποία περιέχουν πληροφορία η οποία δεν πρέπει εκ προοιμίου να δημοσιοποιείται ή να καθίσταται διαθέσιμη στον καθένα. Τέτοιου είδους περιπτώσεις αφορούν τις διπλωματικές διαπραγματεύσεις οι οποίες περιλαμβάνουν στην πλειοψηφία τους θέματα στα οποία είναι απαραίτητη η καλλιέργεια αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των συνομιλητών και των διαπραγματευόμενων πλευρών. Όταν οι διπλωμάτες μιας χώρας διαπραγματεύονται σχετικά με ένα θέμα μια δημοσίευση εγγράφων που αφορούν την διαπραγμάτευση είναι δυνατόν να καταστρέψει οτιδήποτε θετικό μπορούσε να προκύψει μέσα από την διαδικασία των διαπραγματεύσεων τινάζοντας ουσιαστικά στον αέρα οποιαδήποτε προσπάθεια για διπλωματία και δυσχεραίνοντας ακόμη και ενδεχόμενες μελλοντικές προσπάθειες διπλωματικών διαπραγματεύσεων επειδή η εμπιστοσύνη των δύο πλευρών έχει κλονιστεί λόγω των δημοσιεύσεων και η οποιαδήποτε νέα προσπάθεια προσέγγισης ανάμεσα στους ετέρους αντιμετωπίζεται με δυσπιστία και καχυποψία¹⁸². Ένα δεδικασμένο στην Ευρωπαϊκή Ένωση περιστατικό αναφορικά με την διπλωματία αποτελεί η περίπτωση Stoll κατά της Ελβετίας όπου ο Ελβετός πρόξενος στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής Carlo Jagmetti αναγκάστηκε να παραιτηθεί έπειτα από δημοσίευση απόρρητης επιστολής του στον τύπο που προήλθε από διαρροή από τον δημοσιογράφο Martin Stoll. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του ανθρώπου καταδίκασε τελικά τον δημοσιογράφο έπειτα από προσφυγή σε αυτό του Ελβετικού κράτους το οποίο θα ήταν υποχρεωμένο να ανακαλέσει όλους τους διπλωμάτες ανά τον κόσμο και να αναθεωρήσει τον ποινικό του κώδικα σε περίπτωση που το δικαστήριο επέτρεπε την δημοσιοποίηση απόρρητων επιστολών των διπλωματών του. Κατά συνέπεια η χώρα χωρίς τους διπλωμάτες της θα αδυνατούσε να ασκήσει την εξωτερική της πολιτική. Αν δηλαδή δεν επιτραπεί στις κυβερνήσεις να έχουν την δυνατότητα της απόρρητης διπλωματικής επικοινωνίας τότε καμία διεθνής συνθήκη, νόμος ή προσπάθεια για ειρήνη δεν είναι δυνατόν να ευδοκιμήσει, και είναι αδύνατον για μια χώρα να ασκήσει την εξωτερική της πολιτική¹⁸³.

Ένα πολύ ενδιαφέρον σημείο αποτελεί και η φύση του wikileaks. Είναι δηλαδή το wikileaks ένας γνήσιος πληροφοριοδότης(whistleblower) η αποτελεί έναν κατάσκοπο; Ο ιστότοπος του wikileaks γίνεται αποδέκτης κλεμμένης πληροφορίας της οποίας τα δικαιώματα διαχείρισης δεν κατέχει και την οποία διαδίδει σε οποιονδήποτε ενδιαφερόμενο. Η λειτουργία δε του wikileaks βασίζεται στην απόκρυψη και την μυστικότητα της ταυτότητας της πηγής. Το wikileaks μπορεί να μην έχει οικονομικές αξιώσεις από τις δημοσιεύσεις που πραγματοποιεί κερδίζει όμως έσοδα από την δημοσιότητα που αποκτά από αυτές ως οργανισμός. Είναι δυνατόν λοιπόν να δικαιολογηθεί η κλοπή και η δημοσιοποίηση απόρρητης

¹⁸² WikiLeaks: Fruit of an unhealthy tree- Michael Fullilove διαθέσιμο στο <http://www.abc.net.au/unleashed/42348.html> last view 8/6/2011

¹⁸³ A First Take on the Cables-Josh Marshall διαθέσιμο στο http://talkingpointsmemo.com/archives/2010/11/a_first_take_on_the_cables.php last view 11/6/2011

πληροφορίας και ποιο είναι το ευρύτερο δημόσιο συμφέρον που απορρέει από μια τέτοιου είδους ενέργεια; Το wikileaks εκθέτει παραπτώματα στα μάτια της κοινής γνώμης για το καλό της κοινωνίας και την εξυπηρέτηση του δημόσιου συμφέροντος ή απλώς στοχεύει στο να εκθέσει τους εχθρούς του υπό το πρίσμα της διαφάνειας δημοσιεύοντας όλα τους τα κακώς κείμενα¹⁸⁴.

Σε ότι αφορά τις αποκαλύψεις του wikileaks και το επιχείρημα της ελευθερίας της έκφρασης και της πληροφόρησης δεν είναι λίγοι εκείνοι που υποστηρίζουν ότι οφείλει να υπάρξει κάποιο όριο αναφορικά με την πληροφορία που δημοσιεύεται για λόγους ενημέρωσης της κοινής γνώμης και στην πληροφορία η οποία δεν πρέπει να δει το φώς της δημοσιότητας έτσι ώστε να μην δημιουργηθούν προβλήματα, διεθνείς εντάσεις και επεισόδια μεταξύ κρατών, να μην διαταραχθούν ευαίσθητες ισορροπίες και προσωπικές σχέσεις ανάμεσα σε πολιτικά πρόσωπα και ηγέτες κρατών καθώς επίσης και να μην τεθούν ανθρώπινες ζωές σε κίνδυνο από την διαρροή πληροφοριών. Στον οργανισμό του wikileaks δεν είναι απολύτως σαφές ποιός είναι αυτός ο οποίος αποφασίζει ουσιαστικά ποια πληροφορία δημοσιεύεται και ποια όχι. Επίσης ένα πολύ σημαντικό ερώτημα που τίθεται σε αυτό το σημείο αφορά το ποιός δίνει το δικαίωμα στο wikileaks να αποφασίζει ποια απόρρητη πληροφορία που αποτελεί κρατικό μυστικό μπορεί να δημοσιευθεί.

Η πληροφορία που έχει δημοσιευθεί έως σήμερα από το wikileaks δεν έχει ιδιαίτερη συνοχή. Με το να λειτουργεί ο οργανισμός χωρίς να εφαρμόζει ουσιαστικά πολιτική κρίσης και αξιολόγησης του υλικού που λαμβάνει σε μια προσπάθεια για τον περιορισμό της λογοκρισίας, όπως ισχυρίζεται, ποιός μπορεί να εγγυηθεί για την εγκυρότητα την ακρίβεια και την αυθεντικότητα του δημοσιευόμενου υλικού το οποίο θα μπορούσε να είναι κατασκευασμένο ή ακόμη χειρότερα πλαστό. Η ανεπιβεβαίωτη ακατέργαστη πληροφορία που παρέχει το wikileaks δεν εμπίπτει σε κάποιο γενικό πλαίσιο και δεν συνοδεύεται από αναλύσεις. Με δεδομένη την αδυναμία του wikileaks να παρέχει περισσότερες διευκρινίσεις για τα θέματα που δημοσιεύει τα έγγραφα που δημοσιοποιούνται μπορούν εύκολα να παρερμηνευθούν. Ένα άλλο σημαντικό θέμα που προκύπτει είναι ποιός έχει την ευθύνη σε βάθος χρόνου για τα έγγραφα που διαρρέουν. Αν δηλαδή ένας οργανισμός όπως το wikileaks δημοσιεύει πληροφορία η οποία έχει μεγαλύτερη απήχηση στο παγκόσμιο στερέωμα από αυτήν που μπορεί να διαχειριστεί ο οργανισμός είναι ο οργανισμός καθεαυτό υπεύθυνος για τις οποιεσδήποτε συνέπειες και τις αντιδράσεις που ενδέχεται να πυροδοτηθούν από τις δημοσιεύσεις του¹⁸⁵. Για παράδειγμα ποιός έχει την ευθύνη αν με αφορμή ένα έγγραφο που δημοσιοποίησε ο ιστότοπος ξεσπάσει διπλωματικό επεισόδιο ανάμεσα σε δύο κράτη.

Το wikileaks δεν αποκαλύπτει απλώς ένα συγκεκριμένο μυστικό αλλά πληθώρα παράνομων δραστηριοτήτων. Θα είναι ο κόσμος πραγματικά πιο ασφαλής ή υγιέστερος ή πιο ευχάριστος αν σύμφωνα με την αντίληψη του Τζούλιαν Ασάντζ

¹⁸⁴ 10 arguments for and against WikiLeaks- Jaime Henriquez διαθέσιμο στο <http://www.techrepublic.com/blog/10things/10-arguments-for-and-against-wikileaks/2402>

¹⁸⁵ <http://www.wikileaksforum.net/topic/arguments-against-wikileaks> last viewed 10/6/2011

τίποτε δεν κρατείται μυστικό. θα είναι δυνατόν να αποφευχθούν οι πόλεμοι και οι συγκρούσεις σε έναν τέτοιο κόσμο όπου τίποτα δεν μένει κρυφό και πώς θα διεξάγονται σε αυτήν την περίπτωση οι διαπραγματεύσεις για ειρήνη;

Το φαινόμενο wikileaks ανοίγει την «κερκόπορτα» των διαρροών πληροφορίας με αποτέλεσμα πέρα από τα κράτη οι οργανισμοί και οι επιχειρήσεις να δυσκολεύονται ολοένα και περισσότερο να προστατεύσουν τα εταιρικά τους μυστικά και να περιορίσουν την πρόσβαση στην πληροφορία που κατέχουν. Η δημοσίευση των διπλωματικών εγγράφων μιας υπερδύναμης όπως η Αμερική έδειξε ότι η διαρροή πληροφορίας μπορεί πλέον να συμβεί πρακτικά στον οποιονδήποτε με αποτέλεσμα εταιρίες και οργανισμοί αλλά και οι απλοί πολίτες να βρίσκονται ξαφνικά αντιμέτωποι με τον φόβο της αποκάλυψης όλων των μυστικών τους. Οι πληροφορίες που αφορούν τόσο φυσικά όσο και νομικά πρόσωπα εκτίθενται μέσω των διαρροών ολοένα και περισσότερο στην κλοπή και την παράνομη διαχείριση. Τέτοιου είδους πληροφορίες συχνά είναι ιδιαίτερα ευαίσθητες και μπορεί να αφορούν λεπτά θέματα όπως πχ τα προσωπικά δεδομένα. Η ιδιωτική ζωή των ανθρώπων εξαρτάται από την ικανότητα διατήρησης τέτοιου είδους πληροφορίας μυστικής και συνεπώς η απαίτηση των καιρών για ολοένα και μεγαλύτερη διαφάνεια και ανοικτότητα ενδεχομένως να θέσει σε κίνδυνο τις διαπροσωπικές ή/και εταιρικές σχέσεις εγείροντας το ερώτημα, αν η διαφάνεια είναι πιο σημαντική από την ιδιωτικότητα ή όχι, κάτι που είναι σε γενικές γραμμές πολύ δύσκολο να απαντηθεί ιδιαίτερα μάλιστα στην σημερινή εποχή της πληροφορίας, των δικτύων και της συνδεσιμότητας που διανύουμε.

Κεφάλαιο 8: Το wikileaks και οι μιμητές του

8.1 Έρευνες γνώμης για το wikileaks

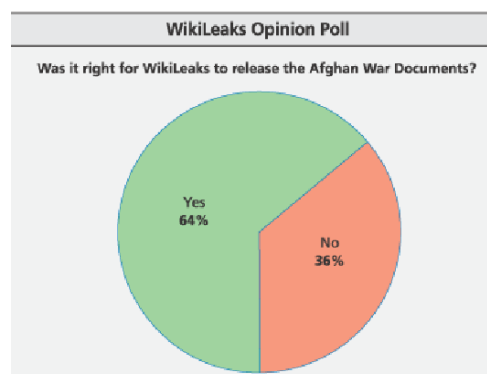
Μέχρι στιγμής δεν έχουν πραγματοποιηθεί έρευνες σε ακαδημαϊκό επίπεδο από κάποιο πανεπιστημιακό ίδρυμα στον κόσμο που να αφορούν τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα του φαινομένου wikileaks. Ωστόσο έρευνες γνώμης έχουν πραγματοποιηθεί από αρκετούς αξιόπιστους δημοσιογραφικούς οργανισμούς όπως το πρακτορείο ειδήσεων Reuters, το βρετανικό ραδιοτηλεοπτικό δίκτυο BBC, το Αμερικανικό δίκτυο CBS, την εφημερίδα Washington Post και άλλους δημοσιογραφικούς οργανισμούς ανά τον κόσμο τα αποτελέσματα των οποίων εμφανίζονται διφορούμενα και για το λόγο αυτόν δεν επιτρέπουν την εξαγωγή απόλυτα ασφαλών συμπερασμάτων. Στο κεφάλαιο αυτό επιχειρείται η παρουσίαση μιας σειράς ερευνών που πραγματοποιήθηκαν το 2010 και το 2011 από ειδησεογραφικούς οργανισμούς με κάθε επιφύλαξη για τα αποτελέσματα.

i) Πρόσφατη δημοσκοπική έρευνα του πρακτορείου Reuters που διεξήχθη σε 24 χώρες το Μάρτιο του 2011 διαπίστωσε ότι οι περισσότεροι άνθρωποι πιστεύουν πως ο ιδρυτής του wikileaks Τζούλιαν Ασάνζ δεν είναι εγκληματίας και δεν πρέπει να διωχθεί ποινικά από την κυβέρνηση των Η.Π.Α. για την δημοσίευση χιλιάδων απόρρητων έγγραφων των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής¹⁸⁶. Η δημοσκόπηση πραγματοποιήθηκε από την εταιρία Ipsos για λογαριασμό του πρακτορείου Reuters. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής το 79% των ατόμων που συμμετείχαν γνώριζαν το wikileaks και τις ενέργειές του ενώ τα δύο τρίτα από τα άτομα αυτά πιστεύουν ότι ο Ασάνζ δεν πρέπει να κατηγορηθεί. Τα τρία τέταρτα των ερωτηθέντων υποστηρίζουν την προσφορά της ομάδας του wikileaks στο να δημοσιοποιεί κυβερνητικά μυστικά ή εταιρικά έγγραφα.

Αξίζει να σημειωθεί σε αυτό το σημείο το γεγονός ότι οι συμμετέχοντες στην έρευνα από τις Η.Π.Α. εμφάνισαν μια πολύ πιο κριτική άποψη, με το 81% να γνωρίζει για το wikileaks, το 69% των ερωτηθέντων να πιστεύει ότι ο Ασάνζ πρέπει να κατηγορηθεί και το 61% να είναι αντίθετο με το έργο του wikileaks. Οι χώρες που είναι λιγότερο πιθανό από την αμερικανική κυβέρνηση, σύμφωνα με την έρευνα, να κινήσουν νομικές διαδικασίες κατά του Τζούλιαν Ασάνζ είναι η Νότιος Αφρική, η Γερμανία, η Ρωσία και η Αργεντινή, ενώ την υψηλότερη υποστήριξη προς τις Ηνωμένες Πολιτείες, φαίνεται πως εμφάνισαν η Νότιος Κορέα, η Βρετανία, η Ινδία και η Ινδονησία.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε διαδικτυακά από την εταιρία Ipsos από τις 2 έως τις 14 Μαρτίου 2011. Συμμετείχαν συνολικά 18.829 ενήλικες και το περιθώριο σφάλματος είναι 3,1 ποσοστιαίες μονάδες. Οι χώρες που εξετάστηκαν είναι οι: Αργεντινή, Αυστραλία, Βέλγιο, Βραζιλία, Καναδάς, Κίνα, Γαλλία, Γερμανία, Βρετανία, Ουγγαρία, Ινδία, Ινδονησία, Ιταλία, Ιαπωνία, Μεξικό, Πολωνία, Ρωσία, Σαουδική Αραβία, Νότια Αφρική, Νότιος Κορέα, Ισπανία, Σουηδία, Τουρκία και οι Ηνωμένες Πολιτείες

ii) Τον Αύγουστο του 2010 το πρακτορείο ειδήσεων Reuters διεξήγαγε μια έρευνα σχετικά με το κατά πόσον το wikileaks είχε το δικαίωμα να δημοσιεύσει τα απόρρητα διπλωματικά έγγραφα των Ηνωμένων Πολιτειών για το Αφγανιστάν (Afghan war logs). Η έρευνα διεξήχθη διαδικτυακά στην ιστοσελίδα του πρακτορείου και ο αριθμός των συμμετεχόντων σε αυτήν ανήλθε τους 1300. Σύμφωνα με την έρευνα αυτή σχεδόν τα δύο τρίτα των ερωτηθέντων απάντησαν ότι ο ιστότοπος του wikileaks έχει το δικαίωμα να δημοσιεύσει τα έγγραφα αυτά. Τα αποτελέσματα της έρευνας φαίνονται στο

Εικόνα 8.1.1: Γράφημα για τα Afghan war logs πηγή Reuters

¹⁸⁶ WikiLeaks' Assange is not a criminal - global poll <http://www.reuters.com/article/2011/04/26/usa-wikileaks-assange-idUSN2629178720110426> last visited 27/6/2011

διάγραμμα. Η συγκεκριμένη έρευνα και η ανοικτή ψηφοφορία συνεχίζεται ακόμη στον ιστότοπο του Reuters¹⁸⁷. Ο αριθμός των ψηφοφόρων έχει ανέλθει στους 2.084 και τα αποτελέσματα μέχρι στιγμής φαίνονται στο διάγραμμα που ακολουθεί.

Was it right for WikiLeaks to leak the Afghan war documents?

- **Yes (68%, 1,424 Votes)**

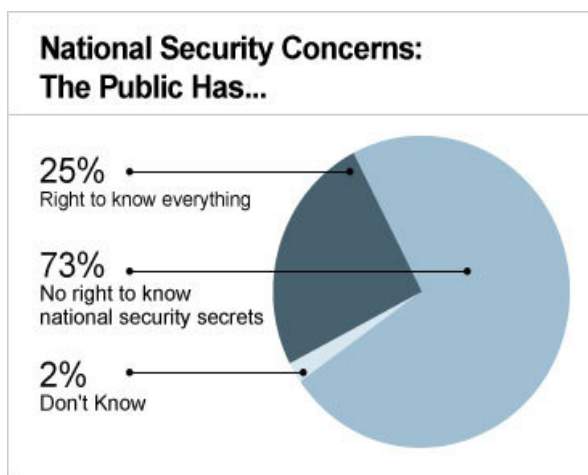
- **No (32%, 660 Votes)**

Total Voters: 2,084

Εικόνα 8.1.2: Έρευνα για τα Afghan war documents πηγή πρακτορείο ειδήσεων Reuters

iii) Μια άλλη δημοσκόπηση που πραγματοποιήθηκε από το δίκτυο CBS News δείχνει πως από τους Αμερικανούς πολίτες οι οποίοι γνωρίζουν για τον ιστότοπο του wikileaks και τις διαρροές των απόρρητων έγγραφων του Στέιτ Ντιπάρτμεντ που πραγματοποιεί, η πλειοψηφία είναι της άποψης ότι το φαινόμενο wikileaks θα έχει ζημιογόνες επιπτώσεις για τις Ηνωμένες Πολιτείες στο εξωτερικό¹⁸⁸. Περίπου τα τρία τέταρτα των πολιτών που συμμετείχαν γνώριζαν για τις δημοσιεύσεις που πραγματοποιεί το wikileaks, και στο σύνολό των Αμερικανών, ένα ποσοστό της τάξης του 60% πιστεύει ότι οι διαρροές θα έχουν επιζήμιες επιπτώσεις

Η δημοσκόπηση του CBS News κατέληξε στο συμπέρασμα ότι υπάρχει σύμφωνη άποψη ατόμων από το ευρύτερο πολιτικό φάσμα των Ηνωμένων Πολιτειών για τον αντίκτυπο της δημοσιοποίησης των εγγράφων. Το 74% των ερωτηθέντων Ρεπουμπλικάνων δήλωσαν ότι πιστεύουν πως οι δημοσιεύσεις αυτές θα βλάψουν τις Η.Π.Α. ενώ παρόμοια άποψη εξέφερε και το 52% των Δημοκρατικών και το 59% εκατό των ερωτηθέντων Ανεξαρτήτων. Σε γενικές γραμμές, οι περισσότεροι Αμερικανοί σύμφωνα με τα Εικόνα 8.1.3: Δημοσκόπηση του δικτύου CBS πηγή CBS News αποτελέσματα της συγκεκριμένης έρευνας δεν πιστεύουν ότι το κοινό έχει το δικαίωμα να γνωρίζει όλες τις ενέργειες της κυβέρνησης, στην περίπτωση που οι μυστικές πληροφορίες αφορούν την εθνική ασφάλεια της χώρας. Μόλις ένας στους τέσσερις ερωτηθέντες δε είναι της άποψης ότι τα πάντα θα πρέπει να είναι δημόσια, ακόμη και αν το γεγονός αυτό μπορεί να επηρεάσει την εθνική ασφάλεια.

¹⁸⁷ Was it right for WikiLeaks to leak the Afghan war documents <http://blogs.reuters.com/ask/2010/08/02/was-war-documents-leak-in-the-publics-best-interest/> last view 3/7/2011

¹⁸⁸ Poll: Americans Concerned WikiLeaks Dump will Hurt the U.S. http://www.cbsnews.com/8301-503544_162-20024619-503544.html last view 6/7/2011

Σύμφωνα με την έρευνα οι Δημοκρατικοί σε ποσοστό 30% εμφανίζουν περισσότερες πιθανότητες από τους Ρεπουμπλικάνους που εμφανίζουν μόλις ένα 18% πιθανοτήτων να απαντήσουν ότι το κοινό έχει το δικαίωμα να γνωρίζει όλες τις ενέργειες της κυβέρνησης.

Η δημοσκόπηση διεξήχθη σε τυχαίο δείγμα 1.067 ενηλίκων σε εθνικό επίπεδο, μέσω τηλεφωνικής συνέντευξης από τις 29 Νοεμβρίου έως τις 2 Δεκέμβριου 2010. Τα περιθώρια σφάλματος της έρευνας εκτιμώνται στις συν ή πλην τρεις ποσοστιαίες μονάδες.

iv) Σύμφωνα με έρευνα της εφημερίδας Washington Post και του τηλεοπτικού δικτύου ABC News το αμερικανικό κοινό εμφανίζεται ιδιαίτερα επικριτικό μετά την δημοσίευση των εμπιστευτικών διπλωματικών τηλεγραφημάτων των Η.Π.Α. στην ιστοσελίδα του wikileaks, και θα υποστήριζε την σύλληψη του ιδρυτή του wikileaks Τζούλιαν Ασάνζ από τις αρχές των Ηνωμένων Πολιτειών. Οι περισσότεροι από τους ερωτηθέντες σε ποσοστό 68%, πιστεύουν ότι η έκθεση των κυβερνητικών εγγράφων από το wikileaks σχετικά με το Στέιτ Ντιπάρτμεντ και την διπλωματία των Ηνωμένων πολιτειών προξενεί βλάβη στο δημόσιο συμφέρον¹⁸⁹. Ένα πολύ μεγάλο ποσοστό των ερωτηθέντων δε που ανέρχεται στο 59% πιστεύει πως η κυβέρνηση των Η.Π.Α. θα πρέπει να συλλάβει τον Τζούλιαν Ασάνζ και να τον κατηγορήσει για παράνομη δημοσίευση απόρρητων διπλωματικών εγγράφων.

Στην έρευνα αυτή ένα χάσμα γενεών ήταν εμφανές μεταξύ των ερωτηθέντων, με τους νεότερους Αμερικανούς, που μεγάλωσαν στην εποχή του διαδικτύου να εκφράζουν διαφορετικές απόψεις επί του θέματος. Σχεδόν το ένα τρίτο των ηλικιών 18 έως 29 ετών αναφέρουν ότι η δημοσίευση των αμερικανικών διπλωματικών εγγράφων εξυπηρετεί το δημόσιο συμφέρον, περίπου διπλάσιο ποσοστό δηλαδή από εκείνο των ηλικιών άνω των 50 ετών με αντίστοιχη άποψη. Όσον αφορά τον Ασάνζ, οι νεότεροι ενήλικες εμφανίζονται ακόμη πιο διχασμένοι στην έρευνα: Το 45% πιστεύει ότι ο Τζούλιαν Ασάνζ θα πρέπει να συλληφθεί από τις Ηνωμένες Πολιτείες, ενώ το 46% έχει την άποψη ότι το θέμα του wikileaks δεν πρόκειται για ποινική υπόθεση. Αντίθετα, οι ηλικίες 30 ετών και άνω δηλώνουν ότι θα πρέπει να συλληφθεί. Αν και οι απόψεις των Αμερικανών στην παρούσα έρευνα φαίνεται να διαχωρίζονται ανάλογα με την ηλικία, η γενική αντίληψη του κοινού για τις διαρροές αντιπροσωπεύει μια σπάνια στιγμή εμφάνισης συναινετικών απόψεων ανεξαιρέτως από τις κομματικές γραμμές. Μεγάλες πλειοψηφίες των Δημοκρατικών, των Ρεπουμπλικάνων και των ανεξάρτητων θεωρούν την μαζική δημοσίευση απόρρητων έγγραφων ζημιογόνα για το δημόσιο συμφέρον. Για την ακρίβεια σχεδόν τα τρία τέταρτα των Ρεπουμπλικάνων δηλώνουν ότι η δημοσίευση των εγγράφων βλάπτει το δημόσιο συμφέρον, και σχεδόν το ίδιο ποσοστό πιστεύει ότι ο Ασάνζ θα πρέπει να συλληφθεί από τις Ηνωμένες Πολιτείες. Μεταξύ των Δημοκρατικών και ανεξάρτητων η πλειοψηφία αναφέρει ότι η κυβέρνηση θα πρέπει να επιδιώξει ποινική δίωξη κατά του Τζούλιαν Ασάνζ.

¹⁸⁹ Americans say WikiLeaks harmed public interest; most want Assange arrested <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/12/14/AR2010121401650.html> last view 6/7/2011

Οι απόψεις αυτές αντανακλούν μια πιθανή αλλαγή στην κοινή γνώμη της Αμερικής από τον Αύγουστο, όταν περίπου τα τρία τέταρτα των Αμερικανών δήλωναν σε δημοσκόπηση της εταιρίας Pew ότι είχαν ακούσει και για μια προηγούμενη δημοσίευση του wikileaks που αφορούσε απόρρητα έγγραφα για τον πόλεμο στο Αφγανιστάν. Την χρονική περίοδο εκείνη ο αριθμός των ερωτηθέντων που γνώριζε για τις διαρροές των διπλωματικών εγγράφων από το wikileaks εμφανιζόταν πιο ομοιόμορφα κατανομημένος αναφορικά με τον τρόπο με τον οποίο οι διαρροές επηρεάζουν το δημόσιο συμφέρον. Ένα ποσοστό της τάξης του 42% είχε απαντήσει τότε ότι οι διαρροές του wikileaks εξυπηρετούν το δημόσιο συμφέρον, ενώ ένα 47% είχε απαντήσει ότι βλάπτουν το κοινό συμφέρον.

Η συγκεκριμένη δημοσκόπηση πραγματοποιήθηκε από τις 9 έως τις 12 Δεκεμβρίου 2010 ανάμεσα σε ένα τυχαίο εθνικό δείγμα που απαρτιζόταν από 1.001 ενήλικες. Τα αποτελέσματα από την πλήρη έρευνα έχουν περιθώριο σφάλματος δειγματοληψίας συν ή πλην 3,5 εκατοστιαίες μονάδες.

ν) Μια πρόσφατη έρευνα του BBC World News America που πραγματοποιήθηκε από την εταιρία ερευνών Harris Poll διαπιστώνει ότι οι Αμερικανοί πολίτες εμφανίζονται διαιρεμένοι σχετικά με τις απόψεις τους για το wikileaks, χωρίς να παρουσιάζουν απόλυτη συναίνεση αναφορικά με το κατά πόσο η ελευθερία των μέσων μαζικής ενημέρωσης τους επιτρέπει να δημοσιεύουν απόρρητα κυβερνητικά έγγραφα¹⁹⁰. Παρ' όλα αυτά, μια αρκετά μεγάλη πλειοψηφία του πληθυσμού που αγγίζει σε ποσοστό το 69%, έναντι 18% των ενηλίκων, συμφωνεί στο ότι «η δημοσίευση των εγγράφων αυτών θα μπορούσε να αποτελέσει απειλή για την ασφάλεια στις Ηνωμένες Πολιτείες και ως εκ τούτου θα πρέπει να θεωρείται παράνομη». Την ίδια στιγμή το 48% του ερωτηθέντος δείγματος έναντι 40% πιστεύει ότι ο πλουραλισμός που παρέχεται μέσω της πρώτης τροπολογίας του συντάγματος των ΗΠΑ «δίνει σε οργανισμούς και ιδιώτες το δικαίωμα να δημοσιεύουν οποιοδήποτε πληροφορίες τους παρέχονται». Η άποψη του κοινού εμφανίζεται σαφώς κατατεταγμένη για ορισμένα από τα βασικά ζητήματα που προκύπτουν από τη δημοσίευση των διπλωματικών εγγράφων της κυβέρνησης από το wikileaks, ενώ αρκετοί από τους ερωτηθέντες δίνουν κάπως αντιφατικές απαντήσεις ανάλογα με τον τρόπο παρουσίασης του θέματος. Τα κυριότερα αποτελέσματα της δημοσκοπικής αυτής έρευνας του BBC ήταν μεταξύ άλλων:

- Ένα ποσοστό της τάξης του 47% των ερωτηθέντων διαφωνεί με την άποψη ότι «Το wikileaks συμβάλει στο να παρέχεται διαφάνεια στην κυβέρνηση, γεγονός το οποίο είναι σημαντικό και καλό», έναντι ποσοστού 39% του πληθυσμού που δήλωσε ότι συμφωνεί
- Ποσοστό της τάξης του 48% διαφωνεί με την άποψη ότι «Η δημοσίευση αυτών των εγγράφων θα μπορούσε να είναι ενοχλητική ή ζημιογόνα σε οποιαδήποτε διοίκηση,

¹⁹⁰ Most people Think Releases by wikileaks should be illegal <http://www.prnewswire.com/news-releases/most-people-think-releases-by-wikileaks-should-be-illegal-112857769.html> last view 26/6/2011

αλλά όχι επικίνδυνη», την ώρα που το 39% του ερωτηθέντος δείγματος δήλωσε ότι συμφωνεί.

- Όσον αφορά τον ρόλο των μέσων μαζικής ενημέρωσης, το κοινό εμφανίζεται διχασμένο. Έτσι λοιπόν ένα 39% όλων των ενηλίκων ερωτηθέντων συμφωνούν με την άποψη ότι «όλες οι δημοσιογραφικές έρευνες, θα πρέπει να ρυθμίζονται από την κυβέρνηση» ενώ ένα 43% του δείγματος διαφωνεί με την συγκεκριμένη άποψη.

- Από την έρευνα προκύπτει ότι όσον αφορά το θέμα του, «Αν η κυβέρνηση πρέπει να κρατήσει κάποια μυστικά αναφορικά με την εθνική ασφάλεια, τη διεθνή διπλωματία, είτε για άλλους σκοπούς», υπάρχει μια πολύ σαφής απάντηση. Πάνω από τέσσερις προς έναν από τους ερωτηθέντες, δηλαδή μια πλειοψηφία της τάξης του 62% πιστεύει ότι η κυβέρνηση πρέπει να κρατήσει κάποια μυστικά σε αντίθεση με ένα ποσοστό της τάξης του 13% που πιστεύει ότι η κυβέρνηση δεν πρέπει να κρατάει κανένα μυστικό.

Η καλύτερη σύμφωνα με την συγκεκριμένη έρευνα ένδειξη για το πώς το κοινό χωρίζεται σε μερικά από τα ζητήματα που προκύπτουν από τη συζήτηση σχετικά με το wikileaks αφορά τις τρεις διαφορετικές κατηγορίες απόψεων που αναφέρονται στο ποιος πρέπει να αποφασίζει τι μπορεί και τι δεν μπορεί να δημοσιοποιηθεί. Λίγο περισσότερο από το ένα τρίτο του ερωτηθέντος πληθυσμού, δηλαδή ένα ποσοστό 35% θεωρεί ότι η κυβέρνηση θα πρέπει να ρυθμίζει οτιδήποτε δημοσιεύεται. Το ένα τρίτο του πληθυσμού, δηλαδή ένα ποσοστό της τάξης του 32%, πιστεύει ότι κάθε μέσο μαζικής ενημέρωσης θα πρέπει να αποφασίζει αυτόνομα τι πρέπει να δημοσιευθεί και τι όχι, ενώ το ένα τρίτο του πληθυσμού ήτοι 33% των ερωτηθέντων δήλωσαν πως δεν είναι σίγουροι σχετικά με το θέμα και για το λόγο αυτόν δεν εκφέρουν άποψη. Η δημοσκόπηση διαπιστώνει επίσης ότι οι υποστηρικτές της πολιτικής παράταξης των Δημοκρατικών (The Democrats) και των ανεξάρτητων Ανεξάρτητοι (Independent) εμφανίζουν περισσότερες πιθανότητες από τους Ρεπουμπλικανούς (Republicans) στο να υποστηρίζουν το δικαίωμα του wikileaks να αποδεσμεύσει και να δημοσιεύει τα έγγραφα της κυβέρνησης, καθώς και το ότι οι νεότεροι σε ηλικία Αμερικανοί πολίτες είναι πολύ πιο πιθανό να υποστηρίζουν την δημοσίευση των απόρρητων κυβερνητικών εγγράφων από ότι οι μεγαλύτερης ηλικίας άνθρωποι που συμμετείχαν στην έρευνα.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε για λογαριασμό του BBC World News America από την εταιρεία δημοσκοπήσεων Harris Poll σε ένα δείγμα 2.019 Αμερικανών ενηλίκων πολιτών (ηλικίας από 18 και άνω) το οποίο προσαρμόστηκε σε ορισμένες περιπτώσεις ώστε να καταστεί αντιπροσωπευτικό των αναλογιών του Αμερικανικού πληθυσμού. Η έρευνα διεξήχθη μέσω διαδικτύου από τις 17 έως τις 21 Δεκεμβρίου 2010. Τα αποτελέσματα της έρευνας φαίνονται στους πίνακες που ακολουθούν.

Πίνακας 8.1.1A Γνώμη για το WIKILEAKS πηγή BBC World News America

Πρόσφατα ένας ιστότοπος με την ονομασία wikileaks δημοσίευσε χιλιάδες απόρρητα και εμπιστευτικά έγγραφα της Αμερικανικής κυβέρνησης στο διαδίκτυο, που προήλθαν από ανώνυμες πηγές. Σε ποιο βαθμό συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τις παρακάτω δηλώσεις;

Δείγμα: Ενήλικες Αμερικανοί

	Συμφωνώ (σύνολο)	Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ εν μέρει	Διαφωνώ (σύνολο)	Διαφωνώ εν μέρει	Διαφωνώ απόλυτα	ΔΓ/ΔΑ
	%	%	%	%	%	%	%
Η δημοσίευση των εγγράφων αυτών μπορεί να αποτελέσει απειλή για την ασφάλεια των ΗΠΑ και πρέπει να απαγορευτεί	69	47	21	18	10	8	13
Η πρώτη τροπολογία του συντάγματος των ΗΠΑ, που παρέχει ελευθερία τύπου και ελευθερία έκφρασης, δίνει σε οργανισμούς και μεμονωμένα άτομα το δικαίωμα να δημοσιεύουν οτιδήποτε πέφτει στα χέρια τους	48	19	28	40	18	22	13
Το wikileaks συμβάλει στην διαφάνεια στην κυβέρνηση, που είναι σημαντικό και καλό	39	16	23	47	18	29	14
Η δημοσίευση των εγγράφων αυτών μπορεί να είναι ντροπιαστική για μια κυβέρνηση αλλά δεν είναι επικίνδυνη	39	15	24	48	22	26	13

Σημείωση: Τα ποσοστά μπορεί να μην έχουν ακριβές άθροισμα 100% εξαιτίας στρογγυλοποίησης

Πίνακας 8.1.1B Γνώμη για το WIKILEAKS πηγή BBC World News America

Πρόσφατα ένας ιστότοπος με την ονομασία wikileaks δημοσίευσε χιλιάδες απόρρητα και εμπιστευτικά έγγραφα της Αμερικανικής κυβέρνησης στο διαδίκτυο, που προήλθαν από ανώνυμες πηγές. Σε ποιο βαθμό συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τις παρακάτω δηλώσεις;

Σύνοψη όσων απάντησαν «Συμφωνώ απόλυτα» ή «Συμφωνώ εν μέρει»

Δείγμα: Ενήλικες Αμερικανοί

	Σύνολο	Ηλικία				Φύλο		Πολιτικό κόμμα		
		18-34	35-44	45-54	55+	Ανδρας	Γυναίκα	Rep.	Dem.	Ind.
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Η δημοσίευση των εγγράφων αυτών μπορεί να αποτελέσει απειλή για την ασφάλεια των ΗΠΑ και πρέπει να απαγορευτεί	69	56	74	69	76	70	67	78	69	66
Η πρώτη τροπολογία του συντάγματος των ΗΠΑ, που παρέχει ελευθερία τύπου και ελευθερία έκφρασης, δίνει σε οργανισμούς και μεμονωμένα άτομα το δικαίωμα να δημοσιεύουν οτιδήποτε πέφτει στα χέρια τους	48	57	51	48	37	53	43	39	55	46
Το wikileaks συμβάλει στην διαφάνεια στην κυβέρνηση, που είναι σημαντικό και καλό	39	51	43	35	28	43	35	31	42	39
Η δημοσίευση των εγγράφων αυτών μπορεί να είναι ντροπιαστική για μια κυβέρνηση αλλά δεν είναι επικίνδυνη	39	45	41	35	33	42	36	32	44	34

Πίνακας 8.1.2 WIKILEAKS ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ πηγή BBC World News America

«Κάποιοι υποστηρίζουν ότι οι ενέργειες του WikiLeaks ισοδυναμούν με κατασκοπία, και θα πρέπει να διερευνηθούν και να καταδικαστούν από τον νόμο. Σε αυτήν την περίπτωση, σε ποιόν βαθμό συμφωνείτε ή διαφωνείτε ότι κάθε μορφή διερευνητικής δημοσιογραφίας θα πρέπει να ελέγχεται από την κυβέρνηση;»

Δείγμα: Αμερικανοί ενήλικες

	Total	Εκπαίδευση			Πολιτικό κόμμα		
		Λυκείου ή κατώτερη	Ανώτερη	Απόφοιτος/η Πανεπιστημίου	Rep.	Dem.	Ind.
		%	%	%	%	%	%
Συμφωνώ (σύνολο)	39	42	37	36	42	46	28
Συμφωνώ απόλυτα	16	16	16	15	17	17	15
Συμφωνώ εν μέρει	23	26	22	20	25	30	12
Διαφωνώ(σύνολο)	43	32	45	57	45	33	57
Διαφωνώ εν μέρει	17	12	18	24	20	13	23
Διαφωνώ απόλυτα	26	20	27	33	25	20	34
ΔΓ/ΔΑ	18	26	17	7	13	21	15

Σημείωση: Τα ποσοστά μπορεί να μην έχουν ακριβές άθροισμα 100% εξαιτίας στρογγυλοποίησης

Πίνακας 8.1.3 Μυστικά στην κυβέρνηση πηγή BBC World News America

«Ποιά από τις παρακάτω προτάσεις σας βρίσκει σύμφωνο/η; Πιστεύω...»

Δείγμα: Αμερικανοί ενήλικες

	Σύνολο	Ηλικία				Εκπαίδευση			Πολιτικό κόμμα		
		18-34	35-44	45-54	55+	Λυκείου ή κατώτερη	Ανώτατη	Απόφοιτός/η Πανεπιστημίου.	Rep.	Dem.	Ind.
		%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Η κυβέρνηση θα πρέπει να κρατάει κάποια μυστικά αναφορικά με την εθνική ασφάλεια, την διεθνή διπλωματία και άλλους λόγους	62	47	68	60	73	53	64	74	71	61	65
Η κυβέρνηση δεν θα πρέπει να κρατά κανένα μυστικό ακόμα και αυτά που σχετίζονται με την ασφάλεια και τη διπλωματία	13	23	14	9	5	14	13	11	9	12	14
ΔΓ/ΔΑ	26	30	18	31	22	34	23	15	20	27	22

Σημείωση: Τα ποσοστά μπορεί να μην έχουν ακριβές άθροισμα 100% εξαιτίας στρογγυλοποίησης

Πίνακας 8.1.4 Διαχείριση πληροφοριών πηγή BBC World News America

«Με την προϋπόθεση ότι κάποιες πληροφορίες είναι επικίνδυνο να καθίστανται διαθέσιμες δημοσίως, σύμφωνα με την άποψη πολλών, ποιός νομίζετε ότι θα έπρεπε να καθορίζει τι πρέπει και τι δεν πρέπει να δημοσιεύεται»

Δείγμα: Αμερικανοί ενήλικες

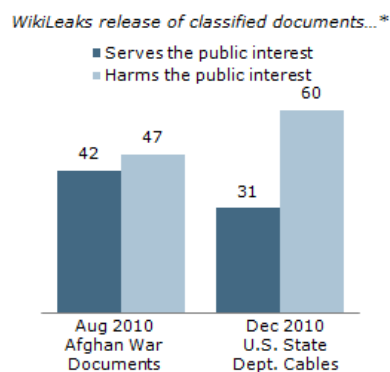
	Σύνολο	Ηλικία				Φύλο		Πολιτικό Κόμμα		
		18-34	35-44	45-54	55+	Άνδρας	Γυναίκα	Rep.	Dem.	Ind.
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
.Η κυβέρνηση είναι ο πλέον αρμόδιος για την ρύθμιση του θέματος αυτού	35	30	37	38	37	37	34	40	38	32
Κάθε μεμονωμένο άτομο και μέσο θα πρέπει να έχει την ευθύνη για το τι δημοσιεύει	32	34	35	29	30	39	25	32	28	36
Δεν Γνωρίζω	33	36	28	33	33	24	41	28	34	32

Σημείωση: Τα ποσοστά μπορεί να μην έχουν ακριβές άθροισμα 100% εξαιτίας στρογγυλοποίησης

vi) Το κοινό αντιμετωπίζει το wikileaks ως κάτι επιβλαβές σύμφωνα με έρευνα του Pew Research center που πραγματοποιήθηκε τον Δεκέμβριο του 2010. Οι περισσότεροι Αμερικανοί στο άκουσμα της είδησης της δημοσίευσης από την ιστοσελίδα του wikileaks μεγάλου αριθμού εγγράφων όλων των διαβαθμίσεων που αφορούν τις αμερικανικές διπλωματικές σχέσεις, και λαμβάνοντας υπόψη την εκτενή κάλυψη των διαρροών από τα MME απάντησαν πως θεωρούν ότι το wikileaks και οι διαρροές του προξενούν περισσότερο κακό παρά καλό.

Έξι στους δέκα, δηλαδή ποσοστό 60% των ερωτηθέντων που παρακολουθούν την ιστορία διαρροών του wikileaks δήλωσαν ότι πιστεύουν πως η δημοσιοποίηση χιλιάδων κρατικών μυστικών και διπλωματικών εγγράφων του Στέιτ Ντιπάρτμεντ ζημιώνει το δημόσιο συμφέρον. Περίπου το ήμισυ τον αριθμό αυτό δηλαδή ένα ποσοστό 31% δήλωσαν ότι η δημοσιοποίηση των εγγράφων εξυπηρετεί το δημόσιο συμφέρον, σύμφωνα με πιο πρόσφατη δημοσκόπηση που διεξήχθη από τις 2 έως 5 Δεκεμβρίου 2010 σε δείγμα 1.003 ενηλίκων Αμερικανών¹⁹¹. Το ερωτηθέν κοινό ωστόσο, προβαίνει σε διάκριση ανάμεσα στο wikileaks καθαυτό και τον τρόπο με τον οποίο χειρίστηκε ο τύπος το θέμα της δημοσίευσης των εγγράφων. Σχεδόν τέσσερις στους δέκα ερωτηθέντες αναφορικά με το θέμα δηλαδή περίπου 38% θεωρούν ότι οι ειδησεογραφικοί οργανισμοί έχουν δημοσιεύσει υπερβολικό όγκο απόρρητου και εμπιστευτικού υλικού, σε σύγκριση με ένα ποσοστό 39% που δηλώνει ότι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης έχουν επιτύχει την κατάλληλη ισορροπία στις δημοσιεύσεις των

Current Leaks Seen as More Harmful Than Afghan Leaks

PEW RESEARCH CENTER Dec. 2-5, 2010.

*Based on those who followed or heard about the releases by WikiLeaks.

Εικόνα 8.1.4: Δημοσκόπηση Pew research center πηγή <http://pewresearch.org>

¹⁹¹ <http://pewresearch.org/pubs/1823/poll-wikileaks-harm-serve-public-interest-press-handling> last view 27/6/2011

διαρροών. Μόλις το 14% των ερωτηθέντων δε, θεωρεί ότι οι ειδησεογραφικοί οργανισμοί έχουν αποτρέψει τη δημοσίευση μεγάλου μέρους από το υλικό αυτό.

Σε παρόμοια έρευνα που πραγματοποιήθηκε τον Αύγουστο του 2010, το κοινό εμφανίστηκε πιο διχασμένο σχετικά με τον αντίκτυπο της δημοσίευσης από το wikileaks χιλιάδων απορρήτων και εμπιστευτικών εγγράφων για τον πόλεμο στο Αφγανιστάν. Σε εκείνη την χρονική περίοδο, το 47% των συμμετεχόντων που είχαν επίγνωση του θέματος είχε δηλώσει ότι η δημοσιοποίηση έβλαψε το δημόσιο συμφέρον, ενώ το 42% είχε δηλώσει ότι με τις δημοσιεύσεις του wikileaks εξυπηρετείται το δημόσιο συμφέρον.

vii) Σε διαδικτυακή ψηφοφορία που διεξήχθη από το περιοδικό TIMES ο ιδρυτής του wikileaks Τζούλιαν Ασάνζ αναδείχθηκε πρόσωπο της χρονιάς 2010. Η ετήσια διαδικτυακή ψηφοφορία ζητά από τους αναγνώστες να επιλέξουν το πλέον δημοφιλές πρόσωπο, άνθρωπο ή αντικείμενο του παρελθόντος έτους¹⁹².

Οι αναγνώστες ψήφισαν συνολικά 1.249.425 φορές, και το αποτέλεσμα της ψηφοφορίας τους έφερε στην πρώτη θέση της κατάταξης τον Τζούλιαν Ασάνζ με 382.020 ψήφους, δίνοντας του μια εύκολη πρώτη θέση. Ο Ασάνζ επικράτησε με διαφορά 148.383 ψήφους από τον δεύτερο σημαντικότερο όπως αναδείχθηκε άνθρωπο της χρονιάς 2010, πρωθυπουργό της Τουρκίας Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν. Ο Ασάνζ διαδέχθηκε τον Πρόεδρο της Ομοσπονδιακής Τράπεζας Μπεν Μπερνάνκι ο οποίος είχε αναδειχθεί το 2009 πρόσωπο της χρονιάς. Αξίζει να σημειωθεί πως ο Τζούλιαν Ασάνζ εμφανίζεται μέσω της διαδικτυακής αυτής ψηφοφορίας του περιοδικού TIMES ως ο πιο δημοφιλής άνθρωπος στον πλανήτη για το 2010 ξεπερνώντας σε δημοτικότητα προσωπικότητες όπως ο Πρόεδρος των Η.Π.Α. Μπαράκ Ομπάμα, η γνωστή τραγουδίστρια της ποπ Lady Gaga και ο ιδρυτής του κοινωνικού δικτύου Facebook Μάρκ Ζούκερμπεργκ. Αναλυτικά οι δέκα υποψηφιότητες στην διαδικτυακή ψηφοφορία για το 2010 ήταν: 1. Julian Assange, 2. Recep Tayyip Erdogan, 3. Lady Gaga, 4. Jon Stewart and Stephen Colbert, 5. Glenn Beck, 6. Barack Obama, 7. Steve Jobs, 8. The Chilean Miners, 9. The Unemployed American, 10. Mark Zuckerberg.

8.2 Παρουσία του wikileaks στον διεθνή τύπο και τα ΜΜΕ

Το wikileaks αποτελεί ένα παγκόσμιο φαινόμενο το οποίο απασχόλησε και συνεχίζει να απασχολεί την κοινή γνώμη λαμβάνοντας τεράστιες διαστάσεις ιδιαίτερα μάλιστα αν αναλογιστεί κανείς τη συνεχή κάλυψη του θέματος από τον διεθνή τύπο και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Οι απόψεις στον διεθνή τύπο και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης για το φαινόμενο όπως φαίνεται και από σχετικές έρευνες που

¹⁹² TIME Readers Pick Wikileaks' Julian Assange as Person of the Year http://www.cbsnews.com/8301-503543_162-20025550-503543.html last view 30/6/2011

πραγματοποιήθηκαν από ειδησεογραφικούς οργανισμούς και εταιρίες δημοσκοπήσεων παρουσιάζουν διάσταση. Αρκετά ΜΜΕ δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην σπουδαιότητα της αποστολής του ιστοτόπου του wikileaks για μεγαλύτερη διαφάνεια, ενώ άλλα παρουσιάζουν το θέμα με μεγαλύτερο σκεπτικισμό και κρατούν μεγαλύτερη ουδετερότητα καλύπτοντας το θέμα πιο αποστασιοποιημένα. Ακόμη και η εικόνα του ιδρυτή του wikileaks Τζούλιαν Ασάντζ εμφανίζεται διφορούμενη στα μέσα ενημέρωσης αντιμετωπιζόμενη από την μια πλευρά με ενθουσιασμό ως αυτή ενός «ψηφιακού μεσσία του κυβερνοχώρου» και από την άλλη με σκεπτικισμό ως ενός ηλεκτρονικού κατασκόπου «Τζέιμς Μπόντ».

Το 2010 πέντε από τις μεγαλύτερες σε κυκλοφορία εφημερίδες στον κόσμο με εκατομμύρια αναγνώστες αποφάσισαν να συνεργαστούν με το wikileaks με σκοπό την ανάλυση και την δημοσίευση 250.000 απορρήτων εγγράφων. Πρόκειται για την Βρετανική εφημερίδα Guardian, την Αμερικανική εφημερίδα New York Times, την Γερμανική εφημερίδα Der Spiegel, την Ισπανική El-pais και την Γαλλική εφημερίδα Le Monde diplomatique¹⁹³. Οι εφημερίδες συνεργάστηκαν μεταξύ τους σε μια προσπάθεια επικύρωσης και ανάλυσης του τεράστιου όγκου ακατέργαστης πληροφορίας που τους παρείχε το wikileaks. Η περίπτωση αυτή αποτελούσε την πρώτη στα χρονικά όπου πέντε από τους μεγαλύτερους ειδησεογραφικούς οργανισμούς στον κόσμο συνεργάστηκαν και προχώρησαν στην δημοσίευση εγγράφων που προέρχονταν από υποκλοπή. Οι ειδήσεις και τα νέα μέσω των δημοσιεύσεων των παγκοσμίου κύρους εφημερίδων ταξίδεψαν και σε χώρες οι οποίες δεν διαθέτουν ελεύθερο τύπο και οι πολίτες τους διψούν για πληροφορία σύμφωνα με τον διευθυντή της εφημερίδας Guardian Alan Rusbridger γεγονός που έρχεται σε αντίθεση με την άποψη των επικριτών του ιστοτόπου του wikileaks οι οποίοι θεωρούν ότι το wikileaks και οι διαρροές του δεν προσέφεραν ουσιαστικά τίποτα καινούριο το οποίο ο κόσμος δεν γνώριζε προηγουμένως¹⁹⁴. Σύμφωνα με την Sarah Elisson αμερικανίδα συγγραφέα και δημοσιογράφο «η συνεργασία των εφημερίδων και η δημοσίευση των εγγράφων του wikileaks αποτελεί το μεγαλύτερο δημοσιογραφικό γεγονός των τελευταίων 30 ετών». Παρόμοια άποψη εξέφρασαν και οι πέντε διευθυντές των εφημερίδων παραδεχόμενοι πως η δημοσίευση των διαρρηυσάντων από το wikileaks εγγράφων έδωσε νέα ώθηση στην δημοσιογραφία και αποτελεί αδιαμφισβήτητο το μεγαλύτερο δημοσιογραφικό γεγονός των τελευταίων ετών.

Οι αμερικανικοί ειδησεογραφικοί οργανισμοί και οι δημοσιογράφοι σύμφωνα με έρευνες φαίνεται πως εμφανίζουν τελευταία μεγαλύτερη προκατάληψη εναντίων του wikileaks κατά την κάλυψη του θέματος, από ότι ο τύπος και τα ραδιοτηλεοπτικά δίκτυα εκτός των Ηνωμένων Πολιτειών. Ο λόγος για τον οποίο συμβαίνει αυτό προκύπτει ενδεχομένως από το γεγονός ότι πολλοί αμερικανικοί δημοσιογράφοι επιλέγουν να τηρήσουν μια πιο επικριτική στάση απέναντι στο wikileaks η οποία απορρέει από ποικίλες πατριωτικές αντιλήψεις και ιδεολογίες που στρέφονται ενάντια

¹⁹³ A FREE IRRESPONSIBLE PRESS: WIKILEAKS AND THE BATTLE OVER THE SOUL OF THE NETWORKED FOURTH ESTATE- Yochai Benkler

¹⁹⁴ <http://www.guardian.co.uk/media/2011/jan/28/wikileaks-julian-assange-alan-rusbridger> last view 28/6/2011

στο wikileaks το οποίο εκθέτει σε δημόσια θέα τα μυστικά του κράτους τους με όλες τις συνέπειες που μια τέτοιας έκτασης δημοσιοποίηση απόρρητης πληροφορίας και εγγράφων μπορεί να συνεπάγεται. Η μεταστροφή αυτή της εικόνας του wikileaks προς μια πιο σκεπτικιστική μορφή κάλυψης από τα αμερικανικά ΜΜΕ, τα οποία αρχικά αντιμετώπιζαν το θέμα του wikileaks με μεγάλο ενθουσιασμό, θεωρώντας ότι συμβάλει στην μεγαλύτερη διαφάνεια άρχισε να παρατηρείται κυρίως από τον Αύγουστο του 2010 και μετά οπότε και ο ιστότοπος δημοσίευσε 250.000 απόρρητα αμερικανικά έγγραφα για τους πολέμους στο Ιράκ και το Αφγανιστάν. Τα δημοσιογραφικά δίκτυα άλλων χωρών εμφανίζουν μια λιγότερο επικριτική κάλυψη του φαινομένου wikileaks αλλά το γεγονός αυτό μπορεί να θεωρηθεί δικαιολογημένο με την έννοια ότι με τις δημοσιεύσεις του ιστοτόπου δεν θίγονται τα του οίκου τους θέματα στον βαθμό που αυτό συμβαίνει με τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής.

Πέραν των ραδιοτηλεοπτικών δικτύων και της κάλυψης που αυτά παρέχουν στο θέμα τον τελευταίο καιρό έχουν γυριστεί και δύο ταινίες ντοκιμαντέρ οι οποίες παρουσιάζουν την ιστορία του wikileaks και τον αντίκτυπο που προκάλεσε στο παγκόσμιο στερέωμα η ιστορία του. Πρόκειται για τα ντοκιμαντέρ «wikirebels the documentary¹⁹⁵» με σκηνοθέτες τους Jesper Huor και Bosse Lindquist που γυρίστηκε από την Σουηδική τηλεόραση SVT και προβλήθηκε τον Δεκέμβριο του 2010. Το ντοκιμαντέρ αφηγείται όλη την ιστορία του wikileaks και περιέχει μαρτυρίες για την δράση του εξετάζοντας το θέμα από αντικειμενική πλευρά. Στο ντοκιμαντέρ πρωταγωνιστεί ο ίδιος ο Τζούλιαν Ασάντζ και συνεργάτες του. Το ντοκιμαντέρ προβάλλεται ελεύθερα και μέσω διαδικτύου. Το δεύτερο ντοκιμαντέρ για το wikileaks έχει τίτλο «The war you don't see». Δημιουργός του είναι ο βραβευμένος Αυστραλός δημοσιογράφος John Pilger¹⁹⁶. Το φιλμ περιέχει σκηνές που προέρχονται από τις διαρροές του wikileaks όπως το περίφημο Collateral Murder video που παρουσιάζει την επίθεση και την εκτέλεση άμαχου πληθυσμού στο Ιράκ το 2007 από αμερικανικό ελικόπτερο Απάτσι ενώ αναφέρεται επιπλέον και στο ρόλο των δημοσιογράφων και των ΜΜΕ στους πολέμους.

8.3 Παρόμοιες προσπάθειες με το wikileaks και λοιπά «whistle blowing» sites

Το φαινόμενο της διαρροής πληροφορίας «whistleblowing» δεν αποτελεί κάτι καινούριο στην ανθρώπινη ιστορία. Διαρροές πληροφορίας συναντώνται καθ' όλη την διάρκεια της σύγχρονης ιστορίας όπως για παράδειγμα η περίπτωση της διαρροής των γραμμάτων Hutchinson (Hutchinson letters) το 1772, η πρώτη καταγεγραμμένη στα χρονικά της Αμερικής διαρροή¹⁹⁷, ή εκείνη του 1859 όταν μετά από την μάχη του Σολφερίνο ο Henry Dumont έγραψε για τις άθλιες συνθήκες περίθαλψης των

¹⁹⁵ WikiRebels- <http://topdocumentaryfilms.com/wikirebels/> last view 1/7/2011

¹⁹⁶ <http://topdocumentaryfilms.com/war-you-dont-see/> last view 1/7/2011

¹⁹⁷ wikileaks and whistleblowing: Digital information leakage and its impact on society -<http://www-cs-faculty.stanford.edu/~eroberts/cs181/projects/2010-11/WikiLeaks/online.html> last view 2/7/2011

τραυματιών του πολέμου με αποτέλεσμα την ίδρυση του Ερυθρού Σταυρού στην Ελβετία. Επίσης άλλη πολύ γνωστή περίπτωση whistleblowing είναι το «False claims Act's Influence» του 1863 στις Η.Π.Α. όπου σύμφωνα με νόμο του Αβραάμ Λίνκολν παροτρύνονταν οι πολίτες στο να αναφέρουν πληροφορίες για εταιρείες ή και μεμονωμένα άτομα που προσπαθούσαν να εξαπατήσουν το αμερικανικό κράτος.

Οι περιπτώσεις «Whistleblowing» στις οποίες εμπλέκεται και ο τύπος όπως εξετάσαμε και στο κεφάλαιο 3 μπορεί να αναδειχθούν σε μείζον εθνικό ζήτημα για ένα κράτος όπως για παράδειγμα συνέβη το 1971 με το θέμα της δημοσίευσης των Pentagon Papers, προϊόν διαρροής του πληροφοριοδότη Daniel Ellsberg στον αμερικανικό τύπο που αποτέλεσε την μεγαλύτερη και σημαντικότερη μέχρι την εποχή εκείνη διαρροή πληροφορίας που περιελάμβανε την δημοσίευση περίπου 7.000 απορρήτων εγγράφων. Μία άλλη εξίσου σημαντική περίπτωση whistleblowing αποτελεί το περίφημο σκάνδαλο Watergate που ξέσπασε στις Ηνωμένες Πολιτείες το 1972. Ένας άγνωστος πληροφοριοδότης ο οποίος έμεινε γνωστός με το όνομα «το βαθύ λαρύγγι (deep throat)» και η ομάδα συνεργατών του διέρρευσαν μέσα από το Αμερικανικό πεντάγωνο σημαντικές πληροφορίες αναφορικά με τα κακώς κείμενα της προεδρίας Νίξον στους ρεπόρτερ Bob Woodward και Carl Bernstein¹⁹⁸. Τα έγγραφα παρουσίαζαν μεταξύ άλλων την προσπάθεια συγκάλυψης του Νίξον από τον Λευκό Οίκο γεγονός που οδήγησε στην παραίτηση του από την προεδρία. Όπως αποδείχθηκε πολλά χρόνια αργότερα το 2005 το «βαθύ λαρύγγι» και υπεύθυνος πληροφοριοδότης ήταν ο Mark Felt ένα υψηλόβαθμο τότε στέλεχος του FBI.

Σήμερα με την πρόοδο της τεχνολογίας και την έλευση του διαδικτύου η υπόθεση whistleblowing έχει καταστεί αρκετά ευκολότερη διαδικασία σε σχέση με το παρελθόν. Το κόστος και η δυσκολία της διαρροής εγγράφων μέσω του διαδικτύου δείχνει να κινείται σε πρωτοφανή χαμηλά επίπεδα την ίδια στιγμή που η ανωνυμία και η ευκολία διασποράς της πληροφορίας που διαρρέει φαίνεται πως αγγίζει το μέγιστο δυνατό όριο, χωρίς αυτό να σημαίνει βέβαια ότι δεν εξακολουθεί να αποτελεί μια επικίνδυνη διαδικασία.

Το wikileaks αποτέλεσε τον πρώτο παγκόσμιας έκτασης whistleblowing ιστότοπο το 2006. Αν και αρχικά δεν ήταν ιδιαίτερα γνωστό στο κοινό, με τις αποκαλύψεις του και τις αντιδράσεις που προέκυψαν από αυτές σε παγκόσμια κλίμακα ο ιστότοπος απέκτησε πολύ γρήγορα μεγάλη δημοσιότητα σε όλον τον κόσμο τόσο θετική όσο και αρνητική θέτοντας παράλληλα ερωτήματα και διλήμματα δύσκολο να απαντηθούν. Σήμερα προς την πορεία που χάραξε το wikileaks και παρά την σφοδρή κριτική που δέχεται αναδύονται αρκετές νέες παρόμοιες προσπάθειες ιστότοπων whistleblowing οι οποίες έχουν ως κύριο εμπνευστή τους το wikileaks.

Παρόμοιες προσπάθειες με το wikileaks έχουν ήδη ξεκινήσει και βρίσκονται σε εξέλιξη. Τέτοια εγχειρήματα είναι: Το openLeaks.org που αποτελεί μια πλατφόρμα διαρροής πληροφορίας η οποία σχεδιάστηκε από τον Domscheit-Berg, τον Herbert

¹⁹⁸ <http://www.hrc.utexas.edu/exhibitions/web/woodstein/> last visit 3/7/2011

Snorrason και άλλους πρώην συνεργάτες του Τζούλιαν Ασάντζ και του wikileaks, το BrusselLeaks.org το οποίο εστιάζει στην Ευρωπαϊκή

Εικόνα 8.3.1.: Whistleblowing sites παρόμοια με το wikileaks

ένωση, το Balkanleaks.eu που αναφέρεται σε Βαλκανικές χώρες, το WikiLeaks Hrvatska(Croatia) το οποίο εδρεύει στην Κροατία και παρά την ονομασία του δεν έχει καμία σχέση με το γνωστό wikileaks, το PirateLeaks CZ το οποίο ιδρύθηκε από το πειρατικό κόμμα της Τσεχία και έχει σκοπό να εκθέσει τα κακώς κείμενα στην Τσεχία, το Indoleaks.org με θέμα την Ινδονησία, το Rospil.info που αφορά την Ρωσία, το GreenLeaks με θέματα γύρω από το περιβάλλον, το Frenchleaks.fr με θεματολογία που αφορά την Γαλλία και πολλοί άλλοι παρόμοιοι ιστότοποι whistleblowing όπως φαίνεται αναλυτικά στον πίνακα που ακολουθεί:

Πίνακας 3.2.1 : Ιστότοποι Whistleblowing με παρόμοια μεθοδολογία με το wikileaks πηγή <http://leakdirectory.org>

Whistleblowing website	Διεύθυνση	Χώρα προέλευσης
BrusselsLeaks	https://brusselsleaks.com/	Βέλγιο
WikiLeaks Hrvatska	http://wikileaks.hr/	Κροατία
PirateLeaks	http://pirateleaks.cz/	Τσεχία
Balkanleaks	https://www.balkanleaks.eu/	Βουλγαρία
Indoleaks	http://www.indoleaks.org/	Ινδονησία
IrishLeaks	https://www.irishleaks.ie/	Ιρλανδία
FrenchLeaks	http://www.frenchleaks.fr/	Γαλλία
EnviroLeaks	http://enviroleaks.org/	Η.Π.Α.
RuLeaks	http://ruleaks.net/	Ρωσία
QuebecLeaks	http://www.quebecleaks.org/	Καναδάς
Jumbo Leaks	http://jumbroleaks.org/	Η.Π.Α.
ScienceLeaks	http://scienceleaks.blogspot.com/	Η.Π.Α.
Corporate Leaks	http://corporateleaks.org/tiki-index.php	Η.Π.Α.
Unileaks	http://unileaks.org/	Αυστραλία
Baltileaks	http://baltileaks.org/	Η.Π.Α.
openleaks	http://www.openleaks.org/	Σουηδία
Globalleaks	http://www.globalleaks.org/	Ιταλία
Tradeleaks	http://www.tradeleaks.com/about/	Αυστραλία
israelileaks	http://israelileaks.org/	Ισραήλ
wikispooks	https://wikispooks.com/	Η.Π.Α.
localeaks	https://localeaks.com/	Η.Π.Α.
Pinoyleaks	http://www.pinoyleaks.org/about	Φιλιππίνες
Secret of korea	http://andocu.tistory.com/	Κορέα
Greenleaks.org	http://www.greenleaks.org/index.html	Δανία
Greenleaks.com	http://greenleaks.com/about/#	Γερμανία-Αυστραλία

Αξίζει να τονίσουμε στο σημείο αυτό ότι τον τελευταίο καιρό γίνονται προσπάθειες και από ειδησεογραφικούς οργανισμούς να ακολουθήσουν την τακτική αυτή του whistleblowing δημιουργώντας αντίστοιχους ιστότοπους. Τέτοιοι ιστότοποι είναι το Al-Jazeera Transparency unit το οποίο ιδρύθηκε από τον τηλεοπτικό σταθμό Al-Jazeera τον Ιανουάριο του 2011 και έχει σκοπό την προώθηση της διαφάνειας¹⁹⁹, η μονάδα διαδικτυακής έρευνας του δικτύου ABC, ABC News Online Investigative unit, ο ιστότοπος radioleaks του ραδιοφωνικού σταθμού RadioSweden και ο ιστότοπος της αμερικανικής εφημερίδας Wall Street Journal, Wall street journal safe house²⁰⁰. Όλες οι προαναφερθείσες προσπάθειες θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι αποτελούν ένα είδος «σταυροφορίας» προς την εποχή της διαφάνειας στα πλαίσια της οποίας φαίνεται πως έχει ξεκινήσει ήδη να κινείται η ανθρωπότητα.

Μέρος Γ: Συνολική Αποτίμηση περιορισμοί ανοικτά ζητήματα και ερωτήματα

Συμπεράσματα-Σχόλια

Το φαινόμενο του wikileaks αποτελεί μια πρωτοφανή περίπτωση διαρροών απόρρητης πληροφορίας στα παγκόσμια χρονικά την έκταση και το μέγεθος της οποίας δεν έχει λάβει καμία αντίστοιχη προσπάθεια στο παρελθόν και απασχολεί έντονα την παγκόσμια σκηνή τον τελευταίο χρόνο ενώ αναμένεται να εξακολουθήσει να βρίσκεται στο επίκεντρο των εξελίξεων ιδιαίτερα μάλιστα αν αναλογιστεί κανείς πως το σίριαλ με τον ιδρυτή του Τζούλιαν Ασάντζ και την έκδοση αυτού βρίσκεται αυτήν την στιγμή ακόμη σε εξέλιξη. Το φαινόμενο wikileaks βασίζεται στην τεχνολογία και το διαδίκτυο και έχει εγείρει πολλά ερωτήματα τα σπουδαιότερα εκ των οποίων αφορούν την ελευθερία έκφρασης και του τύπου και την διαφάνεια στην εποχή της διαδικτυακής δημοσιογραφίας και των πολιτών δημοσιογράφων που διανύουμε. Μια απάντηση στη ερώτηση σχετικά με το αν η ελευθερία της έκφρασης υπερτερεί ενάντια σε άλλους νόμους όταν ο τύπος εκδίδει απόρρητες κυβερνητικές πληροφορίες οι οποίες αποκτήθηκαν παρανόμως μέσω διαρροών από τρίτους πληροφοριοδότες όπως συμβαίνει στην περίπτωση των διαρροών του wikileaks δεν μπορεί να δοθεί ξεκάθαρα εξαιτίας της πολυπλοκότητας των δεδομένων που περιλαμβάνουν στην πλειοψηφία τους οι περιπτώσεις αυτές.

¹⁹⁹ WikiLeaks and the age of transparency-Micah L. Sifry Yale University press new haven and London κεφάλαιο 8 σελ 170-175

²⁰⁰ http://leakdirectory.org/index.php/Leak_Site_Directory last view 4/7/2011

Οι αποφάσεις για τέτοιου είδους ζητήματα λαμβάνονται κατά κανόνα από τα δικαστήρια της κάθε χώρας σε εθνικό επίπεδο με βάση την αρχή της αναλογικότητας και αφού πραγματοποιηθεί στάθμιση των συγκρουόμενων μεταξύ τους δικαιωμάτων. Σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, στις χώρες που έχουν υπογράψει την ΕΣΔΑ υπάρχει δυνατότητα παραπομπής μιας υπόθεσης στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, μετά την εκδίκαση των υποθέσεων από τα αρμόδια εθνικά δικαστήρια, αν εξακολουθεί να υπάρχει αμφιβολία για το αποτέλεσμα, όπως πχ στις περιπτώσεις Stoll και Radiotwist. Αναφορικά με το wikileaks η κατάσταση περιπλέκεται περισσότερο επειδή το wikileaks λειτουργεί στο διαδίκτυο το οποίο είναι παγκόσμιο και συνεπώς δεν υπάγεται στα όρια κάποιας συγκεκριμένης χώρας ώστε να θεωρηθεί ότι εμπίπτει στην δικαιοδοσία των νόμων αυτής και να μπορέσει να καταδικαστεί με βάση το νομικό της πλαίσιο. Ακόμη και στην περίπτωση που κάποια χώρα έχει στην νομοθεσία της διατάξεις με βάση τις οποίες μπορεί θεωρητικά καταδικάσει το wikileaks η ποινή που θα επιβληθεί σε μια τέτοια περίπτωση θα έχει περισσότερο την μορφή χρηματικού προστίμου επειδή το wikileaks είναι νομικό πρόσωπο και συγκεκριμένα ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός και ως εκ τούτου δεν είναι δυνατόν να του επιβληθούν ποινές που επιβάλλονται στα φυσικά πρόσωπα όπως η φυλάκιση. Επίσης ακόμη και στην περίπτωση που αποφασιστεί από το δικαστήριο αυτής της χώρας αναστολή λειτουργίας του wikileaks η απόφαση θα ισχύει μόνο για την συγκεκριμένη χώρα που εξέδωσε την απόφαση και δεν θα επέφερε την αναστολή λειτουργίας του wikileaks σε παγκόσμιο επίπεδο παρά μόνον των εξυπηρετητών του που ενδεχομένως να υπάρχουν στην συγκεκριμένη χώρα, ενώ ο ιστότοπος θα εξακολουθούσε να λειτουργεί από τους καθρέπτες του σε άλλες χώρες όπως έγινε μετά την προσωρινή καταδίκη του το 2008 στην περίπτωση της τράπεζας Julius Baer&Co από Αμερικανικό δικαστήριο επειδή το διαδίκτυο είναι παγκόσμιο και δεν έχει καθορισμένα φυσικά όρια.

Το πιο ρεαλιστικό σενάριο το οποίο φαίνεται να πραγματοποιείται εν μέρει μέχρι στιγμής στην περίπτωση wikileaks θα ήταν η καταδίκη του Τζούλιαν Ασάντζ ο οποίος είναι φυσικό πρόσωπο για ποινικά αδικήματα που ενδεχομένως διέπραξε μέσω των δημοσιοποιήσεων του wikileaks. Ακόμη όμως και αυτό το ενδεχόμενο παρουσιάζει αρκετές νομικές δυσκολίες επειδή θα πρέπει να βρεθεί κάποια χώρα η οποία να έχει τέτοιες διατάξεις στο σύνταγμα της ώστε να μπορέσει να προσάψει στον Ασάντζ ποινικά αδικήματα τα οποία διέπραξε εκτός των ορίων αυτής, και αυτές να ισχύουν και για αλλοδαπούς πολίτες: πχ το ελληνικό σύνταγμα προβλέπει ως ποινικά κολάσιμη πράξη την δολοφονία που διέπραξε κάποιος Έλληνας πολίτης εκτός ορίων της Ελλάδας, κάτι τέτοιο όμως θα μπορούσε να ισχύει για τον Ασάντζ ο οποίος είναι αλλοδαπός-Αυστραλός πολίτης ώστε να μπορεί να δικαστεί από Ελληνικό δικαστήριο; Κάποια τέτοιου είδους κατηγορία δεν έχει υπάρξει εναντίων του Ασάντζ αναφορικά με ποινικά αδικήματα που διέπραξε μέσω του wikileaks. Ωστόσο με το ίδιο σκεπτικό αυτήν την στιγμή εκκρεμεί ένταλμα έκδοσης του Τζούλιαν Ασάντζ στην Σουηδία όπου κατηγορείται για πράξεις σεξουαλικής κακοποίησης γυναικών που είναι ποινικά κολάσιμες στην Σουηδία αποτελώντας μάλιστα σοβαρότατα ποινικά αδικήματα. Αν τελικά ο Ασάντζ εκδοθεί στη Σουηδία για να δικαστεί για σεξουαλικά

εγκλήματα μπορεί έπειτα στα πλαίσια διεθνών διακρατικών συμφωνιών να εκδοθεί από την Σουηδία στις Η.Π.Α. που αποτελούν τον μεγαλύτερο πολέμιο του wikileaks όπου θα του προσάψουν πληθώρα κατηγοριών με βάση την Αμερικανική νομοθεσία οι οποίες μπορεί να οδηγήσουν από φυλάκιση του ιδρυτή ου wikileaks μέχρι και την θανατική καταδίκη αυτού.

Αυτό που προκύπτει εξετάζοντας περαιτέρω το φαινόμενο wikileaks είναι το πως η τεχνολογία αλλάζει την πολιτική και η μεγάλη ανάγκη που αναδύεται ώστε το διαδίκτυο να καταστεί μια ελεύθερη και παγκόσμια μορφή επικοινωνίας με κύριο κριτήριο της την διαφάνεια. Το υποτιθέμενο έγκλημα που διέπραξε το wikileaks ήταν το ότι φώναξε την ωμή αλήθεια στην εξουσία αφηφώντας ουσιαστικά την Παγκόσμια υπερδύναμη των Ηνωμένων Πολιτειών και εκθέτοντας την συνάμα στο παγκόσμιο στερέωμα. Το wikileaks αποτελεί μια «πilotική» φάση στην εξέλιξη προς μια κοινωνία ελεύθερης πληροφόρησης, διαφάνειας και ανοικτότητας πέρα από τα παραδοσιακά όρια της πολιτικής. Το wikileaks έχει καταστεί ενεργός παίκτης τόσο στην παγκόσμια σκηνή όσο και στην εθνική δημόσια σφαίρα αρκετών χωρών. Αποτελεί ουσιαστικά τμήμα της μεταμοντέρνας θεωρίας του επιπέδου κόσμου« flat world theory» όπου τα μεγέθη, ο χρόνος και ο τόπος παύουν να σχετίζονται μεταξύ τους με την παραδοσιακή τους έννοια. Η δημοκρατική πόρτα της δημοσιογραφίας έχει πλέον ανοίξει, η δύναμη του να παρέχει κανείς πληροφορία αναδιανέμεται, κυβερνητικοί και ιδιωτικοί υπάλληλοι, πληροφοριοδότες, δημοσιογράφοι και απλοί πολίτες ενδυναμώνονται και η μεγαλύτερη διαφάνεια αποτελεί ολοένα και πιο απτή πραγματικότητα.

Έχουμε ξεκάθαρα εισέλθει σήμερα σε ένα νέο κεφάλαιο της ανθρώπινης ιστορίας, όπου η τεχνολογία της πληροφόρησης έχει προοδεύσει σε τέτοιο βαθμό ώστε να καθιστά τον νόμο, τους κανονισμούς και τις κοινωνικές συμβάσεις ανίσχυρες να διατηρήσουν την ικανότητα του να αλλάζουν την πορεία της ανθρώπινης ιστορίας. Αυτό που χρειάζεται δεν είναι η πρόσκληση για ριζοσπαστική διαφάνεια όπως πολλοί μπορεί να θεωρήσουν ότι κάνει το wikileaks. Αυτό που ο κόσμος πρέπει να απαιτήσει είναι οι βασικές προδιαγραφές της πολιτικής εξουσίας να είναι «ανοικτές». Μέχρι σήμερα οι προδιαγραφές είναι «κλειστές» αφήνοντας έξω το κοινό.

Οι σύγχρονοι πολίτες των δικτύων (Network Citizens) επιθυμούν κάτι παραπάνω από το να καταναλώνουν απλώς πληροφορία, θέλουν να βοηθήσουν στην δημιουργία και την διαμόρφωση αυτής. Διανύουμε την περίοδο μιας επανάστασης στην συμμετοχικότητα στα μέσα επικοινωνίας που χαρακτηρίζεται όχι απλώς από την κατανάλωση αλλά και την παραγωγή ιδεών και ειδήσεων. Λέγεται ότι το διαδίκτυο ερμηνεύει την λογοκρισία ως αποτυχία και την παρακάμπτει. Στην πραγματικότητα είναι οι άνθρωποι ως χρήστες του διαδικτύου που ερμηνεύουν την μυστικότητα ως δημοκρατική αποτυχία, ως έναν λόγο για να μην εμπιστεύονται τις κυβερνήσεις τους. Οι πολίτες χρήστες του διαδικτύου ολοένα και περισσότερο παρακάμπτουν την μυστικότητα μέχρι να φτάσουν στην πραγματική αλήθεια.

Το διαδίκτυο είναι η δημόσια σφαίρα του σύγχρονου κόσμου, και μέσω αυτού οι κυβερνήσεις έχουν πλέον την ευκαιρία να κατανοήσουν καλύτερα τις ανάγκες των πολιτών τους και οι πολίτες μπορούν να συμμετέχουν περισσότερο στην κυβέρνηση τους. Η πληροφορία καθίσταται πιο πολύτιμη όταν μοιράζεται, και λιγότερο πολύτιμη όταν αποκρύπτεται. Η ανοικτή πολιτική παρέχει αυξημένη συμμετοχή των πολιτών βελτιωμένη δημόσια ευημερία και πιο αποτελεσματική διαχείριση των κοινών. Καθώς κατευθυνόμαστε προς έναν κόσμο όπου η διαφάνεια που προέρχεται από τους χρήστες με την μορφή από κάτω προς τα πάνω (bottom-up), αποτελεί ολοένα και περισσότερο μια απτή πραγματικότητα, εγείρεται το ερώτημα για τους εξουσιάζοντες αν θα εναγκαλισθούν αυτή την αλλαγή και θα δείξουν ότι δεν έχουν τίποτα να κρύψουν. Αντί δηλαδή οι εξουσιάζοντες να αποκαλύπτουν όσο το δυνατόν λιγότερη πληροφορία, να αποδείξουν αν θα είναι σε θέση να μοιραστούν ολόκληρη την σχετική με την κυβερνητική υπηρεσία που επιτελούν πληροφορία με τους ανθρώπους που τους επέλεξαν για το σκοπό αυτόν και πληρώνουν τους μισθούς τους. Οι πολιτικοί πρέπει να εμπιστευθούν το κοινό και να σταματήσουν να του συμπεριφέρονται σαν ένα παιδί στο οποίο δεν πρέπει να αποκαλυφθεί η αλήθεια επειδή θεωρείται ανίκανο να την διαχειριστεί.

Ένα μέλλον και μια εποχή διαφάνειας όπου οι πολίτες έχουν την υπέρτατη εξουσία όμως απαιτεί καλύτερη, πιο γρήγορη και ακριβή πληροφόρηση αλλά και πάταξη της μυστικότητας. Αυτός είναι και ο λόγος άλλωστε για τον οποίο δημιούργησε το wikileaks ο Τζούλιαν Ασάνζ. Η αρχή του wikileaks δεν είναι να καταστρέφει τα κρατικά ή ιδιωτικά πληροφοριακά συστήματα μέσω hacking αλλά η διευκόλυνση των εσωτερικών πληροφοριοδοτών, και αυτών που έχουν πρόσβαση σε ευαίσθητη και απόρρητη πληροφορία την οποία το κοινό πρέπει να γνωρίζει, να μεταλαμπαδεύουν την πληροφορία αυτή στην δημόσια σφαίρα παραμένοντας οι ίδιοι ανώνυμοι. Η μεγαλύτερη συνεισφορά του Τζούλιαν Ασάνζ στον παγκόσμιο πληροφοριακό διαφωτισμό είναι η δημιουργία ενός Δημοσιογραφικού Οργανισμού ή μιας υπηρεσίας πληροφοριών των πολιτών του wikileaks εκτός κρατικών ορίων που δεν εμφανίζει υπαιτιότητα στους νόμους καμίας χώρας και έχει ως σκοπό την διαφάνεια και την αποκάλυψη της πραγματικής αλήθειας στο παγκόσμιο κοινό. Ένα ποτάμι πληροφορίας οι εκβολές του οποίου οδηγούν στην νέα εποχή της διαφάνειας που αναδύεται το οποίο δεν μπορεί να σταματήσει.

Βεβαίως δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι υπάρχει πάντα και η αντίθετη άποψη. Σύμφωνα με τους επικριτές του το φαινόμενο wikileaks εγείρει μια σειρά από ερωτήματα η απάντηση των οποίων δεν είναι καθόλου εύκολο να δοθεί. Είναι λοιπόν το wikileaks ένα όπλο στην υπηρεσία της δημοκρατίας ή μήπως με τις αποκάλυψεις του αποτελεί μια υπαρκτή απειλή που υπονομεύει το πολίτευμα της δημοκρατίας λειτουργώντας ως εκρηκτικό στα θεμέλια αυτού; Είναι το wikileaks ένας πραγματικός πληροφοριοδότης ή μήπως αποτελεί ένα είδος κατασκόπου δεδομένου ότι ο οργανισμός δεν κατέχει τα δικαιώματα του υλικού το οποίο διαχειρίζεται και δημοσιεύει το οποίο μάλιστα αποτελεί προϊόν υποκλοπής. Ποιός δίνει το δικαίωμα σε έναν οργανισμό να δημοσιεύει κρατικά μυστικά και απόρρητα έγγραφα, και ποιός

αναλαμβάνει την ευθύνη για ενδεχόμενες συνέπειες των δημοσιεύσεων του wikileaks; Μπορεί να υπάρξει διπλωματία σε διεθνές επίπεδο αν κάθε ενέργεια των διπλωματών μιας χώρας βλέπει το φώς της δημοσιότητας; Αν οι κυβερνήσεις απολέσουν την δυνατότητα της απόρρητης διπλωματικής επικοινωνίας που μέχρι σήμερα κατέχουν πως θα είναι δυνατόν να ευδοκιμήσουν προσπάθειες για ειρήνη, αποφυγή πολέμων, συγκρούσεων και διεθνείς συνθήκες και με ποιόν τρόπο θα μπορεί μια χώρα να ασκήσει την εξωτερική της πολιτική; Ένας κόσμος στον οποίο, σύμφωνα με την αντίληψη του Τζούλιαν Ασάντζ, τα πάντα βλέπουν το φώς του ηλίου και τίποτε δεν παραμένει κρυφό θα είναι πιο ασφαλής και πιο υγιής και ευχάριστος από τον κόσμο στον οποίο ζούμε ή μήπως όχι;

Το κυρίαρχο όμως ζήτημα που ανακύπτει από την υπόθεση σύμφωνα με τους επικριτές του wikileaks αφορά το τί είναι τελικά πιο σημαντικό σε μία δημοκρατική κοινωνία. Είναι δηλαδή η απόλυτη διαφάνεια πιο σημαντική από την ιδιωτικότητα ή μήπως η ιδιωτικότητα και η ασφάλεια των προσωπικών δεδομένων και της ζωής του κάθε ανθρώπου σε μια ψηφιακή εποχή που η πληροφορία διακινείται με τεράστια ευκολία έχει τελικά πιο βαρύνουσα σημασία από την διαφάνεια. Σε κάθε περίπτωση οι απόψεις σχετικά με την εποχή της διαφάνειας δίστανται. Το αν τελικά μέσω της διαφάνειας θα ανατείλει μια νέα εποχή, ένας κόσμος καλύτερος από τον σημερινό απαλλαγμένος από τα προβλήματα που βιώνουμε καθημερινά και ένα πιο προηγμένο δημοκρατικό πολίτευμα ή μια εποχή πιο επικίνδυνη και προβληματική με λιγότερη ασφάλεια και περισσότερους πολέμους και συγκρούσεις στην οποία το δημοκρατικό πολίτευμα έχει υποστεί κλονισμό από τα θεμέλια λόγω των αποκαλύψεων μένει να αποδειχθεί σε βάθος χρόνου.

Παρ' όλα τα μειονεκτήματα του wikileaks πάντως και ενάντια σε όλες τις αντιξοότητες μπορεί να θεωρηθεί ότι το wikileaks αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο το οποίο παρέχει σημαντική υπηρεσία στην αρχή της διαφάνειας, της δημοκρατίας και της ανοικτότητας. Όπως άλλωστε είχε αναφέρει ο γνωστός γάλλος συγγραφέας και φιλόσοφος Βολταίρος σε ρητό του για τον θεό «Αν ο θεός δεν υπήρχε τότε η ανθρωπότητα θα έπρεπε να δημιουργήσει έναν» έτσι λοιπόν κατά αναλογία το φαινόμενο wikileaks είναι ένα κομμάτι μόνο της νέας εποχής της διαφάνειας που ανατέλλει και αναμένεται να επιφέρει ριζικές αλλαγές στην παγκόσμια πολιτική σκηνή. Το wikileaks δεν είναι η αιτία του κινήματος της διαφάνειας είναι ένα μόνο όχημα από τα πολλά προς αυτήν την κατεύθυνση και κατά αναλογία με την ρήση του Βολταίρου αν κάτι σαν και το wikileaks δεν υπήρχε τότε κάποια στιγμή θα έπρεπε να εφευρεθεί.

Περιορισμοί και ανοικτά ζητήματα

Όπως είναι λογικό η ανάλυση του φαινομένου wikileaks δεν είναι σε καμία περίπτωση δυνατόν να περιοριστεί στα πλαίσια μιας διπλωματικής εργασίας. Το wikileaks αποτελεί ένα θέμα με παγκόσμιο ενδιαφέρον το οποίο σίγουρα χρίζει περαιτέρω διερεύνησης. Λόγω της μεγάλης πολυπλοκότητας του φαινομένου και των πολλαπλών διαστάσεων που αυτό λαμβάνει υπήρξαν κάποιες πρακτικές δυσκολίες κατά την διενέργεια της παρούσας διπλωματικής εργασίας. Η κυριότερη δυσκολία αφορά το γεγονός ότι στην μελέτη του επίμαχου θέματος εμπλέκονται πολλοί επιστημονικοί κλάδοι όπως για παράδειγμα οι πολιτικές επιστήμες, η επιστήμη των υπολογιστών και του διαδικτύου, οι νομικές επιστήμες, η επιστήμη της επικοινωνίας γεγονός που περιπλέκει σε μεγάλο βαθμό την προσπάθεια διερεύνησης του θέματος καθώς ακόμη και οι απόψεις των αναλυτών και των επιστημόνων δίστανται. Η δυσκολία εξαγωγής ασφαλών συμπερασμάτων αναφορικά με περιπτώσεις διαρροής πληροφορίας στον τύπο μπορεί να καταστεί τόσο περίπλοκη υπόθεση ώστε ακόμη και ανώτατα δικαστήρια να καταλήξουν να αποφασίζουν με ψηφοφορία για την έκβαση μιας τέτοιου είδους υπόθεσης. Το διάστημα εκπόνησης της μελέτης η υπόθεση wikileaks βρίσκεται σε εξέλιξη, οι δικαστικές αποφάσεις αναφορικά με το θέμα του Τζούλιαν Ασάντζ και του wikileaks μένει να εκδοθούν ενώ παραμένει άγνωστο το πότε θα εκδοθεί μια τελεσίδικη απόφαση επειδή υπάρχει πληθώρα ένδικων μέσων τα οποία μπορούν υπό προϋποθέσεις να επιμηκύνουν περαιτέρω την ήδη μακρά αυτή διαδικασία. Επίσης μια ακόμη δυσκολία αφορά το γεγονός ότι το φαινόμενο wikileaks είναι ένα επίκαιρο θέμα πάνω στο οποίο δεν έχουν πραγματοποιηθεί μέχρι σήμερα ενδελεχείς έρευνες σε διεθνές επίπεδο, ενώ και η βιβλιογραφία είναι ακόμη σε εμβρυακό στάδιο και αρκετά περιορισμένη και αφορά κατά κύριο λόγο άρθρα και αναλύσεις στο διεθνή τύπο και τα ΜΜΕ, ειδησεογραφία και ιστογραφία και κάποια επιστημονικά άρθρα και βιβλία τα οποία μάλιστα εκδόθηκαν το διάστημα εκπόνησης της μελέτης. Η Ελληνική βιβλιογραφία επί του θέματος είναι σχεδόν ανύπαρκτη και οι πηγές από τις οποίες αντλήθηκε υλικό είναι κυρίως άρθρα στον Ελληνικό τύπο. Τέλος η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε είναι η βιβλιογραφική διερεύνηση και ανάλυση των πηγών με όλα τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα που αυτή η διαδικασία εμπεριέχει.

Πέραν από τις τεχνικές δυσκολίες όμως από την συγκεκριμένη μελέτη προκύπτουν και αρκετά ενδιαφέροντα θέματα καθώς και μια σειρά ερωτημάτων προς περαιτέρω επιστημονική διερεύνηση. Έτσι λοιπόν γεννιέται μια σειρά υποθέσεων οι οποίες αφορούν την διαφάνεια και την ελευθερία της έκφρασης και της διακίνησης της πληροφορίας στην σημερινή εποχή των δικτύων, της αμοιβαίας συνεργασίας και της συνδεσιμότητας που βιώνουμε. Αποτελεί λοιπόν η διαφάνεια μια νέα δύναμη στην υπηρεσία της δημοκρατίας ή μήπως είναι μια βόμβα στα θεμέλια ενός δημοκρατικού πολιτεύματος; Είναι η διαφάνεια πιο σημαντική σε μια κοινωνία από την ιδιωτικότητα ή τελικά η ιδιωτικότητα και η προστασία της προσωπικής ζωής και των δεδομένων είναι μεγαλύτερης σημασίας σε μια κοινωνία από ότι η διαφάνεια.

Μπορεί να υπάρξει πραγματικά ανοικτή πολιτική και ανοικτή διπλωματία; Είναι το wikileaks και οι διαρροές πληροφορίας στον τύπο απαραίτητες σε μια δημοκρατική κοινωνία; Και τέλος θα είναι ένας κόσμος χωρίς μαζικά μυστικά, λογοκρισία και απόκρυψη της πληροφορίας καλύτερος από τον σημερινό, πιο ειρηνικός με μεγαλύτερη τάξη και ασφάλεια, διεξαγωγή λιγότερων πολέμων και συγκρούσεων, ή μήπως σε έναν κόσμο στον οποίο τίποτα δεν θα παραμένει μυστικό τα κράτη δεν θα μπορούν να λειτουργήσουν και να ασκήσουν την πολιτική τους ενώ θα είναι αδύνατον να υπάρξει παγκόσμια ειρήνη και κατά συνέπεια ευημερία και ασφάλεια ανάμεσα στους λαούς του κόσμου;

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μέρος Α: Η Ελευθερία της έκφρασης και διαρροές πληροφορίας στον τύπο νομοθεσία-case studies

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1. Προσωπικά δεδομένα και ΜΜΕ-Τσεβας Αθανάσιος 2010
2. Το ΔΙΚΑΙΟ ΤΩΝ ΜΜΕ-Ιωάννης Καρακώστας εκδόσεις Αντ.Σακκουλα 2005
3. James Surowiecki: The wisdom of Crowds 2004
4. Εφημερίδα Free Sunday εβδομάδα 126 27/2/2011 τεχνολογία «Ανώνυμος» κυβερνοπόλεμος Ο τζουλιαν Ασάντζ και οι διαδικτυακοί απόστολοι του
5. Εφημερίδα Η καθημερινή αρ. φύλου 27.703 27/2/2011-Κρίσιμη καμπή στην υπόθεση Τζούλιαν Ασάντζ
6. Η επικράτεια των πληροφοριών-Σοφία Καϊτατζή Γουιτλόκ
7. Το δίκαιο στην κοινωνία της πληροφορίας-Σάκκουλα 2002
8. Ελευθερία έκφρασης και διαδίκτυο-Παναγιώτης Μαντζούφας Επ.καθ Νομικής ΑΠΘ www.constitutionalism.gr
9. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31995L0046:el:HTML>
10. <http://www.torproject.org/about/overview.html.en>
11. WikiLeaks and the age of transparency-Micah L. Sifry Yale University press new haven and London
12. Freedom of the Press 2011-SIGNS OF CHANGE AMID REPRESSION selected data from freedom house's annual press freedom index διαθέσιμο στο <http://www.freedomhouse.org/uploads/fop11/FOTP2011Booklet.pdf>
13. <http://www.freedomhouse.org>
14. United Nations treaty collection data base - http://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-4&chapter=4&lang=en
15. ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΜΦΩΝΟ ΓΙΑ ΤΑ ΑΤΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ (ΟΗΕ)- <http://www.nis.gr/npimages/docs/2462-97.pdf>
16. Human Rights Committee General comment No. 34 Article 19: Freedoms of opinion and expression - <http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/gc34.pdf>
17. CCPR General comment No.27 παρ 14- [http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/6c76e1b8ee1710e380256824005a10a9](http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/6c76e1b8ee1710e380256824005a10a9)
18. concluding observation on the Syrian Arab Republic (CCPR/co/84/SYR)
19. Human Rights Committee General comment No. 16 Article 17(right to privacy)-<http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?docid=453883f922>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

1. Case of RADIO TWIST, AS. v. SLOVAKIA European court of human rights application no.62202/00 judgment
2. <http://www.5rb.com/case/Stoll-v-Switzerland>
3. Freedom of Expression v. Government Confidential Information in Europe Martha L. Arias
4. <http://www.i-policy.org/2010/12/freedom-of-expression-v-government-confidential-information-in-europe.html>
5. European Court of human rights- Case of Stoll V. Switzerland application no. 69698/01 final Judgment
6. Espionage act of 1917 and sedition Act 1918 Robert N. Strassfeed <http://www.enotes.com/major-acts-congress/espionage-act-sedition-act>
7. Espionage act of 1917 <http://law.jrank.org/pages/16568/espionage-Act-1917.html>
8. Case of united states v.Morison, 604 F surp.655 (Us.Dist.t. of Maryland 1985) <http://frank.mtsu.edu/~iburris/morison.html>
9. Internet Law- Is the so called espionage Act Applicable to the wikileaks case? http://www.ibls.com/internet_law_news_portal_view.aspx?s=latestnews&id=2392
10. Pentagon Papers πηγή New York Times http://topics.nytimes.com/top/reference/timestopics/subjects/p/pentagon_papers/index.html
11. 1971: The pentagon papers: When the times published a secret study of the war in Vietnam it touched off a constitutional battle with the government. How far does freedom of press go? New York Times April 30 2006- Adam Liptak http://findarticles.com/p/articles/mi_m0BUE/is_12_138/ai_n17214008/
12. wikileaks vs. the Pentagon Papers πηγή CBS news http://www.cbs.news.com/8301-503544_162-20011710-503544.html
13. At Harvard Law School, Ellsberg draws parallels between pentagon papers and wikileaks http://www.law.harvard.edu/news/2011/03pentagon-papers_wikileaks.html
14. DISRUPTING THE DRIFT: WikiLeaks and the Espionage Act of 1917 by Grant Patten & Adam Pugen

Μέρος Β: Το φαινόμενο Wikileaks στο μικροσκόπιο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

1. The Wiki Way: Quick Collaboration on the Web-Ward Cunningham, Bo Leuf 2001
2. Seven things you should know about wikis-ανασύρθηκε από <http://net.educause.edu/ir/library/pdf/ELI7004.pdf>
3. <http://www.wiki.org/wiki.cgi?WhatIsWiki>
4. WIKI: A TECHNOLOGY FOR CONVERSATIONAL KNOWLEDGE MANAGEMENT AND GROUP COLLABORATION- Christian Wagner - http://wikitrust.peacocktech.com/images/9/96/Wiki-_A_Technology_for_Conversational_Knowledge_Management_and_Group_Collaboration.pdf
5. James Surowiecki: The Wisdom of Crowds 2004
6. Towards Emancipatory Use of a Medium: The Wiki- Anja Ebersbach-Markus Glaser - <http://fiz1.fh-potsdam.de/volltext/ijie/05250.pdf> last visited 14/3/2011

7. Wiki Web Collaboration: Anja Ebersbach, Markus Glaser and Richard Heigl 2006
8. wiki <http://www.saylor.org/site/wp-content/uploads/2011/04/wiki.pdf>
9. Analysis of the use of Wiki-based collaborations in enhancing student learning
<https://uhra.herts.ac.uk/dspace/handle/2299/3672>
10. Collaborative software tools and web 2.0 <http://www.committee.kmstrategy.ed.ac.uk/does/open/PaperC-21-08-06.pdf>
11. Tactics of leaking and politics of the common- Dusan Barok Networked Media Piet Zwart Institute Rotterdam, The Netherlands December 10, 2010
12. From Usenet to Cowebs: interacting with social information spaces
13. <http://www.wikileaks.org/About.html>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

1. http://wikileaks.org/wiki/Main_page
2. <http://web.archive.org/web/20080314204422/http://www.wikileaks.org/wiki/Wikileaks>
3. <https://www.scribd.com/doc/47601520/SUNSHINE-PRESS-PRODUCTIONS-EHF-FOR-PROFIT-LIMITED-COMPANY-DOCUMENTS>
4. <http://www.smh.com.au/technology/technology-news/the-secret-life-of-wikileaks-founder-Julian-Assange-20100521-w1um.html>
5. The leaking of Kenya-Rice Xan <http://www.guardian.co.uk/kenya/story/0,,2159757,00.html>
6. The top 10 leaks of wikileaks- <http://thewondrous.com/the-top-10-leaks-of-wikileaks/>
7. <http://www.terra.com.pe/noticias/noticias/act1609692/aparecen-86-nuevow-petroaudios-romulo-leon.html>
8. <http://collateralmurder.com/>
9. <http://dln.gr/2010/12/06/wikileaks>
10. Ιαπωνία: Η κυβέρνηση της χώρας είχε προειδοποιηθεί το 2008 ότι τα πυρηνικά εργοστάσια δεν θα μπορούσαν να αντέξουν σε περίπτωση ισχυρών σεισμών(wikileaks)- Γεωργίκος Μπάμπης πηγή ΑΠΕ-ΜΠΕ συνδρομητική υπηρεσία 16/3/2011
11. wikileaks and the end of democracy-Michael.I.Niman <http://www.mediastudy.com/articles/av12-16-10.html>
12. <http://www.indexonensorship.org/2008/04/winners-of-index-on-censorship-freedom-of-expression-award-announced/>
13. Amnesty announces Media Awards 2009 winners-http://amnesty.org.uk/news_details.asp?NewsID=18227
14. 5 pioneering web sites that could totally change the news-
http://www.nydailynews.com/money/2010/05/20/2010-05-20_5_pioneering_web_sites_that_could_totally_change_the_news.html
15. <http://www.informationclearinghouse.info/article26681.htm>
16. Το wikileaks πάει για Νόμπελ ειρήνης-Κούτρα Κ πηγή ΑΠΕ-ΜΠΕ συνδρομητική υπηρεσία 1/3/2011
17. Truth and consequence-The wikileaks saga-Jeremy Kinsman
<http://www.irpp.org/po/archive/feb11/kinsman.pdf>

18. Press conference on wikileaks release of confidential information- American Rhetoric.com διαθέσιμο στο <http://www.americanrhetoric.com/speeches/hillaryclintonwikileakspressspeech.htm>
19. Shoot the messenger- <http://mondediplo.com/2011/01/02wikileaks>
20. http://web.archive.org/web/20080216000537/http://www.wikileaksorg/wiki/wikileaks:About#what_is_WikiLeaks.3F_How_does_WikiLeaks_operate.3F
21. <http://www.religiousforums.com/forum/political-debates/101236-transcript-julian-assange-wikileaks-speech-2010-a.html>
22. Tactics of leaking and politics of the common- Dusan Barok Networked Media Piet Zwart Institute Rotterdam, The Netherlands December 10, 2010
23. <https://www.torproject.org/about/overview.html.en>
24. <http://wikileaks.org/submissions>
25. <http://wikileaks.info/>
26. http://www.attorneygeneral.gov.au/www/ministers/mccllelland.nsf/Page/Transcripts_2010_FourthQuarter-DoorstoponleakingofUSclassifieddocumentsbyWikiLeaks
27. Η διαδικασία έκδοσης του ιδρυτή του ιστοτόπου Wikileaks, Ασάνζ ο οποίος συνελήφθη μπορεί να διαρκέσει μήνες- πηγή ΑΠΕ-ΜΠΕ συνδρομητική υπηρεσία, Γαλλικό πρακτορείο ειδήσεων AFP
28. <http://www.bbc.co.uk/news/uk-12379018> wikileaks Julian Assange would be denied justice
29. Νέες πιθανές νομικές διόδους για τη δίωξη του JA αναζητεί το Αμερικανικό Υπουργείο Δικαιοσύνης, τονίζει ο αντιπρόεδρος Τζο Μπάντεν- Δάβος Γιώργος πηγή ΑΠΕ-ΜΠΕ συνδρομητική υπηρεσία 20/12/2010
30. Απόφαση για έκδοση Ασάνζ-Μπατζαβάλη Χ. 24/2/2011 πηγή ΑΠΕ-ΜΠΕ συνδρομητική υπηρεσία, Reuters
31. wikileaks: Examen en Juillet de l'appel d'Assange contre son extroadition AFP 6/4/2011
32. Truth and consequence-The wikileaks saga- Jeremy Kinsman <http://www.irpp.org/po/archive/feb11/kinsman.pdf>
33. wikileaks and the end of Democracy-Michael I. Niman
34. Wikileaks: The revolution has begun and it will be digitised <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2010/nov/29/the-revolution-will-be-digitised>
35. Assange:Wikileaks' cables spurred Arab uprisings <http://www.reuters.com/article/2011/03/16/us-britain-assange-idUSTRE72E9LO20110316>
36. Julian Assange: At the forefront of 21st century journalism- Kevin Zeese news analysis <http://www.truthout.org/julian-assange-at-forefront-21stcentury-journalism68181>
37. Muammar Gaddafi condemns Tunisia Uprising <http://guardian.co.uk/world/2011/jan/16/muammar-gaddafi-condemns-tunisia-uprising>
38. wikileaks cables detail Qaddafi family's Exploits http://www.nytimes.com/2011/02/23/world/africa/23cables.html?_r=1
39. Τα ελληνικά wikileaks στην «Κ»- Αποκαλυπτικά έγγραφα της πιο ισχυρής χώρας στον κόσμο για την Ελλάδα και τους πολιτικούς της εφημερίδα η Καθημερινή φύλο Κυριακής 20 Μαρτίου 2011
40. «Ο ψυχρός πόλεμος για τους αγωγούς» Τα wikileaks αποκαλύπτουν απόρρητα τηλεγραφήματα του Στέιτ Ντιπάρτμεντ για την Ελληνορωσική προσέγγιση και τα εξοπλιστικά -εφημερίδα η Καθημερινή φύλο 27 Μαρτίου 2011

41. Τζούλιαν Ασάντζ «Ζούμε μια νέα εκδοχή του Μάη του 68'» εφημερίδα Ελευθεροτυπία Τετάρτη 27 Απριλίου 2011
42. Serbia: L'Association des journalistes attribue son prix annuel a J. Assange πηγή AFP
43. WikiLeaks founder given peace award- <http://www.heraldsun.com.au/news/breaking-news/wikileaks-founder-given-peace-award/story-e6frf7jx-1226053733789>
44. WikiLeaks backlash: The first global cyber war has begun, claim hackers . As Julian Assange is held in solitary confinement at Wandsworth prison, the anonymous community of hacktivists takes to the cyber battlefields <http://www.guardian.co.uk/media/2010/dec/11/wikileaks-backlash-cyber-war> last view
45. A Case Study on Measuring Statistical Data in the Tor Anonymity Network- Karsten Loesing, Steven J. Murdoch and Roger Dingledine
46. <https://www.torproject.org/docs/faq.html>
47. Measuring the Tor Network from Public Directory Information- Karsten Loesing διαθέσιμο στο <https://metrics.torproject.org/papers/hotpets09.pdf>
48. Ο ιστότοπος του wikileaks και η ισλανδική εταιρεία DataCell υπέβαλαν σήμερα επίσημα αγωγή στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά των εταιρειών Visa και Mastercard πηγή ΑΠΕ-ΜΠΕ συνδρομητική υπηρεσία
49. Wikileaks denounce " l'embargo economique" de Visa et MasterCard πηγή AFP

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

1. Wikileaks and the age of Transparency-Micah L. Sifry
2. Shutting Down wikileaks:The conception of press in cyberspace - Park, Ahran
3. Webster online Dictionary- <http://www.websters-online-dictionary.org/definitions/journalism?cx=partner-pub-0939450753529744%3Av0qd01-tldq&cof=FORID%3A9&ie=UTF-8&q=journalism&sa=Search#922>
4. http://wikileaks.org/wiki/Main_page
5. "NETWORK JOURNALISM": CONVERGING COMPETENCES OF OLD AND NEW MEDIA PROFESSIONALS- Jo Burdoel& Mark Denze Amsterdam school of communications research (ASCoR) 2001
6. Contemporary definitions of journalism http://www.ejc.net/magazine/article/separating_journalism_and_the_media/
7. Wikileaks:about, why "wikify" leaking? http://wikileaks.org/wiki/wiki/wikileaks:About#Why_22wikify.22_leaking.3F.
8. Randall P. Bezanson, The Developing Law of Editorial Judgment, NEB.L.REV.761 (1999)
9. Shutting Down Wikileaks: The conception of press in cyber space Editorial Judgment 14-17
10. Wikileaks: about (Questions&Answer), [https://wikileaks.org/wiki/Wikileaks:About#How does Wikileaks test document authenticity.3F](https://wikileaks.org/wiki/Wikileaks:About#How_does_Wikileaks_test_document_authenticity.3F).
11. http://www.singlerapid.co.uk/ezine/Issue33/web_communication.htm l
12. WikiLeaks: The Guardian's role in the biggest leak in the history of the world <http://www.guardian.co.uk/media/2011/jan/28/wikileaks-julian-assange-alan-rusbridger>
13. Wikileaks: No technology can protect whistle-blowers from themselves <http://www.economist.com/node/16335810>

14. <http://legaltimes.typepad.com/blt/2011/06/doj-tangles-with-gitmo-lawyer-over-wikileaks-documents.html>
15. WikiLeaks: Inside Julian Assange's war on secrecy- David Leigh & Luke Harding
16. «Ανανεώθηκε η δημοσιογραφία» Συζητούν 5 διευθυντές κορυφαίων εντύπων που συνεργάστηκαν για την δημοσίευση των απορρήτων εγγράφων- Εφημερίδα τα ΝΕΑ φύλο Σαββατοκύριακου 5-6 Μαρτίου 2011

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

1. Yochai Benkler-The Wealth of Networks http://www.benkler.org/Benkler_Wealth_Of_Networks.pdf
2. Freedom of Connection – Freedom of Expression: The Changing Legal and Regulatory Ecology Shaping the Internet- William H. Dutton, Anna Dopatka, Michael Hills, Ginette Law, and Victoria Nash Oxford Internet Institute University of Oxford
3. WikiLeaks and the age of transparency-Micah L. Sifry Yale University press new haven and London
4. http://concordia.academia.edu/LisaLynch/Papers/172251/_Were_Going_To_Crack_The_World_Open_Wikileaks_and_the_Future_of_Investigative_Journalism
5. http://www.schneier.com/blog/archives/2010/12/wikileaks_1.html
6. «Ανανεώθηκε η δημοσιογραφία» Συζητούν 5 διευθυντές κορυφαίων εντύπων που συνεργάστηκαν για την δημοσίευση των απορρήτων εγγράφων- Εφημερίδα τα ΝΕΑ φύλο Σαββατοκύριακου 5-6 Μαρτίου 2011
7. WikiLeaks and the New Language of Diplomacy- EVGENY MOROZOV n ERIC SCHMIDT AND JARED COHEN HILLARY CLINTON n BERNARD KOUCHNER JULIAN ASSANGE n ABDULLAH GUL
8. "wikileaks: Secrets shared with millions are not secrets" Max Frankel <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/cifamerica/2010/nov/30/wikileaks-secrets-pentagon-papers>
9. Info Policy News: Issues to Watch in 2011 & Facts about Wikileaks By Devon Greyson
10. "The blast Shack"- Bruce Sterling <http://www.webstock.org.nz/blog/2010/the-blast-shack/>
11. http://tech_soc_stuff.blogspot.com/2010/12/more-on-wikileaksnapster-parallels.html
12. A world after wikileaks- <http://www.bbc.co.uk/news/technology-12007616>
13. Top File sharing Networks –http://www.forbes.com/2005/06/24/cx_de_fileshareslide_3.html
14. WikiLeaks, a Napster-style Internet gamechanger for 2010-Chris Lefkow (AFP)- <http://www.france24.com/en/20101229-wikileaks-napster-style-internet-gamechanger-2010>
15. <http://www.piratenpartei.de/>
16. <http://www.guardian.co.uk/technology/blog/2009/jun/08/elections-pirate-party-sweden>
17. <http://ianxz6zefk72ulzz.onion/> **απαιτείται δίκτυο TOR για την σύνδεση
18. <http://www.forbes.com/forbes/2011/0509/technology-psilocybin-bitcoins-gavin-andresen-crypto-currency.html>
19. WIKILEAKS MOMENT / NAPSTER MOMENT- <http://deterritorialsupportgroup.wordpress.com/2011/07/25/wikileaks-napste/>
20. Wikileaks, Napster, and the Ayatollah Flanagan <http://netartery.vispo.com/?p=655>

21. Networks of Power, Degrees of Freedom- YOCHAI BENKLER Harvard Law School-
<http://ijoc.org/ojs/index.php/ijoc/article/viewFile/1093/551>
22. The internet vs. the world part 1: gatekeepers lose control as we connect- Bernard Keane-
<http://www.crikey.com.au/2010/12/20/the-internet-v-the-world-part-1-gatekeepers-lose-control-as-we-connect/>
23. How wikileaks is a Napster movement for democracy and what that means for net neutrality-
<http://www.revenews.com/author/ctmoore/>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

1. wikileaks: Δύναμη δημοκρατίας ή δυναμίτης στα θεμέλια της πηγή ΑΠΕ-ΜΠΕ
2. WikiLeaks: Fruit of an unhealthy tree- Michael Fullilove-<http://www.abc.net.au/unleashed/42348.html>
3. A First Take on the Cables- Josh Marshall -
http://talkingpointsmemo.com/archives/2010/11/a_first_take_on_the_cables.php
4. 10 arguments for and against WikiLeaks- Jaime Henriquez - <http://www.techrepublic.com/blog/10things/10-arguments-for-and-against-wikileaks/2402>
5. <http://www.wikileaksforum.net/topic/arguments-against-wikileaks>
6. The Fragile Community By DAVID BROOKS-
<http://www.nytimes.com/2010/11/30/opinion/30brooks.html?ref=opinion>
7. <http://www.quora.com/What-are-the-best-arguments-against-whistle-blower-sites-like-WikiLeaks>
8. A FREE IRRESPONSIBLE PRESS: WIKILEAKS AND THE BATTLE OVER THE SOUL OF THE NETWORKED FOURTH ESTATE- Yochai Benkler

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

1. WikiLeaks' Assange is not a criminal - global poll <http://www.reuters.com/article/2011/04/26/usa-wikileaks-assange-idUSN2629178720110426>
2. Was it right for WikiLeaks to leak the Afghan war documents <http://blogs.reuters.com/ask/2010/08/02/was-war-documents-leak-in-the-publics-best-interest/>
3. Poll: Americans Concerned WikiLeaks Dump will Hurt the U.S. http://www.cbsnews.com/8301-503544_162-20024619-503544.html
4. Americans say WikiLeaks harmed public interest; most want Assange arrested <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/12/14/AR2010121401650.html>
5. A FREE IRRESPONSIBLE PRESS: WIKILEAKS AND THE BATTLE OVER THE SOUL OF THE NETWORKED FOURTH ESTATE- Yochai Benkler
6. Most people Think Releases by wikileaks should be illegal <http://www.prnewswire.com/news-releases/most-people-think-releases-by-wikileaks-should-be-illegal-112857769.html>
7. TIME Readers Pick Wikileaks' Julian Assange as Person of the Year http://www.cbsnews.com/8301-503543_162-20025550-503543.html
8. <http://pewresearch.org/pubs/1823/poll-wikileaks-harm-serve-public-interest-press-handling>
9. WikiRebels- <http://topdocumentaryfilms.com/wikirebels/>
10. <http://www.guardian.co.uk/media/2011/jan/28/wikileaks-julian-assange-alan-rusbridger>

11. <http://topdocumentaryfilms.com/war-you-dont-see/>
12. <http://memeburn.com/2011/06/8-whistle-blowing-sites-you-probably-didn%E2%80%99t-know-about/>
13. wikileaks and whistleblowing: Digital information leakage and its impact on society -<http://www-cs-faculty.stanford.edu/~eroberts//cs181/projects/2010-11/WikiLeaks/online.html>
14. <http://www.hrc.utexas.edu/exhibitions/web/woodstein/>
15. <http://memeburn.com/2011/06/8-whistle-blowing-sites-you-probably-didn%E2%80%99t-know-about/>
16. Whistleblowing and Good Governance Policies for Universities, Government Entities, and Nonprofit Organizations: Tim V Eaton, Michael D. Akers- <http://www.nysscpa.org/cpajournal/2007/607/essentials/p58.htm>
17. Wikileaks and a History of the Whistleblowers <http://endiscomingblog.com/?p=1530>
18. http://leakdirectory.org/index.php/Leak_Site_Directory